

Erstatning og godtgørelse

efter erstatningsansvars-
loven og voldsofferloven

af Bernhard Gomard
og Ditlev Wad

G · E · C · GAD · KØBENHAVN

1986

© G. E. C. Gads Forlag 1986.

Omslag ved Axel Surland.

Sats og tryk: AiO Tryk as, Odense.

Indbinding: Chr. Hendriksen & Søn a-s, Skive.

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
iflg. gældende dansk lov om ophavsret.

Alle rettigheder forbeholdes.

ISBN 87-12-53457-9

Forord

Med Erstatningsansvarsloven af 23. maj 1984 er væsentlige dele af erstatningsretten blevet ændret og lovfæstet. De vigtigste ændringer angår reglerne om udmåling af erstatning for personskade, men også andre af lovens regler rummer ændringer af væsentlig praktisk betydning. Det område, som loven regulerer, er både stort og forskelligartet. Den rette løsning af enhver situation kan ikke forudses. Domstolene vil i de første år efter lovens ikrafttræden den 1. oktober 1984 få forelagt adskillige erstatningssager og her få lejlighed til at tolke og udbygge lovens generelle regler. De afgørelser, der fastlægger den fremtidige retstilstand bør træffes på det bredest mulige grundlag. Formålet med denne bog er foruden at tjene som lærebog og håndbog, om muligt – med anden litteratur om Erstatningsansvarsloven – at yde et bidrag til løsningen af de problemer, som må forventes at opstå ved anvendelsen af loven i praksis.

Vi har kun i beskeden omfang redegjort for hidtil gældende ret, hvor denne ikke er påvirket af Erstatningsansvarsloven. Der er således i det væsentlige kun henvist til domspraksis, hvor det er nødvendigt til illustration af teksten, eller hvor betydningen af domspraksis efter Erstatningsansvarsloven kan give anledning til tvivl. Vi har så vidt muligt undladt at støtte fremstillingen på utrykte domme eller på andre kilder, som er svært tilgængelige eller ukontrollable for læserne.

Motiverne til en lov er en vigtig kilde til dens forståelse. Vi har derfor aftrykt både bemærkningerne til lovforslaget og Retsudvalgets betænkning i bogen. En særlig grund til således at gøre forarbejderne til Erstatningsansvarsloven let tilgængelige er, at der som nævnt i Indledningen s. 26 i meget høj grad er søgt »lovgivet« i motiverne til denne lov. Bemærkningerne til lovforslaget har i vidt omfang karakter af retsvidenskabelige udredninger. De bør selvsagt tages i betragtning ved fortolkningen af loven, men de kan ikke tillægges bindende virkning. At så omfangsrige teknisk juridiske udredninger skulle være udtryk for et flertal af folketingsmedlemmers eller Folketingets hensigt ved vedtagelsen af loven kan ikke antages.

Loven om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser er blevet ændret i 1985. Offeret har nu et retskrav på erstatning og ikke som tidligere blot udsigt til en »billighedserstatning«. Voldsofferloven får hermed væsentlig

større praktisk betydning end hidtil, og vi har derfor medtaget en omtale af loven i denne Kommentar til den nye lovgivning på erstatningsrettens område. Vi har også medtaget korte redegørelser for adgangen til at få erstatning i henhold til Færdselsloven og Hundeloven i tilfælde, hvor den ansvarlige skadevolder ikke kan findes, eller hvor skadevolderen ikke er forsikret. Fremstillingen af disse spørgsmål har ligesom afsnittene om adhæsionsproces og sagsomkostninger karakter af en kortfattet praktisk vejledning.

Assurandør-Societetet, der har lagt vægt på, at Erstatningsansvarsloven blev kommenteret af jurister med et nøje kendskab til forsikringspraksis, har ydet bidrag til bogens udgivelse. Vi takker for denne hjælp. Manuskriptet har ikke været forelagt for eller drøftet med Assurandør-Societetet. Ansvar for indholdet er alene forfatterens.

Indhold

Forord	5
I Lovtekster m.m.	11
Lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar	11
Lov nr. 277 af 16. maj 1976 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser som ændret ved lov nr. 233 af 6. juni 1985	17
Bekendtgørelse nr. 485 af 25. september 1984 om ansvarsforsikring for hunde	20
Justitsministeriets cirkulære af 8. november 1961 om skader, forvoldt af ukendte eller uforsikrede motorkøretøjer m.v.	21
II Kommentar til Erstatningsansvarsloven (EAL)	23
Indledning	23
<i>Kapitel 1. Erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger</i>	
§ 1. Personskade	31
§ 2. Tabt arbejdsfortjeneste	36
§ 3. Svie og smerte	41
§ 4. Varigt mén	44
§ 5. Erhvervsevnetab	48
§ 6. (Kapitalfaktor)	56
§ 7. (Årslønsfastsættelse)	58
§ 8. (Erhvervsevnetaberstatning på basis af méngrad – standarderstatning)	68
§ 9. (Nedsættelse af erstatningen på grund af alder)	73
§ 10. Forelæggelse for Sikringsstyrelsen	75
§ 11. Genoptagelse	78
§ 12. Tab af forsørger m.v.	82
§ 13. Erstatning til ægtefælle eller samlever	86
§ 14. Forsørgertaberstatning til børn	91
§ 15. Regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb	95
§ 16. Forrentning	99
§ 17. Regres mod den erstatningsansvarlige	102
§ 18. Overførelse m.v. af erstatnings- og godtgørelseskrav	106

<i>Kapitel 2. Erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring</i>	119
§ 19. (Tings- og driftstabsforsikring)	120
§ 20. (Offentlige selvforsikrere)	130
§ 21. (Specielt om færdselslovsansvar m.v.)	133
§ 22. (Forsikringsselskabers regres)	136

<i>Kapitel 3. Forskellige bestemmelser</i>	
§ 23. Arbejdstagers erstatningsansvar	139
§ 24. Almindelig lempelsesregel	144
§ 25. Flere erstatningsansvarlige	152
§ 26. Godtgørelse for tort	157
§ 27. Fravigelse af lovens regler	159

<i>Kapitel 4. Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.</i>	
§ 28. (Ikrafttrædelse)	166
§ 29. (Ophævelse af lovbestemmelser)	175
§ 30. (Arbejdsskadeforsikringsloven)	176
§ 31. (Opsigelse af forsikringsaftaler)	185
§ 32. (Færøerne og Grønland)	186

III Erstatning hos andre end skadevolderen

A. Kommentar til Voldsofferloven (VOL) (Staten)	187
§ 1. (Generelle betingelser – personskader)	189
§ 2. (Erstatning for tab af forsørger)	192
§ 3. (Tingsskader, forvoldt af institutionsanbragte)	193
§ 4. (Skadevoldere fra det øvrige Norden)	194
§ 5. (Offentlige myndigheder eller institutioner)	194
§ 6. (Ukendte, mindreårige eller utilregnelige skadevoldere)	195
§ 6a.(Ansvarsgrundlaget)	197
§ 7. (Modregning af andre ydelser i anledning af skaden)	197
§ 8. (Særlig nedsættelse eller bortfald af erstatning)	203
§ 9. (Småskader)	204
§ 9a.(Maksimum for tingsskadeerstatning)	204
§ 10. (Anmeldelse)	204
§ 11. (Nævn)	207
§ 11a.(Erstatningskravet afgjort ved dom)	208
§ 11b.(Nævnet som procespart)	208
§ 12. (Delegation af kompetence)	210

§ 13. (Forældelse)	211
§ 14. (Proceduren ved nævnet)	211
§ 15. (Sagsomkostninger)	212
§ 16. (Administrativ rekurs)	213
§ 17. (Statens regres)	213
§ 18. (Tilbagesøgning fra skadelidte)	213
§ 19. (Ikrafttrædelse)	214
§ 20. (Færøerne og Grønland)	214
B Færdselslovsansvar (D.F.I.M.)	216
C Hundelovsansvar (F.A.H.)	221
IV Adhæsiionsproces og sagsomkostninger	223
1. Fremsættelse af kravet	223
2. Erstatningskrav i færdselssager	225
3. Erstatningskrav i sager om overtrædelse af hundeloven	228
4. Erstatningskrav i andre straffesager. Retsplejeloven	229
5. Civilt søgsmål	231
6. Sagsomkostninger	231
7. Fri proces	233
8. Retshjælpsforsikring	234
V Bilag:	
1. Forslag til lov om erstatningsansvar med bemærkninger, Folketingstidende 1983/84, 2. samling, tillæg A, spalte 47–126	237
2. Betænkning fra Folketingets Retsudvalg, Folketingstidende 1983/84, 2. samling, tillæg B, spalte 481–484	296
3. Sikringsstyrelsens méntabel	299
4. Sikringsstyrelsens skrivelse af 27. september 1984 om forelæggelse i henhold til EAL § 10	308
5. Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 95 af 15. marts 1985 om regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb i henhold til Lov om erstatningsansvar	310
6. Socialministeriets bekendtgørelse nr. 210 af 30.3.1978 om regler for omsætning af løbende ydelser til kapitalbeløb efter arbejdsskadeforsikringsloven	311
7. Bekendtgørelse nr. 516 af 2.12.1985 om tabeller til fastsættelse af værdien af brugs-, rente- eller indtægtsnydelser ved beregning af arve- og gaveafgift	318

8. Familieretsdirektoratets skrivelse om fastsættelse af højere børnebidrag end normalbidraget af 17.12.1985	321
9. Bekendtgørelse nr. 410 af 16.9.1985 om forretningsorden for Nævnet i henhold til Voldsofferloven	323
10. Blanket til ansøgning om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser	326
11. Erhvervsevnetabs- og ménprocenter i 1983 efter Sikringsstyrelsens praksis	328
Anvendte forkortelser	329
Litteratur	331
Sagregister	332

I Lovtekster m.m.

Lov om erstatningsansvar

Lov nr. 228 af 23. maj 1984 som ændret ved lov nr. 618 af 19. december 1984

Kapitel 1: Erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger

Personskade

§ 1. Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab som følge af skaden samt en godtgørelse for svie og smerte.

Sik. 2. Har skaden fået varige følger, skal der tillige betales godtgørelse for varigt mén samt erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne.

Sik. 3. Værdien af arbejde i hjemmet ligestilles med erhvervsindkomst.

Tabt arbejdsfortjeneste

§ 2. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste fastsættes for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen eller skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær.

Sik. 2. I erstatningen fradrages løn under sygdom, dagpenge fra arbejdsgiver eller det sociale udvalg og forsikringsydelse, der har karakter af en virkelig skadeserstatning, samt lignende ydelser til den skadelidte.

Svie og smerte

§ 3. Godtgørelse for svie og smerte udgør for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, 100 kr. for hver dag, den skadelidte er sengeliggende, og 50 kr. for hver dag, den skadelidte er syg uden at være senge­liggende. Der kan i særlige tilfælde ydes godtgørelse for svie og smerte, selv om skadelidte ikke er syg. Overstiger godtgørelsen 15.000 kr., kan de beløb, der er nævnt i 1. pkt., fraviges.

Varigt mén

§ 4. Godtgørelse for varigt mén fastsættes til et kapitalbeløb, der beregnes under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Méngraden fastsættes efter forholdene på det tidspunkt, da skadelidtes helbredstilstand blev stationær. Godtgørelsen udgør ved en méngrad på 100 pct. 200.000 kr. Ved lavere méngrader nedsættes beløbet forholdsmæssigt. I særlige tilfælde kan mén­godtgørelsen fastsættes til et højere beløb, dog højst 240.000 kr. Ved en méngrad på under 5 pct. ydes ingen godtgørelse.

Sik. 2. Var skadelidte ved skadens ind-

træden fyldt 60 år, nedsættes den i henhold til stk. 1 beregnede godtgørelse for mén med 5 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 59 år ved skadens indtræden. Godtgørelsen nedsættes dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år.

Erhvervsevnetab

§ 5. Har en personskade, efter at skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, medført varig nedsættelse af skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde, tilkommer der skadelidte erstatning for tab af erhvervsevne.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet skal der tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af skadelidte.

Stk. 3. Skadelidtes erhvervsevnetab beregnes i procent (erhvervsevnetabsprocenten). Der ydes ikke erstatning, såfremt erhvervsevnetabet er mindre end 15 pct.

§ 6. Erstatningen fastsættes til et kapitalbeløb, der udgør skadelidtes årsløn, jfr. § 7, ganget med 6 og herefter ganget med erhvervsevnetabsprocenten, jfr. § 5, stk. 3.

§ 7. Som årsløn regnes skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det år, der går forud for datoen for skadens indtræden.

Stk. 2. Årslønnen fastsættes dog efter et skøn, når særlige indtægts- eller ansættelsesforhold eller andre særlige forhold har gjort sig gældende.

Stk. 3. Årslønnen kan højst udgøre 350.000 kr.

§ 8. For en skadelidt, der i det væsentlige udnytter erhvervsevnen på en måde, som ikke eller kun i begrænset omfang med-

fører erhvervsindtægt, og for børn fastsættes erstatningen som et kapitalbeløb på grundlag af den i § 4 nævnte méngrad. Erstatningen fastsættes som en procentdel af den i § 4, stk. 1, 1.-4. pkt., nævnte mén-godtgørelse.

Stk. 2. Ved en méngrad på under 15 pct. ydes ingen erstatning. Ved méngrader på 15 pct., 18 pct. og 20 pct. udgør erstatningen henholdsvis 130 pct., 135 pct. og 140 pct. af méngodtgørelsen.

Stk. 3. Ved en méngrad på 25 pct. udgør erstatningen 150 pct. af méngodtgørelsen. Ved méngrader på 30 pct., 35 pct., 40 pct., 45 pct. og 50 pct. udgør erstatningen henholdsvis 160 pct., 170 pct., 180 pct., 190 pct. og 200 pct. af méngodtgørelsen.

Stk. 4. Ved en méngrad på 55 pct. udgør erstatningen 225 pct. af méngodtgørelsen. Ved méngrader på 60 pct., 65 pct., 70 pct., 75 pct., 80 pct. og 85 pct. udgør erstatningen henholdsvis 250 pct., 275 pct., 300 pct., 325 pct., 350 pct. og 375 pct. af méngodtgørelsen. Ved méngrader på 90 pct., 95 pct. og 100 pct. udgør erstatningen 400 pct. af méngodtgørelsen.

§ 9. Var skadelidte ved skadens indtræden fyldt 56 år, nedsættes erstatningen med 8½ pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 55 år ved skadens indtræden.

Stk. 2. Må det antages, at skadelidte ville have været erhvervsaktiv også efter det fyldte 67. år, kan stk. 1 fraviges helt eller delvis.

Forelæggelse for sikringsstyrelsen

§ 10. Såvel skadelidte som skadevolderen kan indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten fra sikringsstyrelsen, jfr. lov om arbejdsskadeforsikring.

Genoptagelse

§ 11. En afsluttet sag om godtgørelse for varigt mén eller erstatning for erhvervs-
evnetab kan på skadelidtes begæring gen-
optages, hvis der indtræder uforudsete
ændringer i skadelidtes helbredstilstand,
således at skadelidtes méngrad eller er-
hvervsenetabsprocent må antages at være
væsentlig højere end først antaget. Ved
genoptagelse af sagen kan spørgsmålet om
fastsættelsen af méngraden og erhvervs-
evnetabsprocenten igen begæres forelagt
for sikringsstyrelsen, jfr. § 10.

Tab af forsørger m.v.

§ 12. Den, som er erstatningsansvarlig for
en andens død, skal betale erstatning for
rimelige begravelsesudgifter og erstatning
til den, som ved dødsfaldet har mistet en
forsørger. Forsørgelse omfatter også vær-
dien af afdødes arbejde i hjemmet.

Erstatning til ægtefælle eller samlever

§ 13. Erstatning for tab af forsørger til æg-
tefælle eller samlever udgør 30 pct. af den
erstatning, som afdøde må antages at ville
have opnået ved et fuldstændigt tab af er-
hvervsvenen, jfr. §§ 5–8. Erstatningen ud-
gør dog mindst 225.000 kr., medmindre
der foreligger særlige omstændigheder.

Stk. 2. Var forsørgeren fyldt 56 år, ned-
sættes erstatningen efter reglerne i § 9.

Forsørgertabserstatning til børn

§ 14. Erstatning for tab af forsørger til ef-
terlevende børn fastsættes til et beløb, der
svarer til summen af de bidrag til barnets
underhold, som afdøde på skadestids-
punktet kunne være pålagt efter lov om

børns retsstilling, hvis afdøde havde været
bidragspligtig. Var afdøde eneforsørger,
forhøjes erstatningen med 100 pct.

Regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb

§ 15. De i § 3, § 4, stk. 1, § 7, stk. 3, og §
13, stk. 1, 2. pkt., nævnte beløb reguleres
årligt med samme procent, som ugeløn-
nen for april kvartal er steget eller faldet i for-
hold til april kvartal 1983. Reguleringen
har virkning fra den følgende 1. april.
Ugeløn-
nen beregnes som den af Dan-
marks Statistik offentliggjorte gennem-
snitlige timefortjeneste (inkl. dyrtidstil-
læg, men bortset fra alle andre tillæg) for
alle arbejdere inden for håndværk og indu-
stri i hele landet i april kvartal ganget med
det ugentlige antal arbejdstimer ved fuld
sædvanlig arbejdstid. De herefter frem-
komne beløb afrundes til nærmeste med
500 delelige kronebeløb, for de i § 3, 1.
pkt., nævnte beløb dog til nærmeste med
10 delelige kronebeløb.

Stk. 2. Justitsministeren bekendtgør hvert
år, hvilke reguleringer der skal finde sted.

Stk. 3. Erstatning og godtgørelse fastsæt-
tes på grundlag af de beløb, der i henhold
til stk. 1 var gældende på tidspunktet for
skadens indtræden.

Forrentning

§ 16. Krav om godtgørelse for svie og
smerte, godtgørelse for varigt mén, erstat-
ning for erhvervsenetab samt erstatning
for tab af forsørger forrentes fra skades-
tidspunktet, til betaling sker, med en årlig
rente, der svarer til den til enhver tid fast-
satte officielle diskonto med et tillæg på 6
pct. Justitsministeren kan hvert andet år
efter forhandling med Danmarks Natio-

nalbank og økonomiministeriet ændre renten.

Regres mod den erstatningsansvarlige

§ 17. Ydelser i henhold til den sociale lovgivning, herunder dagpenge, sygehjælp, pension efter den sociale pensionslovgivning og ydelser i henhold til lov om arbejdsskadeforsikring, som tilkommer en skadelidt eller efterlevende, kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige. Det samme gælder pensionsydelser, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til anden pensionsordning, samt forsikringsydelser uanset forsikringens karakter, jfr. § 22, stk. 2. *Stk. 2.* En arbejdsgiver, der har udbetalt dagpenge eller sygeløn til en skadelidt eller har udbetalt dertil knyttede ydelser, kan gøre regres mod den erstatningsansvarlige i det omfang, arbejdsgiveren har lidt et tab.

Overførelse m.v. af erstatnings- og godtgørelseskrav

§ 18. Krav om erstatning og godtgørelse for personskade og krav om erstatning til den, der har mistet en forsøger, kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.

Stk. 2. Krav om godtgørelse for personskade falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et anklageskrift eller en stævning, der er indleveret til retten.

Stk. 3. Erstatning og godtgørelse som nævnt i stk. 1, der ikke må antages at være forbrugt, indgår ikke i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af

ægteskabs ophør, separation eller boson-dring. Erstatningen eller godtgørelsen indgår dog i formuefællesskabet, når den, som erstatningen tilkommer, afgår ved døden, medmindre erstatningen eller godtgørelsen ifølge ægtepagt er særeje.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1 og stk. 3 finder ikke anvendelse på krav om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Kapitel 2: Erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring

§ 19. I det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, er der ikke erstatningsansvar.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder ikke, såfremt:

- 1) Den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, eller
- 2) skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

Stk. 3. Har en arbejdstager forvoldt en skade, der er dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller arbejdsgiverens ansvarsforsikring, ifalder arbejdstageren ikke erstatningsansvar, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

§ 20. Staten, en kommune eller en anden offentlig institution, der i almindelighed er selvforsikrer, er stillet, som om forsikring var tegnet, jfr. § 19.

§ 21. §§ 19 og 20 gælder ikke for erstatningsansvar, der er omhandlet i

- 1) færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, eller som i øv-

rigt er dækket af den for køretøjet lovpligtige ansvarsforsikring,

- 2) luftfartsloven eller
- 3) søloven.

§ 22. Såfremt der er erstatningsansvar for en skade, der er dækket af en skadesforsikring, indtræder forsikringsselskabet i det omfang, det har betalt erstatning, i den skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige.

Stk. 2. Ved livs-, ulykkes- eller sygeforsikring eller anden personforsikring har selskabet uanset forsikringens karakter intet krav mod den erstatningsansvarlige.

Kapitel 3: Forskellige bestemmelser

Arbejdstagers erstatningsansvar

§ 23. Erstatning, som en arbejdsgiver har måttet udrede som følge af en arbejdstagers uforsvarlige adfærd, kan kun kræves betalt af denne i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, arbejdstagerens stilling og omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Arbejdstagerens erstatningsansvar over for skadelidte kan nedsættes eller bortfalde, hvis det findes rimeligt under hensyn til de i stk. 1 nævnte omstændigheder og til skadelidtes interesse. Erstatning, som arbejdstageren har måttet udrede, kan denne kræve betalt af arbejdsgiveren i det omfang, ansvaret endeligt skal påhvile arbejdsgiveren efter stk. 1.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse på arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdstageren for skade, denne i øvrigt forvolder arbejdsgiveren i tjenesten.

Almindelig lempelsesregel

§ 24. Erstatningsansvar kan nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer samt omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Ved krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, gælder det samme om afdødes medvirken.

Flere erstatningsansvarlige

§ 25. Den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt.

Stk. 2. Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af en ansvarsforsikring, gælder § 19, stk. 1 og 2, og § 21. I de tilfælde, der er nævnt i § 19, stk. 2, nr. 1 og 2, og § 21, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. § 20 finder tilsvarende anvendelse.

Godtgørelse for tort

§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort. § 18, stk. 1 og 2,

finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse for tort.

Fravigelse af lovens regler

§ 27. Aftaler om fravigelse af reglerne i §§ 1–16, § 24, stk. 2, og § 26, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til ugunst for den erstatningsberettigede.

Stk. 2. Aftaler om fravigelse af § 17, stk. 1, § 19, stk. 1 og 3, § 20, § 22, stk. 2, § 23, § 24, stk. 1, og § 25, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til ugunst for den erstatningsansvarlige. Reglen i § 25 kan dog fraviges for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

Kapitel 4: Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.

§ 28. Loven træder i kraft den 1. oktober 1984 og finder anvendelse på erstatningsansvar for skader, der indtræder efter lovens ikrafttræden.

§ 29. Følgende lovbestemmelser ophæves:

- 1) § 25 i lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler.
- 2) § 15 i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m.m., jfr. lovbekendtgørelse nr. 277 af 30. juni 1965.

3) § 14, stk. 3, 2. pkt., i arveloven, jfr. lov nr. 215 af 31. maj 1963.

4) § 53, stk. 3, 2. pkt., i sømandsloven, jfr. lov nr. 420 af 13. juni 1973.

5) § 67, 2. pkt., i søloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 353 af 1. juli 1974.

§ 30. I lov nr. 79 af 8. marts 1978 om arbejdsskadeforsikring foretages følgende ændring:

§ 55 affattes således:

»§ 55. Ydelser i henhold til loven kan ikke danne grundlag for regreskrav mod en skadevolder, der har pådraget sig erstatningspligt over for skadelidte eller dennes efterladte. Skadelidtes eller dennes efterladtes krav mod den erstatningsansvarlige nedsættes i det omfang, forsikringsselskabet har betalt eller er pligtigt at betale erstatning til de pågældende efter denne lov.«

§ 31. En forsikringstager kan ikke opsige en forsikringsaftale på grund af en forhøjelse af præmien, som alene er begrundet med den ændring af størrelsen af erstatning for personskade og tab af forsørgere, der er en følge af denne lov.

§ 32. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Lov nr. 277 af 16. maj 1976 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser som ændret ved lov nr. 233 af 6. juni 1985 (VOL)

§ 1. Staten yder erstatning og godtgørelse for personskade, der forvoldes ved overtrædelse af borgerlig straffelov, hvis overtrædelsen er begået i den danske stat. Det samme gælder personskade, der indtræder i forbindelse med hjælp til politiet under anholdelse eller i forbindelse med handlinger, der foretages med henblik på lovlig privat anholdelse eller forhindring af strafbare handlinger.

Stk. 2. Erstatning ydes endvidere for skade på tøj og andre sædvanlige personlige ejendele, herunder mindre kontantbeløb, som skadelidte havde på sig, da personskaden blev forvoldt.

Stk. 3. Erstatning kan i særlige tilfælde ydes for skader, der forvoldes ved handlinger begået uden for den danske stat, hvis skadelidte har bopæl i Danmark, har dansk indfødsret eller på gerningstidspunktet gjorde tjeneste for en udsendt dansk udenrigsrepræsentation.

§ 2. Afgår skadelidte ved døden, ydes der erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger.

§ 3. Staten yder erstatning for tingsskade, der ved overtrædelse af borgerlig straffelov forvoldes i den danske stat af personer, der

- 1) er tvangsanbragt på institution under kriminalforsorgen,
- 2) er anholdt med henblik på fængsling eller er varetægtsfængslet,
- 3) efter straffelovens § 49, stk. 2, er over-

ført til institution uden for kriminalforsorgen,

- 4) er optaget i døgninstitution for børn og unge efter lov om social bistand,
- 5) på grund af åndssvaghed er optaget i institution for personer med vidtgående fysiske og psykiske handicap, jfr. lov om social bistand, eller,
- 6) er indlagt eller tilbageholdt mod deres vilje på de hospitaler m.v., der er nævnt i § 1 i lov om sindssyge personers hospitalsophold.

Stk. 2. Erstatning ydes for skade, der forvoldes på institutionens område eller under ophold uden for dette med tilladelse eller i forbindelse med udeblivelse eller undvigelse.

Stk. 3. Justitsministeren kan fastsætte regler om, at erstatning ydes for skader forvoldt af personer, der frivilligt har ophold på institutioner under kriminalforsorgen, hvis skaden er forvoldt på institutionens område eller i institutionens umiddelbare nærhed.

Stk. 4. Justitsministeren kan efter forhandling med vedkommende minister fastsætte regler om, at erstatning ydes for skade forvoldt af personer, der er anbragt i familiepleje.

§ 4. Justitsministeren kan fastsætte regler, hvorefter staten kan erstatte den i § 3, stk. 1, nævnte skade, der forvoldes af personer, som i Finland, Island, Norge eller Sverige er undvejet fra institutioner svarende til dem, der er omtalt i § 3, stk. 1.

§ 5. Erstatning ydes ikke til offentlige myndigheder eller institutioner.

§ 6. Erstatning ydes, selv om skadevolderen er

- 1) ukendt eller ikke kan findes,
- 2) under 15 år eller
- 3) utilregnelig.

§ 6a. Ved afgørelser om erstatning efter denne lov finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risiko for skade, tilsvarende anvendelse.

§ 7. Erstatning ydes ikke, i det omfang skaden godtgøres af skadevolderen eller dækkes af ydelser efter den sociale lovgivning, løn under sygdom, pensionsydelser, private forsikringer eller andre økonomiske ydelser, som tilfalder skadelidte i anledning af skaden.

Stk. 2. Erstatning ydes ikke til dækning af regreskrav mod skadevolderen.

§ 8. Erstatning efter § 3 kan nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har undladt at træffe sædvanlige sikkerhedsforanstaltninger, herunder tegning af forsikring.

§ 9. Justitsministeren kan fastsætte regler om, at krav under et bestemt beløb ikke erstattes.

Stk. 2. Justitsministeren kan efter forhandling med vedkommende minister fastsætte regler om, at der ydes erstatning efter § 3, stk. 1–3, for skader forvoldt i institutionens umiddelbare nærhed, selv om skaden er mindre end det beløb, der fastsættes efter stk. 1.

§ 9a. Erstatning for tingssskade, jfr. §§ 3–4, kan ikke overstige 50.000 kr. Beløbet reguleres efter reglerne i § 15 i lov om erstatningsansvar.

§ 10. Erstatning er betinget af, at lovovertrædelsen uden unødigt ophold er anmeldt til politiet, og at skadelidte under en eventuel straffesag mod skadevolderen nedlægger påstand om erstatning.

Stk. 2. I særlige tilfælde kan erstatning dog ydes, selv om betingelsen i stk. 1 ikke er opfyldt.

Stk. 3. Politiet vejleder skadelidte om retten til at få erstatning efter denne lov.

§ 11. Afgørelse om erstatning træffes af et nævn, der nedsættes af justitsministeren.

Stk. 2. Nævnet består af en formand, der skal være dommer, og af 2 andre medlemmer, hvoraf det ene medlem udnævnes efter indstilling fra socialministeren og det andet medlem efter indstilling fra advokatrådet. Medlemmerne og stedfortrædere for disse udnævnes for 4 år.

Stk. 3. Justitsministeren fastsætter nævnets forretningsorden og regler om indgivelse af ansøgning.

§ 11 a. Er skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen afgjort ved dom, ydes erstatning efter denne lov med det beløb, som er fastsat ved dommen, jfr. dog §§ 7–10.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder ikke, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet.

Stk. 3. Taler særlige omstændigheder derfor, kan nævnet uanset reglen i stk. 1 tilkende skadelidte en højere erstatning eller godtgørelse end fastsat ved dommen.

§ 11 b. Har skadelidte indgivet ansøgning til nævnet om erstatning efter denne lov, og er skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen under behandling ved retten eller afgjort ved dom, jfr. § 11 a, stk. 1, kan nævnet med justitsministerens tilladelse indtræde som part i sagen og indbringe dommen for højere ret efter samme regler som den skadelidte. Nævnets appelfrist er 8 uger og regnes fra den dag, da nævnet er gjort bekendt med dommen.

§ 12. Justitsministeren kan efter forhandling med vedkommende minister fastsætte regler om, at afgørelse om erstatning efter § 3, stk. 1–3, for skader under et bestemt beløb forvoldt i institutionens umiddelbare nærhed kan træffes af institutionen.

Stk. 2. § 13 og 14, stk. 1, 1. pkt., og stk. 3, finder tilsvarende anvendelse på ansøgninger, der behandles af institutionen.

Stk. 3. Institutionens afgørelse kan af skadelidte og skadevolderen påklages til nævnet.

§ 13. Nævnet kan ikke behandle en ansøgning, der er indgivet over 2 år efter, at lovovertrædelsen er begået, medmindre der foreligger særlige grunde.

§ 14. Nævnet kan opfordre ansøgeren til at medvirke til sagens oplysning, herunder ved personligt fremmøde for nævnet, ved i tilfælde af personskade at lade sig undersøge af en læge og om fornødent, eventuelt ved indlæggelse, at lade sig undergive observation og behandling. Nævnet kan endvidere afkræve andre, der har kendskab til forholdene, oplysninger, der må anses for nødvendige. Nævnet kan herunder indhente sygehusjournaler eller udskrifter heraf.

Stk. 2. Nævnet kan forlange optaget retsligt forhør.

Stk. 3. Efterkommer ansøgeren ikke inden en fastsat frist en opfordring fra nævnet om at medvirke til sagens oplysning, kan sagen afgøres på det i øvrigt foreliggende grundlag.

§ 15. Udgifterne ved sagens behandling ved nævnet, herunder udgifter til de undersøgelser, der er omtalt i § 14, stk. 1, betales af staten.

Stk. 2. Nævnet kan i særlige tilfælde bestemme, at ansøgeren helt eller delvis skal have dækket udgifter, som han har afholdt i anledning af sagen.

§ 16. Nævnet har den endelige administrative afgørelse af de sager, der indbringes for nævnet.

§ 17. Staten indtræder, i det omfang der ydes erstatning, i skadelidtes krav mod skadevolderen.

§ 18. Har ansøgeren givet urigtige oplysninger eller fortiet omstændigheder af betydning for erstatningen, kan beløb, som er modtaget med urette, kræves tilbagebetalt.

Stk. 2. Tilbagebetaling kan endvidere kræves, hvis ansøgeren senere på anden måde opnår dækning for skaden.

§ 19. Loven træder i kraft den 1. juli 1985.

Stk. 2. Loven anvendes ikke på skader, der forvoldes ved overtrædelser begået før lovens ikrafttrædelse.

§ 20. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bekendtgørelse nr. 485 af 25. september 1984 om ansvarsforsikring for hunde

I medfør af § 8, stk. 3, i lov om hunde, jfr. lovbekendtgørelse nr. 380 af 26. juni 1969, fastsættes herved efter forhandling med assurandørsocietetet følgende regler vedrørende pligten til at holde en hund ansvarsforsikret:

§ 1. Forsikringspligten omfatter alle hunde med undtagelse af hunde, der holdes af statsmyndigheder, statsinstitutioner eller kommuner. De i § 2, sidste pkt., nævnte forsikringsselskaber dækker under en hundeansvarsforsikring tillige ansvaret for hvalpe, der ikke er 4 måneder gamle, så længe de forbliver hos moderdyret.

Stk. 2. Forsikringen skal dække personskade på indtil 5.000.000 kr. og tingskade på indtil 2.000.000 kr. for den ved en enkelt begivenhed forårsagede skade.

§ 2. Forsikringen skal tegnes i et forsikringsselskab, der er medlem af »Foreningen af forsikringsselskaber til overtagelse af lovpligtige ansvarsforsikringer for hunde«. Ethvert ansvarsforsikringsselskab, der er registreret i overensstemmelse med lov nr. 630 af 23. december 1980 om forsikringsvirksomhed, har adgang til at blive medlem af foreningen. Ansvarsforsikringsselskaber, der er medlemmer af foreningen, er forpligtet til at overtage forsikring for enhver forsikringspligtig, der henvender sig om forsikring til selskabet og vil underkaste sig selskabets almindelige forsikringsbetingelser.

§ 3. Selskabet skal tegne forsikringen således, at ethvert erstatningsansvar i forhold

til trediemand påhviler selskabet, og at den omstændighed, at forsikringstageren på noget punkt handler imod eller ikke efterkommer sine forpligtelser over for selskabet, ikke berettiger dette til over for en erstatningsberettiget at nægte betaling.

Stk. 2. Såfremt selskabet udbetaler erstatningsbeløbet til forsikringstageren, sker det på selskabets egen risiko, således at det over for den erstatningsberettigede er ansvarligt for ethvert tab, som denne måtte lide ved, at erstatningen som følge heraf ikke måtte komme den pågældende til gode.

Stk. 3. Har flere skadelidte krav på erstatning i anledning af samme under forsikringen faldende skade, og overstiger deres krav tilsammen, hvad selskabet er pligtig at yde, skal de, for så vidt kravene er anmeldt til selskabet eller på anden måde kommet til dets kundskab, fyldestgøres forholdsmæssigt.

§ 4. Foreningen af forsikringsselskaber til overtagelse af lovpligtige ansvarsforsikringer for hunde har over for justitsministeriet påtaget sig forpligtelse til at erstatte skader, der må antages forvoldt af ukendt hund, og til – mod regres over for den ansvarlige – at udrede erstatningsydelsen i tilfælde, hvor skade er forvoldt af en hund, for hvilken forsikring ikke er tegnet, eller for hvilken forsikring vel er tegnet, men ophævet af selskabet eller ikke holdt i kraft. Erstatning ydes ikke ud over de i § 1 angivne beløb. For de i § 1 nævnte hunde, der holdes af statsmyndigheder m.v., hæfter foreningen dog ikke.

§ 5. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. oktober 1984.

Stk. 2. Samtidig opgæves bekendtgørelse nr. 564 af 19. december 1969 om ansvarsforsikring af hunde.

Cirkulære nr. 241 af 8. november 1961 om skader forvoldt af ukendte eller uforsikrede motorkøretøjer m.v.

(Til rigsadvokaten, statsadvokaterne, politidirektøren og politimestrene.)

Under henvisning til justitsministeriets cirkulære nr. 143 af 30. oktober 1953 og nr. 118 af 20. juli 1954 angående skader forvoldt af ukendte eller uforsikrede motorkøretøjer og cykler med hjælpemotor skal man meddele, at justitsministeriet gennem Assurandør-Societetet har modtaget tilsagn om, at der af Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring (D. F. I. M.), hvis medlemmer er samtlige de til enhver tid til tegning af lovpligtig ansvarsforsikring for motorkøretøjer anerkendte selskaber, fremtidig vil blive ydet erstatning også for skader, som forvoldes af traktorer og motorredskaber, for hvilke ansvarsforsikring efter færdselsloven skulle være tegnet, men ikke foreligger i skadesøjeblikket.

Erstatning ydes herefter af foreningen på grundlag af reglerne i den til enhver tid gældende færdselslovgivning og inden for dennes dækningssummer for skader, forvoldt af ukendte eller uforsikrede motordrevne køretøjer og cykler med hjælpemotor, dog med følgende begrænsninger:

A. Erstatning for skader, der forvoldes ved påkørsel af motordrevne køretøjer eller cykler med hjælpemotor, uden at det kan konstateres, hvilket køretøj, der har forvoldt skaden:

1. Erstatning ydes kun for skade på personer.

2. Erstatning ydes ikke til dækning af regreskrav fra trediemand.
3. Ydelse af erstatning er betinget af, at det ved et efter almindelige processuelle regler tilstrækkeligt bevis er godtgjort, at den forvoldt skade skyldes ukendt motordrevet køretøj eller ukendt cykel med hjælpemotor.

B. Erstatning for skader, der forvoldes ved påkørsel af motordrevne køretøjer eller cykler med hjælpemotor, for hvilke ansvarsforsikring efter færdselsloven skulle være tegnet, men ikke foreligger i skadesøjeblikket:

1. Erstatning ydes ikke til personer, der befordres med det uforsikrede køretøj vidende om, at lovpligtig ansvarsforsikring for køretøjet ikke foreligger.
2. Erstatning ydes kun, for så vidt dækning for skaden hos skadevolderen eller eventuelle andre ansvarlige ikke har kunnet opnås.

Hvor der af politiet er foretaget undersøgelse i anledning af færdselsuheld, ved hvilke der er sket skader, der kan antages at ville blive dækket i henhold til denne forpligtelseserklæring, vil henvendelse angående afgørelse af erstatningsspørgsmålet være at rette til D.F.I.M., Amaliegade 10, København.

Dette cirkulære træder i stedet for justits-

ministeriets cirkulære nr. 143 af 30. oktober 1953 angående skader forvoldt af ukendte eller uforsikrede motorkøretøjer

og cirkulære nr. 118 af 20. juli 1954 angående skader forvoldt af ukendte eller uforsikrede cykler med hjælpemotor.

Justitsministeriet, den 8. november 1961.

Justitsmin. 3. kt. j. nr. 1960-1-206

II Kommentar til Erstatningsansvarsloven

(Lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar)

Indledning

Erstatningsansvarsloven indeholder en række betydningsfulde regler om erstatningsansvar. Loven omtaler imidlertid hverken selve ansvarsgrundlaget – de generelle regler om, hvornår en handling eller undladelse medfører en pligt til at betale erstatning – eller reglerne om, hvilke tab de skadelidte kan kræve erstattet hos en ansvarlig skadevolder. EAL indeholder kun regler om erstatningsniveauet for personskade og om enkelte andre særlige emner, som lovgivningsmagten har fundet bør reguleres ved lov, fordi de retningslinier, der har dannet sig i retspraksis, ikke er fundet tilfredsstillende. På erstatningsrettens øvrige – både principielt og praktisk – betydningsfulde områder, herunder ansvarsgrundlag, kausalitet og adækvans er retstilstanden stadig i hovedsagen ulovbestemt og kan udvikle sig i retspraksis i overensstemmelse med den almindelige opfattelse i samfundet.

Reglerne om udmåling af erstatning og godtgørelse for personskade og for tab af forsørger, som udgør kapitel 1 i EAL, er en væsentlig nydannelse. Erstatningsniveauet for alvorligere skader hæves væsentlig, og samtidig fastlægges erstatningernes størrelse i et detaljeret regelsystem, der går langt i retning af en standardisering af erstatningerne. Hovedlinierne er udtømmende angivet i loven,

men en del detaljer er overladt til retspraksis.

Der er i tidens løb ofte givet udtryk for betænkelighed ved en lovfæstelse af den almindelige erstatningsret, og denne opfattelse er også kommet til orde i forarbejderne til EAL. Erstatningsretten er et system i stadig udvikling, og denne udvikling bør ikke fastlåses. Erstatning er på en gang en kompensation til skadelidte og en sanktion over for skadevolder. Dette retsmiddel kan bringes i anvendelse i mængder af situationer, der er indbyrdes højst forskellige. Det samlede anvendelsesområde er uoverskueligt. Generelle regler ville ikke kunne undgå i adskillige tilfælde at ramme forkert. På nogle områder tilpasser borgernes adfærd og deres forhold sig efter den gældende lovgivning, og der kan derfor skabes overskuelighed og forudsigelighed ved lovgivning. Regler om udmåling af erstatning for personskade vil næppe påvirke parternes adfærd og vil ikke føre til en forenkling af de situationer, hvorpå loven skal anvendes. Der er således gode grunde til at indskrænke sig til at regulere enkelte bestemte emner.

I EAL's kapitel 2 (§§ 19–22) gives regler om et par andre spørgsmål, hvor ændringer er fundet påkaldet. Erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring, er begrænset i noget videre omfang end efter

den hidtidige regel i Forsikringsaftalelovens § 25. De nye lovreglers indhold er samtidig gjort klarere og mere præcist end § 25, der har været en frodig kilde til retsager. Endvidere er der i kap. 3 givet regler bl.a. om lempelse af arbejdstageres personlige erstatningsansvar for erhvervsskader (§ 23), og der er indført en »almindelig lempelsesregel« (§ 24).

EAL har ligesom en del andre civilretlige love en lang forhistorie. Justitsministeren overdrog i 1947 Henry Ussing, inden et egentligt fællesnordisk lovgivningsarbejde blev sat i gang, at »søge tilvejebragt en samlet oversigt med nærmere redegørelse for, hvilke emner der egner sig til lovordning, hvilke af disse erstatningsretlige emner der naturligt kan inddrages under nordisk lovsamarbejde, og hvilke retningslinier man bør følge under et sådant arbejde«. Ussing afgav i 1950 en betænkning: »Nordisk lovgivning om Erstatningsansvar«, som indeholdt gennemgang af emner, der kunne egne sig til lovgivning på nordisk basis og en fælles indstilling fra de delegerede fra alle de deltagende nordiske lande. I overensstemmelse med denne indstilling blev en række emner taget op til særskilt behandling og som resultat heraf fremkom i Danmark Betænkning nr. 179/1957 om erstatning for skader, forvoldt af motorkøretøjer og om tvungen ansvarsforsikring til dækning af skaderne, Betænkning nr. 214/1959 om statens og kommunernes erstatningsansvar, Betænkning nr. 215/1959 om ændring af Forsikringsaftaleloven, og Betænkning nr. 352/1964 om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger. Ingen af disse betænkninger har ført til lovgivning inden for erstatningsrettens område.

EAL bygger på tre betænkninger, som

er udarbejdet af Justitsministeriets Erstatningslovsudvalg. Dette udvalg blev nedsat i 1966 med den opgave i samarbejde med tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om erstatning for invaliditet og for tab af forsørger. Udvalget anbefalede i sin første Betænkning nr. 679/1973 (Betænkning I) en forhøjelse af erstatningsniveauet, men afstod fra at udforme nogen lovbestemmelse herom, da udvalget håbede, at den ønskelige forhøjelse kunne ske gennem en udvikling af retspraksis. Dette håb gik ikke i opfyldelse.

Erstatningslovsudvalget fik tillige til opgave i samarbejde med udvalg i andre nordiske lande at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om lempelse eller bortfald af erstatningsansvar, om erstatningsansvar for skader forvoldt af flere, om følgerne af skadelidtes medvirken til skaden, samt om ansvaret for skade dækket af forsikring, jfr. Forsikringsaftalelovens § 25. Udkast til regler herom fremkom i Betænkning nr. 829/1978 (Betænkning II). Dette udkast blev – med enkelte ændringer – lagt til grund for bestemmelserne i kapitel 2 og 3 i EAL.

Erstatningslovsudvalgets opfordring i Betænkning I til domstolene om gradvis at forhøje erstatningsniveauet for alvorligere personskader blev ikke efterkommet. En udvikling i denne retning fandt derimod sted for erstatningerne for arbejdsskader fra den lovpligtige ulykkesforsikring eller – fra 1978 – arbejdsskadeforsikringen. Niveauet for erstatning efter den dagældende Ulykkesforsikringslov var allerede, da Erstatningslovsudvalget blev nedsat i 1966, ved at distancere sig fra det ulovbestemte erstatningsniveau på grund af den i loven indbyggede indeksregulering. Også på ar-

bejdsskadeområdet var der imidlertid ønske om reformer, navnlig med hensyn til erstatningsniveauet og invalidebegrebet, og Socialministeriet nedsatte i 1974 et udvalg, der skulle revidere Ulykkesforsikringsloven. Arbejdet i dette udvalg resulterede i Betænkning nr. 792/1977. Erstatningen for varige følger af ulykkestilfælde foreslås her opsplittet i en méngodtgørelse for »varig og ikke ubetydelig skade af medicinsk art« og en erhvervsvenetaberstatning for varig »nedsættelse af skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde«. Betænkningen tog således afstand fra at fastsætte erstatningen for tab af fremtidig indtægt ud fra det hidtidige invaliditetsbegreb, der var hovedsagelig af medicinsk art, mens dette begreb i princippet blev bevaret for så vidt angår erstatningen (godtgørelsen) for mén. Lovudkastet i Betænkningen blev stort set uændret vedtaget af Folketinget som Lov nr. 79 af 8. marts 1978 om arbejdsskadeforsikring. Loven trådte i kraft den 1. april 1978.

Den manglende respons fra domstolene på opfordringen fra Erstatningslovudvalget til at hæve erstatningsniveauet og den stigende afstand – misforhold – mellem størrelsen af erstatningerne fra arbejdsskadeforsikringen og personskadeerstatningerne efter den almindelige erstatningsrets regler bevirkede, at Justitsministeren i 1979 anmodede Erstatningslovudvalget om at overveje, hvorvidt det var nødvendigt eller hensigtsmæssigt at udarbejde detaljerede lovregler om udmåling af erstatning ved personskade og tab af forsørger. Resultatet af Udvalgets arbejde med dette spørgsmål foreligger i Betænkning nr. 976/1983 (Betænkning III).

Der var i Erstatningslovudvalget enighed om, at erstatningsniveauet for alvorligere personskader var for lavt, og om, at

erfaringen havde vist, at den ønskelige forhøjelse måtte ske ved lov. Opfordringen i Betænkning I er ikke let at følge: forhøjede erstatningerne væsentligt, opstår der en række spørgsmål om hensyntagen bl.a. til alder og hidtidig indtægt, som i hvert fald ikke let lader sig løse ved domme i konkrete sager. Da lovgiveren med vedtagelsen i 1978 af Arbejdsskadeforsikringsloven havde foretaget en opdeling af personskadeerstatning i en méngodtgørelse for ikke-økonomisk skade og i en erhvervsvenetaberstatning for tab af evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde, måtte der formentlig i en erstatningslov, uanset mulig skepsis over for sontringens værdifuldhed, foretages samme opdeling. Udvalgets medlemmer fandt derimod, at erstatning for varige følger af personskader altid bør udbetales som kapitalerstatninger og ikke som løbende ydelser, og tog således afstand fra Arbejdsskadeforsikringsloven, hvorefter erstatninger for større invaliditeter udbetales i form af løbende, pristalsregulerede ydelser (ASFL §§ 27, 28, stk. 4, og 37–39). På flere andre principielle og væsentlige punkter konstateredes derimod en uenighed i udvalget. Dette delte sig i et flertal og et mindretal, som fremkom med hver sit lovudkast.

Flertallet gik ind for, at erstatningen for erhvervsvenetab burde udmåles efter en individuel beregning eller vurdering på grundlag af den enkelte skadelidtes sandsynlige fremtid ud fra et nettotabsprincip. Mindretallet fandt, at en rimelig videreudvikling af de hidtil anvendte standardiserede udmålingsregler var at foretrække. Flertallet fandt, at da udgangspunktet må være, at de skadelidte skal have »fuld erstatning«, hverken mere eller mindre, må der stilles en prognose omfattende den indtægt, skadelidte ville have opnået re-

sten af sin erhvervsaktive tilværelse, hvis skaden ikke var sket, og den indtægt, skadelidte nu må forventes at opnå i den samme periode. De sidstnævnte indtægter skulle, mente flertallet, ikke alene omfatte de forventelige (reducerede) arbejdsindtægter og sociale ydelser, men også forsikringsydelser og andre udbetalinger, som skadelidte ville modtage i resten af sin erhvervsaktive tilværelse som følge af skaden. Differencen eller nettotabet skulle efter dette nettotabsprincip udregnes på årsbasis og kapitaliseres ud fra livrentelignende principper. Flertallet afstod dog fra at fradrage indtægtsbestemte sociale ydelser i nettotabet, da dette – om beregningen skal føre frem til det præcise tab – ville medføre meget store vanskeligheder.

Mindretallet, som var enig i, at de skadelidte i fremtiden burde have sådanne væsentligt større erstatninger, som var rimelige under hensyn til velstanden og levestandarden i landet, fandt, at beregninger efter flertallets formel af et nettotab dels kun kan have karakter af gætværk, dels for så vidt de angriber opsparing i forsikringer og pensionsordninger, ikke bygger på et rimeligt grundlag. Indtægtsforløbet f.eks. for en 25-årig skadelidte med og uden skaden frem til skadelidtes fyldte 67. år kan ikke fastlægges hverken ved en beregning eller et virkelighedsnært skøn. Flertallets formel kræver, at der i indtægtsforløbet skal medregnes værdien af de sociale ydelser efter det til enhver tid gældende sociale system i en årrække, d.v.s. i eksemplet 42 år frem i tiden. Dette er umuligt. Mindretallet tog bestemt afstand fra at reducere erstatningerne med værdien af skadelidtes forsikringer og pensioner. Den hjælp, de økonomisk bedrestillede kan og bør yde til de svagere stil-

lede, formidles gennem skatter og social sikring. Erstatningsretten bør ikke yde et særligt – kejtet og urimeligt – bidrag til indkomstudjævningen. I øvrigt henviste udkastet bedrestillede til at sikre sig selv, idet man fastsatte et maksimum for den erstatningsberettigede årsindtægt (i EAL med et grundbeløb på 350.000 kr., jfr. §§ 7., stk. 3, og 15). Mindretallet fandt derfor, at der bedst ydes de skadelidte retfærdighed ved at anlægge et rimeligt skøn over, hvor erstatningsniveauet bør lægges. Mindretallet lagde stor vægt på, at spørgsmål om erstatning for varige personskader i almindelighed bør kunne afgøres straks, når den medicinske tilstand var stationær, og ikke – som det efter flertallets udkast ville være nødvendigt – ofte flere år senere, når skadelidte må antages at være kommet på sin varige plads i erhvervslivet. Erstatningens størrelse bør kunne beregnes af parterne selv på betryggende måde og uden forelæggelse af et stort antal tilfælde for domstolene for at få afgørelse om usikre poster i en individuel »prognose«. Mindretallet var i øvrigt skeptisk over for todelingen af erstatning i mén-godtgørelse og erhvervssevnetabserstatning. Det er et spørgsmål, om ikke udviklingen gennem de sidste år på arbejdsmarkedet med hensyn til beskæftigelsen og den enkeltes muligheder for at anvende sine evner erhvervsmæssigt, tyder på, at den medicinske invaliditet i det lange løb er en sikrere og rigtigere målestok for skadelidtes erhvervssevne end den »økonomiske invaliditet«, der må baseres på prognoser, som skal, men ikke kan, tage stilling til samfunds- og erhvervsforhold, der ligger langt ude i fremtiden. Justitsministeriet fandt imidlertid, at EAL måtte følge i ASFL's spor, og Folketinget sluttede sig – uden debat – hertil.

Også med hensyn til forsørgertabserstatning delte udvalget sig, men på dette område gik flertallet ind for standardiserede erstatninger, mens mindretallet gik ind for individualiserede erstatninger, begge vistnok ud fra den grundopfattelse, at forholdene på dette område er i høj grad forskellige fra tilfælde til tilfælde!

EAL betegner for så vidt angår udmålingen af erstatning og godtgørelse for personskade et kompromis mellem de forskellige opfattelser i Betænkning III. Flertallets nettotabsprincip og fradragene for fremtidige sociale ydelser og for forsikringsudbetalinger m.v. er opgivet. Høringerne viste, at mange delte mindretallets frygt for, at ordningen ville vise sig vanskelig at praktisere og føre til retssager i alt for mange tilfælde. Mindretallets tanke om at beregne erstatningerne ud fra en progressiv skala, baseret på méngraden, således at de større medicinske invaliditeter fik forholdsmæssig større erstatning end de mindre, blev også opgivet, idet som allerede nævnt Arbejdsskadeforsikringsloven fandtes endeligt at have knæsat beregning af en særlig erhvervsevnetabserstatning ud fra en erhvervsevnetabsprocent, som – i første omgang – fastsættes af Sikringsstyrelsen efter et skøn. EAL §§ 5 og 10 foreskriver, at der efter regler, som stort set svarer til Arbejdsskadeforsikringslovens, skal fastsættes en erhvervsevnetabsprocent ud fra et skøn over den fremtidige udvikling i skadelidtes arbejdsfortjeneste med og uden skaden. Dette element i flertallets grundprincip er bevaret. Erhvervsevnetabsprocenten anvendes direkte på skadelidtes faktiske indtægt umiddelbart før skaden. Der multipliceres med erhvervsevnetabsprocenten og »kapitaliseres«, om man vil, ved multiplikation med en fast »kapitaliseringsfaktor« på 6,

der er uafhængig af renteniveau, helbred og alder, jfr. § 6, men se for så vidt angår alder dog § 9. Er det umuligt selv ved et rimeligt skøn at fastsætte en passende årsløn for skadelidte før skaden, anvendes dog méngraden som udgangspunkt i en progressiv erstatningsskala, jfr. § 8.

Kompromiset indebærer accept af, at det ikke er muligt at komme frem til rimelige resultater ved opstilling af et enkelt princip som f.eks. flertallets nettotabsprincip, eller, om man vil, accept af en mangel på indre logisk sammenhæng. Fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten sker ud fra et skøn over de fremtidige indtægtsforhold (som efter flertallets nettotabsprincip), men med bortset fra en række usikre faktorer, såsom fremtidige sociale ydelser. Den derved fundne erhvervsevnetabsprocent anvendes på noget fortidigt, nemlig skadelidtes hidtidige årsløn, et tal som ofte, men langt fra altid, kan fastslås f.eks. ved dokumentation af lønsedler, jfr. nærmere nedenfor ad § 7. Tvivl om beregningernes relevans kan opstå, hvor den erhvervsevnetabsprocent, der skal styre udmålingen af erhvervsevnetabserstatning, er væsentligt forskellig fra méngraden. Den endelige afgørelse om de rette procenttal hører under domstolene. Udtalelser fra hospitaler, forsikringslæger og også fra Sikringsstyrelsen, jfr. § 10, er vejledende, men ikke bindende.

EAL tager som andre civile retlige love stilling til nogle hovedspørgsmål og til enkelte detaljer, medens en del spørgsmål, mange små og enkelte store, er uomtalt i lovtæksten. Betænkning II og Betænkning III indeholder en del oplysninger om erstatningsudvalgets opfattelse og begrundelse for at stille sine forslag. Lovforslaget, der førte til EAL, er forsynet med meget udførlige bemærkninger – mere end

70 spalter i Folketingstidende. Grunden til, at lovforslag ledsages af bemærkninger, må i første række søges i Folketingets behov for information om regeringens og vedkommende resortministers – her Justitsministerens – grunde til at fremsætte lovforslaget. Lovtekster er ikke altid lette at forstå, og EAL er her ingen undtagelse. Desuden er udformningen af teksterne ofte i høj grad bestemt af hidtidig praksis og tradition, og også dette forhold gør sig gældende for en del af EAL's bestemmelser. Den nødvendige information af folketingsmedlemmerne bliver af interesse for rets anvendelsen, hvis loven vedtages, idet bemærkningerne i så fald er et vigtigt indicium for, hvordan det vedtagne Folketing må antages at have opfattet loven. Bemærkningerne til EAL går imidlertid – ligesom bemærkningerne til en del andre civile love fra de senere år – langt ud over, hvad den hensigtsmæssige information af lovgiveren kræver. Der er i de 70 spalter bemærkninger til lovforslaget givet udførlige redegørelser for en lang række detailspørgsmål og udtalt bestemte opfattelser om deres rette løsning. Såfremt det i rets anvendelsen skulle blive opfattelsen, at alt, hvad her er sagt, i almindelighed må opfattes som bindende, vil der ske en væsentlig og uheldig forrykkelse af forholdet mellem lovgivning og domspraksis. EAL er forberedt grundigt gennem en længere årrække, men det er ikke desto mindre umuligt ved lovens givelse klart at overse, hvordan de mange enkeltspørgsmål vil stille sig i praksis. Ved på forhånd at binde sig til en bestemt løsning afskærer man domstolene fra at arbejde videre med lovteksten og i lyset af den indsigt, enkeltsagerne giver, at finde de bedst mulige svar. Vel har EAL været grundigt forberedt gennem kommissionsarbejde og arbejdet i

Justitsministeriet med lovforslaget, men det er dog uundgåeligt, at der i bemærkningerne findes udtalelser, som næppe er velovervejede eller fuldt ud koordineret med hinanden. Hertil kommer, at det ikke i alle tilfælde er let at se en overensstemmelse mellem ordlyden af lovteksten og de ledsagende bemærkninger. Betænker man omfanget af den arbejdsindsats, der er nødvendig for fuldtud at tilegne sig forarbejder og lovtekst i EAL, synes det umuligt, at Folketingets medlemmer kan have tilegnet sig og ved passiv accept godkendt bemærkningernes anvisninger på løsninger af de mange ulovtekstbestemte spørgsmål.

Det er almindeligt anerkendt også i retspraksis, at vedkommende ministers udtalelser i forbindelse med fremsættelsen af et lovforslag har betydelig vægt som fortolkningsdata, fordi disse bemærkninger danner grundlag for behandlingen i Folketinget, jfr. således Juridisk Grundbog, bind III, 3. udgave, 1975 s. 551 f og *Chr. Trøning* i UfR 1983B. 124 ff. En præcisering af, hvilken betydning der i retspraksis som almindelig regel tillægges bemærkningerne som retskilde, er imidlertid ikke mulig, fordi hvert tilfælde behandles for sig, og bemærkningerne som oftest samvirker med andre fortolkningsdata, bl.a. resultatets rimelighed og forholdet til det øvrige retssystem.

Fremsættelse af lovforslag er et regeringsanliggende (Grundlovens §§ 17, stk. 2, og 21), men i forelæggelsestalen (der i øvrigt normalt er en skriftlig meddelelse) udtaler vedkommende minister sig i »jeg-form« kort om hovedlinierne i lovforslaget. I de mere udførlige bemærkninger, som er knyttet til selve lovforslaget, taler – efter sprogbrugen at dømme – institutionen, i EAL justitsministeriet, ikke justits-

ministeren. Forskellen i forelæggelsestalen og i bemærkningernes subjekt afspejler en realitet: ministeren har beskæftiget sig med hovedlinierne; sagsbehandlerne i ministeriet har udarbejdet bemærkninger og gengivet her, hvad de anser for rimeligt og rigtigt i lyset bl.a. af de af ministeren godkendte hovedlinier. Udtalelser i det lovforberedende arbejde, navnlig bemærkningerne kan opnå direkte politisk godkendelse, dersom udtalelserne under udvalgsbehandling eller forhandlinger in pleno tiltrædes af et flertal. Udtalelser i bemærkningerne må efter omstændighederne antages at have opnået en indirekte politisk godkendelse, såfremt intet medlem af Folketinget har taget afstand fra udtalelsen.

De mange udtalelser af teknisk juridisk karakter, som er indeholdt i bemærkningerne til forslaget til EAL, er hverken blevet berørt i Retsudvalgets betænkning eller i Folketingets forhandlinger om lovforslaget, således som disse er gengivet i Folketingstidende. En væsentlig del af udtalelserne angår ikke forståelsen af selve teksten i lovforslaget, men spørgsmål som er ulovbestemte. Det er urealistisk i folketingsmedlemmernes tavshed om disse udtalelser at indlægge en politisk approbation, som giver disse udtalelser vægt som en autoritativ »fortolkning«, d.v.s. bindende virkning som en lovtæst eller dog en væsentlig større vægt end udtalelser i den juridiske litteratur. At gøre dette ville være at give afkald på den indsats, som domstolene kan og bør yde med at skabe en rimelig og praktisk retstilstand under de mange nye, generelle og vidtrækkende regler i EAL. At tillægge udtalelser uden for lovtæstens bindende virkning er i øvrigt ikke statsretligt muligt. Motivudtalelser kan have betydning som fortolknings-

bidrag, men det er og bør være domstolene, som »afgør, hvilken nærmere Betydning, der kan tillægges saadanne Fortolkningsbidrag« (*Poul Andersen: Dansk Statsforfatningsret, 1954, s. 576*).

Statsministeriets cirkulære nr. 195 af 16. september 1966 indeholder i form af en henstilling bl.a. følgende retningslinier for udarbejdelsen af bemærkninger til lovforslag:

»§ 1. Lovforslagets bemærkninger bør udformes således, at de over for folketingets medlemmer og offentligheden uddyber lovforslagets indhold og giver et fyldestgørende grundlag for vurdering af forslagets begrundelse og forventede virkninger.

Stk. 2. Der bør endvidere ved udarbejdelsen af bemærkningerne tages hensyn til, at de kan forventes at få vejledende betydning for de myndigheder, der skal administrere loven eller medvirke herved, og for domstolene.

§ 6. Det bør tilstræbes at give bemærkningerne den sproglige og systematiske form, som er bedst egnet til at lette tilægnelsen af deres indhold. En fremstillingsform, der medfører, at forståelsen af bemærkningerne forudsætter en speciel faglig viden, bør søges undgået.«

Cirkulæret, der ikke er tilbagekaldt og vel stadig efterleves, er omtalt af *Max Sørensen* i *Statsforfatningsret, 2. udg. s. 173*. Bemærkningerne opfylder bedst deres hovedfunktion at belyse indholdet af lovforslaget, dersom de giver et fyldigt og dækkende referat af diskussionen om dette i betænkninger og høringsudtalelser, jfr. herved *Alf Ross: Dansk Statsforfatningsret, bind 1, 3. udgave, s. 259 med note 21*. Bemærkninger, deres udformning og betydning er drøftet i *Juridisk Grundbog, bind I, 3. udgave, 1975, s. 31 f.*, hvor det

EAL

bl.a. hedder: »Der kan være grund til at pege på, at den betydning, domstolene tillægger lovmotiver, ikke i for høj grad bør friste til »lovgivning i motiverne«. Motivudtalelsen kan sjældent bygge på helt så grundige overvejelser som lovtæksten. Man bør ved motivkonciperingen nøje overveje, om der er tilstrækkeligt grundlag for at søge et spørgsmål løst i motiverne, eller det bør foretrækkes at henskyde dets løsning til domstolenes praksis. Vælger man den sidstnævnte løsning, kan der ofte være grund til udtrykkeligt at gøre opmærksom herpå i motiverne.« Henviser »man« til embedsmænd i vedkommende ministerium, bør »lovgivning i motiverne« ikke sætte domstolene ud af spillet.

Retstilstanden på erstatningsrettens område er bedst tjent med, at de meget udførlige bemærkninger opfattes således, at de i første række skal tjene deres umiddelbare formål: at forklare og illustrere meningen med lovforslaget for Folketingets medlemmer, medens bemærkningerne som retskilde må lade sig nøje med en beskedent plads. EAL griber ind på meget komplicerede områder i en stor variation

af situationer, og et velbegrundet og rimeligt resultat er vanskeligt at finde uden den vejledning, som et nøje studium af det konkrete tilfælde kan give. Der vil, navnlig i EAL's første år, i en del tilfælde være behov for at gå til domstolene, og det vil både være ønskeligt og i overensstemmelse med hidtidig retstradition, om domstolene vil føle sig frit stillet i deres arbejde med at finde de bedste mulige løsninger i de spørgsmål, hvor lovtæksten ikke er éntydig. Bemærkningerne i Motiverne kan her sammen med andre kilder såsom de forudgående kommissionsbetænkninger og retslitteraturen vise sig nyttige, men ingen af disse kilder bør opfattes som bindende.

I denne bog er der nu og da foreslået andre løsninger end dem, der er anvist i Motiverne. Dette er sket ud fra den opfattelse, at afgørelsen af spørgsmålene, som det ofte udtales i skrivelser fra administrative myndigheder, henhører under domstolenes afgørelser. Bemærkningerne til lovforslaget er imidlertid resultatet af et stort og kyndigt arbejde, og bemærkningerne er derfor aftrykt bag i bogen.

Kapitel 1: Erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger

Personskade

§ 1 *Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab som følge af skaden samt en godtgørelse for svie og smerte.*

Stk. 2. *Har skaden fået varige følger, skal der tillige betales en godtgørelse for varigt mén samt erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne.*

Stk. 3. *Værdien af arbejde i hjemmet ligestilles med erhvervsindkomst.*

Bestemmelsen i lovens § 1 tager stilling til, hvilke arter af tab, som den, der har lidt en personskade, kan kræve erstattet af den, der er ansvarlig for skaden.

Der skal foretages en opsplitning af erstatning og godtgørelse på de enkelte poster i erstatningsopgørelsen (motiverne sp. 86). Det er således ikke muligt at slå posterne sammen og tilkende erstatningen med ét samlet beløb.

Bestemmelsen tager ikke stilling til ansvarsgrundlaget. Dette kan være culpa eller en regel om objektivt ansvar.

EAL hjemler desuden i §§ 12–14 krav på erstatning for begravelsesudgifter og tab af forsørger og i § 26 krav på godtgørelse for tort. De tidligere gældende regler om erstatning og godtgørelse for personskade i ikrafttrædelseslovens § 15 er ophævet, jfr. § 29, nr. 2. Reglerne i denne tidligere bestemmelse om erstatning for tab af forsørger er afløst af lovens §§ 12–14, reglerne om overførelse af erstatnings- og godtgørelseskrav af § 18, og reglerne om godtgørelse for retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person iøvrigt af § 26. EAL indeholder ikke som ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 1, en udtrykkelig bestemmelse om ansvar også for økonomisk tab som følge af en retsstridig krænkelse af en persons fred, ære eller person i øvrigt, men der haves fortsat krav på sådan erstatning. Dette følger af de almindelige erstatningsregler. Det ville være uantageligt, om der skulle bestå godtgørelseskrav efter § 26 i videre omfang end krav på erstatning af økonomisk tab.

Stk. 1. opregner de poster i erstatningsopgørelsen, som vedrører tiden, indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller hans helbredstilstand er blevet stationær, jfr. dog nedenfor om »andet tab«, der også i et vist omfang kan vedrøre tiden efter stationærtidspunktet. Bestemmelsen i stk. 1 tilsigter ikke nogen ændringer i forhold til tidligere gældende ret, men hindrer heller ikke domspraksis i at udvikle sig som hidtil med hensyn til vurderingen af, hvilke poster det findes rimeligt at erstatte. Reglen i stk. 2 opregner de poster, som vedrører eventuelle varige følger af skaden.

Posten tabt arbejdsfortjeneste er nærmere omtalt i § 2, og posten svie og smerte i § 3. Reglen i stk. 1 gør derimod endeligt op med »helbredelsesudgifter« og med »andet tab« som følge af skaden.

Som *helbredelsesudgifter* kan der ligesom efter tidligere ret kræves dækning af udgifter til rimelige og nødvendige foranstaltninger, der enten direkte har til formål at søge skadelidte helbredt, eller som står i forbindelse dermed, såsom udgifter til sygehusophold, rekreatiomsomkostninger, udgifter til transport til og fra sygehuse, kørestol, særligt syet fodtøj og læge- og tandlægeudgifter, jfr. bemærkningerne til § 1 i lovforslaget (sp. 86)*. Det må bero på en konkret afgørelse, om der er tale om rimelige og nødvendige foranstaltninger, men det må nok antages, at en lægelig vurdering i vidt omfang vil blive lagt til grund. Domspraksis har dog mod retslægerådets udtalelse godkendt udgifter til kiropraktorbehandling, jfr. UfR 1973, s. 584 v. Det må nok bero på, hvilke alternative behandlingsmetoder af mere traditionel art, skadelidte har haft mulighed for at anvende, om domstolene vil indtage et tilsvarende standpunkt for så vidt angår f.eks. akupunkturbehandling. Hvor der er mulighed for gratis behandling på offentligt sygehus, må det endvidere antages, at udgifter til privat sygehus eller private operationer f.eks. plastikkirurgi, ikke er rimelige eller nødvendige, selv om skadelidte måske derved kan undgå ventetid af ikke ubetydelig længde.

I motiverne nævnes også *udgifter til revalidering*, men under lovforslagets behandling i folketinget ændredes lovens § 5, stk. 2, om bedømmelse af erhvervsevnetab, således at der »kun skal tages hensyn til foreliggende mulighed for revalidering, såfremt det må anses for sikkert, at revalideringen lykkes«, jfr. bemærkningerne til § 5 i retsudvalgets be-

*Se om hidtidig praksis A. *Vinding Kruse*: Erstatningsretten s. 422 f, *Bo von Eyben* s. 34 f og *Vinding Kruse og Møller* s. 43 f.

tænkning.¹ Dette indebærer, at revalidering i andre tilfælde er skadevol-
deren uvedkommende, således at hverken udgifterne til en forestående
revalidering eller de resultater, der måtte blive opnået, påvirker erstat-
ningskravet (således også motiverne sp. 87 f.o.). Fastsættes erstatningen
først efter, at revalideringen er forsøgt, må erhvervsevnetabserstatningen
kunne kræves reduceret i det omfang, revalideringen er lykkedes, og i så
fald må udgifterne hertil kunne kræves erstattet. Udgifter til mislykket re-
validering vil derimod ikke kunne kræves erstattet, med mindre de (til-
lige) har karakter af helbredelsesudgifter, og de må i så fald være afholdt,
inden den medicinske tilstand blev stationær.

Skadelidte har pligt til at *begrænse sit tab* mest muligt, og udgifter, som
han har mulighed for at få helt eller delvis dækket af andre, f.eks. af den
offentlige sygesikring eller af en privat sygeforsikring, fragår i erstat-
ningen. Det offentlige eller forsikringsselskabet har ikke krav (regres)
mod den erstatningsansvarlige, jfr. §§ 17 og 22, stk. 2.

Udtrykket »*andet tab*« omfatter – også – udgifter, som skadelidte har i
tiden umiddelbart efter skaden. EAL skelner skarpt mellem *erstatning* for
økonomisk tab og *godtgørelse* for ikke økonomisk (ideel) skade. Ordene
»erstatning for ... andet tab« omfatter derfor kun tab af økonomisk art,
d.v.s. tab, som kan fastsættes ved en vurdering og ikke som godtgørelse
for svie og smerte efter § 3, varigt mén efter § 4, eller godtgørelse for tort
efter § 26 må fastsættes ved hjælp af en arbitrært valgt målestok eller ved
et skøn. For så vidt angår godtgørelse for ikke økonomisk tab er EAL ud-
tømmende. Der kan derfor ikke kræves godtgørelse for forstyrrelse af stil-
ling og forhold, hvor et økonomisk tab ikke dokumenteres, ligesom der
f.eks. ikke kan kræves en særskilt godtgørelse for *vansir* som »andet tab«. Såd-
dan godtgørelse indgår under godtgørelsen for varigt mén efter § 4.
Derimod giver bestemmelsen i overensstemmelse med hidtidig praksis,
jfr. bemærkningerne til lovforslagets § 1 (sp. 87) hjemmel til at yde skade-
lidte erstatning for forskellige udgifter som følge af skaden, f.eks. udgifter
som følge af, at skadelidtes færdiggørelse af en igangværende uddannelse
på grund af skaden må udsættes.² Erstatning herfor, der tidligere var om-
fattet af udtrykket *forstyrrelse i stilling og forhold* i Ikrafttrædelseslovens §

1. Folketingstid. 1983–84, 2. saml. Tillæg
B sp. 484.

2. Se også *Stig Jørgensen*, s. 248–51, og
Bo von Eyben, s. 61–64.

15, kan efter omstændighederne tilkendes en skadelidt under uddannelse ved siden af erhvervsevnetabserstatning.¹

En skadelidt, der på grund af sin høje alder ikke kan få erhvervsevnetabserstatning, jfr. § 9, er formentlig ikke afskåret fra som »andet tab« at få erstatning for forstyrrelse i stilling og forhold. Bestemmelserne §§ 5–9 er udtømmende for så vidt angår erhvervsevnetab, men det kan ikke antages, at EAL, der har til formål at forhøje erstatningsniveauet navnlig for så vidt angår personskader af alvorligere karakter, har villet begrænse adgangen til erstatning i forhold til den tidligere gældende ret. Alderspensionister vil derfor kunne opnå en vis erstatning også af økonomiske tab, som kan være vanskelige at dokumentere, men som dog må antages at indtræde som følge af den forstyrrelse eller ødelæggelse af deres stilling eller forhold, som personskaden har forvoldt.²

Erstatningen kan også omfatte udgifter afholdt af andre, f.eks. rimelige udgifter til nære pårørendes besøg på sygehus.³ Medtagelsen af »andet tab« i § 1, stk. 1, udelukker endvidere en restriktiv fortolkning af, hvilke udgifter der kan anses som »helbredelsesudgifter«. *Fremtidige udgifter til proteser* o.lign. omsat til et kapitalbeløb kan f.eks. kræves erstattet som »andet tab«. Kapitaliseringen må foretages efter et skøn og ikke ved benyttelse af kapitalfaktoren i § 6 (multiplikation med 6) eller efter en matematisk kapitaliseringsmetode. EAL har taget afstand fra kanonisering af en sådan metode i § 6, og kapitaliseringen er behæftet med stor usikkerhed både på grund af udviklingen af hjælpemidler for handicappede og i renteniveau og på det sociale område.⁴

1. Anderledes *Vinding Kruse & Møller*, s. 46 og 59. Der er tale om tab af forskellig art, nemlig en udsættelse af færdiguddannelsen, som i sig selv kun medfører økonomisk tab i en periode af begrænset varighed, på den ene side og på den anden side en livsvarig nedsættelse af erhvervsevnen, som meget vel kan være forenelig med, at uddannelsen alligevel gennemføres. Se også *Runa Nielsen* i J 1985 344.
2. Det traditionelle begreb »forstyrrelse af stilling og forhold« i Ikrafttrædelseslovens § 15 omfatter både økonomisk tab og ikke økonomisk tab. Det er kun det økonomiske tab, der er omfattet af

- »andet tab«, og fortsat anvendelse af begrebet er for så vidt misvisende. I U 1968. s. 166, fik en repræsentant forud erstatning for tabt arbejdsfortjeneste erstatning for forstyrrelse af sine forhold derved, at hun gik glip af en udvidelse af sit arbejdsområde, som hun havde kunnet påregne. En sådan erstatning er af rent økonomisk art og vil kunne falde inde under »andet tab«.
3. Se i øvrigt *Stig Jørgensen*, s. 222–27 og 229–31 samt *Vinding Kruse & Jens Møller*, s. 44
 4. Anderledes *Bo von Eyben*, s. 39 og *Vinding Kruse & Jens Møller* s. 45.

Det er mere tvivlsomt, om skadelidte som »andet tab« vil kunne få dækket fremtidige udgifter til hushjælp, særlig dyr transport eller andre udgifter, som skaden vil forårsage i fremtiden. Som hovedregel må det antages, at sådanne udgifter må være indeholdt i erhvervsevnetabserstatningen, for så vidt angår ekstra hushjælp, og i méngodtgørelsen for så vidt angår udgifter til afhjælpning af »ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Det har imidlertid netop været hensigten ikke at binde retspraksis for stærkt, og muligheden for en særskilt erstatning må derfor – som hidtil – stå åben i særlige tilfælde. Det må dog antages, at retspraksis vil være restriktiv og kun tilkende erstatning for sådanne udgifter, hvor det er åbenbart, at erhvervsevnetabserstatning og méngodtgørelse ikke giver rimelig kompensation for specielle ulemper.

Stk. 2. Bestemmelsen i § 1, 2. stk., handler om varige følger af personskade. Loven deler i overensstemmelse med princippet i ASFL disse følger op i den ikke-økonomiske skade, *varigt mén*, hvorfor der ydes godtgørelse efter § 4, og det økonomiske *erhvervsevnetab*, hvorfor der ydes erstatning efter udmålingsreglerne i §§ 5–9.

Stk. 3. Bestemmelsen fremtræder som en programmerklæring. Bestemmelsen giver ikke krav på en erstatning af tabt arbejdsfortjeneste beregnet efter reglen i § 2. Dokumenterede, rimelige ekstraudgifter afholdt til opretholdelse af hjemmet i tiden, indtil den hjemmearbejdende skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller hans tilstand er blevet stationær, kan imidlertid kræves erstattet som andet tab efter § 1, stk. 1¹. Reglen i § 1, stk. 3, har kun betydning for erhvervsevnetabserstatning, og dens betydning på dette område fremgår af anvendelsen af reglerne i § 8 om beregning af erhvervsevnetabet for en skadelidt, der i det væsentlige har udnyttet sin erhvervsevne på en måde, der ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt. Den hjemmearbejdende er omfattet af denne bestemmelse.

Har skadelidte dels arbejdet i hjemmet dels haft et arbejde uden for hjemmet, sidestilles efter reglen i § 1, stk. 3, arbejdet i hjemmet med erhvervsarbejdet ved beregningen af den årsløn, der indgår i beregningen af erhvervsevnetabserstatningen efter §§ 5–7.

En skadelidt anses kun for at have »arbejde i hjemmet«, dersom arbejdet også udføres for andre end skadelidte selv. Loven eller dens motiver

1. Tildels anderledes *Vinding Kruse og Møller* s. 60–61.

indeholder ingen definition, men loven omfatter formentlig både ægteskab, ægteskabslignende forhold og andre tilfælde af (husligt) arbejde i eget hjem for andre. Skadelidte skal være i besiddelse af erhvervssevne, jfr. § 8, og skal formentlig som et led i en udtrykkelig eller stiltiende aftale mellem husstandens medlemmer have påtaget sig helt eller delvis at udnytte sin erhvervssevne (arbejdskraft) i hjemmet, mens husstandens andre medlemmer i erhvervsaktiv alder arbejder uden for hjemmet eller søger at finde sådan beskæftigelse. En enlig eller enlig forsørger med mindreårige børn, der alene eller tillige passer hjemmet, har ikke »arbejde i hjemmet« i lovens forstand og anses derfor ikke som en person, der udnytter sin erhvervssevne og derfor som skadelidt er berettiget til erstatning efter § 8.¹ Den, der under et samliv ikke har haft erhvervsindtægter, kan dog formentlig først en rimelig tid efter samlivets ophør behandles som en enlig uden arbejde ude eller hjemme, sml. *Jens Møller og Chr. Trønning* i J 1984, 235.

Tabt arbejdsfortjeneste

§ 2 *Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste fastsættes for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen eller skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær.*

Stk. 2. *I erstatningen fradrages løn under sygdom, dagpenge fra arbejdsgiver eller det sociale udvalg og forsikringsydelse, der har karakter af en virkelig skadeserstatning, samt lignende ydelser til den skadelidte.*

Den, der som følge af personskade, for hvilken en anden er erstatningsansvarlig, bliver arbejdsudygtig og mister arbejdsfortjeneste, kan kræve den indtægt, han har mistet i tiden fra skadens indtræden, indtil han igen kan begynde at arbejde, eller hans helbredstilstand er blevet stationær, erstatet af skadevolderen. Bestemmelsen i § 2 stemmer i det væsentlige overens med hidtidig praksis,² men udelukker dog, at der, som det tidligere undertiden er sket,³ tilkendes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i tilfælde af

1. Anderledes – men mere i overensstemmelse med rimelighed end tradition – *Runa Nielsen* i J 1985 s. 346–47.

2. Se i øvrigt *Stig Jørgensen*, s. 232 f og *Bo von Eyben*, s. 49 f.

3. Se f.eks. UfR 1972, s. 82 H.

100% invaliditet i op til et år, uanset at skadelidtes tilstand på grund af tilskadekomstens art umiddelbart efter tilskadekomsten har kunnet fastslås som stationær (uhelbredelig).

Skadelidte har krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, indtil han kan begynde at arbejde igen, eller indtil hans helbredstilstand er blevet stationær. Disse to ophørsterminer falder sammen, såfremt skadelidte bliver fuldt helbredt, således at skaden ikke får varige følger for ham. Genoptager skadelidte delvis sit hidtidige arbejde, eller får han et deltidsarbejde, inden han er fuldt ud arbejdsdygtig igen, og inden hans tilstand er stationær, har han krav på erstatning af sit nettotab for tiden, indtil han kan genoptage arbejdet i fuldt omfang, eller indtil tilstanden bliver stationær, idet der ikke er rimelig udsigt til yderligere helbredelse.

Skadelidtes tilstand er *stationær* i lovens forstand, såfremt det efter en lægelig bedømmelse må antages, at skadelidte nu ikke vil blive yderligere helbredt, og at tilstanden ikke vil blive forværret. Der kan ikke findes megen vejledning med hensyn til bedømmelsen af, hvornår tilstanden er stationær, i den omstændighed, at der ikke længere udbetales sygedagpenge, idet disse kan ophøre af anden grund end, at tilstanden er stationær, jfr. dagpengeloven, (Lovbek. 81 af 5.3.1984) §§ 25 og 26. Tilsvarende gælder det forhold, at der udbetales førtidspension i henhold til lov om social pension (lov nr. 217 af 16.5.1984), §§ 13–18, idet denne lov ikke anvender noget egentligt medicinsk stationærbegreb, jfr. lovens § 15.¹ På den ene side kan en form for førtidspension tilkendes, før den medicinske tilstand er stationær, blot tilstanden er af en vis varighed (ikke under et år, jfr. Karnov 1982, s. 561, note 8), og på den anden side skal afgørelsen til revision hvert 5. år, jfr. Bek. 455 af 5.9.1984 om social pension § 9.

Heller ikke ASFL anvender et medicinsk stationærbegreb ved tilkendelsen af løbende erstatning for tab af erhvervsevne, men giver ofte en foreløbig erstatning, indtil tilskadekomstens økonomiske følger kan vurderes, jfr. *Friis og Behn*, s. 246.

Tidspunktet for ophør af behandling på hospital eller ambulant må normalt betragtes som stationærtidspunktet, med mindre der efter en lægelig vurdering kan forventes en yderligere bedring af tilstanden efter behandlingens ophør. Det forekommer også, at en skadelidts tilstand er sta-

1. Se endvidere Sikringsstyrelsens Vejledning om Socialpension nr. 139 af 5.9.1984, og *Vesthy Madsen & E. Knudsen*: Lov om socialpension. (Om

nogle af de praktiske og teoretiske vanskeligheder ved anvendelse af begrebet se *Wiingaard*: Forvaltningsmedicin).

tionær, selv om skadelidte fortsat er i behandling (genoptræning el.lign.), ambulat eller på en institution.

EAL sætter ingen absolut grænse for den periode, for hvilken tabt arbejdsfortjeneste kan kræves erstattet, men domstolene har hidtil været utilbøjelige til at tilkende erstatning for tabt arbejdsfortjeneste udover 2, i visse tilfælde dog 3 år.¹ Det må antages, at den hidtidige praksis er udtryk for en af retten foretagen vurdering af, hvor langt et tidsrum, der bør kunne kræves erstatning af tabt arbejdsfortjeneste, og denne praksis vil derfor formentlig blive opretholdt også under EAL, idet domstolene stadig har mulighed for at præcisere indholdet af begrebet »stationær«.

Skadelidte har ikke krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, efter at hans tilstand er blevet stationær, hvad enten han ikke arbejder, er begyndt at arbejde igen i begrænset omfang, eller arbejder på heltid. En skadelidt, der har genoptaget sit arbejde i væsentlig samme omfang som før, allerede inden hans tilstand er blevet stationær, har ikke krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste for tiden efter genoptagelsen af arbejdet, da han intet tab har lidt. Skadelidte har imidlertid også i en sådan situation krav på godtgørelse for svie og smerte indtil det senere tidspunkt, hvor hans tilstand efter lægelig vurdering blev stationær, jfr. § 3.

Det er det fulde økonomiske tab, der erstattes. Der gælder ingen specielle regler for personskade i modsætning til anden økonomisk skade i så henseende. Det er skadelidte, der har bevisbyrden, og tabet må være adækvat. Kan skadelidte sandsynliggøre, at han netop i den periode, han har været arbejdsudygtig, ville have haft sikker mulighed for ekstraordinært høje indtægter, hvis tilskadekomsten ikke havde hindret ham heri, er det tabet af disse høje indtægter, der skal erstattes. Men beviset kan naturligvis være vanskeligt at føre. Tilsvarende kan skadevolderen måske føre bevis for, at de mistede indtægter ville være ekstraordinært lave, f.eks. p.gr.af en nærliggende risiko for arbejdsløshed, s. f.eks. UfR 1959 s. 14. Det følger formentlig af, at tabet skal være økonomisk, at praksis ikke giver erstatning for mistet ferie (UfR 1964 s. 345 f), men naturligvis for mistet feriegodtgørelse. Se iøvrigt den udførlige redegørelse for retspraksis hos *Vinding Kruse & Møller* s. 53 f.

En *hjemmearbejdende ægtefælle eller samlever* har ikke i kraft af programudtalelsen i § 1, stk. 3, krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste

1. Se *Bo von Eybens* redegørelse for hidtidig domspraksis s. 66–79 og særlig UfR 1960, s. 576 H og 925 H samt UfR

1959, s. 749 ØL. Endvidere *Vinding Kruse & Jens Møller* s. 52 f.

opgjort på grundlag af en normalløn el.lign., men kan kun kræve erstatning af de rimelige faktisk afholdte merudgifter til hushjælp og anden nødvendig bistand som følge af tilskadekomsten. Der er – som efter den tidligere retstilstand – ikke tale om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, men om erstatning for »andet tab«, jfr. § 1, stk. 1.¹ I overensstemmelse hermed er erstatningen ikke indkomstskattepligtig. De afholdte udgifter kan ikke fradrages i den skattepligtige indkomst. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste er derimod indkomstskattepligtig.²

Efter praksis før EAL kunne *unge under uddannelse* på et meget sent tidspunkt af uddannelsen, hvor afslutningen med betydelig sikkerhed lod sig tidsmæssigt bestemme, opnå en erstatning, der svarede til tabt arbejdsfortjeneste som færdiguddannet.³ Et sådant erstatningskrav kan ikke støttes på lovens § 2, da denne kun omfatter »samtidigt« og ikke fremtidigt tab. Denne praksis er imidlertid reelt velbegrundet, og domstolene vil kunne fastholde denne beregningsmåde, idet erstatningen kan kvalificeres som et »andet tab«, der kan kræves erstattet efter § 1, stk. 1.

Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste er ikke nævnt i bestemmelsen i § 11 om *genoptagelse* af en afsluttet sag om personskadeerstatning. Det kan dog ikke udelukkes, at også posten tabt arbejdsfortjeneste må justeres i en ændret skadesopgørelse efter genoptagelse, jfr. nedenfor ad § 11.

Derimod følger det direkte af EAL § 2, stk. 1, at der ikke ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste under *revalidering*, når denne finder sted, efter at tilstanden er stationær.

Nettotabet

Stk. 2. Erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste opgøres som skadelidtes nettotab, d.v.s. det beløb, som skadelidte måtte antages at have tjent i den erstatningsberettigende periode med fradrag af modtaget sygeløn, dagpenge, forsikringsydelse, der har karakter af en virkelig skadeserstatning, og lignende ydelser. Bestemmelsen i § 2, stk. 2, der stemmer over-

1. Motiverne (sp. 87 f.n.) siger, at udgiften til hushjælp skal erstattes efter reglerne om tabt arbejdsfortjeneste, men dette kan kun være rigtigt for så vidt angår periodeafgrænsningen, jfr. dog også kommentarerne til § 18, stk. 1, jfr. stk. 4.

2. Dette gælder derimod ikke en række ydelser efter lov om social pension og bistanndsloven, jfr. ligningslovens § 7 i) og j).

3. Se således f.eks. UfR 1961, s. 937 VL.

ens med tidligere ret, kan ses som et udslag af skadelidtes pligt til at begrænse tabet. Skadelidte er forpligtet til at udnytte mulighederne for at opnå sociale ydelser, i hvert fald i det omfang, der består et retskrav herpå, og forsikringsydelser. Er der tilbagebetalingspligt for sociale ydelser, fragår de ikke i erstatningen. Ofte vil myndighederne betinge sig en transport i erstatningskravet, hvilket dog i almindelighed kun kan ske i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste, jfr. EAL § 18, Stk. 1.

Socialpension kan tænkes at blive tilkendt for et tidligere tidspunkt end det, hvor tilstanden efter EAL er stationær,¹ og skal i så fald fragå i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste, jfr. således til dels efter tidligere praksis UfR 1976, s. 192 V. Tilsvarende gælder løbende ydelser i henhold til ASFL (dog kun for så vidt angår erhvervsevnetabserstatning).²

Det er kun forsikringsydelser, som har karakter af en virkelig skadeserstatning, der fragår i skadelidtes erstatningskrav over for skadevolderen. Se i modsætning hertil VOL § 7. Dette kriterium var udtrykkeligt fremhævet i den nu ophævede § 25 i Forsikringsaftaleloven. Reglerne om regres fra forsikringsselskaber findes nu i §§ 17, stk. 1, og 22. Krav efter en summaforsikring nedsætter ikke kravet på tabt arbejdsfortjeneste eller nogen anden post i kravet om erstatning for personskade. Alle summaforsikringer kan kumuleres med erstatningskravet mod skadevolder. Enhver forsikring, hvor ydelsestørrelse er fastsat uafhængigt af det konkrete lide tab, er en summaforsikring. Dette gælder også forsikringer med løbende ydelser, selv om disse kan være betinget af, at der er opstået en arbejdsudygtighed.³ Går forsikringsaftalen derimod ud på at erstatte enten hele den – dokumenterede – tabte arbejdsfortjeneste eller en del deraf, er der tale om en skadesforsikring, en »virkelig skadeserstatning«, og udbetalingerne skal derfor efter § 2, stk. 2, fradrages i erstatningen fra skadevolder.

I visse tilfælde modtager skadelidte ydelser i form af dagpenge fra en understøttelsesforening, hvortil han har betalt bidrag af en eller anden art. I de fleste tilfælde vil der være tale om ydelser, der træder i stedet for en

1. Jfr. lov nr. 217 af 16.5.1984 om socialpension § 15 og vejledning om socialpension nr. 139 af 5.9.1984.

2. Jfr. *Friis og Behn*, s. 246.

3. Den frivillige dagpengeforsikring, der i henhold til dagpengelovens (lovbek. nr. 81 af 5.3.1984) §§ 28 og 29 kan tegnes af selvstændige erhvervsdrivende og af

personer, der udnytter deres erhvervs-evne i hjemmet, vil i hvert fald for de sidstnævnte fungere som en ren summaforsikring. Der opstår således i visse tilfælde en regelkonflikt, men det må antages, at der i disse tilfælde ikke kan ske kumulation.

»virkelig skadeserstatning«, og har foreningen ikke gyldigt betinget sig tilbagebetaling, skal ydelsen fradrages i erstatningen for skadevolderen. En sådan betingelse kan vanskeligt tænkes at være gyldig, hvis skadelidte har et retskrav på ydelsen, jfr. EAL § 27. Gives tilsagn om ydelser frivilligt efter, at skaden er sket, må tilsagnet kunne betinges af tilbagebetaling (og eventuel regres) jfr. dog UfR 1953 s. 845 Ø, hvor et forsikringselskab gjorde en kulanceerstatning subsidær i forhold til erstatning fra skadevolderen. Se iverigt om hidtidig praksis *Vinding Kruse & Møller*, s. 70.

Skyldfordeling. Skadevolderen er, såfremt skadelidte ved egen skyld har medvirket til skadens indtræden, og efter omstændighederne også i andre tilfælde kun forpligtet til at erstatte en brøkdel af skadelidtes tab. I tilfælde, hvor der i erstatningen fragår sygeløn, dagpenge o. lign. i medfør af § 2, stk. 2, skal brøken beregnes af nettobeløbet, d.v.s. efter at de i § 2, stk. 2, nævnte ydelser er fradraget i skadelidtes tab. Også regreskrav fra den arbejdsgiver, der har udbetalt sygelønnen eller dagpengene til den skadelidte, jfr. § 17, stk. 2, reduceres med samme brøk. Slutresultatet for skadevolderen bliver således, at de samlede krav, der kan gøres gældende mod ham, reduceres med samme brøk bestemt f.eks. af forholdet mellem graden af den af ham og den af skadelidte udviste skyld.

Svie og smerte

§ 3 *Godtgørelse for svie og smerte udgør for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, 100 kr. for hver dag, den skadelidte er sengeliggende, og 50 kr. for hver dag, den skadelidte er syg uden at være sengeliggende. Der kan i særlige tilfælde ydes godtgørelse for svie og smerte, selv om skadelidte ikke er syg. Overstiger godtgørelsen 15.000 kr., kan de beløb, der er nævnt i 1. pkt. fraviges.*

Bestemmelsen handler ligesom §§ 4 og 26 om godtgørelse for ikke-økonomisk skade. Udtrykket svie og smerte, som er benyttet i § 3, stemmer overens med almindelig sprogbrug. Udtrykket er i øvrigt synonymt med begrebet »lidelse« i den nu ophævede § 15 i ikrafttrædelsesloven.

Godtgørelse for svie og smerte beregnes for tiden fra skadens indtræden, og indtil skadelidte er blevet rask, eller *hans helbredstilstand i øvrigt er blevet stationær*. Begrebet »stationær« må antages at have samme

indhold i lovens §§ 2, 3 og 5. Som anført i kommentaren ad § 2 falder stationærtidspunktet ikke nødvendigvis sammen med tidspunktet for arbejdets genoptagelse i fuldt omfang. Der kan derfor – navnlig ved kortvarige sygdomsperioder – blive tale om at yde godtgørelse i en periode, hvor skadelidte arbejder i fuldt omfang.

Bestemmelsen i § 3 fastsætter – ligesom tidligere praksis – godtgørelsen for svie og smerte til bestemte beløb pr. dag, hvor skadelidte er sengeliggende eller har været syg uden at være sengeliggende. Bestemmelsen giver derimod – i modsætning til tidligere praksis – ikke domstolene mulighed for at tage *individuelle hensyn* og f.eks. forhøje godtgørelsen i tilfælde af særlig smertefulde operationer, forbrændinger m.v. Der er dog mulighed for at aftrappe godtgørelsen ved langvarige sygelejer, men kun hvis godtgørelsen beregnet efter standardtaksterne ville overstige 15.000 kr.¹ Reglen om, at beregningen kan fraviges, når *godtgørelsen overstiger 15.000 kr.*, svarer til hidtidig praksis, hvorefter godtgørelsen ved meget langvarige sygdomsperioder aftrappes. Det har ikke været hensigten med bestemmelsen, at denne skulle anvendes til at forhøje en godtgørelse på mere end 15.000 kr. udregnet efter taksterne. *Vinding Kruse og Møller s. 73* antager, at et absolut maksimum for godtgørelsen må være nået ved 25.000–30.000 kr. Dette er nok i almindelighed rigtigt, men i et enkelt tilfælde er man nået op på 50.000 kr., se UfR 1985 s. 416 V.²

Bestemmelsen i § 3, 2. punktum giver mulighed for i særlige tilfælde at yde skadelidte en godtgørelse for svie og smerte, selv om *skadelidte ikke er syg*, f.eks. i tilfælde, hvor skaden midlertidigt medfører fysiske gener eller indskrænkninger i de normale legemsfunktioner, uden at skadelidte kan siges at være syg, jfr. bemærkningerne til lovforslagets § 3. Motiverne har herved formentlig tænkt på tilfælde, hvor skadelidte ikke er uarbejdsdygtig og fortsætter sit arbejde i fuldt omfang, og således ikke efter tidligere praksis ville have haft mulighed for at kræve godtgørelse for svie og smerte. Som udgangspunkt må det nok antages, at taksten i disse tilfælde svarer til taksten for oppegående sygedage. Efter VOL's udmålingspraksis giver nævnet dog eksempelvis takst for sengeliggende sygedage, hvis skadelidtes kæber efter et kæbebrud er sammenbundet, jfr. Hans Fischer-Møller i Advokaten 1981, s. 115.

Der forekommer tilfælde, hvor skadelidtes *tilstand er stationær næsten straks* efter skadens indtræden, fordi det f.eks. står klart, at skadelidte er

1. Forhøjet pr. 1.4.1985 til 15.500 kr. jfr. bek. nr. 95 af 15.3.1985, bilag 5.

2. Se i øvrigt om forsikringsselskabernes praksis ved forlig *Runa Nielsen* i J 1985 s. 345.

blevet 100% invalid, og at tilstanden måske kan lindres, men ikke helbredes. Der kan i sådanne tilfælde i princippet ikke ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, jfr. ovenfor ad § 2, og der skulle efter ordlyden af lovens § 3 heller ikke være mulighed for at tilkende disse skadelidte godtgørelse for svie og smerte. Dette resultat er imidlertid i høj grad urimeligt og kan næppe have været tilsigtet. Begrænsningen af den periode, for hvilken der kan ydes godtgørelse for svie og smerte, blev indsat i lovforslaget under behandlingen i Folketingets retsudvalg, og ændringen siges i udvalgets betænkning at være af »redaktionel karakter« og begrundet i, at man ønskede at præcisere indholdet af den hidtil gældende retstilstand.¹ Den valgte uheldige formulering bør ikke afskære domstolene fra som hidtil at tilkende de hårdest ramte skadelidte godtgørelse for svie og smerte for en periode af op til ét år efter ulykken². Dette kan eventuelt ske med hjemmel i § 3, 2. punktum; den stationære invaliditet er ikke sygdom i lovens forstand.

De i § 3 nævnte takster af 50 og 100 kr. og beløbet på 15.000 kr. indekseres efter § 15, således at godtgørelsen fastsættes efter de takster, der var gældende på tidspunktet for skadens indtræden.³ Skadelidte nyder ikke godt af forhøjelser af taksterne for tiden efter skaden, ej heller forhøjelser foretaget i den tid, godtgørelsen vedrører, d.v.s. tiden efter skadens indtræden, og indtil skadelidtes tilstand er blevet stationær, jfr. § 15, stk. 3.

Krav på godtgørelse for svie og smerte forrentes med diskonto + 6% p.a., jfr. § 16, regnet fra skadetidspunktet. Renten løber fra dette tidspunkt, selv om kravet vedrører en periode, der ligger efter skadestidspunktet og (derfor) først senere kan gøres op.

Genoptages en sag, som er afsluttet ved dom eller forlig, i medfør af § 11 kan der formentlig efter omstændighederne gives yderligere godtgørelse for svie og smerte, jfr. kommentaren nedenfor ad § 11.

En skadelidt kan ikke få dobbelt kompensation ved samtidigt at oppebære erstatning efter ASFL og erstatning fra en ansvarlig skadevolder, jfr. § 55 i ASFL som ændret ved § 30 i EAL. De ydelser, der kan præsteres efter ASFL, er opregnet i denne lovs § 24. Opregningen, der er udtømmende, omfatter ikke alle de poster, der efter erstatningsansvarsloven kan kræves erstattet eller godtgjort for personskade. Opregningen i § 24 nævner hverken »andet tab« eller »svie og smerte«. Den, der har lidt en

1. Folketingstid. 1983-84, 2. saml. tillæg B sp. 483.

2. Anderledes *Vinding Kruse og Møller* s. 73.

3. Iflg. bek. nr. 95 af 15.3.1985 (bil. 5) er taksterne pr. 1.4.1985 50,-, 100,- og 15.500 kr.

personskade, der er omfattet af ASFL, kan både kræve eventuelle overskydende beløb på fælles poster, beregnet post for post, og beløb på de poster, ASFL ikke dækker, herunder svie og smerte, erstattet efter EAL af en ansvarlig skadevolder. Se iøvrigt nærmere nedenfor ad § 30.

Varigt mén

§ 4 *Godtgørelse for varigt mén fastsættes til et kapitalbeløb, der regnes under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Méngraden fastsættes efter forholdene på det tidspunkt, da skadelidtes helbredstilstand blev stationær. Godtgørelsen udgør ved en méngrad på 100 pct. 200.000 kr. Ved lavere méngrader nedsættes beløbet forholdsmæssigt. I særlige tilfælde kan méngodtgørelsen fastsættes til et højere beløb, dog højst 240.000 kr. Ved en méngrad på under 5 pct. ydes ingen godtgørelse.*

Stk. 2. *Var skadelidte ved skadens indtræden fyldt 60 år, nedsættes den i henhold til stk. 1 beregnede godtgørelse for mén med 5 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 59 år ved skadens indtræden. Godtgørelsen nedsættes dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år.*

En skadelidt, for hvem skaden har fået varige følger, har krav på godtgørelse for varigt mén efter reglen i § 4 og på erstatning for tab af erhvervsevne efter reglerne i §§ 5–9.

Erstatningen for invaliditet som følge af arbejdsskader blev ved Arbejdsskadeforsikringsloven (ASFL) nr. 79 af 8. marts 1978 i overensstemmelse med et forslag herom i Betænkning vedrørende Arbejdsskadeforsikring nr. 792/1977 opdelt i en erstatning for erhvervsevnetab og en erstatning for varigt mén. Betænkning II nr. 829/1978, s. 48 f, gik ind for at overføre denne opdeling til den almindelige erstatningsret. Dette forslag blev gentaget i Betænkning III nr. 976/1983, s. 51, 101 og 146. Forslaget er gennemført i EAL § 1, stk. 2, og § 4 svarer til ASFL's ménbegreb.

Varigt mén er de varige ulemper i skadelidtes daglige livsførelse, som ikke er af økonomisk art. Disse ulemper rammer typisk lige hårdt uanset skadelidtes økonomiske og erhvervsmæssige forhold. Méngodtgørelsen fastsættes derfor på grundlag af skadens medicinske art og omfang uden hensyn til skadelidtes indtægtsforhold.

EAL taler i overensstemmelse med sit almindelige sprogbrug om godt-

gørelse i stedet for om erstatning for varigt mén for at markere, at varigt mén er skader, som ikke kan opgøres ved en vurdering af et økonomisk tab. Varigt mén svarer til den nu ved EAL ophævede Ikrftl. § 15's begreber: ulempe, lyde og vansir. Det følger både af definitionen af varigt mén og af, at Ikrftl. § 15's regel om godtgørelse for vansir er ophævet, at godtgørelse for vansir er indeholdt i méngodtgørelsen. Sikringsstyrelsen tager i sin beregning af ménprocenten også hensyn til vansir, jfr. *Friis og Behn*, s. 400.

Størrelsen af skadelidtes varige mén – méngraden – fastsættes som en procent efter forholdene på det tidspunkt, da skadelidtes helbredstilstand blev stationær.¹ Méngraden kan i almindelighed fastlægges ud fra Sikringsstyrelsens praksis, herunder de af Sikringsstyrelsen udarbejdede tabeller for standardtilfælde, jfr. herved *Friis og Behn*, s. 279 f og s. 400 ff. og bilag 3. Méngraden skal dog fastsættes efter EAL, og midlertidige fastsættelser som efter ASFL § 26, jfr. *Friis og Behn*, s. 246, kan ikke ske.

Méngraden fastsættes som en procent fra 5 til 100. I særlige tilfælde, hvor der f.eks. er tale om flere alvorlige skader, som f.eks. tab af synet, ekstremitetslammelser eller amputation, der hver for sig ville medføre høje ménprocenter, kan méngraden fastsættes højere, dog højst til 120%. Skadelidte har ikke krav på godtgørelse for varigt mén, dersom méngraden er mindre end 5 procent. Som eksempel på mén, der ikke fastsættes til 5 procent eller mere, kan nævnes mindre vansir, såsom ikke særligt skæmmende ar i ansigtet. I sådanne tilfælde ydedes der efter praksis før EAL godtgørelse på op til et par tusinde kroner. Disse små godtgørelser er faldet bort, medens godtgørelserne for lidt mere væsentlig vansir som følge af Sikringsstyrelsens ménvurdering vil blive større end efter den tidligere praksis. Miniumsbeløbet, hvor vansir (mén) er ansat til 5 procent, er $5 \times 2.000 = 10.000$ kr.²

Méngraden som udtryk for størrelsen af varigt mén, som nu anvendes både i ASFL og i EAL, og som skal lægges til grund i Sikringsstyrelsens og domstolenes praksis, svarer i det væsentlige til det medicinske invaliditetsbegreb, der før ASFL anvendtes både i den tidligere Ulykkesforsikringslov og i den almindelige erstatningsret.³ Der er imidlertid sket en udvikling af vurderingen af de medicinske følger af personskaade, og méngra-

1. Jfr. om stationærbegrebet ovenfor ad § 2.

2. Pr. 1.4.1985 reguleret til $5 \times 2095 = 10.475$ kr., jfr. bek. nr. 95 af 15.3.1985 (bil. 5).

3. Det er stadig muligt at få en udtalelse fra Sikringsstyrelsen om »den gamle invaliditetsprocent«.

den vil nu – hvor det tidligere kun sjældent var tilfældet – tillige indeholde en vurdering af eventuelt vansir, medens der ikke i méngraden tages hensyn til eventuelle atypiske eller særlige følger af skaden for skadelidtes erhvervsevne. Sådanne følger, typiske eller individuelle, indgår nu alene i vurderingen af erhvervsevnetabet efter § 5.

Den, der har lidt personskade, som både er omfattet af ASFL, idet skaden er en *arbejdsskade*, jfr. ASFL § 9, og af EAL, idet en anden er erstatningsansvarlig for skaden, er i princippet berettiget til méngodtgørelse efter begge compensationssystemer, men ydelsen efter ASFL fragår efter denne lovs § 55 som affattet ved EAL § 30 i kravet mod den ansvarlige, se nærmere om modregningen nedenfor ad § 30. Selve udmålingen af godtgørelsen på basis af ménprocenten sker efter forskellige regler, og (den kapitaliserede) méngodtgørelse efter ASFL vil normalt være større end godtgørelsen efter EAL. Skadelidte vil derfor kun i sjældne tilfælde kunne afkræve skadevolderen et overskydende beløb som godtgørelse efter EAL § 4.

Forskel i méngodtgørelsen efter EAL og efter ASFL skulle i almindelighed ikke kunne skyldes, at méngraden fastsættes til en forskellig procent efter de to love, fordi myndighedsapparatet er forskelligt, da den endelige afgørelse af méngraden også efter ASFL i princippet ligger hos domstolene, men kan skyldes, at satserne for godtgørelse pr. procentpoint méngrad er forskellige.

Sikringsstyrelsen må således antages at ville fastsætte méngraden på samme måde efter ASFL og efter EAL, jfr. dennes § 10. Midlertidige afgørelser med revisionsklausul er dog udelukkede efter EAL, men ikke efter ASFL, jfr. *Friis og Behn*, s. 246. Sikringsstyrelsens afgørelse efter ASFL kan i henhold til denne lovs § 54 indbringes for Den sociale Ankestyrelse. Den sociale Ankestyrelsens afgørelser er af administrativ karakter. De kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jfr. Lov nr. 605 af 20. december 1972 § 1, stk. 2, men kan forelægges for domstolene til prøvelse, jfr. Grundlovens § 63.

Sikringsstyrelsens udtalelser efter EAL § 10 har kun vejledende betydning. En sådan udtalelse kan ikke indbringes for Den sociale Ankestyrelse, jfr. ASFL § 62. Afgørelsen om méngradens størrelse efter EAL kan – i mangel af enighed mellem parterne – kun træffes af domstolene. Vejen til domstolene er således længere efter ASFL end efter EAL, og det kan ikke ganske udelukkes, at der vil blive fastsat ydelser efter de to love for samme tilskadekomst ud fra forskellige méngrader.

Beregningen af méngodtgørelsen til skadelidte ud fra méngraden sker efter forskellige regler for så vidt angår arbejdsskadeerstatning efter ASFL

og erstatning efter EAL. Méngodtgørelsen efter ASFL udbetales som et kapitalbeløb beregnet ud fra en løbende ydelse, der oprindeligt udgjorde 13.000 kr. årligt ved en méngrad på 100%. Beløbet er senere opreguleret¹ til kr. 25.500 (1.4.1985–31.3.1986), jfr. ASFL § 38, jfr. nærmere ASFL §§ 28, stk. 3, og 39, stk. 2. Reglerne om kapitalisering, der er fastsat af Socialministeren i medfør af § 39, stk. 4, i bekg. nr. 210 af 30. marts 1978, (bilag 6) fastsætter en kapitaliseringsfaktor, der op til 30 års alderen er godt 10. Méngodtgørelsen efter § 4 i EAL udgør et kapitalbeløb på 2.000 kr. pr. procent,² og EAL's méngodtgørelse er derfor i almindelighed noget lavere end ASFL's. Godtgørelsen efter EAL er dog for ældre skadelidte større end efter ASFL, jfr. Betænkning 111, s. 326, og *Bo von Eyben* i UFR 1984 B.102.

Stk. 2 fastsætter ikke som Socialministeriets bekendtgørelse B 210 af 30. marts 1978 en kapitaliseringsfaktor, der aftager med alderen og dermed afpasser den kapitaliserede méngodtgørelse efter skadelidtes normalrestlevetid, men giver en mere positiv eller enkel regel, der tager hensyn til, at méngodtgørelsen for ældre skadelidte gennemsnitligt skal dække en kortere restlevetid. Var skadelidte, da skaden skete, fyldt 60 år, nedtrappes méngodtgørelsen med 5% for hvert år, skadelidte var ældre end 59. Var skadelidte fyldt 69 år, udgør godtgørelsen således kun 50% af godtgørelsen til personer under 60 år. Godtgørelsen udgør for alle, der var fyldt 69 år eller mere, 50% af godtgørelsen efter stk. 1, d.v.s. 100.000 kr. (120.000 kr.)³ ved en méngrad på 100%. Nedtrapningen af méngodtgørelsen på grund af høj alder efter § 4, stk. 2, er ikke parallel med nedtrapningen af erhvervsevnetabserstatningen efter § 9. Generne ved mén kan være større for en ældre end for en yngre, og den yngre kan have lettere ved at tilpasse sig efter sit handicap. Méngodtgørelsen er ikke afhængig af skadelidtes indtjeningsevne i tiden indtil pensionsalderen, sml. § 9, stk. 2.

De i bestemmelsen angivne beløb på kr. 200.000 og kr. 240.000 reguleres i henhold til § 15 og udgør henholdsvis kr. 209.500 og kr. 251.500, jfr. bekendtgørelse nr. 95 af 15.3.1985. Da det er beløbene ved 100% (120%) mén, der reguleres, stiger godtgørelsen pr. ménprocent således til kr. 2.095 uanset afrundingsreglen i § 15.

1. Jfr. Sikringsstyrelsens bekendtgørelse nr. 5 af 2.1.1985.

2. Pr. 1.4.1985 2.095 kr., jfr. bek. 95 af 15.3.1985 (bil. 5).

3. Pr. 1.4.1985 104.750 kr. (125.750 kr.).

Erhvervsevnetab

§ 5 *Har en personskade, efter at skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, medført varig nedsættelse af skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde, tilkommer der skadelidte erstatning for tab af erhvervsevne.*

Stk. 2. *Ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet skal der tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af skadelidte.*

Stk. 3. *Skadelidtes erhvervsevnetab beregnes i procent (erhvervsevnetabsprocenten). Der ydes ikke erstatning, såfremt erhvervsevnetabet er mindre end 15%.*

EAL indeholder i §§ 5–8 reglerne om udmåling af erstatningen for skadelidtes varige økonomiske tab, *erhvervsevnetabet*. Udmålingen af erstatningen af dette tab er – som hovedregel – uafhængig af beregningen af godtgørelsen af varigt mén efter § 4.

EAL giver to fundamentalt forskellige måder, hvorpå det økonomiske tab kan beregnes.

Hovedreglen er, at tabet opgøres på basis af en *erhvervsevnetabsprocent*. Såfremt skadelidte, da skaden skete, havde en egentlig erhvervsindtægt, og hans evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde er varigt nedsat på grund af skaden, beregnes der således en *erhvervsevnetabsprocent*, jfr. § 5, stk. 3. Denne procent giver udtryk for forholdet mellem den fremtidige anslåede indtægt, såfremt skaden ikke var sket, og den fremtidige indtægt, som skadelidte, efter at hans tilstand er blevet stationær, må antages at ville kunne skaffe sig ved sådant arbejde, som det med rimelighed kan forlanges, at skadelidte påtager sig, jfr. § 5, stk. 2. Ved erstatningsberegning ud fra hovedreglen multipliceres erhvervsevnetabsprocenten med skadelidtes faktiske eller skønnede hidtidige årsindtægt, jfr. § 7, og en fast kapitaliseringsfaktor på 6, jfr. § 6.

Undtagelsen er, at tabet beregnes på basis af *méngraden*. Den første beregningsmetode kan nemlig ikke anvendes, dersom skadelidte er et barn eller har »udnyttet erhvervsevnen på en måde, som ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt«, jfr. § 8, da der ikke foreligger eller kan skønnes nogen erhvervsindtægt, der kan indgå i beregningen. I så fald fastsættes erstatningen for erhvervsevnetab ud fra den i § 4 nævnte méngrad. Ved denne beregning fastsættes erstatningen efter en progressiv

skala til fra 130% af méngodtgørelsen for 15% mén til 400% af méngodtgørelsen ved 100% mén, jfr. § 8.

Bestemmelsen af begrebet »*erhvervsevnetab*« efter hovedreglen i EAL er næsten identisk med begrebet tab af erhvervsevne i ASFL § 27. Begge love lægger vægt på, i hvilket omfang skadelidtes evner til at skaffe sig indtægt ved arbejde varigt er blevet nedsat. Dette bestemmes ikke som méngraden ud fra en medicinsk vurdering, men ud fra en vurdering af skadelidtes muligheder på arbejdsmarkedet i fremtiden. Der er således i princippet tale om en prognose med hensyn til udviklingen fra afgørelsestidspunktet, til skadelidte fylder 67 år, d.v.s. ikke længere ville have været erhvervsaktiv, selv om skaden ikke var sket, jfr. formodningen i § 9. Det er dog kun forhold, der med rimelig sikkerhed kan bedømmes på afgørelsestidspunktet, der kan indgå i denne prognose, ikke teorier om inflation, renteutvikling, reallønsstigninger eller lignende, jfr. også nedenfor om forventninger til udviklingen i beskæftigelsessituationen. Er der sikker udsigt til, at skadelidte alligevel i løbet af kortere tid på grund af forud bestående sygdom var gledet ud af arbejdsmarkedet, må den forventede udvikling i hans indtjening uden skaden tages i betragtning, jfr. nedenfor s. 54 om »slået ud« erstatninger. Er skadelidte f.eks. på grund af en særlig kraftanstrengelse eller velvilje fra arbejdsgiverens side i arbejde til fuld løn på afgørelsestidspunktet, må på den anden side en overvejende sandsynlighed for, at denne gunstigere situation ikke holder, tages med i prognosen. Er skadelidte endvidere efter nogen tids invaliditet afgået ved døden på afgørelsestidspunktet, må der være mulighed for ud fra gennemsnitsbetragtninger over erhvervsevnetabet i hele perioden indtil 67 år at sætte en lav erhvervsevnetabsprocent, jfr. nedenfor ad § 18, s. 111. De øvrige faktorer ved erhvervsevnetabsfastsættelsen, årsløn, § 7, og kapitalfaktor, § 6, kan der ikke røres ved.

Revalidering. Bestemmelsen uddybes i ASFL § 27, stk. 2, med en regel om, at Sikringsstyrelsen ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet skal »tage hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af ham efter hans evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning«. Ganske samme regel fandtes i forslaget til § 5, stk. 2, men reglen ændredes under behandlingen i Folketinget således, at ordene »efter hans evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning« udgik. Ændringen skal tydeliggøre, at der efter EAL – i modsætning til, hvad der gælder efter ASFL – »kun skal tages hensyn til en foreliggende mulighed for revalidering, såfremt det må antages for sikkert, at revalideringen lykkes«. Der tilsigtedes ikke nogen realitetsændring ved

udeladelsen af ordene »hans evner, uddannelse, alder...«, jfr. FT 1983/84, 2. samling, tillæg B, sp. 484. Udeladelsen af omtalen af den bedring, en mulig omskoling og optræning måske kan bringe, hænger derimod sammen med, at efter EAL kan begge parter, så snart »skadelidtes helbredstilstand (Ϸ: hans medicinske helbredstilstand) er blevet stationær«, forlange erhvervsevnetabsprocenten eller méngraden fastsat og sagen endeligt afgjort. Der er ikke efter EAL som efter ASFL mulighed for at træffe foreløbig afgørelse om størrelsen af erhvervsevnetabet med henblik på en senere revision, sml. *Friis & Behn*, s. 246 og 283. Dette indebærer, at afgørelsen undertiden skal træffes, inden en revalidering eller et revalideringsforsøg er begyndt eller tilendebragt. Der skal derfor tages stilling til, om en revalidering, der måske lykkes, måske mislykkes, skal påvirke fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten. Det skulle fremgå af § 5, stk. 2, i dens endelige formulering, at erhvervsevnetabsprocenten kun skal nedsættes, dersom det må anses for sikkert, at en planlagt eller påbegyndt revalidering vil lykkes. Erstatningen kan ikke nedsættes, hvis det senere viser sig, at en revalidering, hvis udsigt til at forbedre skadelidtes tilstand ikke var sikker, dog lykkes. Genoptagelse af en afsluttet erstatningssag om personskade efter EAL kan kun ske, dersom skadelidtes helbredstilstand senere væsentligt forringes, jfr. EAL § 11.

Skadelidtes subjektive forhold. En skadelidt anses efter omstændighederne for at have udvist egen skyld, dersom han kunne have undgået eller mildnet ulykken eller uheldet. EAL indeholder hverken regler om sådan egen skyld eller en generel bestemmelse om, at følger af tilskadekomsten, som skadelidte kunne og burde have undgået, ikke kan kræves erstattet. Bestemmelsen i stk. 2 er imidlertid et udslag af skadelidtes forpligtelser til at begrænse sit tab. Den indtægt, som skadelidte efter skaden må antages at kunne tjene ved arbejde, som med rimelighed kan forlanges af ham, kan skadelidte ikke kræve erstatning for. Loven nævner ikke omskoling, men rimelighedskravet betyder, at skadelidte må være villig til at skifte erhverv, hvis dette under hensyn til hans alder, hidtidige arbejde og fremtidige muligheder på arbejdsmarkedet må anses for rimeligt. *Erhvervsskift* kan være »rimeligt« efter reglen i stk. 2, selv om det nye erhverv ikke giver skadelidte samme arbejdsglæde eller sociale status som den gamle beskæftigelse.¹

Opgørelsestidspunktet. Ved fastsættelsen af den indtægt, skadelidte kan skaffe sig i fremtiden, ses alene på skadelidtes nuværende erhvervsevne.

1. Anderledes Bo von Eyben, s. 135.

Den almindelige beskæftigelsessituation, som jo stadig skifter, tages i princippet ikke i betragtning, men der må tages hensyn til mere generelle overvejelser med hensyn til skadens betydning for skadelidtes risiko for at blive arbejdsløs, jfr. tildels *Friis & Behn*, s. 259. Skønnes den beskæftigelsessituation, der må konstateres på tidspunktet for afgørelsen, at være af mere varig art – d.v.s. har den været stort set uændret i nogle år – må den – i mangel af bedre udgangspunkt – lægges til grund som også gældende i fremtiden.

Erstatningen for erhvervsevnetabet fastsættes på grundlag af skadelidtes helbredstilstand, sådan som denne må antages varigt at ville være efter skaden. Udsigterne for lægelig behandling og genoptræning kan – bortset fra fuld invaliditet – ikke bedømmes med sikkerhed på forhånd, og erhvervsevnetabet kan derfor i almindelighed først beregnes, når *skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær*, jfr. stk. 1. Fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten skal ske på grundlag af de forhold, der er kendt på dette tidspunkt. Der kan og skal tages hensyn til prognoser med hensyn til fremtiden. Afgørelsen kan ikke kræves udsat for at afvente en mulig senere udvikling i skadelidtes tilstand, men der kan naturligvis tages hensyn til omstændigheder, der er kendt, idet disse vel er indtrådt, efter at tilstanden var bedømt som stationær, men før sagen finder sin afgørelse ved forlig eller endelig dom.

Forholdet til ASFL. Begrebet »erhvervsevnetab« fastsættes både efter EAL og efter ASFL som en procent (stk. 3), som oftest på grundlag af en udtalelse fra Sikringsstyrelsen (§ 10). Der gives ikke efter nogen af lovene erstatning for erhvervsevnetab under 15 pct., jfr. § 5, stk. 3, og ASFL § 27, stk. 1.

Begrebet har imidlertid et noget forskelligt indhold, selv om definitionen i de to love – bortset fra den ovenfor nævnte forskel om revalidering – er den samme. Forskellen er, at der efter EAL skal træffes endelig afgørelse om et fremsat krav straks, såfremt skadelidtes fremtidige varige tilstand kan bedømmes med rimelig sikkerhed (stationærtidspunktet). Det siges derimod i forarbejderne til § 27 i ASFL at det er »forbundet med stor vanskelighed umiddelbart i tilslutning til en sygemeldingsperiode at foretage blot nogenlunde sikkert skøn om den fremtidige nedsættelse af erhvervsevnen. Først når skadelidte gennem en længere periode har forsøgt at tilpasse sig de problemer, som skaden har medført frem for alt i arbejdet, kan en sikrere bedømmelse foretages. En endeligt udmålt erstatning bør derfor i mange tilfælde ikke tilkendes, før en passende og realistisk revalidering er gennemført eller forsøgt«, jfr. Betænkning nr. 792/1977, s. 54.

I bemærkningerne til § 5, (sp. 91) er der taget afstand fra at overføre denne fremgangsmåde til EAL, idet »... en helt nøjagtig udmåling af erhvervsevnetabet ville kunne befrygtes først at kunne foretages på et tidspunkt langt ude i fremtiden. Det foreslås derfor i stk. 1, at kravet på erhvervsevnetabserstatning opstår, når skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær.« EAL arbejder i det hele kun med *kapitalerstatninger*, og langtfra alle skadelidte har behov for og ønsker at bevare kontakten med forsorgsmyndighederne. Der kan fra Sikringsstyrelsen fremkomme forskellige vurderinger af samme personskade og blive truffet forskellige afgørelser efter tidspunktet for afgørelsen, uanset at denne efter begge love – både EAL og ASFL – skal træffes ud fra »en vurdering af skadelidtes erhvervsmæssige muligheder, såfremt skaden ikke var sket, sammenholdt med en vurdering af hans erhvervsmuligheder den skete skade taget i betragtning. Der må i det enkelte tilfælde tilvejebringes oplysninger om skadelidtes erhvervs- og indtægtsforhold forud for skadens indtræden og den pågældendes fremtidige erhvervs- og indtægtsmuligheder under den forudsætning, at skaden ikke var indtruffet. Dette må sammenholdes med skadelidtes muligheder for at opnå erhvervsindtægter efter skaden. Ved vurderingen skal tages hensyn til skadelidtes muligheder for på længere sigt at opnå erhvervsindtægter« (Motiverne, sp. 91). Mange af de momenter, der indgår i vurderingen, indgår også ved afgørelsen af, om der kan tilkendes førtidspension i henhold til lov om social pension, se herom Sikringsstyrelsens vejledning om Socialpension nr. 139 af 5.9.1984¹.

Det er *domstolene*, der skal fastlægge praksis efter EAL. Sikringsstyrelsens udtalelser efter § 10 er alene vejledende, men må på grund af Sikringsstyrelsens erfaring fra administrationen af ASFL antages at ville blive tillagt betydelig vægt. Forskellen mellem de to love taler for på den ene side at lade en mulig risiko for en senere forværring af skadelidtes *økonomiske forhold*² komme skadelidte til gode i form af fastsættelse af en noget højere erhvervsevnetabsprocent end efter ASFL, hvor procenten senere i givet fald vil kunne revideres opad, jfr. ASFL § 29. På den anden side vil det ikke i EAL som i ASFL være muligt at fastsætte en høj procent med revisionsklausul (ASFL § 29), som det i visse tilfælde er sket efter ASFL, hvor Sikringsstyrelsen har afventet resultatet af en revalidering eller omskoling i en periode, hvor skadelidte ikke har mulighed for at arbejde eller på anden måde oppebære indtægter, f.eks. i form af sygedag-

1. Se iøvrigt Uffe Vesthy Madsen & Erland Knudsen: lov om social pension (lovkommentar).

2. Se om forringelse af skadelidtes helbredstilstand bestemmelsen i § 11.

penge efter lovbekg. nr. 435 af 5. september 1983, jfr. *Friis & Behn*, s. 246.

Sikringsstyrelsens praksis. I almindelighed vil Sikringsstyrelsens praksis efter EAL dog komme til at ligge tæt op ad praksis efter ASFL § 27, jfr. *Friis og Behn*, s. 249 f, og Bet. III, s. 170 f.

Sikringsstyrelsen må i hvert enkelt tilfælde danne sig et skøn over skadelidtes indtægtsforhold og erhvervsforhold i det hele taget, som de ville have været, hvis skaden ikke var indtruffet, og danne sig et tilsvarende skøn for den pågældende efter skadens indtræden. Dette har givet anledning til megen tvivl.

Friis og Behn har s. 249 f. søgt at opdele tilfældene i en række grupper. Har skadelidte således *genoptaget arbejdet til samme løn* som før arbejdsskaden, eller til en løn, der ikke ligger mere end 15% under den tidligere løn (justeret til nuværende lønniveau), har man sat erhvervsevnetabsprocenten til under 15, også selv om skadelidte måtte have skiftet over til et mere usikkert arbejdsområde. Det følger dog af det nedenfor nævnte om erhvervsevnetabsprocenter på under 15, at har man vurderet indtægtsnedgangen som varig, har man ofte rundet op til en erhvervsevnetabsprocent på 15.

Har skadelidte *genoptaget arbejdet, men til en løn, der ligger mere end 15% under den tidligere løn*, har Sikringsstyrelsen i princippet beregnet procenten på basis af forholdet mellem den tidligere løn og den nuværende løn, beregnet efter samme prisniveau. Her har Sikringsstyrelsen dog imidlertid ofte benyttet sig af sin mulighed for at tage sagen op til revision efter nogen tid og for at tilkende den skadelidte en tidsbegrænset løbende ydelse, indtil man har kunnet konstatere, om indtægtstab har været varigt. Denne mulighed eksisterer ikke efter EAL.

Hvis skadelidte derimod er *raskmeldt, men uden arbejde*, foretages der en vurdering af, hvilke muligheder han har for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges. Er skadelidte arbejdsløs og opnår arbejdsløshedsunderstøttelse, anser Sikringsstyrelsen ham for i princippet at være fuldt arbejdsdygtig (hvilket jo er en forudsætning for opnåelse af arbejdsløshedsunderstøttelse), men noterer sagen til revision. Denne mulighed eksisterer ikke efter EAL, og der bør derfor gås ind i en konkret vurdering af, om skadelidte virkelig er fuldt arbejdsdygtig. I andre tilfælde er skadelidte nok raskmeldt, men får ikke sygedagpenge eller mener ikke at kunne påtage sig arbejde. I sådanne tilfælde må skadelidte som udgangspunkt have krav på erstatning for erhvervsevnetab, men Sikringsstyrelsen lægger vægt på, om det har været muligt at revalidere skadelidte (hvilket ikke kan afventes efter EAL), og har i visse tilfælde søgt at få

en baggrund for vurderingen ved, at den skadelidte gennemgår en arbejdsprøvning (hvilket der også må være mulighed for efter EAL¹). Viser det sig på basis af arbejdsprøvningen, at skadelidte uanset skaden har kunnet påtage sig et indtægtsgivende arbejde, vil et sådant arbejdes indtægt blive lagt til grund ved vurderingen af erhvervsevnetabsprocenten.

Svarende til det forhold, at skadelidte opnår arbejdsløshedsunderstøttelse, opstår der tilfælde, hvor skadelidte går på *efterløn*, og det er formelt en forudsætning herfor, at den pågældende er arbejdsdygtig og til rådighed for arbejdsmarkedet. I endnu mindre grad, end hvad der gælder ovenfor om arbejdsløshedsunderstøttelse, kan dette formelle kriterium være afgørende for vurdering af, om der er lidt et erhvervsevnetab. Sikringsstyrelsen har da også i »et ikke ubetydeligt antal tilfælde« ydet erstatning for erhvervsevnetab til sådanne skadelidte.

Friis & Behn nævner også s. 266 tilfælde, hvor selve arbejdsskadens følger er så relativt begrænsede, at de isoleret set ikke skulle kunne begrunde et arbejdsophør, men hvor den skadelidtes tilknytning til arbejdsmarkedet har været så skrøbeligt, at arbejdsskaden kommer til at virke som udløsende faktor for den skadelidtes endelige arbejdsophør. I sådanne tilfælde yder man normalt en 25% erstatning for erhvervsevnetab, i enkelte tilfælde 15%, alt efter den reelle betydning af skaden (en såkaldt »slået ud« erstatning). Umiddelbart forekommer dette ikke logisk, idet en skadevolder må tage skadelidte »som han er«, og har skadelidte været fuldt ud i arbejde før skaden, men er ude af stand til at skaffe sig indtægt ved arbejde efter skaden, burde erhvervsevnetabet sætte til 100%, jfr. således *Bo von Eyben*, s. 155. Der skal imidlertid i henhold til § 5, stk. 3, udarbejdes en prognose over skadelidtes fremtidige indtægter med og uden skaden. Der er intet i reglen, der udelukker, at man kan basere denne prognose på et længere tidsrum end et år, i hvert fald i tilfælde, hvor man har et rimeligt godt grundlag for at lave prognosen over flere år. I de tilfælde, hvor Sikringsstyrelsen giver »slået ud«-erstatninger, vil prognosen således i realiteten kunne lyde på, at der gennemsnitligt i resten af skadelidtes erhvervsaktive alder vil være lidt et erhvervsevnetab på f.eks. 25%, selv om tabet måske umiddelbart efter, at tilstanden er blevet stationær, har været 100, når det måske kan forudsiges i løbet af ganske kort tid at blive 0. Denne praksis må altså anses for forsvarlig også efter EAL.

1. Jfr. henvisningen i EAL § 10 til ASFL, der giver Sikringsstyrelsen samme kompetence til at undersøge sagen og ind-

hente oplysninger, som den har i henhold til ASFL.

Erhvervsevnetab under 15%. Minimumsreglen i EAL og ASFL om, at der kun ydes erstatning for erhvervsevnetab på 15% eller mere, skyldes, at erfaringen har vist, at mindre invaliditeter taber deres betydning for skadelidte i løbet af ret kort tid, hvis de overhovedet har haft erhvervsmæssige virkninger, og at skadelidte derfor som regel kun har behov for en tilpasningserstatning i en overgangsperiode. Behovet for sådan erstatning dækkes ofte af mængodtgørelsen efter § 4. I Motiverne til EAL (sp. 91) siges, at 15% grænsen alene har til formål at »fritage Sikringsstyrelsen for at realitetsbehandle en række tilfælde med udokumenterbare og normalt bagatelagtige tab.« Dette vil sige, at er der tale om et dokumenteret og ikke bagatelagtigt tab, skulle der være en formodning for, at erhvervsevnetabsprocenten ikke er lavere end 15.

Denne formodningsregel er vanskelig at forene med lovens tekst, men det er i hvert fald påfaldende, at Sikringsstyrelsen i sin hidtidige praksis efter ASFL har afsagt uforholdsmæssigt mange kendelser om erhvervsevnetab på netop 15%, og at der i praksis før ASFL og EAL er blevet fastsat mange invaliditetsprocenter på fra 5 til 12%.¹ Det er selvsagt vanskeligt at vurdere, om små indtægtstab er varige og dermed udtryk for et erhvervsevnetab, men det vil formentlig være naturligt efter EAL i mange sager, hvor et vist varigt erhvervsevnetab overhovedet kan anses for dokumenteret, at lade tvivlen om dettes størrelse komme skadelidte til gode og sætte erhvervsevnetabsprocenten til 15.

Af Sikringsstyrelsens praksis fremgår det, at af 396 afgjorte sager om ulykkestilfælde i 1983, der havde medført både mén og erhvervsevnetab, var der tale om en erhvervsevnetabsprocent på 15 i de 132 tilfælde. Méngraden var i de 99 af disse tilfælde under 15%, i 21 tilfælde 15%, og kun i de resterende 12 tilfælde større end 15%, jfr. i øvrigt bilag 11. Det synes dog at være et gennemgående træk, at ménprocenten er lavere end erhvervsevnetabsprocenten, hvorfor tallene ikke er entydigt udtryk for, at Sikringsstyrelsen »runder op«, fordi der ikke kan fastsættes erhvervsevnetabsprocenter under 15.

Modregning med ydelser efter ASFL. Dersom en tilskadekomst er omfattet både af EAL og af ASFL, har skadelidte krav på den fulde erstatning efter ASFL, medens hans krav efter EAL mod den erstatningsansvarlige nedsættes i det omfang, forsikringsselskabet (o: det selskab, der har tegnet arbejdsskadeforsikring for arbejdsgiveren) har betalt eller er

1. Se i øvrigt oversigt over forholdet mellem ménprocenter og erhvervsevnetabsprocenter i 1983, bilag 11

pligtigt at betale erstatning til de pågældende (o: til skadelidte eller dennes efterladte), jfr. ASFL § 55 som affattet ved EAL § 30. Se nærmere om gennemførelsen heraf nedenfor ad § 30.

Bestemmelsen i ASFL § 55 om fradrag må antages i overensstemmelse med hidtidig praksis for så vidt angår erstatningskrav og krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade, der ikke modsvarer ydelser efter ASFL, at måtte forstås således, at hver enkelt post på erstatningsopgørelsen behandles for sig. Méngodtgørelse kan således kun modregnes i méngodtgørelse, og erhvervsevnetabserstatning kun i erhvervsevnetabserstatning, jfr. dog foran ad § 2 om løbende ydelser i henhold til ASFL og erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Hvis *skadelidte afgår ved døden, inden tilstanden er stationær*, er det et spørgsmål om skadelidte overhovedet har lidt et erhvervsevnetab. Dette er antaget efter hidtidig praksis, jfr. således f.eks. landsretsdommen i UfR 1985 s. 368 H, hvor landsretten endvidere antog – ligeledes i overensstemmelse med hidtidig praksis før EAL – at erstatningen skulle ned sættes, fordi skadelidte var død, og tilstanden dermed blev kortvarig. *Vinding Kruse & Møller* s. 144 antager med støtte i motiverne sp. 106, at denne praksis kan opretholdes efter EAL. Anderledes *Bo von Eyben* s. 169–70 og nærværende kommentar, se nedenfor ad § 18 s. 110f.

§ 6 *Erstatningen fastsættes til et kapitalbeløb, der udgør skadelidtes årsløn, jfr. § 7, ganget med 6 og herefter ganget med erhvervsevnetabsprocenten, jfr. § 5, stk. 3.*

Alle erstatningsposter vedrørende personskade fastsættes altid til kapitalbeløb. Erstatningen opgøres efter lovens regler uden fradrag for ydelser, som skadelidte måtte modtage fra andre kilder, og den, der har betalt sådanne andre ydelser til skadelidte i anledning af skaden, har ikke regres mod den erstatningsansvarlige, jfr. § 17, stk. 1, og – specielt om ydelser efter ASFL – § 55, 1. pkt. i ASFL som ændret ved EAL § 30. Der er kun to undtagelser fra dette »bruttoprincip«.¹

(1) erstatning for tabt arbejdsfortjeneste reduceres med sygeløn, dagpenge og lign., jfr. §§ 2, stk. 2, og 17, stk. 2, og

1. Se dog de særlige regler om erstatning til ofre for forbrydelser, når staten skal

udbetale erstatningen, navnlig VOL § 7.

(2) erstatningskravet nedsættes med det tilsvarende samlede – om fornødent kapitaliserede – erstatningskrav efter ASFL, jfr. § 55, 2. pkt., i ASFL som affattet ved EAL § 30.

Erstatningen for tab af erhvervsevne beregnes som produktet af tre tal: erhvervsevnetabsprocenten, (jfr. § 5, stk. 3) \times skadelidtes årsindtægt ved erhverv før skaden (§ 7) \times 6, en fast kapitaliseringsfaktor (§ 6). I det tal, der fremkommer som resultat af denne multiplikation, foretages ikke fradrag for de beløb, som skadelidte måtte have krav på i anledning af skaden, være sig i form af sociale ydelser, forsikringsydelser eller andet, bortset fra ydelser efter ASFL, jfr. dennes § 55 og ovenfor ad § 5. Skadelidtes eventuelle indtægt ved arbejde, efter at skaden er sket, fratrækkes for så vidt angår indtægten *før* stationærtidspunktet, i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste, jfr. § 2, og tages for så vidt angår indtægter efter dette tidspunkt i betragtning som et indicium ved beregning af erhvervsevnetabsprocenten efter § 5, stk. 3. Beløbet skal ikke fradrages i erhvervsevnetabsersatningen.

Fremgangsmåden ved beregning af erhvervsevnetabet ved multiplikation af de tre faktorer er valgt, bl.a. fordi det i almindelighed ikke er muligt at beregne en skadelidts sande individuelle tab. EAL's beregningsmåde indeholder endvidere nogle afvigelser fra en konsekvent gennemførelse af multiplikationssystemet. *Skadelidtes årsløn* kan højst indgå i beregningen med kr. 350.000, jfr. § 7, stk. 3. Den, der vil sikre sig en højere kompensation, må tegne ulykkesforsikring, – og opnår herved tillige økonomisk sikkerhed mod ulykker, hvor der ikke haves eller kan gennemføres erstatningskrav.

Den særlige multiplikator på 6, som er nævnt i § 6, fungerer som en kapitaliseringsfaktor, men adskiller sig fra, hvad almindelige principper om beregningen af kapitalværdien af løbende ydelser vil føre til, ved ikke at tage hensyn til skadelidtes alder eller til det nuværende og sandsynlige fremtidige renteniveau. Multiplikatoren er fastsat til 6, fordi lovgiveren fandt, at man derved ville lægge erstatningerne på et passende, rimeligt niveau. EAL indeholder derfor ikke bestemmelser om regulering af kapitaliseringsfaktoren på 6, dersom renteniveauet – og dermed prisen for en livrente, der svarer til den mistede erhvervsindtægt – ændrer sig.¹

Erstatningsniveauet følger derimod lønniveauet, idet skadelidtes faktiske årsløn før skaden må antages at følge det almindelige niveau, og mak-

1. EAL har ved at vælge et »bruttoprincip og en fast kapitalfaktor taget afstand fra flertalsforslaget i Betænkning III nr.

976/1983 s. 52 ff og 251 ff om at forsøge at beregne en individuel erstatning.

simet på kr. 350.000 p.a. i § 7, stk. 3, er indexeret efter reglen i § 15. Fastsættelsen af en bestemt kapitalfaktor på 6 betyder, at der ikke gennem kapitalfaktoren tages hensyn til skadelidtes alder. EAL indeholder imidlertid i § 9 en regel om en gradvis reduktion af erstatningen for erhvervsevnetab til ældre skadelidte. Reglerne i § 9 finder også anvendelse på erstatning for tab af en ældre forsørger, jfr. § 13, stk. 2. Erstatning for mén reduceres derimod kun i et væsentligt mindre omfang, jfr. § 4, stk. 2.

Bortset fra regelen i § 9 er kapitalfaktoren absolut og ufravigelig, og domstolene er ved lovtæksten afskåret fra at skønne over, om den i det konkrete tilfælde giver rimelige resultater f.eks. hvis skadelidte er død kort efter, at tilstanden blev stationær cfr. *Vinding Kruse & Møller* s. 144, men se ivotrigt nærmere nedenfor ad § 18 s. 110f.

Da kapitalfaktoren på 6 efter lovens ord alene angår erhvervsevnetab, og da tallet ikke er fastsat udfra middellevetid og et skøn over renteniveauet, kan denne faktor ikke anvendes analogt som kapitaliseringsfaktor i andre sammenhæng, heller ikke inden for EAL's område, jfr. således ovenfor ad § 1 om kapitalisering af udgifter til proteser, hjælpemidler mv. og nedenfor ad § 12 om kapitalisering af bortfaldne underholdsbidrag.

§ 7 *Som årsløn regnes skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det år, der går forud for datoen for skadens indtræden.*

Stk. 2. *Årslønnen fastsættes dog efter et skøn, når særlige indtægts- eller ansættelsesforhold eller andre særlige forhold har gjort sig gældende.*

Stk. 3. *Årslønnen kan højst udgøre kr. 350.000.*

Stk. 1. Hovedreglen

Erhvervsevnetabet beregnes som omtalt i kommentaren til § 6 ved multiplikation af tre faktorer. En af disse er skadelidtes årsløn før skadens indtræden. Bestemmelsen i § 7 handler om, hvordan årsløn, der indgår i erstatningsberegningen, fastsættes. Årslønnen udgør som hovedregel i følge *stk. 1* hele skadelidtes indtægt ved erhverv, være sig ved egen virksomhed eller ved arbejde for andre i hoved- og bibeskæftigelse i det år, der går forud for den dag, da skaden skete, altså året 7.6.1985 – 6.6.1986 for en skade indtrådt den 7.6.1986. Renteindtægt, kursgevinst og anden formueindtægt medregnes ikke. Derimod må overarbejdsindtægt medregnes, med mindre den er af så ekstraordinær art, at man kan anvende hjemmelen i *stk. 2* til at udøve et skøn.

Årslønnen er for *lønmodtagere* bruttoindtægten, d.v.s. den faktisk fortjente løn før skat og uden fradrag af præmier eller bidrag til pensionsordninger eller lønmodtagerfradrag og andre skattemæssige fradrag.¹ Til pengelønnen må lægges værdien af andre ydelser fra arbejdsgiveren, f.eks. kost og logi, af fri bil og telefon samt af ydelser, der af arbejdsgiveren betales direkte til andre, men for arbejdstageren som f.eks. pensionsbidrag. Størrelsen af et beregnet pensionsbidrag for tjenestemænd må ske ud fra socialindkomstlovens forudsætning i § 2, stk. 1, nr. 4 (tilføjet ved lov nr. 54 af 18. februar 1981 om, at tjenestemandspensionen har en værdi af 12% af lønnen). Udgifter, der er anvendt til at erhverve, sikre og vedligeholde indkomsten, bortfalder med indkomsten og burde derfor måske fradrages. Disse udgifter medregnes da heller ikke i socialindkomsten, jfr. Socialindkomstloven nr. 257 af 16. juni 1980, § 2, stk. 1, nr. 1. I hidtidig praksis har man imidlertid opgjort tab af arbejdsfortjeneste uden at foretage fradrag for »lønmodtageragtige« ligningsmæssige fradrag, være sig udgifter til transport mellem hjem og arbejdsplads, kontingenter til fagforeninger og andre, og det synes nærliggende at fastholde denne praksis både ved opgørelsen af erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter § 2 og ved fastsættelsen af årsløn efter § 7.²

Derimod vil i princippet øvrige udgifter, som har været afholdt før skadens indtræden med henblik på erhvervsindtægts opnåelse, skulle frækkes.

Har skadelidte været *deltidsbeskæftiget* og har anvendt resten af sin erhvervsevne ved at arbejde i hjemmet, må årslønnen – i almindelighed ved simpel forholdstalsregning – fastsættes til den årsløn, som skadelidte ville have oppebåret ved fuldtidsarbejde i samme eller en tilsvarende stilling. Har skadelidte arbejdet f.eks. 20 timer om ugen, og er den sædvanlige arbejdstid inden for det pågældende erhvervsområde 40 timer om ugen, udgør årslønnen det dobbelte af den optjente erhvervsindtægt. Denne beregningsmåde må antages at have hjemmel i § 1, stk. 3. Såfremt imidlertid

1. Sml. den tilsvarende bestemmelse i ASFL § 37, stk. 1, der lyder: Som årsløn regnes skadelidtes samlede arbejdsfortjeneste i det år, der går forud for datoen for arbejdsskadens indtræden. I årslønnen medregnes værdien af fri kost og logi samt værdien af andre naturalydelser. Årslønnen ansættes efter et skøn, når særlige ansættelsesforhold gør

sig gældende, eller når skadelidte ikke har været beskæftiget til samme løn i hele det foregående år.

2. Se således *Vinding Kruse & J. Møller* s. 56, men anderledes *Agersnap* i U 1985 B 425, hvis logisk rigtige opfattelse dog ikke synes at være blevet gjort gældende siden dommen i Assurandør-Societetets domssamling 1969 B 5.

skadelidtes erhvervsarbejde kun har haft beskedent omfang – f.eks. mindre end $\frac{1}{4}$ af normal, fuld beskæftigelse – beregnes erstatningen ikke efter multiplikationsmetoden, men fastsættes til en standarderstatning ud fra méngraden efter bestemmelsen i § 8 om den, der »i det væsentlige udnytter erhvervsevnen på en måde, som kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt.«

»Årsløn« ved *selvstændig erhvervsvirksomhed* er den opnåede nettofortjeneste. Omkostninger forbundet med erhvervslønnen må fradrages. Fastsættelsen af årslønnen kan vanskeliggøres af, at skadesdatoen kan ligge midt i regnskabsåret, men lettes af, at årslønnen ikke bygger på et skøn over det fremtidige tab, men på en vurdering af skadelidtes regnskaber fra tiden før tilskadekomsten, og af den nedenfor omtalte regel i § 7, stk. 2, om, at der ved fastsættelsen af en årsløn efter omstændighederne kan udøves et skøn over skadelidtes hidtidige indtægtsforhold.

Årslønnen omfatter kun den erhvervsindtægt, der hidrører fra den selvstændige erhvervsdrivendes egen indsats. Kapitaludgifter og -indtægter må holdes uden for beregningen. Det er imidlertid en vanskelig opgave at opdele overskudet fra en selvstændig virksomhed i et kapitalafkast, der ikke indgår i opgørelsen, i en driftsherregæst og vederlag for skadelidtes personlige indsats. En opdeling efter disse principper ville ofte føre til urimelige resultater, hvis kapitalafkastet beregnes efter markedsrenten eller endog efter en betydeligt lavere rentesats. I mange tilfælde ville en sådan beregning føre til en meget lav eller negativ årsløn. I sådanne tilfælde må man tage hensyn også til udsigten til fremtidig indtjening eller efter reglen i stk. 2 fastsætte en rimelig årsløn efter et skøn under hensyn til, at »særlige indtægts- eller ansættelsesforhold eller andre særlige forhold har gjort sig gældende«. Årslønnen for en landmand med store renteudgifter, hvis landbrug viser et underskud, bør næppe fastsættes lavere end lønnen til en forvalter af en tilsvarende ejendom.

Stk. 2. Fastsættelse efter et skøn¹

Reglen i stk. 1 fører til et rimeligt og tilsigtet resultat, dersom skadelidte er lønmodtager med varig og ensartet beskæftigelse. Har skadelidte der-

1. Friis & Behn's redegørelse (s. 310 f) for Sikringsstyrelsens praksis med hensyn til anvendelse af ASFL § 37 giver nogen vejledning, men kan ikke uden vi-

dere overføres på EAL § 7, hvor Sikringsstyrelsen i øvrigt ikke skal udtale sig.

imod uregelmæssig beskæftigelse og svingende indtægter, eller har han før skaden kun arbejdet en del af normal arbejdstid, uden dog at være omfattet af bestemmelsen i § 8, eller driver skadelidte egen virksomhed, kan reglen i stk. 1 være vanskelig at anvende og ofte ikke føre til et rimeligt resultat.

Det er vigtigt at fastholde, at der efter § 7, stk. 2, skal ske en fastsættelse af, hvad der ville være en fuld, normal årsløn for skadelidte, såfremt han før skaden anvendte sin fulde erhvervsevne på at opnå erhvervsindtægter eller – hvis han ikke anvendte sin fulde erhvervsevne herpå – såfremt han havde gjort det. For skadelidte med en i forvejen nedsat erhvervsevne må årslønnen ligeledes fastsættes, som om han havde udnyttet resterhvervsevnen fuldt ud. Der vil altså i mange tilfælde ske en opregulering af den faktisk opnåede årsløn til, hvad skadelidte havde kunne opnå, før skaden skete.

I henhold til § 5 er det en vurdering af de fremtidige udsigter med hensyn til denne årsløn, der sammenholdes med de fremtidige udsigter for årslønnen med skaden, der danner grundlag for erhvervsevnetabsprocenten, jfr. ovenfor ad § 5. Dette gælder efter loven, uanset om erhvervsevnen i forvejen måtte være nedsat.

Erhvervsevnetabsprocenten kan således uden videre anvendes på den skønnede hidtidige årsløn, uanset om skadelidte havde sin fulde erhvervsevne i behold før skaden. Har skadelidte således allerede før skaden mistet 50% af sin erhvervsevne, fastsættes den nye erhvervsevnetabsprocent på basis af forholdet mellem hans resterhvervsevne før skaden og erhvervsevnen efter skaden og kan altså blive fra 15% til 100%. Men denne procent bliver sat i forhold til den aktuelle (evt. skønnede) årsløn før skaden, og var denne årsløn reduceret af et bestående erhvervsevnetab, får procenten tilsvarende mindre vægt.¹

Selvstændige erhvervsdrivende

Årslønnen vil for mange erhvervsdrivende, f.eks. udøvere af liberale erhverv, kunne fastsættes ud fra hovedreglen i § 7, stk. 1, men mange har *svingende indtægter*. Undertiden vil der kunne fås et rimeligt billede af

1. Tjente en førtidspensionist før skaden f.eks. 40.000 kr. om året ud over sin pension, og tjener han efter skaden 20.000 kr. om året, medens han uden skaden ville være nået op på 50.000 kr.

om året, må erhvervsevnetabsprocenten sætte til 60, og erhvervsevnetabs-erstatningen beregnes til

$$\frac{40.000 \times 60 \times 6}{100} = 144.000 \text{ kr.}$$

skadelidtes erhvervsevne før skaden ved at tage et gennemsnit af skadelidtes erhvervsindtægt efter de seneste årsregnskaber opgjort som anført ovenfor ad stk. 1. Hovedvægten må lægges på de sidste års regnskaber, og det fremkomne resultat må korrigeres for inflation. Hvor langt man bør gå tilbage, må afgøres efter et skøn over, hvad der giver det rigtigste billede af skadelidtes nuværende normalindtægt.

Motiverne til § 7 udtaler, at årslønnen i mange tilfælde ikke blot kan fastsættes ud fra et skøn over skadelidtes erhvervsindtægt, men at man, navnlig hvor skadelidte driver en *større virksomhed* med flere ansatte, til lige eller i stedet for må ansætte årslønnen til udgifterne til antagelse af den bistand, der bliver nødvendig, fordi man må undvære skadelidte. Denne betragtning holder formentlig kun stik, hvis virksomhedens indtægt, bortset fra udgiften til vikar eller en lønnet leder, er upåvirket af tilskadekomsten. Betragtningen kan kun føre til at ansætte den årsløn, der skal beregnes i henhold til § 7, til et lavere beløb end skadelidtes faktiske erhvervsindtægt, såfremt det er klart, at den øvrige del af virksomhedens overskud er kapitalafkast eller eventuelt en driftsherrevinst, som ikke er afhængig af skadelidtes egen indsats. Det er vel tænkeligt, at en skadelidte vil kunne opnå en vis indtægt efter tilskadekomsten fra sin virksomhed, selv om han ikke kan påtage sig det samme – eventuelt fysiske – arbejde i virksomheden som før. Dette forhold vil imidlertid være taget i betragtning ved fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten efter § 5, stk. 3.

En næringsdrivendes årsløn skal ikke i almindelighed sættes til 0, selv om regnskabet for hans virksomhed viser *underskud*, heller ikke selv om der ses helt eller delvis bort fra forrentning af fremmed kapital m.v. Har virksomheden dog en rimelig levedygtighed, og har skadelidte lagt en betydelig arbejdsindsats i den, ville det være urimeligt, om selv flere års underskud eller meget ringe overskud skulle føre til, at skadelidte fik ringe eller ingen erstatning for tab af erhvervsevne. I sådanne tilfælde kan det, før det overhovedet ville have været meningsfuldt at ansætte en vikar i en kortere periode, være rimeligt at benytte en afholdt eller anslået vikarudgift som udgangspunkt ved fastsættelsen af skadelidtes årsløn. Denne betragtningssmåde kan bl.a. anvendes ved beregning af årsløn for en gennem flere år underskudsramt landmand og for »iværksættere« med en ny virksomhed, som endnu ikke har kunnet fremvise overskud. Bestemmelsen i stk. 2 giver formentlig også hjemmel til, hvor skadelidtes virksomhed i årene før tilskadekomsten ikke har givet overskud, men bevæget sig mod konkurs, at fastsætte årslønnen til den årsindtægt, som skadelidte kunne forventes at opnå ved *overgang til anden, lønnet beskæftigelse*. Årslønnen kan dog ikke fastsættes højere end indtjeningen for selvstændige erhvervs-

drivende i en tilsvarende virksomhed i god gænge. Det vil i almindelighed ikke være rimeligt at sætte erstatningen til en skadelidt, der har været beskæftiget i egen virksomhed, lavere end standarderstatningen efter § 8, selv om denne regel ikke kan anvendes direkte.

Ved beregningen af årslønnen for en skadelidt, der har deltaget i sin ægtefælles erhvervsvirksomhed som »medhjælpende ægtefælle«, er det i Kildeskattelovens § 37 A angivne maksimum for størrelsen af den overskudsandel, der med skattemæssig virkning kan overføres fra den ene ægtefælle til den anden, ikke afgørende. Skadelidtes indsats må ved fastsættelsen af årsløn vurderes som samme indsats ydet af en fremmed ansat eller medejer.

Deltidsbeskæftigede

Har skadelidte »i det væsentlige« udnyttet erhvervsevnen på en måde, der ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt, er det ikke muligt ved en beregning eller et meningsfyldt skøn at fastsætte en årsløn. Erstatningen til skadelidte for tab af erhvervsevne fastsættes i så fald efter bestemmelsen i § 8 på basis af méngraden. »I det væsentlige« betyder, at skadelidte kun har anvendt en beskeden del af sin erhvervsevne til indtægtsgivende arbejde. Motiverne (sp. 95–96) går håndfast ind for, at skadelidte kun er omfattet af opgørelsesreglerne i §§ 5–7, dersom han anvender 50% eller mere af normal arbejdstid inden for vedkommende erhverv til arbejde, der medfører erhvervsindtægt. Der er imidlertid næppe grund til at bortse f.eks. fra en ansættelse som kontorist med $\frac{2}{3}$ beskæftigelse, selv om vedkommende anvender resten af sin tid og erhvervsevne på arbejde i hjemmet, jfr. om betydningen af »arbejde i hjemmet« § 1, stk. 3, og bemærkningerne dertil. En forudsætning for at fastsætte en årsløn for fuld beskæftigelse på grundlag af deltidsbeskæftigelse er dog, at skadelidte efter sin helbredstilstand må antages at have været i stand til at arbejde i stillingen på fuld tid.

Skyldes deltidsbeskæftigelsen alene, at skadelidte på grund af beskæftigelsessituationen ikke har kunnet få fuldtidsarbejde, må årslønnen beregnes, som om skadelidte havde været i fuld beskæftigelse, uanset om skadelidte har modtaget deltidsarbejdsløshedsunderstøttelse eller ej. At skadelidte har fået udbetalt arbejdsløshedsunderstøttelse vil dog normalt¹

1. I modsætning til, hvad der er antaget ovenfor i forbindelse med fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten i henhold

til § 5, stk. 3, for så vidt angår arbejdsløshedsunderstøttelse efter skaden.

blive taget som bevis for, at skadelidte havde kunnet opnå fuld beskæftigelse, hvis beskæftigelsessituationen havde været bedre, eller i hvert fald – hvad der er mere væsentligt – havde en erhvervsevne, der svarede hertil.

En deltidsbeskæftigets årsløn fastsættes kun til, hvad lønnen ville have været, hvis skadelidte havde arbejdet på fuld tid, hvis skadelidte – bortset fra beskæftigelsessituationen – kunne have påtaget sig fuldt arbejde.

Er grunden til skadelidtes nedsatte arbejdstid, at skadelidte ikke har magtet at yde en større indsats, fordi hans erhvervsevne allerede før skaden var begrænset, skal der ikke foretages nogen regulering af den faktisk opnåede erhvervsindtægt.

Arbejdsløse – Varig bistandshjælp

Årslønnen for en skadelidt, der er arbejdsløs og modtager arbejdsløshedsunderstøttelse, må ansættes til normal løn for skadelidte i hans fag og ikke til arbejdsløshedsunderstøttelse, jfr. Motiverne til § 7 (sp. 94). Var skadelidte imidlertid på skadetidspunktet overgået til varig bistandshjælp, må der ved fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocent i henhold til § 5 udøves et konkret skøn over, om skadelidte, hvis skaden ikke var sket, kunne antages at være kommet i arbejde igen. Der må herved i almindelighed ses bort fra en – forhåbentlig jo kun forbigående – dårlig beskæftigelsessituation og i det væsentlige kun lægges vægt på en række personlige faktorer, såsom hvor længe skadelidte har været ude af erhverv, skadelidtes alder, eventuelle omskolingsmuligheder inden skaden m.v. Findes den langtidslediges udsigt til at komme i arbejde igen at have været ganske ringe, har der ikke bestået nogen erhvervsevne, og da erhvervsevnetabsprocenten derfor er 0, er der ingen anledning til at skønne en årsløn. Der gives således ingen erstatning for erhvervsevnetab – heller ikke efter § 8.

Skønnes det imidlertid, at der har været en erhvervsevne til stede, fordi skadelidte må anses for at have haft reel mulighed for at vende tilbage til arbejdsmarkedet, må det i princippet følge af det anførte, at der skønnes en årsløn på basis af, hvad skadelidte havde kunnet opnå i indtægt ved erhvervsarbejde. Denne indtægt må så lægges til grund ved multiplikationen med en erhvervsevnetabsprocent fastsat efter sædvanlige retningslinier i overensstemmelse med § 5. Det ligger heri, at Sikringsstyrelsen, der som regel vil komme til at udtale sig i henhold til § 5, før årslønnen fastsættes i henhold til § 7, efter synspunkter, der svarer til dem, der ligger til grund for »slået ud«-erstatningen, jfr. ovenfor s. 54 og *Friis & Behn*, s. 266, kan skønne en erhvervsevnetabsprocent, der tager hensyn til, at skadelidtes

fremtidige indtjeningssevne var reduceret før skaden, således at procenten ikke ved fuldstændigt tab af (rest)erhvervsevnen når op på 100. Er dette tilfældet, hvad der som regel vil fremgå af omstændighederne eller af selve udtalelsen, bør årslønnen skønnes til en »normalløn«, således at der ikke begge steder sker reduktion på grund af skadelidtes reducerede erhvervssevne før skaden.¹

Personer under uddannelse

For børn før eller i skolealderen kan der ikke fastsættes en årsløn, og erstatningen for tab af erhvervssevne til et barn må derfor som udtrykkelig sagt i § 8, stk. 1, fastsættes efter denne bestemmelse ud fra méngraden. For personer, der er under en erhvervsrettet uddannelse, kan der i almindelighed med hjemmel i § 7, stk. 2, fastsættes en årsløn svarende til normallønnen inden for det erhverv, som skadelidte var under uddannelse til. Dette gælder, uanset om skadelidte under uddannelsen har tjent penge ved bibeskæftigelser eller oppebåret økonomisk støtte. Årslønnen må formentlig i almindelighed sættes til lønnen på skadetidspunktet for personer, der netop har afsluttet deres uddannelse, d.v.s. til 1. løntrin efter overenskomster, der hjemler anciennitetstillæg, og uden tillæg for særlige kvalifikationer, overarbejde eller lignende.

For unge under uddannelse gælder i øvrigt som oftest § 8, jfr. Motiverne sp. 96.

For en skadelidt, der midlertidig har afbrudt sit erhverv for at videreudanne sig, må årslønnen som et minimum fastsættes til den faktisk oppebårne årsløn i det hidtidige erhverv, men tallet kan formentlig sættes højere under hensyntagen til en eventuel højere årsløn for færdiguddannede i det nye erhverv, dersom der var rimeligt udsigt til, at uddannelsen ville være blevet gennemført. Er skadelidte af andre grunde *midlertidigt ude af erhverv* (f.eks. i et sabbatår), må årslønnen fastsættes som den løn, skadelidte havde kunnet opnå, hvis han var blevet i hvervet.

Handicappede og andre skadelidte med nedsat erhvervssevne

Beregningen af erhvervssevnetabserstatningen for skadelidte, der på grund af en invaliditet – for hvilken der måske i sin tid er fastsat en erhvervs-

1. Jfr. nedenfor side 67 om subsistensløse m.fl.

evnetabsprocent – eller af andre grunde ikke er i besiddelse af fuld erhvervsevne, sker efter § 7 og ikke efter § 8, også selv om skadelidtes hidtidige faktiske erhvervsindtægt svarer til mindre end 50% af normal erhvervsevne. Sikringsstyrelsens udtalelse vil i almindelighed gå ud på, at skadelidtes hidtidige erhvervsevne er nedsat med en nærmere angiven procent.

Årslønnen skal i disse tilfælde fastsættes til den faktiske årsløn, eventuelt reguleret op til, hvad skadelidte kunne have opnået, hvis han havde arbejdet så meget, han var i stand til, men ikke som for deltidsbeskæftigede til fuld årsløn inden for faget. Ved fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten tages således normalt ikke hensyn til en allerede bestående nedsættelse af erhvervsevnen. Fastsætter Sikringsstyrelsen f.eks. en erhvervsevnetabsprocent på 30, betyder dette sædvanligvis, at erhvervsevnetabet er 30% af den hidtidige – reducerede – erhvervsevne.

Benyttes tallet 30% i multiplikationen, skal der i modsætning til, hvad der gælder for deltidsbeskæftigede, regnes med den aktuelle årsløn før skaden for den pågældende skadelidte. Det må fremgå af begrundelsen for Sikringsstyrelsens kendelse, jfr. nedenfor ad § 10, om procenten er sat i forhold til sædvanlig fuld erhvervsevne eller til skadelidtes hidtidige delvise erhvervsevne. Det sidste vil være det sædvanlige, og procenten og årslønnen kan i så fald anvendes uden reguleringer, jfr. ovenfor s. 61.

Opgørelsen af erstatning efter EAL til en handicappet skadelidt påvirkes ikke i sig selv af, om skadelidte ved sin tilskadekomst oppebærer førtidspension eller invaliditetsydelse efter Lov om social pension nr. 217 af 16. maj 1984. Socialpensionsydelsen kommer ikke på noget tidspunkt til at indgå i beregningerne eller til fradrag i erstatningen. Ydelserne efter Socialpensionsloven er i et vist omfang indtægtsregulerede, jfr. nærmere lovens § 19 og (p.t.) bek. 50 af 19.2.1985 om ydelsernes størrelse pr. 1.4.1985.

Førtidspensionister

Erhvervsevnetabs erstatningen aftrappes for personer, der er fyldt 56 år og er i almindelighed 0 for personer, der er fyldt 67 år, jfr. § 9. Såfremt skadelidte ved tilskadekomsten havde trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet før sit 67. år, idet han f.eks. havde fået tilkendt førtidspension efter Lov om social pension nr. 217 af 16. maj 1984 § 14, eller havde ladet sig pensionere efter en anden pensionsordning eller var gået på efterløn, må der udøves et konkret skøn over, om skadelidte har lidt et erhvervsevnetab. Afgørende for, om skadelidte før tilskadekomsten havde en erhvervsevne,

der skal ydes erstatning for, er skadelidtes mulighed for at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Denne mulighed afhænger navnlig af skadelidtes alder og af hans egne tilkendegivne planer. Jo yngre skadelidte er, og jo kortere tid, der er gået, siden han trak sig tilbage, jo større er hans mulighed for at kunne komme i gang igen.

Findes skadelidte at have haft en erhvervsevne, som han meget muligt ville have udnyttet, må årslønnen fastsættes efter et skøn over, hvilken erhvervsindtægt skadelidte kunne have skaffet sig ved tilbagevenden til arbejdsmarkedet umiddelbart før tilskadekomsten. Den beregnede erstatning skal, hvis skadelidte var fyldt 56 år, reduceres efter reglen i § 9.

Subsistensløse og kronisk syge

Fastsættelse af en erhvervsevnetabserstatning være sig efter multiplikationsmetoden i § 6 eller ud fra méngraden efter § 8 forudsætter, at skadelidte før tilskadekomsten havde en erhvervsevne, som kunne have været udnyttet. En skadelidte, der ikke har mistet nogen erhvervsevne, har krav på godtgørelse for mén efter § 4, men ikke på erhvervsevnetabserstatning. For personer, der er kronisk syge eller af andre grunde gennem meget lang tid har været ude af erhverv, kan der hverken fastsættes en erhvervsevnetabsprocent efter § 5 eller en årsløn efter § 7. For subsistensløse med en vis omend beskeden udsigt til at vende tilbage til arbejdsmarkedet kan det efter omstændighederne være rimeligt at konstatere et beskedent tab af erhvervsevne f.eks. på lovens minimum for erstatningsberettigelse, d.v.s. på 15%, jfr. § 5, stk. 3. Årslønnen måtte i så fald fastsættes ud fra en konkret vurdering af, hvilken form for beskæftigelse den skadelidte ville have haft en chance for at få. Chancen for, at skadelidte før tilskadekomsten kunne være blevet erhvervsaktiv, er der i så fald taget hensyn til ved fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten, og denne uvished indgår ikke tillige i de andre faktorer i multiplikationen efter § 6.¹

Syge

For skadelidte, der allerede før skaden var kommet til skade eller var syge og modtog sygedagpenge, må arbejdslønnen fastsættes på samme måde som for arbejdsløse. Er dagpengene ophørt, vil der ofte være tale om et allerede bestående erhvervsevnetab. Man kan imidlertid ikke uden videre

1. Jfr. om skadelidte på varig bi-standshjælp ovenfor s. 64.

drage denne slutning, og årslønnen må fastsættes efter samme principper som for arbejdsløse på varig bistandshjælp, jfr. ovenfor s. 64.

Stk. 3. Maksimumsårsløn

Årslønnen kan i det højeste fastsættes til kr. 350.000, jfr. § 7, stk. 3, og den højest mulige erhvervsevnetabserstatning er derfor $100/100 \times 6 \times \text{kr. } 350.000$, eller 2,1 mio. kr. Den maksimale mængdøtgørelse er kr. 240.000, jfr. § 4. Maksimumsårslønnen reguleres ligesom lovens andre talstørrelser i kroner efter løntallet, jfr. § 15. Reguleringen sker således i samme takt som reguleringen af ydelserne i henhold til ASFL jfr. dennes § 38. Der er ikke i EAL – som i ASFL § 37, stk. 4 – fastsat et minimum for årslønnen.¹ Den årsløn, der kan siges at svare til standard-erstatningen efter § 8, er således ikke et minimum for erstatninger beregnet ved multiplikation efter § 6.

Maksimumsårslønnen er for tiden 1.4.1985 – 31.3.1986 kr. 367.000, jfr. § 15 og bekendtgørelse nr. 95 af 15.3.1985.

§ 8 *For en skadelidt, der i det væsentlige udnytter erhvervsevnen på en måde, som ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt, og for børn fastsættes erstatningen som et kapitalbeløb på grundlag af den i § 4 nævnte méngrad. Erstatningen fastsættes som en procentdel af den i § 4, stk. 1, 1.–4. pkt., nævnte mængdøtgørelse.*

Stk. 2. *Ved en méngrad på under 15% ydes ingen erstatning. Ved méngrader på 15%, 18% og 20% udgør erstatningen henholdsvis 130%, 135% og 140% af mængdøtgørelsen.*

Stk. 3. *Ved en méngrad på 25% udgør erstatningen 150% af mængdøtgørelsen. Ved méngrader på 30%, 35%, 40%, 45% og 50% udgør erstatningen henholdsvis 160%, 170%, 180%, 190% og 200% af mængdøtgørelsen.*

Stk. 4. *Ved en méngrad på 55% udgør erstatningen 225% af mængdøtgørelsen. Ved méngrader på 60%, 65%, 70%, 75%, 80% og 85%, udgør erstatningen henholdsvis 250%, 275%, 300%, 325%, 350% og 375% af mængdøtgørelsen. Ved méngrader på 90%, 95% og 100% udgør erstatningen 400% af mængdøtgørelsen.*

1. Minimum efter ASFL var pr. 1.4.1985

af Sikringsstyrelsen i bekendtg. nr. 5 af 2.1.1985 fastsat til 78.500 kr.

Erhvervsevnetabet for husmødre, der er hjemmegående, og for børn kan ikke beregnes ud fra størrelsen af en mistet pengeindkomst. Personer, der ikke har indtægt ved arbejde for andre, vil normalt ikke være omfattet af ASFL, og der findes derfor i Sikringsstyrelsens praksis efter denne lov eller dens forgængere kun beskedne erfaringer at støtte sig til.¹ EAL har derfor for disse grupper af personer valgt at benytte méngraden som udgangspunkt for fastsættelsen også af erstatningen for erhvervsevnetab. Bestemmelsen i § 8 gælder kun, som det hedder, »for skadelidte, der i det væsentlige udnytter erhvervsevnen på en måde, som ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt.« Denne beskrivelse af de personer, som falder ind under § 8, er udtømmende. Reglen i § 8 kan ikke bringes i anvendelse som en nødhjælp i tilfælde, hvor skønnet over, hvilken årsløn der skal fastsættes til brug ved multiplikationen efter § 6, er vanskeligt. Det ville også være i strid med loven at ville anvende den årsløn, der kan siges at svare til standard-erstatningen for 100% erhvervsevnetab efter § 8 som minimumsløn.²

En skadelidt har efter § 8 såvel som efter §§ 5–7 kun krav på erhvervsevnetaberstatning, hvis han før skaden havde en erhvervsevne, som nu på grund af den skete skade er blevet nedsat. Bestemmelsen i § 8 omfatter kun personer, som har erhvervsevne, men som »i det væsentlige« udnytter erhvervsevnen på en måde, der »ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt.« Bestemmelsen omfatter arbejde i hjemmet, jfr. herved § 1, stk. 3, eller andet arbejde, hvorfor der ikke modtages pengevederlag, eller hvad der kan opgøres i penge, eller hvorfor vederlaget er

1. Erstatning for vaccinationsskader på børn skal dog erstattes efter reglerne i ASFL og udmåles af Sikringsstyrelsen, jfr. Lov nr. 82 af 8.3.1978 om erstatning for vaccinationsskader, jfr. *Friis & Behn*, s. 314.
2. Den normale méngodtgørelse ved en méngrad på 100% er kr. 200.000, jfr. § 4. Erhvervsevnetabet til en skadelidt med denne méngrad er kr. 800.000, jfr. § 8, stk. 4, sidste pkt. Ved en erhvervsevnetaberstatning udregnet efter § 6 svarer en erstatning på kr. 800.000 til en skadelidt med en erhvervs-

evnetabsprocent på 100% til en årsløn på $\frac{1}{2} \times \text{kr. } 800.000 = \text{kr. } 133.333$. Er ménprocenten 50 og méngodtgørelsen derfor kr. 100.000, er erhvervsevnetaberstatningen i henhold til § 8 kr. 400.000, svarende til en årsløn på $\frac{1}{2} \times \text{kr. } 400.000 = \text{kr. } 66.666$. Forklaringen herpå er, at de lavere ménprocenter i almindelighed giver sig udslag i forholdsvis lavere erhvervsevnetabsprocenter, jfr. oversigten over forholdet mellem ménprocenter og erhvervsevnetabsprocenter i 1983, bilag 11.

atypisk lavt.¹ Spørgsmålet, om personer med deltidsbeskæftigelse er omfattet af §§ 5–7 eller af § 8, er omtalt ovenfor s. 63. Motiverne (sp. 95–96) omtaler som omfattet af bestemmelsen i § 8 foruden børn, som er nævnt i lovtæksten, hjemmearbejdende ægtefæller eller samlevere og unge under uddannelse. Arbejde i hjemmet er omtalt i § 1, stk. 3, som er kommenteret ovenfor.

Andre personer end hjemmegående ægtefæller eller samlevere, børn og unge under uddannelse, der ikke har indtægtsgivende arbejde uden for hjemmet, er ikke omfattet af § 8, men af hovedreglen i §§ 5–7. Erstatningen for erhvervsevnetab til sådanne personer vil efter omstændighederne kunne være mindre end standarderstatningen efter § 8.²

Børn er udtrykkeligt nævnt i § 8 som værende omfattet af bestemmelsen. Børn er omfattet af bestemmelsen, uanset om de har erhvervsindtægter, være sig fra et elev- eller lærlingejob eller fra anden beskæftigelse, jfr. Motiverne sp. 96. En erstatning fastsat på grundlag af en elevløn ved multiplikation efter § 6 ville være urimeligt lav.

Personer over 18 år er myndige og i almindelighed ikke længere børn i lovens forstand. Afgrænsningen i EAL § 8 kan dog ikke følge en bestemt aldersgrænse. Børn under 18 år, der i fuldt omfang udnytter deres erhvervsevne til en betaling, der nogenlunde svarer til, hvad voksne over 18 år kan opnå, må efter omstændighederne falde ind under §§ 5–7, og navnlig må også unge over 18 år, der endnu kun er på elevløn el.lign., enten behandles efter §§ 5–7 ud fra en voksenløn eller efter § 8. ASFL bestemmer i § 37, stk. 4, 1. pkt., at »er skadelidte under 21 år eller under uddannelse, kan Sikringsstyrelsen ved sit skøn over årslønsfastsættelsen tage hensyn til den erhvervsindtægt, skadelidte kunne forvente at opnå efter det fyldte 21. år eller efter uddannelsens afslutning, såfremt arbejdsskaden ikke have fundet sted«, jfr. *Friis & Behn*, s. 313.

Tvivl om, hvorvidt barnet har opnået en normal voksenindtægt i sit erhverv må i almindelighed komme barnet til gode, således at erstatning beregnes efter § 7, hvis barnets årsløn ville føre til en væsentlig lavere erstat-

1. En medhjælpende ægtefælle, der som løn modtager det maksimalt tilladte beløb efter Kildeskattelovens § 37 A, kan få fastsat en normal årsløn og få erstatningen beregnet herud fra, jfr. ovenfor s. 63.
2. Som det fremgår af oversigten over forholdet mellem ménprocenter og er-

hvervsevnetabsprocenter i 1983, bilag 11, kan dette således skyldes ikke alene, at skadelidtes årsindtægt er lavere end kr. 133.333, men også, at en erhvervsevnetabsprocent, hvor denne fastsættes, kan være lavere end ménprocenten.

ning end standarderstatningen efter § 8. Ved undersøgelsen af, om dette er tilfældet, må det tages i betragtning, at erstatningen efter § 8 fastsættes ud fra méngraden, og at erhvervsevnetabsprocenten efter § 5, stk. 3, undertiden kan være væsentlig højere end méngraden.¹

Unge under uddannelse. Unge under uddannelse falder, siges det i Motiverne sp. 96, ind under § 8. Dette gælder dog som anført ovenfor i kommentaren til § 7 ikke, såfremt en uddannelse med klart erhvervsigte gennemføres inden sagens afgørelse, eller såfremt det med rimelig sikkerhed kunne have været forudsagt, at uddannelsen ville være blevet afsluttet inden for overskuelig tid, og det er muligt at fastsætte den årsløn, som er skadelidtes sandsynlige fremtidige indtjening, f.eks. løn som tømrrersvend for en tømrrerlærling eller overenskomstmæssig løn til en stud.jur. Erhvervsevnetaberstatningen må i så fald skulle beregnes efter reglerne i §§ 5–7. Er imidlertid en uddannelse af generel karakter som f.eks. for en gymnasiast, eller står det hen i det uvisse, hvornår uddannelsen vil eller, om skaden ikke var sket, ville være blevet afsluttet og med hvilket resultat, finder reglerne i § 8 anvendelse. Erstatningen til en ung, der er under en uddannelse, som i princippet fordrer en fuldtids indsats, bør i almindelighed næppe påvirkes af, om den unge har erhvervsindtægt ved siden af. Modtager den uddannelsessøgende løn i forbindelse med uddannelsen, skal erstatningen ifølge Motiverne sp. 96 fastsættes efter § 7, stk. 2. Det synes imidlertid rigtigere, såfremt lønnen som elev, lærling eller volontør er meget beskeden, at anvende § 8, hvis uddannelsen ikke er så målrettet og dens afslutning så tæt på, at lønnen som færdiguddannet i faget kan anvendes som årsløn i en erstatningsberegning efter §§ 5–7. Det ville være urimeligt, om unge, der er i gang med en kompetencegivende uddannelse, skulle have mindre i erstatning for erhvervsevnetab, hvis de modtager en beskeden løn i uddannelsesperioden, end hvis de ikke modtager nogen løn.

Méngraden, som er afgørende for erstatningsfastsættelsen efter § 8, svarer som nævnt ovenfor i kommentaren til § 4, i det væsentlige til den tidligere i henhold til reglerne i Ulykkesforsikringsloven (ASFL's forgænger) fastsatte invaliditetsgrad, og denne invaliditetsgrad anvendtes også indtil EAL's ikrafttræden ved opgørelsen af erstatningskrav efter den almindelige erstatningsret. Den medicinske invaliditet er velegnet som grundlag for fastsættelsen af erstatningen til personer, der ikke har arbejde uden for hjemmet, fordi den korrektion af méngraden, som kan være indiceret af

1. Jfr. s. 55 og nedenfor s. 72

forholdene i skadelidtes erhverv, her i almindelighed ikke kan komme på tale.¹

Der var i tiden før EAL rejst den kritik af den dagældende praksis, at de små invaliditeter blev overkompenseret, og de meget store invaliditeter fik for ringe erstatning.² Denne kritik er efterkommet i EAL § 8, idet erhvervsevnetabserstatningen vel fastsættes ud fra méngraden, men – med skalaer benyttet i private ulykkesforsikringsvilkår som forbillede – efter en progressiv skala. Der gives ikke erstatning ved en méngrad under 15%. Ved højere méngrader udgør erhvervsevnetabserstatningen en stadig stigende procentdel af méngodtgørelsen efter § 4. Erhvervsevnetabserstatningen stiger fra 130% af méngodtgørelsen ved 15%’s mén (eller ved lovens ikrafttræden kr. 39.000) til 400% af méngodtgørelsen ved 100%’s mén (eller kr. 800.000). Selv om méngodtgørelsen i særlige tilfælde efter § 4, stk. 1, 4. pkt. er fastsat til kr. 240.000 efter en méngrad på 120%, beregnes erhvervsevnetabet dog kun på basis af 100% mén, idet skalaen stopper her, da det savner mening at vurdere et – økonomisk – erhvervsevnetab til mere end 100%.

Er méngraden 5% eller højere, men dog under 15%, kan skadelidte ud over erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og godtgørelse for svie og smerte kun kræve en kompensation i penge på kr. 2.000 pr. ménprocent, nemlig méngodtgørelsen i henhold til § 4.

Må det konstateres, at skadelidte også *før skaden var så invalideret*, at der enten har været eller kunne have været fastsat en méngrad, må den som følge af tilskadekomsten beregnede yderligere méngrad i princippet placeres på den progressive skala »oven på« den bestående méngrad. Bestod der f.eks. før skaden en méngrad på 50, og har skaden medført yderligere 50% mén, skal erstatningen beregnes som for 100% mén (= kr. 800.000) med fradrag for de bestående – første – 50% (kr. 200.000) eller til kr. 600.000. Dette må gælde, selv om der ved fastsættelsen af ménprocenten er taget hensyn til, at mén’et, fordi det kommer oven på et i forvejen bestående mén, kan være særligt belastende. Tab af et øje takseres f.eks. efter tabellen (bilag 3) til 20%, men dette kan ikke gælde, hvis skadelidte i forvejen var enøjet. Det samlede mén må i så fald fastsættes til 100%, og erstatningen beregnes på basis af de sidste 80%, jfr. således

1. Mindretallet i Betænkning III nr. 976/1983, s. 68 ff og 147 f foreslog, at erstatninger i almindelighed fastsættes ud fra den medicinske invaliditetsprocent (méngraden).

2. Jfr. bl.a. *Christrup* i Forhandlingerne på Det 23. nordiske Juristmøde, 1963, og Betænkning I nr. 679/1973, s. 27.

også *Vinding Kruse & Møller*, s. 168. Det må også følge af, at skalaen er progressiv, at man ikke kan se bort fra ménprocenter under 15, hvor der er tale om forværring af en forud bestående tilstand. Bestod der således før tilskadekomsten et mén på 25%, og medfører skaden yderligere 10% mén, må erstatningen i henhold til § 8 beregnes som 35% mén (= 170% af kr. 70.000, eller kr. 119.000) ÷ 25% (= 150% af kr. 50.000 – kr. 75.000) = kr. 44.000. Se også *Runa Nielsen*: J 1985 s. 345–46.

§ 9 *Var skadelidte ved skadens indtræden fyldt 56 år, nedsættes erstatningen med 8½% for hvert år, skadelidte var ældre end 55 år ved skadens indtræden.*

Stk. 2. *Må det antages, at skadelidte ville have været erhvervsaktiv også efter det fyldte 67. år, kan stk. 1 fraviges helt eller delvis.*

Alle erstatninger efter EAL er kapitalerstatninger. Også erstatningen for tab af erhvervsevne er et kapitalbeløb, hvad enten erstatningen beregnes efter §§ 5–7 eller efter § 8. Erstatningen fastsættes ikke som efter ASFL til en årlig ydelse svarende til det årlige indtægtstab og således, at dette beløb enten udbetales som en løbende ydelse månedsvis forud eller kapitaliseres efter reglen i ASFL § 39 ud fra en valgt rentesats og antallet af år, skadelidte er yngre end 67 år. Erstatningen efter EAL tager imidlertid ligesom erstatningen efter ASFL kun sigte på at kompensere tabet indtil det tidspunkt, da skadelidte må antages at ville trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Dette antages – ligesom efter ASFL – at ske, når skadelidte fylder 67 år, samme alder som er fastsat som betingelse for udbetaling af løkemption og af ATP.

Metoderne til fastsættelse af erhvervsevnetabserstatning bygger, for så vidt angår kapitalfaktoren i multiplikationsmetoden, og for så vidt angår erstatningsbeløbet pr. méngrad i standardreglen i § 8, på overvejelser over den normale eller gennemsnitlige størrelse af de skadelidtes tab og den rimelige størrelse af erstatningerne. Der tages ikke efter nogen af metoderne hensyn til individuelle faktorer i det fremtidige forløb, såsom skadelidtes udsigt til at gøre en særlig god eller særlig dårlig karriere. Uanset skadelidtes fremtidsudsigter er den relevante årsløn, som indgår i multiplikationen efter § 6, skadelidtes erhvervsindtægt i det sidste år før skaden, jfr. § 7, stk. 1. Der hverken kan eller skal lægges vægt på skadelidtes alder, hvis han ikke ved skadens indtræden er fyldt 56 år, jfr. § 9, og der

lægges hverken for skadelidte over eller under 56 år vægt på, om skadelidte må antages at have en kortere eller længere restlevetid end normalt for personer af samme køn og alder.¹

For skadelidte, der ved skadens indtræden var fyldt 56 år, foreskriver § 9 imidlertid en gradvis aftrapning af erstatningen fra det fyldte 56. år til det fyldte 67. år med 8½% om året. Skadelidte, der ved skadens indtræden var fyldt 67 år, har i almindelighed ikke krav på erhvervsevnetabs-erstatning. Der er ikke hjemmel i loven til yderligere nedsættelse af erstatningen til en skadelidt, som ved skadens indtræden var fyldt 56 år, selv om det oplyses, at skadelidte ville have trukket sig tilbage i løbet af kort tid og i hvert fald inden det fyldte 67. år. Havde skadelidte derimod ved skadens indtræden, selv om han ikke var fyldt 67 år, ophørt med at have erhvervs-mæssig beskæftigelse, beror erstatningsspørgsmålet på, om og i hvilket omfang skadelidte dog må antages at være i besiddelse af erhvervsevne, jfr. kommentaren til § 7 ovenfor.

Aldersgrænsen på 67 år er ufravigelig i ASFL, men ved opgørelsen af erhvervsevnetabs-erstatningen efter EAL kan aftrapningsreglen i § 9, stk. 1, fraviges både således at erstatningen til en skadelidt, der ikke var fyldt 67 år, ikke nedtrappes så meget, som den efter hovedreglen i § 9, stk. 1, skulle, og således at der gives en skadelidt, der var fyldt 67 år, erstatning. Afgørende er, om skadelidte må antages eller måtte antages, såfremt skaden ikke var sket, at være erhvervsaktiv også efter sit fyldte 67. år. Bevisbyrden herfor er skadelidtes. Et særligt bevis kan dog for en del være unødvendigt, hvis erstatningssagen først kommer til afgørelse efter skadelidtes 67 års dag, og bevis er let ført, hvis det i en stilling som skadelidtes (f.eks. en højere tjenestemandstilling, virksomhed i liberalt erhverv eller som selvstændig erhvervsdrivende) er almindeligt, at folk bliver siddende, til de fylder 70 år. Ellers kan det være vanskeligt at løfte bevisbyrden, hvis skadelidte ved skadens indtræden kun er nogle år over 56. Justitsministeren har således i et svar til Folketingets Retsudvalg udtalt, at »man sjældent vil kunne tænke sig bestemmelsen i § 9, stk. 2, bragt i anvendelse for personer, der aldersmæssigt befinder sig i den nedre del af § 9's anvendelsesområde« (FT 1983/84, 2. saml, Tillæg B, sp. 481). Her er reduktionen efter § 9, stk. 1, imidlertid også beskedent.

Var skadelidte tæt på det 67. år, kan forholdene snarere være således afklaret, at bevisbyrden let kan løftes.

1. Se dog nedenfor ad § 18, stk. 2, s. 110, om tilfælde, hvor skadelidte er afgået

ved døden, inden erstatningen fastsættes.

Forelæggelse for Sikringsstyrelsen

§ 10 *Såvel skadelidte som skadevolderen kan indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelse af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten fra Sikringsstyrelsen, jfr. lov om arbejdsskadeforsikring.*

Både méngrad og erhvervsevnetabsprocent fastsættes efter forholdene på det tidspunkt, da skadelidtes helbredstilstand blev stationær, jfr. §§ 4, stk. 1, og 5, stk. 1. Det betyder, at begge parter kan forlange, at der på eller efter dette tidspunkt træffes afgørelse om skadelidtes krav om mén godtgørelse og erstatning for tab af erhvervsevne. Kommer spørgsmålet først til afgørelse på et senere tidspunkt, kan der også tages hensyn til nu indtrådte og kendte begivenheder, som er af betydning for méngrad eller erhvervsevnetab.

Det var før EAL almindeligt, at de læger, som er knyttet til skadevolderens ansvarsforsikringsselskab, fremkom med et skøn over invaliditetsgraden, og de fleste sager blev afgjort ved, at skadelidte – uden forelæggelse af sagen for Sikringsstyrelsen – accepterede et forligsforslag udarbejdet på grundlag af den således fastsatte invaliditetsgrad og den af domstolene senest anvendte sats for invaliditetserstatning pr. grad. Kunne parterne ikke nå til enighed, var det praksis at bede Sikringsstyrelsen om en udtalelse om, hvad invaliditetsgraden efter den nu ophævede Ulykkesforsikringslov ville have været.

Det er nævnt i kommentaren til § 4 ovenfor, at ménbegrebet efter EAL § 4 ikke i væsentlig grad adskiller sig fra det medicinske invaliditetsbegreb, som hidtil er blevet anvendt i erstatningsretten, og det må antages, at den hidtidige praksis med at lade forsikringselskabernes læger fastsætte invaliditetsprocenter uden forelæggelse i alle sager for Sikringsstyrelsen vil fortsætte, således at méngraden fastsættes på samme måde som tidligere invaliditetsprocenten. Hvor enighed ikke kan opnås, kan enhver af parterne indhente en udtalelse om fastsættelsen af méngraden hos Sikringsstyrelsen, jfr. § 10. Henvisningen i denne bestemmelse til ASFL betyder alene, at Sikringsstyrelsen kan anvende sine beføjelser i henhold til ASFL til at undersøge sagen og skaffe sig oplysninger fra parter og myndigheder, men ikke, at méngraden skal fastsættes på samme måde efter EAL og ASFL. Praksis efter ASFL § 28 (omtalt af *Friis & Behn* s. 279 ff) vil dog, da definitionerne er omtrent enslydende, betyde meget for fastsættelsen efter EAL.

Bestemmelsen i § 10 giver også parterne adgang til at indhente en udtalelse fra Sikringsstyrelsen om *erhvervsevnetabsprocenten*. Heller ikke erhvervsevnetabsprocenten må antages at skulle fastsættes på samme måde efter EAL og efter ASFL,¹ bl.a. fordi der efter § 5 i EAL kan forlanges truffet en endelig afgørelse og efter § 10 forlanges afgivet en udtalelse fra Sikringsstyrelsen, så snart skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær. Adgangen for parterne til at indhente en udtalelse fra Sikringsstyrelsen er særlig betydningsfuld, fordi lovens regler er nye og åbner betydelige spillerum for retsanvendelsen, og fordi den praksis, der følges af Sikringsstyrelsen på dette område, i hvert fald ikke endnu har skabt en sådan klarhed, at det er let for parterne på egen hånd at fastsætte denne procent og afslutte sagen ved forlig uden indblanding af nogen myndighed. Praksis om fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten efter § 27 i ASFL er omtalt af *Friis & Behn* s. 249 ff, se i øvrigt kommentarerne til § 5 ovenfor.

Den udtalelse fra Sikringsstyrelsen om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten, som enhver af parterne på egen hånd – uanset den andens samtykke eller protest – kan bede om, og som Sikringsstyrelsen skal afgive, er ikke en kendelse efter ASFL, som er undergivet denne lovs sagsbehandlingsregler og kan ankes til Den sociale Ankestyrelse, men er en udtalelse på linie med syn og skøn efter EAL, som ikke kan ankes, men kan tilsidesættes af domstolene.

Sikringsstyrelsen har i skrivelse af 27.9.1984, j.nr. 79-404-252, redegjort for, hvilke oplysninger, der ønskes ved forelæggelsen for Sikringsstyrelsen, og oplyst, at gebyret for sådan forelæggelse for tiden vil være kr. 2.500. Skrivelsen er optrykt nedenfor som bilag 4. Gebyret, der gælder for sagen, og altså dækker udtalelser om såvel méngrad som erhvervsevnetabsprocent, skal betales af forespørgeren. Gebyret kan ikke anses som en overflødig udgift, selv om udtalelsen går ud på, at der ikke foreligger mén på mindst 5% eller erhvervsevnetab på mindst 15%, med mindre forelæggelsen for Sikringsstyrelsen åbenbart er overflødig. Er gebyret afholdt af skadelidte, skal det i princippet erstattes som sagsomkostninger efter Retsplejelovens § 312, men som regel afholdes det af ansvarsforsikrings-selskabet som et led i sagsbehandlingen eller som en post i tabsopgørelsen under – efter EAL – »andet tab«.²

1. Anderledes *Bo von Eyben*, s. 114 og s. 138, men jfr. *Vinding Kruse & Møller*: s. 173-74.

2. At der er tale om sagsomkostninger, giver sig udslag i, at der ikke sker for-

deling af sådanne udgifter alene som følge af egen skyld, jfr. utrykt Vestre Landsrets kendelse af 20.4.1977 (6. afdeling nr. 105/1977) citeret af Ivan Sørensens: *Ansvar for hunde* s. 66.

Sikringsstyrelsens udtalelse er ikke bindende for parterne. Sikringsstyrelsens udtalelse er heller ikke bindende for parterne som en voldgiftskendelse i tilfælde, hvor parterne i fællesskab har forelagt sagen for styrelsen. Spørgsmålet om fastsættelsen af méngrad og erhvervsevnetabsprocent hører under domstolenes afgørelse. Da Sikringsstyrelsens udtalelse efter § 10 i EAL kun er vejledende og kan indbringes for domstolene til prøvelse i realiteten, vil Sikringsstyrelsen om fornødent efter begæring give parterne en uddybende begrundelse til brug for deres vurdering af, om de vil affinde sig med Sikringsstyrelsens »afgørelse« og i benægtende fald til lettelse af rettens opgave med at efterprøve vurderingen af skadelidtes tilstand i henseende til mén og erhvervsevne. Udførlige begrundelser vil formentlig kunne bidrage til, at Sikringsstyrelsens praksis også med hensyn til erhvervsevnetab bliver bedre kendt og forstået og dermed til, at sager om personskadeerstatning også efter EAL som oftest kan afgøres ved forlig.¹

Efter ordlyden af § 10 kan enhver af parterne forelægge sagen for Sikringsstyrelsen, men udarbejdelsen af et svar kræver *skadelidtes medvirken*. Det vil ofte være nødvendigt, at skadelidte undersøges af en læge, og skadelidtes tilladelse til indhentning af lægeerklæringer og ofte også af oplysninger fra sociale myndigheder til vurdering af tilskadekomstens økonomiske følger er ligeledes nødvendig. Det er endvidere nødvendigt, som nævnt i Sikringsstyrelsens nævnte skrivelse af 27. september 1984 (bilag 4), at Sikringsstyrelsen får oplysning om skadelidtes erhverv og indtjeningsmuligheder, nedsættelse af arbejdstid, tab af avancementsmuligheder, tab af bibeskæftigelse og andre omstændigheder samt dokumentation for disse oplysninger. Skadelidtes nægtelse af at medvirke til sagens oplysning kan blive til skade for ham, men det kan også ske, at et beskedent oplysningsniveau fører til, at tilskadekomstens følger overvurderes. Det bør anføres i Sikringsstyrelsens erklæring, dersom sagen på grund af skadelidtes nægtelse af at medvirke har været utilstrækkeligt oplyst, for at skadevolder kan tage stilling til, om han – bl.a. af denne grund – vil lade sagen gå til domstolene, således at en egentlig procesretlig bevisførelse kan finde sted. Forelægges sagen for retten, gælder i tilfælde af oplysningsvægring det almindelige processuelle skadevirkningsprincip, jfr. Retsplejelovens § 344, stk. 2 og 3.

1. Såfremt erklæringen findes mangelfuld og begrundet, kan den pågældende sagsbehandler i Sikringsstyrelsen indkaldes

som vidne under en retssag, jfr. Gormard: Civilprocessen, s. 354.

Nægter skadelidte helt at medvirke til sagens oplysning, bliver følgen, at ingen erstatning kommer til udbetaling. Skadelidte vil dog i almindelighed ikke kunne have nogen interesse i, at sagen trækkes i langdrag. Ganske vist skal erstatningen forrentes fra skadesdagen, jfr. § 16, men skadelidte vil jo i almindelighed kunne investere den udbetalte erstatning til en nogenlunde tilsvarende rente. Selv om skadelidte kan siges at have forhalet sagen, vil der næppe kunne være tilstrækkelig grund til at suspendere forretningen efter Rentelovens § 14 eller dennes analogi, da der ikke er tale om nogen egentlig morarente, jfr. nedenfor ad § 16.

Pligten til at betale rente ophører dog, hvis den erstatningsansvarlige eller hans ansvarsforsikrer deponerer erstatningen til fordel for skadelidte efter reglerne i Deponeringsloven nr. 29 af 16. februar 1932.

Genoptages sagen, kan spørgsmålet om méngrad og erhvervsevnetabsprocent på ny forelægges Sikringsstyrelsen, jfr. § 11, 2. pkt.

Genoptagelse

§ 11 *En afsluttet sag om godtgørelse for varigt mén eller erstatning for erhvervsevnetab kan på skadelidtes begæring genoptages, hvis der indtræder uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand, således at skadelidtes méngrad eller erhvervsevnetabsprocent må antages at være væsentlig højere end først antaget. Ved genoptagelse af sagen kan spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten igen begæres forelagt for Sikringsstyrelsen, jfr. § 10.*

Den afgørelse, der træffes ved forlig eller ved dom om erstatningens størrelse, er endelig. Afgørelsen træffes på grundlag af forholdene, efter at skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær. Forandringer, der indtræder, efter at afgørelsen er truffet, påvirker som hovedregel ikke afgørelsen. Skadevolderen kan således ikke, selv om skadelidtes revalidering lykkes over al forventning, på noget tidspunkt kræve nogen del af erstatningen tilbage. Senere reguleringer af en én gang fastsat og betalt kapitalerstatning ville også være vanskelig at gennemføre, og EAL giver ikke som ASFL hjemmel til at fastsætte erstatningen som en løbende rente. Erstatninger efter EAL udbetales – modsat erstatninger efter

ASFL, jfr. dennes § 30 og Sikringsstyrelsens cirkulære af 31. marts 1978 – altid til fri rådighed.¹

Afgørelsen om erstatning kan tages op til ny prøvelse efter samme regler, som gælder andre retsafgørelser, jfr. *Gomard: Civilproces*, 2. udgave, s. 489, jfr. også i tilfælde af helt usædvanlig karakter – muligheden for at opnå tilladelse fra Højesteret i medfør af Retsplejelovens § 399 til en fornyet prøvelse af sagen ved anke eller ved genoptagelse.

Retspraksis før EAL² gav, og EAL giver skadelidte en særlig adgang – ud over de almindelige regler om retskraft og genoptagelse efter Rpl. § 399 – til at begære en sag, som er afsluttet ved forlig eller dom, genoptaget, for at der kan tages stilling til krav om yderligere godtgørelse for varigt mén og/eller yderligere erstatning for erhvervsevnetab begrundet – alene – i, at skadelidtes méngrad eller erhvervsevnetabsprocent nu på grund af indtrådte uforudsete ændringer (forringelser) af hans helbredstilstand, som er en følge af tilskadekomsten, er væsentlig højere end antaget ved afgørelsen.

Et krav om yderligere erstatning vil ikke i almindelighed rammes af forældelse, da den 5-årige forældelse efter lov nr. 274 af 22. december 1908 suspenderes i tilfælde af kreditors (skadelidtes) utilregnelige uvidenhed om sit krav.³ Forældelse må dog formentlig antages at være indtruffet 20 år efter skadens indtræden, jfr. DL 5–14–4. Er skaden forvoldt ved en forbrydelse, for hvilken der under en offentlig straffesag er pålagt eller pålægges straf, forældes kravet alene efter 20 år, jfr. dog herved *Hvidt's* kommentar i UfR 1969 B. 250 til UfR 1969. 710 H.⁴

1. Skadelidte kan beskytte den modtagne »erstatning for invaliditet, d.v.s. godtgørelse for varigt mén og erhvervsevnetabserstatning, mod kreditorfølgning ved at holde beløbet adskilt fra sin øvrige formue, f.eks. ved indsættelse på en særskilt konto i et pengeinstitut, jfr. Retsplejelovens § 513. Skyldneren har fri adgang til at hæve indeståendet – både renter og hovedstol – på en sådan konto.
2. Se *Vinding Kruse & Møller* s. 181.
3. Forældelsesfristen for krav mod skadevolderens ansvarsforsikring løber først fra det tidspunkt, da erstatningskravet

- mod skadevolderen (sikrede) er anerkendt eller fastslået ved dom, jfr. FAL § 29 samt *Drachmann Bentzon* og *Knud Christensens* kommentarer, 2. udg. s. 183 med note 1, *Ussing* i UfR 1931 B 307 f og Udkast til FAL, 1925, s. 68.
4. Der antog, at en overtrædelse af færdselsloven ikke kunne henføres under udtrykket forbrydelse. Det er nu, efter at strafferetlige forældelsesfrister efter forslag i Betænkning nr. 433/1966 blev forkortet, særligt naturligt ved fortolkning at begrænse området for den særlige forældelsesregel i § 16 til egentlige forbrydelser.

Bestemmelsen i § 11 giver kun *skadelidte* adgang til at få sagen genoptaget og kun i tilfælde af, at der er indtrådt en uforudset og væsentlig forringelse af hans helbredstilstand. Det vil normalt ret let kunne afgøres, om méngraden på grund af en uforudset og væsentlig helbredsforringelse nu er væsentlig højere end fastsat under sagen, og om denne forringelse må antages at være en følge af tilskadekomsten og omfattet af skadevolderens ansvar. Skadelidte og hans advokat, der jo ikke i almindelighed er medicinsk kyndig, vil normalt ikke kunne afvises med, at forværringen ikke er uforudset, fordi de medicinske forhold, som nu skulle begrunde en højere méngrad, var eller burde have været kendt for skadelidte ved sagens oprindelige afgørelse.

En revurdering af *erhvervsevnetabsprocenten* under en sag, hvor skadelidte begærer genoptagelse efter § 11, rejser andre spørgsmål end revurderingen af skadelidtes varige mén. Erhvervsevnetabet skal bedømmes på basis af forholdene på det tidspunkt, hvor skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, idet der dog tillige tages hensyn til oplysninger, der foreligger inden afgørelsestidspunktet, jfr. § 5. Der er med den oprindelige afgørelse taget definitiv stilling til skadelidtes økonomiske forhold. En forværring af skadelidtes økonomiske forhold alene giver ikke adgang til genoptagelse efter § 11.¹ Sådan genoptagelse forudsætter, at skadelidtes helbredstilstand er blevet dårligere, at denne forværring ikke var forudset og ikke kunne forudses ved den oprindelige fastsættelse af erhvervsevnetabsprocenten, og at denne medicinske forværring har haft økonomiske konsekvenser og har kunnet begrunde fastsættelse af en væsentlig højere erhvervsevnetabsprocent. Ved fastsættelsen af procentforhøjelsen under genoptagelsen kan der imidlertid kun – for så vidt det overhovedet er muligt at sondre – tages hensyn til den økonomiske forværring, der er en følge af den medicinske forværring, men ikke til en eventuel nedsættelse af muligheden for at skaffe sig indtægt, som skyldes andre forhold, eller som er udtryk for, at erhvervsevnetabet i første omgang blev fejlvurderet.

Bestemmelsen i § 11 udtaler ikke, at sager om personskade i almindelighed kan genoptages, men kun, at dette kan ske for så vidt angår afsluttede sager om varigt mén eller erhvervsevnetab. Bestemmelsen er således for så vidt en indskrænkning af skadelidtes ret efter gældende praksis til genoptagelse på grund af svigtende forudsætninger med hensyn til skadens va-

1. Det stemmer overens hermed, at § 11 ikke giver hjemmel til genoptagelse af forlig eller domme for at prøve krav om (forøget) erstatning efter §§ 12 og 13

begrundet i, at de efterladte forsørgede viser sig at klare sig væsentlig dårligere end påregnet ved afgørelsen af sagen.

rige følger, idet de svigtende forudsætninger alene kan gøres gældende med hensyn til mén og ikke med hensyn til økonomiske følger, med mindre disse relaterer sig direkte til væsentlig helbredsforringelse. Det må dog uanset bestemmelsens ordlyd være dens mening, at en skadelidt, der viser sig at være påført et væsentligt varigt mén eller erhvervsevnetab, som ikke oprindeligt var erkendt, senere kan rejse krav om godtgørelse og erstatning herfor uden hensyn til en afgivet saldokvittering eller andet forlig og uanset indholdet af en afsagt dom. Har således intet krav om mén eller erhvervsevnetab været rejst, fordi skadelidte ikke havde grund til at tro, at han var ramt af sådan skade, kan skadelidte formentlig uden den i § 11 liggende begrænsning til *væsentlige* ændringer rejse krav om godtgørelse og erstatning. Her er ingen retskraft at bryde.¹

Det må iøvrigt følge af ikrafttrædelsesreglen i § 28, at reglerne om genoptagelse ikke gælder skade indtrådt inden 1. oktober 1984, heller ikke selv om forværringen, jfr. nedenfor, er indtrådt efter denne dato, lige så lidt som en forværring i øvrigt bringer ældre skader ind under EAL.

Genoptages en sag efter § 11, kan skadelidte formentlig uanset bestemmelsens ordlyd også kræve (yderligere) erstatning for *helbredelsesudgifter* og andet tab efter § 1 og (yderligere) godtgørelse for *svie og smerte* efter § 3, såfremt dette efter lovens almindelige regler er indiceret, således som sagen nu er oplyst. Det kan formentlig heller ikke udelukkes, at der efter omstændighederne bør ydes yderligere erstatninger for tabt arbejdsfortjeneste efter § 2, men i denne yderligere erstatning må modregnes den formindskede arbejdsfortjeneste, som må antages allerede at være kompenseret af en fastsat erhvervsevnetabserstatning.

Man kan forestille sig, at skadelidte ved sagens afgørelse tager *forbehold* om at kræve yderligere erstatning, hvis skadens økonomiske følger bliver værre end forudset ved fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten. Et sådant forbehold kan være et led i et forlig, og da § 11 ikke er en præceptiv beskyttelse af skadevolder, jfr. § 27, stk. 1 modsætningsvis, må det være gyldigt. Tages et sådant forbehold énsidigt, må skadevolder ved at udbetale erstatningen, uanset eventuelle »kontraforbehold«, anses for at have godkendt skadelidtes forbehold. Det er tvivlsomt, om skadevolder er berettiget til at holde erstatningen tilbage – og den vil i så fald skulle forrentes, men skadevolder vil kunne deponere erstatningen, jfr. foran ad § 10, s. 78, og gøre frigivelsen betinget af, at et forbehold, der går ud over

1. Jfr. *Gomard*: Civilprocessen, 2. udg., s. 495 f.

skadelidtes genoptagelsesadgang i henhold til § 11, frafaldes, ligesom skadevolderen vil kunne forlange endelig dom, der ser bort fra forbeholdet.

EAL bestemmer i § 15, stk. 3, at opgørelsen af erstatning og godtgørelse sker efter de på skadestidspunktet gældende satser og beløb. Som et modstykke til, at satser og beløb kan være steget til stationærtidspunktet og tidspunktet for afgørelsen af sagen, er det i § 16 bestemt, at godtgørelse og erstatning forrentes fra *skadestidspunktet* med diskonto + 6% p.a. Hvor skadelidte under en genoptagelse får tillagt en (yderligere) erstatning på grund af en forværring af hans tilstand, som først har manifesteret sig på et senere tidspunkt, bør formentlig »forværringstidspunktet«¹ vælges som afgørende både for takster og for forrentning. Fastholdelse af det oprindelige, egentlige skadestidspunkt ville stille skadelidte for ugunstigt, da jo hele rentebeløbet – i modsætning til godtgørelse og erstatning – er en skattepligtig indkomst.²

Tab af forsørger m.v.

§ 12 *Den, som er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger. Forsørgelse omfatter også værdien af afdødes arbejde i hjemmet.*

Den, der er ansvarlig for en andens død, skal i de i §§ 12–14 nævnte tilfælde svare erstatning for begravelsesudgifter og for tab af forsørger. Bestemmelserne i §§ 12–14 er udtømmende, for så vidt som den erstatningsansvarlige ikke i andre tilfælde end dem, der er nævnt i disse bestemmelser, kan pålægges ansvar efter EAL for skade, der er en følge af dødsfaldet, f.eks. ikke for arbejdsgiverens tab ved at have mistet en værdifuld medarbejder eller for personforsikrerens eller pensionsinstitutionens tab ved, at en forsikring eller pension er kommet til udbetaling, jfr. §§ 17, stk. 1, 2. pkt., og 22, stk. 2. Der kan ikke efter EAL – som efter § 30 i ASFL – tilkendes den efterladte ægtefælle et overgangsbeløb til dækning

1. Formentlig det tidspunkt, hvor »sygdommen har givet de første sikre symptomer« (ASFL § 10, stk. 4).
2. *Vinding Kruse & Møller*: S. 183 mener

ikke, at denne begrundelse kan føre til det antagne resultat, men vil føre såvel rente som niveau tilbage til den oprindelige skadedato.

af udgifter, forårsaget af ændringerne i hans forhold.¹ Der er heller ikke hjemmel i EAL til at tilkende pårørende erstatning for forstyrrelse af stilling og forhold, flytteudgifter eller tabt arbejdsfortjeneste el. lign. Der kan imidlertid heller ikke sluttes modsætningsvis fra § 12.² Hjemmelen til at yde godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold – og dermed for ikke-økonomisk skade – er ganske vist bortfaldet med ophævelsen af ikraftl. § 15. Det vil derimod fortsat være muligt at dokumentere økonomiske tab som f.eks. udgifter til hushjælp i en kortere periode (som hidtil har kunnet dækkes under godtgørelsen for forstyrrelse af stilling og forhold, jfr. landsretsdommen i UfR 1969s. 859). Domstolene vil i så henseende stå frit med hensyn til bevisvurdering og ved afgørelsen af, om tabet er påregneligt og adækvat.

Skadevolderen skal ganske som efter hidtidig praksis erstatte afholdte rimelige *begravelsesudgifter*, jfr. § 12, stk. 1 (og Motiverne sp. 98). Erstatningspligten omfatter kun de faktisk afholdte udgifter ved selve begravelsen (begravelseshøjtideligheden) og kan ikke – som ved begravelsesudlæg efter Skiftelovens § 10 – anslås til et rundt og rimeligt beløb³. I ordet rimelig ligger, at beløbet må fastsættes efter familiens ønsker og skik og brug.⁴ Erstatning for begravelsesudgifterne tilkommer den, der har afholdt udgifterne. Begravelseshjælp i henhold til lov om offentlig sygesikring (lovbek. nr. 94 af 9. marts 1976) § 16 kan i henhold til samme lovs § 28 a og EAL § 17, stk. 1, ikke danne grundlag for regres mod skadevolder, men deraf følger ikke, at sådan hjælp eller tilsvarende hjælp fra andre kilder ikke skal fragå i erstatningen. UfR 1976, s. 781 ØL fandt ikke, at begravelseshjælpen kunne sidestilles med en forsikringsydelse og trak den derfor fra i erstatningen. Efter EAL vil man formentlig nå til samme resultat, også hvis der er tale om forsikring.

Den, som ved dødsfaldet har mistet en *forsørger*, har krav på en erstatning for den mistede forsørgelse. Begreberne *forsørger* og *forsørgelse* kan

1. Sml. *Friis & Behn* s. 286 ff.

2. Se betænkning II s. 49, hvor det udtrykkeligt er anført, at der ikke skal sluttes modsætningsvis fra betænkningens forslag til det, der nu er EAL § 12.

3. Formentlig, når ikke særlige omstændigheder foreligger, ved EAL's ikrafttræden 8–9000 kr. jfr. *Vinding Kruse & Møller* s. 191–92.

4. Jfr. herved på den ene side UfR 1972, s. 647 VL, der erstattede udgifterne ved selve begravelsen med kr. 5.000 (mindre end de faktisk afholdte udgifter) og nægtede dækning af udgifter til gravstedets vedligeholdelse, og på den anden side UfR 1976, s. 876 ØL, der erstattede udgifter til balsamering og hjemtransport af to dræbte pakistanere.

betyde både *retlig forsørgelse* og *faktisk forsørgelse*. Med retlig forsørgelse menes her pligt såvel i følge lovgivningen som i henhold til kontrakt til at yde forsørgelse. Derudover kan der – uden at der består nogen forpligtelse for forsørgeren, – være opstået en sådan forventning hos den forsørgede om en fremtidig faktisk forsørgelse, at den forsørgede har lidt et tab ved forsørgerens død. Reglerne om tab af forsørger i EAL §§ 12–14 omfatter både faktisk og retlig forsørgelse.

Reglerne falder i to grupper: (1) *to* specialregler i §§ 13 og 14 om de vigtigste tilfælde om ægtefælle eller samlever og om børn, og (2) *én* generel regel i § 12 om tab af forsørger i andre tilfælde. Reglen i § 12, 2. pkt., hvorefter også værdien af afdødes arbejde i hjemmet er en erstatningsberettiget forsørgelse, er dog en fællesregel, der både gælder for ægtefælle/samlever, som er omfattet af den særlige udmålingsregel i § 13, og – i særlige tilfælde – for andre, til fordel for hvem afdøde havde udnyttet sin erhvervsevne ved arbejde i hjemmet, jfr. herved også kommentaren til § 1, stk. 3. Reglerne i §§ 13 og 14 er udtømmende. En ægtefælle eller samlever, der på grund af den afdøde forsørgers høje alder er afskåret fra at få forsørgertabserstatning, jfr. §§ 13, stk. 3 og 9, kan ikke kræve erstatning efter § 12, men muligvis uden direkte hjemmel i EAL erstatning for andet økonomisk tab, jfr. ovenfor.

I den generelle regel i § 12, der fremtræder som hovedreglen, og hvor det foreskrives, at den, der har mistet en forsørger, har krav på erstatning herfor, er begrebet defineret. Reglen må derfor forstås i overensstemmelse med hidtidig retspraksis.¹ Således vil den, der har et *retligt krav på forsørgelse* uden at falde ind under reglerne i §§ 13 om ægtefælle/samlever og 14 om børn have krav på forsørgertabserstatning. I Motiverne (sp. 99) er således udtrykkelig nævnt *fraseparerede og fraskilte* med krav på underholdsbidrag, jfr. herved UfR 1967, 660 B.

Endvidere kan der efter omstændighederne ydes erstatning for en *faktisk forsørgelse*. Som eksempler er i bemærkningerne til lovforslaget nævnt erstatning for økonomisk støtte til afdødes forældre, jfr. herved UfR 1976, 876 Ø² med note 1, underhold til plejebørn og stedbørn, jfr. herved UfR 1960, 1022 H med note 1.

1. Men er næppe til hinder for, at der som hidtil sker en stadig udvikling af begrebet.
2. Der forelå en gyldig forsørgelseskontrakt, men skadevolder gjorde gældende, at en egentlig erstatning for tab

af forsørger måtte forudsætte en *legal* og ikke en kontraktlig forsørgerpligt. Retten lagde i sin afgørelse vægt ikke på kontrakten, men på den faktiske forsørgelse.

En person, der har samlevet med afdøde som en ægtefælle, har krav på erstatning efter reglen i § 13, men er der ikke tale om et »ægteskabs-lignende forhold«, vil der efter omstændighederne kunne opnås erstatning efter § 12. Reglen i § 12 giver mulighed for, hvor der findes at bestå et væsentligt og anerkendelsesværdigt behov for erstatning, f.eks. i andre tilfælde af fast etableret fælles bolig og økonomi, at fastsætte en skønsmæssig forsørgertabserstatning.¹

I alle disse tilfælde er *grundlaget for beregningen* af erstatningen den hidtil faktisk ydede og den – om ulykken ikke var sket – sandsynlige fremtidige forsørgelse. Medens erstatning efter bestemmelserne i §§ 13 og 14 til de personer, som er omfattet af disse regler, i almindelighed udgør beløb, som kan beregnes ud fra sagens oplysninger og de relevante regler, indeholder § 12 ingen retningslinier for udmålingen af erstatningen for tab af forsørger i de særlige tilfælde, som findes at kunne henføres under denne »residualregel«. Reglen i § 12, 1. pkt., giver mulighed for at tildele den efterladte forsørgede en skønsmæssig erstatning, således at der i skønnet indgår hensyntagen til forsørgelsens værdi eventuelt i forhold til egen indtægt, forsørgelsens sandsynlige varighed, om ulykken ikke var sket, og forsørgelsens grundlag i bidragsresolution, i aftale, naturlig slægtsfølelse eller andet.² Fastsættelsen af en erstatning til den efterladte forudsætter formentlig, at afdøde havde ydet et væsentligt regelmæssigt bidrag til den efterlattes underhold. Erstatningerne kan formentlig ikke overstige, hvad der efter §§ 13 og 14 kunne være tillagt en voksen eller et barn.

Også erstatningen for *bortfald af underholdsbidrag* til en frasepareret eller fraskilt ægtefælle må fastsættes skønsmæssigt. Kapitalfaktoren i § 6 kan som nævnt i kommentaren til denne bestemmelse næppe anvendes analogt uden for sit i bestemmelsen fastsatte område, og ville da også f.eks. ved tidsbestemte kortvarige bidrag kunne føre til ejendommelige resultater.

En aktuariemæssig kapitalisering har EAL taget afstand fra, og en sådan

1. Sml. om forsørgertabserstatning til andre end ægtefælle, samlever og børn efter ASFL dennes §§ 30, stk. 4, og 33 samt *Friis & Behn's* kommentarer til disse bestemmelser, s. 287 og 298 f.
2. Ligningsloven indeholder i §§ 10, 11 og 14 regler om fradragsret i indkomsten for den, der yder bidrag til en andens underhold. Fradragsret efter § 14, stk.

- 2, forudsætter, at afdøde, som f.eks. i UfR 1976, 876 Ø, havde påtaget sig en kontraktlig underholdspligt over for den efterladte. Sådanne forpligtelser må antages i almindelighed – ligesom ægtefælle- og børnebidrag, jfr. Ægteskabslovens § 51 og Børnelovens § 22, stk. 4 – at bortfalde ved forsørgerens død.

kapitalisering ville – afhængigt af rentesats og alder – kunne føre til fastsættelse af erstatninger, der ville stå i misforhold til de forsørgertabserstatninger, der efter §§ 13 og 14 kan tillægges efterlevende ægtefælle og børn, og efter omstændighederne også overstige den erstatning, som en skadelidt med 100% erhvervsevnetab kan opnå til forsørgelse af sig selv og til dækning af sine forsørger- og underholdsforpligtelser. Erstatningen kan derimod efter omstændighederne efter mønsteret i § 14 fastsættes til summen af de resterende bidrag, hvor der er tale om en ganske kort restløbetid.

Sådanne erstatninger modregnes ikke i forsørgertabserstatning efter § 13, og der skal således ydes fuld erstatning efter begge bestemmelser uanset hvor højt det samlede erstatningsbeløb dermed måtte blive.

Erstatning til ægtefælle eller samlever

§ 13 *Erstatning for tab af forsørger til ægtefælle eller samlever udgør 30% af den erstatning, som afdøde må antages at ville have opnået ved et fuldstændigt tab af erhvervsevnen, jfr. §§ 5–8. Erstatningen udgør dog mindst kr. 225.000, med mindre der foreligger særlige omstændigheder.*

Stk. 2. *Var forsørgeren fyldt 56 år, nedsættes erstatningen efter reglerne i § 9.*

En efterladt ægtefælle eller samlever, der har afholdt udgifterne til afdødes begravelse, har krav på erstatning herfor efter reglen i § 12. I øvrigt er ægtefælle/samlevers krav omfattet af § 13, og denne bestemmelse alene. Den efterladte ægtefælle har krav på en forsørgertabserstatning opgjort efter reglen i § 13, uanset om den længstlevende havde modtaget nogen forsørgelse fra afdøde, uanset om samlivet var ophævet, og uanset om der i medfør af Retsvirkningslovens § 6 var truffet bestemmelse om betaling af underholdsbidrag. Var parterne imidlertid separeret eller skilt, finder reglen i § 12 anvendelse.

En samlever er omfattet af § 13, dersom der mellem parterne bestod et ægteskabslignende forhold, d.v.s. at »samlivet er af en art, der gør det rimeligt at sidestille den efterladte med en ægtefælle«, jfr. bemærkningerne til lovforslaget. Homoseksuelle parforhold er i andre forbindelser ikke anset for »ægteskabslignende forhold«, jfr. UfR 1984, s. 394 H, men sam-

levernes mulighed for at gifte sig lovformeligt kan næppe i længden være et afgørende kriterium for, om der er etableret en forsørgelse af ægteskabslignende art.¹ Fastholdes dette imidlertid, kan den efterladte efter omstændighederne kræve erstatning efter § 12. EAL stiller ikke som ASFL §§ 31 og 30, stk. 3, krav om, at samlivet på tidspunktet for dødens indtræden havde bestået i de sidste 5 år. Selv om der imidlertid ikke efter § 13 kan kræves 5 års eller en anden bestemt varighed af samlivet, må dette dog have haft eller være besluttet at skulle have en varig karakter. Har samlivet kun været kort, må den efterladte derfor godtgøre, at parterne havde været indstillet på, at deres samliv skulle have været varigt. Ved kortvarige samlivsforhold kan et tilfredsstillende bevis herfor formentlig ofte ikke føres. Et vægtigt indicium vil det være, at parterne har haft en væsentlig grad af fælles økonomi, og at den efterladte helt eller delvis har modtaget en forsørgelse fra afdøde eventuelt i form af, at denne arbejdede i det fælles hjem, jfr. herved §§ 12, 2. pkt., og 1, stk. 3. Tilsvarende krav om varighed og faktisk forsørgelse stilles ikke til en enke eller enkemand.

Anerkendes den efterladte som samlever i § 13's forstand, opgøres hans eller hendes erstatningskrav efter ganske samme regler som en efterladt ægtefælles krav. En person, der faktisk har stået afdøde nær og faktisk er blevet helt eller delvis forsørget af afdøde, men ikke har været dennes samlever, har ikke krav på erstatning efter § 13, men vil efter omstændighederne kunne få tillagt en skønsmæssigt fastsat erstatning efter § 12. Bemærkningerne til lovforslaget synes at gå ind for, at § 13 også kan finde anvendelse i tilfælde, hvor der hverken bestod ægteskab eller samliv mellem parterne, men alene »en konkret udsigt til senere forsørgelse (sp. 99). Dette er imidlertid i strid med lovens tekst, og det synes ej heller rimeligt at tillægge f.eks. afdødes forlovede – som ikke var samlever – erstatning efter § 13, sml. herved UfR 1963, 1060 Ø. En aftale om at ville indgå ægteskab eller flytte sammen er for spinkelt et grundlag for at tillægge den efterladte samme erstatning som en enke eller enkemand.

Flere berettigede. Forsørgerpligten i henhold til § 13 er udformet således, at forsørgelse/forsørgerpligt over for en ægtefælle/samlever ikke logisk udelukker forsørgelse af en anden. Er samlivet mellem ægtefæller således faktisk ophørt, er der intet i vejen for, at afdøde kunne have levet i

1. Jfr. Justitsministerens svar på spørgsmål 3 af 7. december 1984 fra Folketingets retsudvalg ved forslag til lov om ændring af VOL, og *Bo von Eyben* s. 192,

men anderledes *Jens Møller og Chr. Trønning* i *Juristen* 1984, s. 237 og *Vinding Kruse & Møller*: s. 203.

»ægteskabslignende forhold« med en anden. Det ville i hvert fald være for formelt og føre til materielt det »forkerte« resultat at udelukke muligheden af »ægteskabslignende forhold«, hvis den ene parts ægteskab til anden side ikke er opløst¹. I den pågældende situation må begge efterladte have krav på erstatning efter § 13 uden hensyntagen til skadevolderen jfr. dog for så vidt angår den »forladte« ægtefælle nedenfor om muligheden for nedsættelse, når der »foreligger særlige omstændigheder«. Det samme må gælde i tilfælde af bigami eller polygami, der må respekteres her i landet, f.eks. fordi der er tale om en udlænding, der efter sit hjemlands ret lovligt har etableret forholdet. Resultatet kan forekomme overraskende, men det må tages i betragtning, at udmålingen af forsørgertabserstatning i henhold til § 13 er omtrent helt frigjort for vurderinger med hensyn til det individuelt lidte tab og nærmest fremtræder som en form for summaforsikring.

Erstatningens størrelse

En erstatning efter § 13 udgør 30% af den erhvervsevnetabserstatning, som afdøde ville have fået ved fuldstændigt tab af sin erhvervsevne. Beløbet må antages at skulle fastsættes efter takster og forhold på dødstidspunktet, da den skade, der berettiger til erstatning, først er indtrådt i forhold til den efterladte ved dødstidspunktet, jfr. herved § 15, stk. 3.

Det er alene afdødes forhold, der har betydning for erstatningsudmålingen. Der tages ikke hensyn til, om den efterladte under samlevet / eller ægteskabet faktisk har forsørget sig selv, eller til den efterladtes evne til at forsørge sig selv. (For en efterladt ugift samlever kan disse forhold derimod være af betydning for afgørelsen af, om den efterladte overhovedet er omfattet af § 13, jfr. ovenfor). Erstatningen beregnes som 30% af den maksimale erhvervsevnetabserstatning efter §§ 5–8. Erstatningen til en hjemmearbejdende persons efterladte ægtefælle eller samlever vil således altid udgøre kr. 240.000 (30% af 400% af kr. 200.000, jfr. § 8).²

Havde afdøde i året forud for ulykken³ haft en erhvervsindtægt på f.eks.

1. Anderledes *Vinding Kruse & Møller* s. 203.

2. Pr. 1.4.1985 kr. 251.400 (30% af 400% af kr. 209.500), jfr. bek. nr. 95 af 15.3.1985 (bil. 5).

3. I relation til beregning af årsløn ses der på afdødes forhold, og i denne forbindelse ville det være urimeligt ikke at tage selve ulykkestilfældet som udgangspunkt og se bort fra eventuel nedgang i indtægten i sygeperioden.

kr. 100.000, opgjort efter reglerne i § 7, vil en erstatning efter § 13, 1. pkt. udgøre 30% af kr. 100.000 × 6, eller kr. 180.000. Efter § 13, 2. pkt. udgør forsørgertabserstatning efter § 13 mindst kr. 225.000 (reguleret efter § 15 til pr. 1.4.1985 kr. 236.000). Foreligger der særlige omstændigheder, f.eks. at afdøde var subsistensløs, eller at samlivet havde været ophævet mellem ægtefællerne, og ingen forsørgelse havde fundet sted vil en minimumserstatning på kr. 225.000 kunne være urimelig stor, og der er derfor i § 13 givet hjemmel til under sådanne omstændigheder skønsmæssigt at fastsætte en lavere erstatning, jfr. Motiverne (sp. 100). Denne nedsættelseshjemmel må dog forventes at ville blive anvendt med stor tilbageholdenhed, da formålet med en minimumsregel ellers ville forskertses.

Beløbsstørrelsen skal reguleres efter § 15 efter de satser, der er gældende for det år, da skaden indtrådte. Udtrykket »tidspunktet for skadens indtræden« i § 15, stk. 3, er ikke éntydigt, men må formentlig ligesom »skadestidspunktet« i § 16 om rente forstås i relation til erstatning til de efterladte som dødsfaldstidspunktet, også i tilfælde, hvor den skadelidte først dør nogen tid efter tilskadekomsten som følge af sine kvæstelser.

Der er ikke i loven eller Motiverne taget direkte stilling til, om minimumsreglen også skal anvendes, hvor forsørgerens erhvervsevne var reduceret, eventuelt til 0, før tilskadekomsten. Sådanne tilfælde må dog falde ind under særlige omstændigheder, hvor der må ses på forsørgelsens faktiske omfang, men det må forudsættes, at »der ikke har været tale om nogen forsørgelse eller kun om forsørgelse af ringe betydning« (Motiverne sp. 100).

EAL opnår ved at sætte kr. 225.000 som det normale minimum for forsørgertabserstatning, at også den efterladte ægtefælle efter en forsørger med en lav årsløn får en erstatning svarende omtrent til niveauet ved lovens ikrafttræden den 1. oktober 1984, og at erstatningen efter en hjemmearbejdende ægtefælle, der beregnes på grundlag af § 8, kan blive større end efter en udearbejdende ægtefælle med en beskeden løn, således at forsørgertabserstatningen for den hjemmegående ikke får karakter af en minimumserstatning.

Hovedregelen i EAL, at krav på erstatning for varige følger ikke nedsættes med de beløb, som skadelidte modtager fra anden side på grund af skaden, gælder også erstatning efter § 13. Erstatningen reduceres således ikke p.gr.af modtaget enkepension eller forsikringsydelse eller f. eks. efterløn i henhold til funktionærlovens § 8.

Nedsættelse på grund af forsørgerens alder

Såfremt den afdøde forsørger ved tidspunktet for sin død var fyldt 56 år, nedsættes erstatningen efter samme regler, som gælder om reduktion af erhvervsvenetabserstatninger til ældre skadelidte, jfr. henvisningen i § 13, stk. 2, til § 9. Dette betyder, at det beløb, som beregnes efter § 13, stk. 1, herunder også minimumsbeløbet på kr. 225.000 (reguleret efter § 15) skal nedsættes med 8½ % for hvert år, afdøde var ældre end 55 år ved sin død, således at kravet på erstatning er helt bortfaldet, såfremt afdøde var fyldt 67 år. Henvisningen i § 13, stk. 2, omfatter imidlertid også reglen i § 9, stk. 2. Det betyder, at man helt eller delvis kan undlade at foretage reduktion af beløbet efter § 9, stk. 1, såfremt afdøde, om han havde levet, måtte antages at være vedblevet med at være erhvervsaktiv efter det fyldte 67. år. Minimumsbeløbet efter § 13, stk. 1, og fuld nedsættelse af dette efter reglerne i § 9, stk. 1, indtil det 67. år finder anvendelse, hvis afdøde ikke havde nogen erhvervssevne og alene havde præsteret forsørgelse af formueindtægter. Var forsørgeren ældre end 67 år, kan der i så fald ikke gives forsørgertabserstatning. EAL giver som nævnt i kommentaren til § 12 ikke mulighed for at tillægge en enke eller enkemand godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold, selv om den afdøde f.eks. oppebar livrente eller pension, som nu er bortfaldet, og den efterladte derfor føler, at hans økonomi er blevet forringet på grund af dødsfaldet. Derimod afskærer EAL næppe direkte adgangen til at kræve andet økonomisk tab end bortfaldet forsørgelse erstattes f.eks. dokumenterede og adækvate udgifter til flytning el. lign. jfr. ovenfor ad § 12.

Ydelser efter ASFL

I erstatningen modregnes forsørgertabserstatning i henhold til ASFL § 31, jfr. ASFL § 55 som ændret ved EAL § 30. Sådan erstatning fastsættes i form af en tidsbestemt løbende ydelse i højst 10 år. Som det fremgår af kommentaren til § 30, må skadelidte have mulighed for at vælge at holde sig til skadevolderen,¹ selv om der i denne situation ikke ved et sådant valg er mulighed for at fremskynde afgørelsen, fordi denne ikke vil blive truffet tidligere efter EAL end efter ASFL.

Efter Ulykkesforsikringsloven af 1933 skete modregning på den måde, at løbende ydelser blev udsat, indtil de ikke udbetalte ydelser (incl. løn- talsregulering) svarede til, hvad der var blevet udbetalt af skadevolder, hvorefter de genoptoges, hvis der stadig var noget tilbage af den periode,

1. Anderledes *Bo von Eyben*, s. 208.

for hvilken den løbende ydelse var blevet tilkendt. Denne form for modregning er gunstigere for skadelidte end den nedenfor ad § 30 om erhvervsevnetabserstatning beskrevne, men det ønskelige i en vis konsekvens taler nok for en endelig afgørelse straks, således at det er den efter bekendtgørelse 210 af 30.3.1978 kapitaliserede ydelse, hvormed der foretages modregning. Er der allerede udbetalt en række løbende ydelser for arbejdsskadeforsikringen, må den akkumulerede sum af disse modregnes i erstatningen efter EAL, formentlig dog kun med nettoværdien efter skat jfr. UfR 1985 s. 423 V. Sker modregning mellem erstatning efter EAL og fremtidige ydelser efter ASFL, er der næppe mulighed for at nedsætte disse med skattebyrden.

Med hensyn til overgangsbeløb i henhold til ASFL § 30 findes der ikke en hertil svarende erstatningspost i EAL,¹ og modregning skal derfor ikke ske.

Forsørgertabserstatning til børn

§ 14 *Erstatning for tab af forsørger til efterlevende børn fastsættes til et beløb, der svarer til summen af de bidrag til barnets underhold, som afdøde på skadestidspunktet kunne være pålagt efter lov om børns retsstilling, hvis afdøde havde været bidragspligtig. Var afdøde eneforsørger, forhøjes erstatningen med 100%.*

Børn, som afdøde havde privatretlig forsørgerpligt eller bidragspligt overfor efter Børnelovens §§ 13 og 14 er berettiget til erstatning for tab af forsørger efter reglerne i § 14. Et barn har krav på erstatning, selv om det først fødes efter faderens død og således vel arver faderen, men aldrig er blevet forsørget af ham. Et adoptivbarn har krav på forsørgertabserstatning efter sine adoptivforældre, men ikke efter de virkelige (biologiske) forældre, jfr. Adoptionslovens § 16.² Barnet er erstatningsberettiget efter

1. Forslag herom var fremsat af mindretallet i Bet. III, s. 136.
2. Et ejendommeligt tilfælde, hvor sag om bortadoption af stedbarn var under expedition ved den biologiske faders død, forelå til afgørelse i UfR 1983, 1101 V. Dommen nægtede erstatning, fordi betingelserne for udstedelse af bevilling

var opfyldt, og udsigten til adoptivfaderens overtagelse af forsørgerpligten dermed så sikker, at intet tab var lidt. Bevilling var meddelt på dommens tidspunkt. Efter EAL kunne man næppe have nægtet barnet erstatning efter § 14.

§ 14, selv om forsørgerens forpligtelser over for det offentlige efter reglerne i Bistandslovens § 6, stk. 3, er ophørt. § 14 forudsætter i modsætning til § 12 og 13, at der består en legal forsørgelsespligt. Faktisk forsørgelse kan ikke begrunde erstatning efter § 14. Plejebørn har alene krav på erstatning efter § 12, som omtalt i kommentaren til denne bestemmelse, og det samme gælder stedbørn, uanset om disse har været medbragt til fælles forsørgelse i hjemmet. Disse børn har derimod krav på den fulde erstatning efter § 14 efter deres naturlige forældre. Et barn, som er omfattet af § 14, d.v.s. et barn over for hvilket afdøde på skadestidspunktet efter Børneloven havde forsørgelses- eller bidragspligt, kan kræve erstatning opgjort efter reglerne i § 14, selv om afdøde ikke eller kun i beskedent omfang har taget sig af og forsørget barnet.

Erstatningen efter § 14 udgør summen af de bidrag, som afdøde efter Børnelovens § 14 på skadestidspunktet kunne have været pålagt at udrede. Bidragene sættes efter de på skadestidspunktet gældende forhold, og der sker ingen tilbagediskontering f.eks. efter rentesatsen i EAL § 16 af de bidrag, der først ville være forfaldne til betaling på senere tidspunkter. Den samlede erstatning forrentes som andre erstatninger efter EAL, med diskonto + 6%,¹ jfr. § 16.

Bidrag til børn fastsættes »under hensyn til barnets tarv og forældrenes økonomiske kår«, herunder deres erhvervsevne. Er begge forældre ubemidlede, fastsættes bidraget i almindelighed til »det for barnets opholdssted til enhver tid gældende normalbidrag«, jfr. Børnelovens § 14 og Børnetilskudsloven, lovbek. nr. 609 af 29. november 1978 §§ 24 og 39.² Forsørgertabserstatningen til et barn skal herefter ofte – som også efter retspraksis før EAL – udregnes ved at gange det årlige normalbidrag på tidspunktet for dødsfaldet med antallet af år, indtil barnet fylder 18 år. Så exakt, som loven nu er udformet, vil der formentlig ikke skulle regnes med hele år, men erstatningen opgøres måned for måned.

Var afdøde eneforsørger, fordobles erstatningen. Lov nr. 32 af 4. februar 1976 foreskriver, at der skal ydes mænd og kvinder lige løn for samme arbejde, men den hidtidige forskel i normalbidraget er opretholdt således, at normalbidraget for moderen udgør ca. ⅓ af bidraget for faderen. Denne forskel i mandens og kvindens forsørgerpligt er ikke ændret ved EAL, som således fører til det resultat, at et barn vil få 50% mere i er-

1. Fra dødstidspunktet, jfr. ovenfor ad § 13, og nedenfor ad § 15 og 16.

2. Se nærmere om disse bestemmelser

Graversen (red): Familieret, 1980, s. 148 ff og *Bitsch: Lov om børns retsstilling*, 3. udg. 1981, s. 133 ff.

statning efter sin fader end efter sin moder. Erstatningen efter en enke-
mand efter fordoblingsreglen udgør mere ($2 \times \frac{3}{3}$) end summen af foræl-
drenes bidragspligter ($\frac{3}{3} + \frac{2}{3}$), medens erstatningen efter en enke udgør
mindre ($2 \times \frac{2}{3}$). Disse ejendommeligheder måtte, fandt man, løses ved
en forestående ændring af reglerne om normalbidrag. (Hidtidig praksis
havde løst problemet, jfr. UfR 1979, s. 361 H, og UfR 1983, s. 436, men
denne praksis kan ikke opretholdes efter EAL).

Havde afdøde en høj indtægt, beregnes forsørgertabserstatningen efter
det højere bidrag, som i så fald ville være blevet fastsat efter de herom til
enhver tid gældende regler, jfr. for tiden Familiedirektoratets cirkulære af
17. december 1985 (bilag 8). Alt efter indtægtsforholdene og antallet af
børn kan bidraget fastsættes til op til to gange normalbidraget.

Private aftaler om underholdsbidrag til børn er – selv om de måtte være
godkendt af øvrigheden – uden betydning for erstatningsudmålingen, bl. a.
fordi bidragene kan være aftalt ud fra andre end rent forsørgelsesmæssige
hensyn.

Bidragspligten til et barn ophører i almindelighed ved barnets fyldte 18.
år. Bidragspligten til en datter ophører dog også, med mindre statsamtet
bestemmer andet, hvis hun gifter sig før sit fyldte 18. år, sml. herved Æg-
teskabslovens §§ 2–4. Statsamtet kan pålægge forældrene bidragspligt
over for barnet ud over det 18. år til undervisning eller uddannelse. Denne
bidragspligt kan udstrækkes indtil barnets fyldte 24. år, jfr. Børnelovens §
14, stk. 2 og 3.

Særligt bidrag til dåb, konfirmation eller i anden særlig anledning kan
pålægges efter begæring, jfr. nærmere Børnelovens § 15.

I princippet skal der efter § 14 i EAL tages hensyn til alle Børnelovens
regler om bidrag ved fastsættelse af forsørgertabserstatning, og bidragene
skal fastsættes efter samme vurdering, som ville være fulgt, om den afdøde
forsørger stadig havde været i live. En erstatningsfastsættelse efter for-
sørgerens død frembyder imidlertid den vanskelighed for så vidt angår de
særlige bidrag, at situationen meget muligt endnu ikke er aktuel. Skal bar-
net konfirmeres? Vil en datter gifte sig tidligt? Og vil barnet stadig efter sit
fyldte 18. år være under uddannelse? Erstatningen skal fastsættes straks.
Sagen kan ikke senere genoptages med henblik på at give f.eks. en supple-
rende erstatning som hjælp til at gennemføre en videregående uddan-
nelse.

I praksis må der ses bort fra udsigten til, at en datter vil blive tidligt gift,
og til, at der i en særlig anledning eventuelt efter Børnelovens § 15 ville
kunne have været fastsat et særligt bidrag. Bidrag til uddannelse for en
18–24 årig vil i almindelighed kun kunne komme på tale, dersom den unge

er tæt ved eller over 18 år. Det er ikke muligt alene ud fra en vurdering af familiens traditioner for høj uddannelse og dens øvrige forhold at fastsætte et bidrag til et uddannelsesforløb, der måske/måske ikke bliver aktuelt, når et barn, der er væsentlig yngre end 18 år, opnår denne alder.

Hjemmeboende børn over 18 år, som ikke er under uddannelse, men alligevel er blevet forsørget af afdøde, kan ikke kræve erstatning efter § 14. Disse efterladte har imidlertid mistet en forsøger og kan opnå en vis skønsmæssig fastsat erstatning efter § 12.

Efterlader afdøde sig flere børn, fastsættes erstatningen til hvert barn for sig efter reglen i § 14. Antallet af børn er uden betydning for normalbidraget, men påvirker fastsættelsen af et højere bidrag end normalbidraget og et særligt bidrag til en vidergående uddannelse.

Hovedreglen i EAL, at krav på erstatning for personskaade og tab af forsørger ikke nedsættes med de beløb, den eller de skadelidte måtte modtage fra anden side på grund af skaden, gælder også for erstatninger efter § 14, (cfr. VOL § 7). Erstatningen til børn efter denne bestemmelse reduceres således ikke, selv om forsørgelsen af barnet er sikret helt eller delvis ved børnepension, ulykkesforsikring eller på anden måde. Midlertidige ydelser i anledning af dødsfaldet som f.eks. efterløn i henhold til funktionærlovens § 8 medfører heller ikke reduktion¹.

Derimod modregnes i erstatningen ydelser efter ASFL § 32, jfr. ASFL § 55 som ændret ved EAL § 30. Sådanne ydelser udgør normalt 10% pr. barn af afdødes årsløn fastsat efter ASFL og vil således i de fleste tilfælde være større end normalbidraget. Ydelsen efter § 32 udbetales imidlertid løbende, og der findes ingen regler om omsætning til kapital, selv om dette naturligvis teknisk set kan lade sig gøre. Selv om der for børn næppe kan findes reale grunde, der taler for at kræve et kapitalbeløb af skadevolderen i henhold til EAL, vil et sådant krav af de nedenfor, s. 177f, beskrevne grunde næppe kunne udelukkes ud fra en fortolkning af EAL eller ASFL. Derimod må beslutningen om at fremsætte et sådant krav skulle godkendes af Overøvrigheden, hvad den formodentlig kun vil blive, når der foreligger ganske særlige omstændigheder.

Vinding Kruse & Møller: S. 218 antager med støtte i Justitsministerens svar på Retsudvalgets spørgsmål 11 ved behandlingen af lovforslaget, at der på basis af kausalitetsgrundsætninger kan ske nedsættelse af erstatningen, hvis forsørgeren under alle omstændigheder ville være afgået ved

1. Sådant efterløn tilkommer også børn der ikke har boet sammen med forsørgeren, når denne blot har haft pligt til at be-

tale underholdsbidrag jfr. UfR 1983 s. 903.

døden af andre årsager inden for kort tid. Det ses ikke muligt at forene en sådan antagelse med lovens tekst, der netop ikke tager hensyn til den konkrete værdi af forsørgelsen.

Regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb

§ 15 *De i § 3, § 4, stk. 1, § 7, stk. 3, og § 13, stk. 1, 2. pkt., nævnte beløb reguleres årligt med samme procent, som ugelønnen for april kvartal er steget eller faldet i forhold til april kvartal 1983. Reguleringen har virkning fra den følgende 1. april. Ugelønnen beregnes som den af Danmarks Statistik offentliggjorte gennemsnitlige timefortjeneste (incl. dyrtidstillæg, men bortset fra alle andre tillæg) for alle arbejdere inden for håndværk og industri i hele landet i april kvartal ganget med det ugentlige antal arbejdstimer ved fuld sædvanlig arbejdstid. De herefter fremkomne beløb afrundes til nærmeste med 500 delelige kronebeløb, for de i § 3, 1. pkt. nævnte beløb dog til nærmeste med 10 delelige kronebeløb.*

Stk. 2. *Justitsministeren bekendtgør hvert år, hvilke reguleringer der skal finde sted.*

Stk. 3. *Erstatning og godtgørelse fastsættes på grundlag af de beløb, der i henhold til stk. 1 var gældende på tidspunktet for skadens indtræden.*

Erstatninger og godtgørelser efter EAL §§ 3, 4 og 8 fastsættes efter en række i loven indeholdte takster eller beregnes under hensyntagen bl.a. til et beløbsmæssigt angivet minimum eller maksimum, jfr. §§ 7, stk. 3, og 13, stk. 1. Denne lovgivningsteknik gør det ønskeligt, at der – som det bl.a. er kendt fra ASFL § 38 – sker en regulering af satserne efter udviklingen i pris- eller lønniveauet, og dette gør det nødvendigt, at der gives regler om, hvilket tidspunkts takst, der skal anvendes ved beregningerne af godtgørelser og erstatninger. Bestemmelsen i § 15 indeholder regler om begge spørgsmål. Lovens beløbsangivelser må reguleres efter § 15, stk. 1, i takt med lønudviklingen på ganske samme måde som foreskrevet i ASFL § 38. De beløb, som er nævnt i EAL, reguleres første gang med virkning fra og med den 1. april 1985 på basis af lønudviklingen i perioden april kvartal 1983 til april kvartal 1984. De i EAL anførte beløb har således kun direkte betydning i tiden fra lovens ikrafttræden den 1. oktober 1984 til den 31. marts 1985. Beløbene bevarer deres betydning som basisbeløb for

hvert års beregninger af forhøjelser. Beregningen af de regulerede beløb foretages af Justitsministeren, der hvert år bekendtgør de beløb, som fra den 1. april i året skal anvendes, jfr. § 15, stk. 2. Justitsministerens beregning er – ligesom den tilsvarende bekendtgørelse fra Sikringsstyrelsen, jfr. ASFL § 38, stk. 3 – et bundet regnestykke. Tallene fremgår éntydigt af reglen i § 15, stk. 1, og det offentliggjorte løntal. De beløbsangivelser, som EAL indeholder, er satserne i § 3 for godtgørelse for svie og smerte (der på grund af afrundingsreglen ikke er forhøjet pr. 1.4.1985), herunder også beløbet på kr. 15.000 (kr. 15.500 pr. 1.4.1985), i § 4 for godtgørelse for varigt mén (henholdsvis kr. 209.500 og kr. 251.500 pr. 1.4.1985) og dermed også erhvervsevnetabserstatningen efter § 8, i § 7, stk. 3, for den maksimale årsløn ved beregning af erhvervsevnetabserstatning (kr. 367.000 pr. 1.4.1985), og i § 13 for minimum for erstatning for tab af forsørger (kr. 236.000 pr. 1.4.1985). Reguleringen pr. 1.4.1985 fremgår af justitsministeriets bekendtg. nr. 95 af 15.3.1985 (bil. 5).

Skadelidtes årsløn, som efter § 7, stk. 1 og 2, indgår i beregningen af erstatning for tab af erhvervsevne er – inden for maksimumet efter § 7, stk. 3 – den faktisk oppebårne eller skønnede årsløn, og dette tal vil derfor følge lønniveauet i samfundet. Den faktiske løn er ligeledes afgørende for beregningen af tabt arbejdsfortjeneste.¹

Forsørgertabserstatningen til børn efter § 14 følger de til enhver tid fastsatte normalbidrag. Dette bidrag og dermed også de forhøjede bidrag, der beregnes ud fra normalbidraget, reguleres efter reguleringspristallet, jfr. § 39 i Børnetilskudsloven, lovbek. nr. 609 af 29. november 1978. Årsløn og bidrag er ikke nævnt i EAL § 15, da disse tal således reguleres på anden måde. Tidsrummet og tidspunktet for den relevante årsløn og det relevante bidrag fremgår direkte af henholdsvis § 7, stk. 1, og § 14.

Det tidspunkt, som er afgørende for, hvilke beløb der skal indgå i skadesopgørelsen, er i § 15, stk. 3, fastsat til »tidspunktet for skadens indtræden«. Dette udtryk må ved skader, der skyldes en ulykke eller et uheld, der har karakter af en enkelt, momentan begivenhed, forstås som tidspunktet, da ulykken skete, og ikke det senere tidspunkt, da følgerne for skadelidte har manifesteret sig eller – som overvejende almindeligt i retspraksis indtil kort tid før EAL, jfr. navnlig UfR 1982, 13 H, – tids-

1. Da erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste og en eventuel erstatning efter § 1 for helbredelsesudgifter og andet tab fastsættes efter forholdene efter tilskadekomsten, beregnes renten af disse

erstatninger ikke efter § 16 om rente fra skadetidspunktet, men efter Rente-lovens almindelige regler, jfr. herom kommentaren til § 16.

punktet for afgørelsen om erstatningen (forligs- eller domstidspunktet).¹ En erhvervssygdom eller anden skade, som har udviklet sig gradvis under lang tids udsættelse for en skadelig påvirkning, miljøforurening eller lignende, kan ikke éntydigt henføres til et bestemt tidspunkt, og i relation til §§ 15 og 16 vil det være naturligt at lægge vægt på tidspunktet, da det konstateredes, at skadelidte har lidt skade på grund af de uheldige forhold.²

Ved *forsørgertabserstatning* må tidspunktet for forsørgerens død være afgørende i relation til fastsættelse af forsørgertabserstatningen, både for så vidt angår maksimum for årsløn efter § 7, stk. 3, standarderstatning efter § 8 og minimumserstatning efter § 13, stk. 1, 2. pkt.³ Også forsørgertabserstatning til børn efter § 14 må fastsættes efter normalbidraget på tidspunktet for forsørgerens død (jfr. i øvrigt ovenfor ad §§ 13 og 14). Såfremt forsørgeren har ligget syg en tid efter ulykken, inden han bukker under for sine kvæstelser, kan der imidlertid tillægges ham eller hans bo erstatning for tabt arbejdsfortjeneste og godtgørelse for svie og smerte. Godtgørelseskravet falder dog kun i arv, hvis det var godkendt eller gjort retligt gældende før dødsfaldet, se nærmere kommentaren til § 18.

Erstatninger og godtgørelse for personskade efter EAL kapitel 1 fastsættes således ud fra forholdene, efter at skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, og de oplysninger om en senere udvikling, som måtte foreligge på afgørelsetidspunktet, men skadesopgørelsen udregnes ud fra de satser, som var gældende på skadestidspunktet og med tillæg af renter fra dette tidspunkt, jfr. § 16.

Skadestidspunktet er afgørende for beløbsstørrelsen for alle de i § 15 nævnte kategorier af erstatning og godtgørelse. Dette gælder også for godtgørelsen for svie og smerte efter § 3, selv om godtgørelsen er kompensation for lidelser i en periode efter skadens indtræden, som eventuelt strækker sig ind i en ny periode, for hvilken der efter reguleringsbestemmelsen gælder en ny højere takst. Til gengæld sker forrentningen af hele godtgørelsen tilbage fra skadestidspunktet, jfr. § 16.

1. Denne praksis blev dog ændret ved UfR 1984, s. 483 H og UfR 1984, s. 1098 H, således at det afgørende tidspunkt for skader indtruffet før EAL er det tidspunkt, hvor skadelidtes tilstand blev stationær, jfr. også nedenfor ad § 28.
2. Nemlig det tidspunkt, »da sygdommen har givet de første sikre symptomer«, jfr. ASFL § 10, stk. 4.
3. Anderledes *Vinding Kruse & Møller* s. 224–225, der mener, at skadetidspunktet er ulykkestidspunktet, og begrunder dette resultat med forsikringsaftalerettens skadesårsagsprincipper, der imidlertid ville føre til et endnu tidligere tidspunkt i mange situationer.

EAL siger intet om, hvilket erstatningsniveau der skal anvendes, for så vidt angår forsørgertabserstatning i henhold til § 12, der jo fastsættes efter et konkret skøn, og godtgørelse for tort i henhold til § 26. Hovedregelen inden for erstatningsretten er utvivlsomt, at skaden opgøres med udgangspunkt i skadestidspunktet, og det er kun i det omfang, domspraksis har indført standarderstatninger, at der har været behov for undtagelser herfra. Er der tale om en konkret vurdering, følger det af hidtil gældende ret, at denne skal ske på skadestidspunktet – for erstatning efter § 12 som foran nævnt tidspunktet for dødsfaldet – men med inddragelse af den viden om den senere udvikling, som man måtte have erhvervet sig inden afgørelsen. Med hensyn til *tortgodtgørelse* er spørgsmålet nok mere teoretisk, idet der hverken kan siges at være tale om en konkret beregning af et tab eller om standarderstatninger efter et stadigt stigende niveau (jfr. dog ad § 26). Her må retstilstanden være uændret, således at man ikke ved fastsættelsen bliver nødt til at diskontere tilbage til et tidligere erstatningsniveau, men kan tage det niveau, man finder rimeligt på dommens tidspunkt, jfr. *Vinding Kruse & Møller* s. 224.

Genoptagelse

Reglen om, at taksterne ved tilskadekomsten skal lægges til grund for hele den periode, for hvilken der beregnes godtgørelse og erstatninger, kan næppe fastholdes i sager, som genoptages efter reglen i § 11 om genoptagelse af sager, der er afgjort ved forlig eller dom om godtgørelse for varigt mén.¹ Hverken EAL eller motiverne til loven indeholder nogen vejledning om, hvilket tidspunkts takster, der skal indgå i beregningen af en eventuel yderligere godtgørelse eller erstatning for en senere konstateret alvorlig forværring af skadelidtes helbredstilstand forårsaget af tilskadekomsten. En bogstavtro anvendelse af § 15 og dermed en fastlåsning af niveauet på den oprindelige skadesdag, der som nævnt i kommentaren til § 11 kan ligge mange år – dog højst 20 år – tilbage i tiden, er næppe acceptabel. Kombinationen af skadesdagens satser med rente fra denne dag efter § 16 er kun en velegnet metode, når skaden gøres op inden for en periode af nogle få år efter tilskadekomsten.

Det er en naturligere fremgangsmåde at tage det tidspunkt, hvor de uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand indtrådte, som ud-

1. Anderledes Bo von Eyben, s. 235, og *Vinding Kruse & Møller*, s. 183 og – noget mere tvivlende – s. 225.

gangspunkt, ligesom man i hidtidig praksis har opgjort tillægserstatninger for forøget invaliditet – forskelsinvaliditeten – beregnet efter forholdene på tidspunktet for afgørelsen i genoptagelsessagen. Efter EAL er udgangspunktet ikke domstidspunktet, men skadetidspunktet, men erfaringen taler for at vælge det senere skadestidspunkt: manifestationen af den alvorligere skade.¹ Herfor taler, at EAL's normale regel bygger på, at det store flertal af sager kan afgøres på eller umiddelbart efter et »stationærtidspunkt«, som ligger inden for nogle få år efter tilskadekomsten. I genoptagelsessagerne er situationen en anden.

Vælges, som her foreslået, manifestationen af den yderligere skade, som »skadestidspunkt« i relation til reguleringsreglen i § 15, må samme tidspunkt anvendes som begyndelsestidspunkt for rente efter § 16 af det yderligere krav.

Forrentning

§ 16 *Krav om godtgørelse for svie og smerte, godtgørelse for varigt mén, erstatning for erhvervsevnetab samt erstatning for tab af forsørger forrentes fra skadestidspunktet, til betaling sker, med en årlig rente, der svarer til den til enhver tid fastsatte officielle diskonto med et tillæg på 6%. Justitsministeren kan hvert andet år efter forhandling med Danmarks Nationalbank og Økonomiministeriet ændre renten.*

Spørgsmålene om rentesats og begyndelsestidspunkt for pligten til at svare rente af erstatningen er besvaret i § 16. Rentesatsen er nu efter ændring ved lov nr. 618 af 19. december 1984 som i andre morarenteregler diskonto + 6% p.a.² Erstatningen forrentes allerede fra skadestidspunktet. Dette gælder, uanset at der ikke er mulighed for at opgøre erstatningen

1. Forældelsen efter Loven af 1908 løber fra dette tidspunkt, jfr. kommentaren til § 11.
2. Loven trådte i kraft den 1. januar 1985 og finder anvendelse i det omfang, der beregnes rente for et tidsrum efter lovens ikrafttræden, d.v.s. uden hensyntagen til, hvornår skylden er opstået

eller forfalden. Tilsvarende vil gælde, når justitsministeren benytter sin hjemmel efter lovens § 4 til hvert andet år efter forhandling med Danmarks Nationalbank og Økonomiministeriet at ændre rente. Rentesatsen er således ikke afhængig af tidspunktet for skadens indtræden.

før en vis tid efter tilskadekomsten, f.eks. fordi skadelidte stadig er under kurativ behandling, hvis udfald ikke kan forudsiges. Først når helbredstilstanden er »stationær«, kan erstatningen endeligt fastsættes, jfr. §§ 2–5. Reglen i § 16 bevirker på den ene side, at skadevolderen ikke opnår en rentegevinst, dersom sagen trækker i langdrag, og på den anden side får skadelidte en rentekompensation, hvis erstatningen først udbetales på et senere tidspunkt. Renten kan være incitament for skadevolder til så vidt muligt at udbetale à conto beløb.¹ Erfaringen viser, at en hurtig kompensation, selv om den kun er delvis, ofte kan mildne følgerne af skaden for skadelidte.

Rentereglen i § 16 gælder om godtgørelse for *varigt mén*, erstatning for *erhvervsevnetab* og erstatning for *tab af forsørger*. Reglen gælder også om godtgørelse for svie og smerte, uanset at denne godtgørelse er kompensation for lidelser, efter at skaden er sket. Også i disse tilfælde fungerer rentereglen som et modstykke til bestemmelsen i § 15, stk. 3, hvorefter takstniveauet bl.a. for godtgørelse for svie og smerte ikke forhøjes, selv om skadelidtes sygdomsperiode efter tilskadekomsten rækker ind i perioder, for hvilke der efter § 15, stk. 2 er givet meddelelse om nye højere takster. *Bo von Eyben*, s. 230, antager, at denne begrundelse må føre til, at den konkrete udmålte forsørgertabserstatning i henhold til § 12 ikke skal forrentes efter § 16. Denne antagelse er der ingen dækning for i § 16, og den omstændighed, at erstatning efter § 12 udmåles efter forholdene på skadestidspunktet, taler netop imod at fortolke sig bort fra lovens ordlyd.

Tidspunktet for »skadens indtræden« i § 16 må for forsørgertabserstatning forstås som tidspunktet for dødsfaldet og ikke det eventuelle tidligere tidspunkt, da ulykken skete².

Renten beregnes ligesom morarenter efter Renteloven som diskontoen + 6% p.a. Det har ikke hidtil været almindeligt at beregne morarente med rentes rente.³

Erstatning for *helbredelsesudgifter* m.m. efter § 1 og erstatning for *tabt arbejdsfortjeneste* efter § 2 forrentes ikke efter § 16 i EAL, men efter de almindelige regler i Renteloven, lov nr. 638 af 21. december 1977 om renter

1. Se om krav på à conto betaling *Gomard: Civilprocessen*, 2. udg. s. 494–498.
2. Jfr. *Bo von Eyben*, s. 193, men anderledes *Vinding Kruse & Møller* s. 230 jfr. s. 224–25, se ovenfor ad § 15.
3. Den økonomiske betydning for parterne

af denne praksis er med forhøjelse af rentesatser og erstatningsniveau væsentlig øget, og det er et spørgsmål, om praksis bør ændres. Se *Gomard i Juristen* 1984, s. 321 ff, navnlig s. 331. Se dog også *Preben Stuer Lauridsens kommentarer* hertil i *Juristen* 1985, s. 186 f.

ved forsinket betaling m.v. som ændret ved den nysnævnte lov nr. 618 af 19. december 1984. Skadelidte vil i almindelighed kunne indsende à conto begæring om udbetalinger af disse poster i skadesopgørelsen¹. Beløbene – i hvert fald såfremt begæringen har indeholdt den efter Rentelovens § 3, stk. 2, nødvendige angivelse af forrentningspligt – forrentes fra månedsdagen for afsendelsen eller fremsættelsen af begæringen.

Godtgørelse for *tort* er ikke nævnt i § 16 og må derfor ligledes forrentes efter renteloven.

Den erstatningsansvarliges ansvarsforsikring omfatter efter FAL § 92 også omkostninger og renter. Ansvarsforsikringens dækningsområde følger de gældende renteregler, således at forsikringsdækningen omfatter renter efter EAL § 16 og efter Renteloven.

Rentereglen i FAL § 24 får i almindelighed ikke betydning i ansvarsforsikring, ej heller hvor skadelidte, som tilfældet er i auto- og hundeforsikring, har et direkte krav mod den ansvarliges ansvarsforsikrer.

Renter af erstatningsbeløb er en indkomstskattepligtig indtægt og skal medregnes i denne indtægt, når erstatningen er opgjort, og således også renterne kan kræves betalt,² med mindre beløbet må anses for uerholdeligt. Ved større personskader, der strækker sig over flere år med mange à conto-betalinger, kan det være hensigtsmæssigt at splitte à conto-betalingerne op i egentlig erstatning og renter heraf, således at skadelidte ikke kommer til at selvangive hele rentebeløbet på én gang ved afslutningen af skadesagen.

Indtræder der *fordringshavermora*, eller forhæler skadelidte sagen, må det formentlig følge af, at renten efter § 16 ikke alene er en morarente, men også løber uanset, om der foreligger mora fra skyldnerens side, at renten ikke suspenderes. En suspension af renten efter rentelovens § 4 for så vidt angår helbredelsesudgifter og tabt arbejdsfortjeneste m.v. er dog rimelig, men næppe særlig praktisk. Hvis skadevolderen vil frigøre sig for renteforpligtelsen, må han betale à conto eller deponere.

1. Jfr. UfR 1958 s. 160 Ø.

2. Se *Helkett*: Opgørelse af den skatteplig-

tige indtægt, 14. udg. s. 471 ff og *Ligningsvejledningen* 1983 E 5.1.1.

Regres mod den erstatningsansvarlige

§ 17 *Ydelser i henhold til den sociale lovgivning, herunder dagpenge, sygehjælp, pension efter den sociale pensionslovgivning og ydelser i henhold til lov om arbejdsskadeforsikring, som tilkommer en skadelidt eller efterlevende, kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige. Det samme gælder pensionsydelser, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til anden pensionsordning, samt forsikringsydelser uanset forsikringens karakter, jfr. § 22, stk. 2.*

Stk. 2. *En arbejdsgiver, der har udbetalt dagpenge eller sygeløn til en skadelidt eller har udbetalt dertil knyttede ydelser, kan gøre regres mod den erstatningsansvarlige i det omfang, arbejdsgiveren har lidt et tab.*

En skadelidt vil undertiden modtage ydelser fra andre kilder: det offentlige sociale sikkerhedsordninger, arbejdsskadeforsikring, pensionsordninger eller private forsikringer. Bestemmelsen i § 17, stk. 1, foreskriver – i overensstemmelse med en almindelig udvikling henimod at afskære regres bl.a. for at forenkle skadesopgøret og undgå retssager – at den, der har udbetalt disse ydelser til skadelidte ikke af den grund har regreskrav mod den erstatningsansvarlige. Et forsikringsselskab, der har udbetalt ydelser til skadelidte efter en livs-, syge-, ulykkesforsikring eller anden personforsikring har intet krav mod den erstatningsansvarlige, uanset om forsikringen er en skades- eller summaforsikring, jfr. EAL § 22, stk. 2, der er trådt i stedet for FAL § 25, stk. 2, og kommentaren til denne bestemmelse. Dette gælder dog næppe understøttelsesforeninger, hvis ydelser ikke kan anses for forsikringsydelser, og som derfor næppe er afskåret fra at gøre regres over for skadevolderen, jfr. UfR 1983, s. 153 H.

Vinding Kruse & Møller, s. 236, antager, at en sygeforsikringsforeningsydelse ikke er omfattet af § 17 stk. 1, allerede fordi f.eks. fortsættelsesygekassen »Danmark« ikke er omfattet af FAL. Denne antagelse er næppe rigtig. For det første er der næppe tvivl om, at »Danmarks« ydelser er forsikringsydelser i såvel FAL's som Forsikringsvirksomhedslovens forstand og dermed også EAL's forstand, og for det andet er § 17 stk. 1 ikke udtømmende, jfr. *Vinding Kruse & Møller*, s. 237.

En *arbejdsgiver*, der har udbetalt dagpenge, sygeløn og dertil knyttede ydelser, har dog regresret i det omfang, han har lidt et tab, jfr. § 17, stk. 2.

Reglerne i § 17, stk. 1 og 2 omhandler alene regresspørgsmålet i forhold til skadevolder, og der kan ikke sluttes fra disse regler til, om der for de

nævnte ydelser gælder et *kumulationsprincip*, eller om skadelidtes erstatningskrav over for skadevolder skal nedsættes med, hvad der i form af disse ydelser modtages fra anden side.

Om *dagpenge og sygeløn m.v.* gælder således, at skadelidtes krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste reduceres med sygeløn, dagpenge fra arbejdsgiver eller fra det sociale udvalg, forsikringsydelser, der har karakter af en virkelig skadeserstatning (ikke summaforsikring), o.lign. ydelser, jfr. § 22, stk. 2. Det samme gælder som ovenfor nævnt ydelser fra understøttelsesforeninger.

Om *ydelser efter ASFL* gælder, at skadelidtes krav mod den erstatningsansvarlige nedsættes tilsvarende, jfr. EAL § 30, der har ændret §§ 55 i ASFL og Betænkning 111 nr. 976/1983 s. 130.¹

Iøvrigt er EALs regel, at der kumuleres, hvilket giver sig særligt klart udtryk, hvor der er tale om varige skader, der reguleres efter særlige udmålingsregler og ikke efter en konkret vurdering.

Udlændinge. Lex loci delicti er i almindelighed afgørende for spørgsmålet om lovvalget i erstatningssager. Dansk erstatningsret er således i almindelighed afgørende for, om nogen kan drages til ansvar for skader sket i Danmark. Også reglerne i EAL om udmålingen af personskadeerstatninger må formentlig anvendes, hvor en udlænding kommer til skade i Danmark.² Tabt arbejdsfortjeneste efter § 3 og årsløn efter § 7 må fastsættes efter de faktiske tab, og beregningerne må iøvrigt gennemføres i det land, hvor skadelidte bor. Østre Landsrets dom i UfR 1982, 236 angår et tilfælde, hvor skadelidte var bosiddende i Vesttyskland og havde forsikret sig ved en frivillig sygeforsikring. Sygeforsikringselskabet havde efter tysk ret regres mod skadevolderen. Parterne var imidlertid enige om, at regresspørgsmålet skulle afgøres efter dansk ret. Dommen fandt, at den udbetalte erstatning havde karakter af skadesforsikring, og at selskabet

1. Reglerne i ASFL § 55, som affattet ved EAL § 30, må antages også at finde anvendelse på erstatningsordninger efter love om en erstatningsordning på særlige områder, som følger og henviser til reglerne i ASFL, således Lov om erstatning til skadelidte værnepligtige m.fl. nr. 80 af 8. marts 1978 og Lov om erstatning for vaccinationsskader nr. 82 af 8. marts 1978.
2. Sml. om udmåling af erstatning til udlændinge før EAL afgørelsen i UFR

1959, 537 V, og *Allan Philip*: Dansk international privat- og procesret, 3. udg. s. 384 f. 1. En mulig tilpasning til forholdene i skadelidtes hjemland kunne foretages ved at ændre normalbidraget i en erstatning efter § 14 til en oplyst lignende størrelse, men en virkelig tilpasning efter de fremmede forhold er dog ikke mulig, og praktiske grunde taler for at fastholde EAL's udmålingsregler som anført i teksten.

derfor havde regres efter den nu ophævede FAL § 25, stk. 2. Reglen i § 17, stk. 1, måtte nu have ført til det modsatte resultat. Reglerne om regresret er en del af reglerne om skadevolderens ansvar og hører derfor formentlig under *lex loci delicti*. Parternes enighed har derfor lettet processen, men ikke haft betydning for resultatet. Imidlertid gælder der særlige regler om arbejdstagere fra et andet EF-land, som bor og arbejder i Danmark, jfr. Rådets forordning nr. 1408/71, om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet (EFT nr. C 138 af 9. juni 1980). Efter art. 93 skal medlemslandene anerkende en institutions (som defineret i art. 1 litra n) indtræden i krav og selvstændige krav mod en ansvarlig trediemand. EF-domstolen har imidlertid i en dom af 16. maj 1973 (sag nr. 78/72, trykt i UfR 1973, 956) antaget, at disse krav beror på den lovgivning, som i øvrigt gælder om erstatningskrav mod trediemand, d.v.s. normalt *lex loci delicti* eller – hvor uheldet er sket i Danmark – bl.a. EAL § 17 og § 22 stk. 2, der nu ville afskære en sådan regres¹.

»Voldsofferloven« (VOL). Ophævelsen af regler om regres i § 17, stk. 1, omfatter ikke statens krav på refusion af erstatning ydet offeret for en forbrydelse efter Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser. Regresbestemmelsen i denne lovs § 17 er stadig gældende. VOL adskiller sig i øvrigt også fra EAL ved reglen i § 7, hvorefter der ikke ydes erstatning i det omfang, skaden er dækket af ydelser efter den sociale lovgivning, løn under sygdom, pensionsydelser, private forsikringer eller andre økonomiske ydelser, som tilfalder skadelidte i anledning af skaden. Denne regel er kun i overensstemmelse med EAL for så vidt angår erstatning af helbredelsesudgifter og andet tab efter § 1, stk. 1, og erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter § 2, men ikke for så vidt angår godtgørelse og erstatning af varig skade.

I øvrigt vil den, der yder bistand til skadelidte – i hvert fald hvor skadelidte ikke har noget retskrav på ydelsen – kunne betinge sig regresret jfr. dog § 27.

Arbejdsgiverens regres (stk. 2).

Som en undtagelse fra hovedreglen i § 17, stk. 1, er det i § 17, stk. 2 bestemt, at en arbejdsgiver har regres mod den erstatningsansvarlige for be-

1. *Vinding Kruse & Møller*, s. 237, synes at antage at dommen i UfR 1982 s. 236 fortsat er gældende ret.

løb, han har udbetalt til skadelidte som dagpenge eller sygeløn og dertil knyttede ydelser, men kun i det omfang, arbejdsgiveren har lidt et tab. Arbejdsgiverens krav efter § 17, stk. 2, er således ligesom hans krav efter hidtil gældende ret et »afledet krav«. Arbejdsgiverens krav kan ikke overstige det krav, skadelidte ville have haft mod den erstatningsansvarlige, såfremt arbejdsgiveren ikke havde udbetalt dagpenge eller sygeløn, jfr. herved § 2, stk. 2. Arbejdsgiverens krav er dernæst kun et krav om erstatning af det økonomiske tab, som arbejdsgiveren har lidt på grund af skadelidtes fravær i den periode, for hvilken han har fået udbetalt sygeløn eller dagpenge fra arbejdsgiveren. Reglens praktiske betydning afhænger i høj grad af, hvilke krav der stilles til beviset for, at arbejdsgiveren har lidt et tab. Et tilstrækkeligt bevis er i hvert fald ført med dokumentation for, at arbejdsgiveren har ansat en *vikar*. Erstatningen vil i så fald i almindelighed blive ansat til vederlaget til vikaren, for så vidt dette ikke overstiger den udbetalte sygeløn, sml. UfR 1968, 471 H. Dette forudsætter, at vikaren fuldt ud har skullet passe skadelidtes arbejde. Erstatning kan også kræves, hvis arbejdsgiveren har haft *produktionsnedgang*. Dette anses uden videre for godtgjort, hvis skadelidte var akkordlønnen eller timelønnet med beskæftigelse ved egentlig produktion. – Bevis for, at produktionen havde kunnet afsættes, kræves i almindelighed ikke. For store virksomheder, private og offentlige, kan det være vanskeligt nøjagtigt at fastslå konsekvenserne af en enkelt medarbejders fravær, og retspraksis synes i erkendelse heraf at have tonet kravene til beviset for tab ned. UfR 1955, 632 gav Københavns Hospitalsvæsen regres for hele den sygeløn, som var blevet udbetalt under uarbejdsdygtighed i 8 dage på grund af et hundebid, under henvisning til oplysningerne i en almindelig beskrivelse af arbejdsgangen hos hospitalsvæsenets murere.¹ Se også UfR 1960.215 V, der gav DSB, der havde en stab af faste afløsere, regres for udgifter til overarbejde mv. og iøvrigt *Vinding Kruse & Møller* s. 238–40.

Arbejdsgiverens regreskrav efter § 17 omfatter foruden dagpenge og sygeløn også »dertil knyttede« ydelser som f.eks. feriepenge, bidrag til pension og ATP. Arbejdsgiveren har derimod i overensstemmelse med hovedreglen i § 17, stk. 1, ikke regres for efterløn (Funktionærlovens § 8), eventuel ydet understøttelse eller pension til enke(mand) eller børn. En til arbejdsgiverens virksomhed knyttet støttefond har ikke regres for beløb udbetalt til skadelidte som hjælp i den vanskelige tid efter skaden, med mindre der er tale om en pligtmæssig ydelse, som arbejdstageren har be-

1. Se om spørgsmålet også *Bo von Eyben*:
s. 94–96.

talt for ved at yde bidrag til fonden, uden at der dog er tale om forsikringsvirksomhed, jfr. UfR 1983, 157 H (Dommens resultat harmonerer i øvrigt dårligt med EALs principper, og det er meget tænkeligt, at Højesteret ville være kommet til et andet resultat, hvis EAL § 17 havde været gældende. Højesteret tog nemlig alene stilling til, om FAL var anvendelig på den ydede understøttelse, og ikke til spørgsmålet, om regres kunne afskæres af andre grunde). Er der tale om en frivillig ydelse, må denne kunne betinges af regres over for skadevolderen, men en sådan regresadgang vil naturligvis forudsætte, at beløbet fragår i skadelidtes erstatningskrav. Det vil formodentlig være i strid med § 27 at træffe aftale om regresadgang, inden skaden er sket jfr. nedenfor ad § 27.

Efter nogle kollektive pensionsordninger indtræder retten til pension ved invaliditet på et tidligere tidspunkt end det, hvor lønudbetalingen fra skadelidtes arbejdsgiver ophører. Sådanne pensionsydelse har ikke karakter af »en virkelig skadeserstatning« og fradrages derfor ikke i skadelidtes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter § 2, stk. 2. Såfremt, som det ofte er aftalt i sådanne ordninger, arbejdsgiveren modtager invalidepension fra pensionsordningen, så længe han udbetaler løn til skadelidte, fragår pensionsydelsen i arbejdsgiverens regreskrav i henhold til stk. 2. Arbejdsgiveren kan kun kræve sit tab dækket. Her slår grundsætningen om *compensatio lucri cum damno* igennem.

Overførelse m.v. af erstatnings- og godtgørelseskrav

§ 18 *Krav om erstatning og godtgørelse for personskade og krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.*

Stk. 2. *Krav om godtgørelse for personskade falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag, ved kravets fremsættelse i retten eller i et anklageskrift eller en stævning, der er indleveret i retten.*

Stk. 3. *Erstatning og godtgørelse som nævnt i stk. 1, der ikke må antages at være forbrugt, indgår ikke i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabs ophør, separation eller bosondring. Erstatningen eller godtgørelsen indgår dog i formuefællesskabet, når den, som erstatningen tilkommer, afgår ved døden, med mindre erstatningen eller godtgørelsen i følge ægtepagt er særeje.*

Stk. 4. *Reglerne i stk. 1 og stk. 3 finder ikke anvendelse på krav om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.*

Bestemmelsen i § 18 indeholder regler om overførligheden af skadelidtes krav om erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger ved overdragelse, arv og kreditorforfølgning, samt om sådanne krav indgår i ægteskabeligt formuefællesskab.

Overdragelse

Overdragelse være sig til eje eller sikkerhed af krav på erstatning eller godtgørelse for personskade og af krav på forsørgertabserstatning kan ikke ske, før end kravet og dets størrelse er anerkendt af den ansvarlige eller – i lovpligtige ansvarsforsikringer, hvor skadelidte har et direkte krav mod ansvarsforsikreren – af hans ansvarsforsikrer eller fastslået ved dom, jfr. § 18, stk. 1. Fra samme tidspunkt indtræder skadelidte i den erstatningsansvarliges ret mod en ansvarsforsikrer, der dækker ansvaret, jfr. FAL § 95. Forbudet i § 18, stk. 2, der også omfatter en overdragelse, som udtrykkeligt betinges af, at kravet anerkendes eller fastslås, gælder både *méngodtgørelse*, *erhvervsevnetabserstatning*, *godtgørelse for svie og smerte* og enhver erstatning for *forsørgertab*, være sig efter §§ 12, 13 eller 14. Krav om erstatning for rimelige *begravelsesudgifter* efter § 12 er hverken personskade- eller forsørgertabserstatning og er derfor ikke omfattet af § 18, stk. 1. Forbudet omfatter ikke krav om erstatning for *tabt arbejdsfortjeneste*, jfr. § 18, stk. 4, men gælder også for krav om *godtgørelse for tort*, jfr. henvisningen i § 26 bl.a. til § 18, stk. 1. Reglen i § 18, stk. 1, der – ligesom forbudet i Arvelovens § 30 mod at handle med forventet arv – er begrundet i den velmente tanke, at usikkerhed om kravets værdi kunne føre til vedtagelse af vilkår, som viser sig at være ugunstige for en af parterne,¹ går efter sin ordlyd længere end imødekommelse af denne tanke kan bære, idet også krav om erstatning af *helbredelsesudgifter* og *andet tab* efter § 1 er omfattet af forbudet mod overdragelse. Udgifter til *medhjælp i husholdningen* nødvendiggjort af, at en hjemmearbejdende ægtefælle efter samlever er kommet til skade, erstattes efter §§ 2 og 1, stk. 3, i princippet som tabt arbejdsfortjeneste. Krav om erstatning af sådanne ud-

1. Sml. Betænkning I nr. 679/1973, s. 46 og se – for så vidt angår godtgørelse for ikke-økonomisk skade den nu ved EAL

§ 29 ophævede bestemmelse i Ikrftl. § 15, stk. 3.

gifter må nu, da de i EAL er kvalificeret som tabt arbejdsfortjeneste, formentlig både være omfattet af § 18, stk. 4, d.v.s. falde udenfor overdragelsesforbudet i § 18, stk. 1, og være omfattet af Retsplejelovens § 513, stk. 3.

De krav, der er omfattet af § 18, stk. 1, kan først gyldigt overdrages, når erstatningspligten er anerkendt, og størrelsen af erstatningen er fastslået ved forlig eller endelig dom. Kravet på en delvis anerkendt erstatning f.eks. efter et af den erstatningsansvarlige eller hans ansvarsforsikrings-selskab afgivet bindende løfte om en à conto udbetaling, er overdrageligt, selv om parterne er uenige om opgørelsen af et fremsat yderligere krav.

Reglen i § 18, stk. 1 gælder også overdragelse til sikkerhed. Skadelidte kan således ikke rejse midler til sit underhold mod sikkerhed i sit eventuelle krav på erstatning og godtgørelse. En aftale om, at en advokat skal have en andel af kravet som salær for hjælp til gennemførelse af kravet, kan ej heller tillægges virkning som en delvis overdragelse af dette.¹

Overførsel ved arv

Reglen i § 18, stk. 2, om arv angår *kun krav om godtgørelse* for personskade, d.v.s. godtgørelse for svie og merte og for varigt mén, og godtgørelse for tort efter § 26. Reglen stemmer overens med den før EAL gældende regel i Ikrafttrædelsesloven § 15, stk. 4, 1. pkt. Krav om godtgørelse falder kun i arv, hvis kravet er anerkendt – også størrelsmæssigt – eller fremsat indenretligt, jfr. UfR 1967, 994 V og landsrettens dom i UfR 1976, 453 H. Godtgørelseskravet er af personlig karakter, og beslutningen om at gøre kravet gældende bør være truffet af den krænkede selv.² Dette synspunkt er fastholdt i EAL § 18, stk. 2, også for så vidt angår godtgørelse for svie og smerte, uagtet opgørelsen af kravet herom efter § 3 i almindelighed alene er et simpelt regnestykke.

Bestemmelsen i § 18, stk. 2, omtaler lige så lidt som sin forgænger i Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 4, *krav om erstatning*. EAL har ikke på dette punkt tilsigtet at ændre den hidtil gældende retstilstand, jfr. bemærkningerne til bestemmelsen i lovforslaget og henvisningerne dér til en kortfattet omtale af den dagældende retstilstand i Betænkning I nr. 679/1973, s. 13–14. Herefter faldt krav om erstatning for varig invaliditet – ef-

1. Se om salærftaler (contingent fee) *Gomard*: Civilprocessen, 2. udg., s. 596 med note 32.

2. Jfr. herved *Stig Jørgensen*: Erstatning

for personskade, 3. udg. 1972, s. 461 f. Betænkning I nr. 679/1973, s. 13 og 46 tilsluttede sig den hidtidige retstilstand.

ter EAL nærmest svarende til erhvervsevnetab – i arv, såfremt kravet var anerkendt eller fastslået ved dom, og såfremt kravet var gjort gældende indenretligt og måske også udenretligt, jfr. Østre Landsrets dom i UfR 1976, 453 H samt UfR 1979, 916 og 1983, 435 V. Spørgsmålet, om kravet falder i arv, opstår, hvor skadelidte afgår ved døden, inden erstatnings-sagen er afsluttet. Spørgsmålet er i retspraksis behandlet sammen med spørgsmålene, om der i en sådan situation overhovedet består et krav på invaliditetserstatning, og om erstatningen bør reduceres under hensyn til, at skadelidte kun kom til at leve en kort tid med sin skade, og til, at de efterladte, såfremt døden skyldes tilskadekomsten, kan have krav på forsørgertabserstatning. Tilsvarende spørgsmål opstår om fastsættelse af forsørgertabserstatning og om dennes overgang ved arv, hvis en person, der er berettiget til forsørgertabserstatning, dør, inden der er truffet endelig afgørelse ved dom eller forlig om hans krav.¹

Retstilstanden både før og i hvert fald efter EAL må antages at være, at krav, som ikke er nævnt i § 18, stk. 2, falder i arv, uanset om kravet er anerkendt eller er gjort gældende af skadelidte selv i eller uden for retten inden dødsfaldet. Interessen samler sig alene om spørgsmålet om, hvorvidt den erstatningsberettigedes død, før sagen er afsluttet, påvirker størrelsen af de krav, der på grund af skaden kan rettes mod den erstatningsansvarlige. Dette erstatningsudmålingsspørgsmål er af betydning for alle de i EAL kap. 1 nævnte erstatnings- og godtgørelseskrav. Spørgsmålet er, om EAL bør forstås således, at de i loven hjemlede krav, under hensyn til, at loven giver faste regler for beregningen af kravene og ikke i disse regler omtaler, at kravene nedsættes eller bortfalder i tilfælde af den berettigedes død, kan gøres gældende fuldt ud af den berettigedes arvinger, med mindre kravene er godtgørelseskrav, som ikke falder i arv efter reglen i § 18, stk. 2. Herfor taler, at i hvert fald en skønsmæssig reduktion efter hidtidig praksis ikke er i harmoni med EALs præcise opgørelse af kravene og med lovens ønske om at lette forligsmæssig afgørelse af det store flertal af erstatningssager. Herfor taler også, at det bl.a. beror på ekspeditions- og berammelsestider, hvor hurtigt erstatningssagen afgøres, og at det derfor kan være tilfældigt, om dette sker før eller efter skadelidtes død. På den anden side forekommer en åbenbar overkompensation som den, der ville fremkomme ved »kumulation« af fuld méngodtgørelse og erhvervsevnetabserstatning med fuld forsørgertabserstatning ikke rimelig.

Der er imidlertid forskelle mellem arv af den afdøde skadelidtes krav og

1. Jfr. om »invaliditetserstatning ved »mellemkommende« død« efter retspraksis

før EAL *Jørgen Nørgaard* i UfR 1978 B, 1. ff og *Bo von Eyben* s. 168 ff.

krav på forsørgertabserstatning. Skadelidtes krav indgår i hans bo, anvendes om fornødent til dækning af gæld, jfr. Retsplejelovens § 513 e.c., og fordeles i øvrigt som en del af boets nettobeholdning til arvinger og – for boslodskrav i fællesbo – til ægtefælle. Forsørgertabserstatning er ikke arv – og ikke arveafgiftspligtig – og tilkommer direkte – ligesom f.eks. efterløn i medfør af Funktionærlovens § 8 – de personer, som afdøde forsørgede. Arvinger og de forsørgede kan, men behøver ikke at være de samme personer. Fastholdelse af alle krav kan således føre, men fører ikke altid til overkompensation. Den ekstra byrde for skadevolderen ved eventuelt at skulle betale alle erstatningskrav påvirkes ikke af, hvem pengene går til. Forsørgertabserstatning kommer kun på tale, dersom døden er indtrådt som følge af tilskadekomsten, sml. om beviset for årsagsforbindelse og om krav om adækvans bl.a. UfR 1974, 967 Ø.

Det kan fastslås, at krav om erstatning af *helbredelsesudgifter og begravelsesudgifter* og andre udgifter efter §§ 1 og 12 falder i arv, uanset om kravene er gjort gældende før dødsfaldet. Sådanne krav påvirkes ikke af skadelidtes død. Krav om erstatning for *tabt arbejdsfortjeneste* og om *godtgørelse for svie og smerte* er begge knyttet til en bestemt periode, sc. tiden fra tilskadekomsten, til skadelidte kom i arbejde igen, eller til hans helbredstilstand blev stationær, jfr. §§ 2 og 3. Skadelidte havde krav på disse ydelser for tiden indtil dødsfaldet. Kravet på tabt arbejdsfortjeneste falder i arv, uanset om det er gjort gældende eller ikke, jfr. f.eks. UfR 1968, 836 Ø og 1974, 967 Ø, medens kravet om godtgørelse for svie og smerte kun falder i arv, hvis det var anerkendt eller gjort indenretligt gældende inden dødsfaldet, jfr. § 18, stk. 2.

Skaden er ikke dødsårsag

Krav på *godtgørelse for varigt mén* og på *erstatning for tab af erhvervsevne* må i tilfælde, hvor skadelidte er afgået ved døden før sagens afslutning, opgøres efter lovens almindelige regler, dersom døden ikke er indtrådt som en følge af en tilskadekomst, der er omfattet af den erstatningsansvarliges ansvar. Godtgørelseskravet for varigt mén efter § 3 falder dog kun i arv, såfremt betingelserne herfor i § 18, stk. 2, er opfyldt. Begge krav skal efter loven fastsættes efter forholdene på det tidspunkt, da skadelidtes helbredstilstand blev stationær, jfr. §§ 4 og 5. Er der ikke fastsat méngrad eller erhvervsevnetabsprocent, kan det være vanskeligt at vurdere, hvor stort det varige mén og erhvervsevnetabet ville have været, om skadelidte havde levet. Disse bevisvanskeligheder bør imidlertid ikke hindre boet i at gøre kravene gældende.

Størrelsen af kravene må fastsættes på grundlag af de foreliggende oplysninger og af en prognose for udviklingen efter stationærtidspunktet. Domstolene havde før EAL mulighed for ved vurderingen af et invaliditetserstatningskrav, efter at skadelidte er afgået ved døden af anden årsag, at tage hensyn til, at den periode, hvori skadelidte var invalid, var afsluttet, og erstatningen kunne derfor nedsættes i forhold til de dagældende standarderstatninger¹. EAL giver ikke i nogen af sine regler anvisning på nedsættelse af godtgørelse eller erstatning under hensyn til skadelidtes død.² Mest nærliggende havde det i givet fald været at åbne adgang til reduktion af kapitaliseringsfaktoren efter § 6, men bestemmelsen giver ikke mulighed for at sætte denne faktor til noget andet tal end 6.

Derimod må det være muligt i den prognose, der skal opstilles i henhold til § 5, stk. 3, over forløbet fra stationærtidspunktet, til skadelidte forlader arbejdsmarkedet, at tage hensyn til den kendsgerning, at perioden er væsentlig forkortet, idet den på afgørelsestidspunktet allerede er afsluttet. Procenten må på basis af gennemsnitsbetragtninger (100% i perioden indtil dødsfaldet og 0% i perioden fra dødsfaldet til de forudsatte 67 år, jfr. § 9) sættes lavt, jfr. foran side 49 om gennemsnitsbetragtningen og side 54 om »slået ud«-erstatninger. En tilsvarende direkte fortolkning kan ikke anlægges, når erhvervsevnetaberstatningen fastsættes efter § 8, men der må – også efter at ménprocenten er fastsat – kunne ske en tilsvarende nedsættelse af denne procentsats som følge af, at forudsætningerne ved skadelidtes død før den egentlige afgørelse har ændret sig radikalt.

Resultatet er således, at der som regel ikke bør fastsættes fuld erhvervsevnetaberstatning, når skadelidte er død inden afgørelsen. Kravene falder i arv, godtgørelseskravet dog som nævnt kun, hvis betingelserne i § 18, stk. 2, er opfyldt. Dette er stort set blot en præcisering af hidtidig praksis, jfr. Betænkning I nr. 679/1973, som Motiverne sp. 106–107 henviser til.

Var skadelidtes tilstand endnu ikke stationær, da han døde, når der overhovedet ikke at opstå noget erhvervsevnetab, eller man kan sige, at erhvervsevnetabsprocenten er 0, fordi prognosen for skadelidtes indtægt

1. I tidligere retspraksis er der endog i nogle tilfælde taget hensyn til, at den – endnu levende – skadelidtes sandsynlige restlevetid var væsentlig nedsat, jfr. UfR 1959 s. 394 Ø. EAL synes ikke at give mulighed for en sådan praksis.
2. Nedsættelse af erstatningen efter den almindelige lempelsesregel i § 24 er indiceret under de i denne bestemmelse nævnte helt ekstraordinære forhold. Lempelse efter § 24 er dog udelukket, så langt skadevolderens ansvarsforsikring dækker.

efter stationærtidspunktet (i dette tilfælde dødsfaldet) er 0 både med og uden skaden.¹ Skulle erhvervsevnetabserstatningen fastsættes efter § 8, hvor en sådan prognose ikke skal opstilles, må tilsvarende synspunkter gøre sig gældende: erhvervsevnetabet på stationærtidspunktet kan ikke konstateres – eller rettere sagt: kan konstateres ikke på noget tidspunkt at ville indtræde.

Skaden er dødsårsag

Retsstillingen er tilsvarende, dersom skadelidtes død en tid efter ulykken, men før erstatningssagen er afsluttet, er en følge af den ansvarspådragende skade. I denne situation vil det også med vægt kunne hævdes, at den omstændighed, at skadelidte dør som følge af skaden, er tilstrækkeligt bevis for, at tilstanden ikke før dette tidspunkt har været stationær, idet der jo netop er sket en udvikling i helbredstilstanden. Er endelig afgørelse derfor ikke truffet, må det statuere, at en eventuel lægelig udtalelse om, at tilstanden var stationær på et tidligere tidspunkt, eventuelt efterfulgt af en udtalelse fra Sikringsstyrelsen i henhold til § 10, er urigtig og derfor ikke kan lægges til grund.² Resultatet må være, at der ikke er opstået no-

1. Motiverne sp. 106–107 mener, at der skal kunne gives erhvervsevnetabserstatning, hvis skadelidte dør før stationærtidspunktet. Dette kan af de anførte grunde næppe være i overensstemmelse med lovtæksten. Derimod vil henvisningen til den før EAL gældende retstilstand kunne støtte den ovenfor anlagte fortolkning med hensyn til nedsættelse af erhvervsevnetabsprocent.
2. Betænkning I nr. 679/1973 nævner s. 14, at den invaliditetserstatning, de efterladte måtte arve, indgår i vurderingen af forsørgertabets størrelse. Motiverne sp. 106–107 henviser som allerede nævnt til redegørelsen for retstilstanden før EAL, som skulle være opretholdt, og udtaler, »at det ikke er tanken at formuleringen af § 5 skal medføre, at

der ikke kan tilkendes erhvervsevnetabserstatning, såfremt skadelidte afgår ved døden, inden helbredstilstanden er blevet stationær.« Den citerede udtalelse stemmer ikke overens med, hvad der ovenfor er sagt om tilfælde, hvor skadelidtes død skyldes andre årsager. Udtalelsen kan heller ikke godtages for tilfælde, hvor skadelidtes død er en adækvat følge af skaden. I disse tilfælde må der gives den, der har mistet en forsørger, erstatning efter reglerne i §§ 12–14, hvad enten den hidtil forsørgede tager arv efter afdøde eller ikke. Reglerne om forsørgertabserstatning i §§ 13 og 14 giver ikke mulighed for nedsættelse af forsørgertabserstatningen. Tidligere retstilstand, som den på dette punkt er beskrevet i Betænkning I, må anses for

get krav på erhvervsevnetabserstatning, men derimod på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste frem til dødsfaldet og på (fuld) forsørgertabserstatning. Såfremt det ud over forsørgertabserstatninger (+ begravelsesudgifter efter § 12) skulle pålægges den erstatningsansvarlige at udrede fuld erhvervsevnetabserstatning og måske (§ 18, stk. 2) fuld mén godtgørelse til den afdøde skadelidtes bo, ville der *dels* blive givet personer, der både er forsørgede og arvinger, mere end normal kompensation efter EAL, dels blive pålagt skadevolderen en tungere byrde, end EAL forudsætter. Det strider mod EAL's begreber, om en skadevolder samtidig skulle betale erhvervsevnetabserstatning og tab af forsørger. Begge erstatninger er tænkt fuldt ud at skulle dække perioden indtil forsørgerens fyldte 67. år.

Konklusionen af disse betragtninger er, at der, hvor skadelidte dør som følge af sine kvæstelser, før erstatningssagen er afgjort, ved siden af erstatning og godtgørelse efter §§ 1, stk. 1, og 2 samt erstatning for begravelsesudgifter, kun gives erstatning for tab af forsørger. For dette resultat taler, *at* erstatningssager efter EAL som oftest kan afgøres inden alt for lang tid efter skaden, jfr. ovenfor ad § 5, *at* skadelidtes behov i sygdomsperioden kan dækkes med krav efter §§ 1, stk. 1, og 2, *at* EAL har fastsat bestemte beløb for de vigtigste enkelte poster i erstatningen, og *at* erstatningsniveauet nu efter EAL er noget højere end før EAL. En kombination af forsørgertabserstatning og godtgørelse for varigt mén og erstatning for tabt erhvervsevne bør derfor ikke anvendes. En regel om nedsættelse af forsørgertabserstatningen med arv af erstatning via boet ville i øvrigt føre til ejendommelige uligheder, hvor boet var insolvent eller omvendt formuende, således at arveafgiften er betydelig. En regel om, at boet skulle kunne vælge mellem at kræve erstatning efter det ene eller andet regelsæt er uantagelig. Afdødes børn bør f.eks. ikke kunne afskære afdødes mangeårige papirløse ægtefælle fra at få forsørgertabserstatning.

Kreditorforfølgning

EAL indeholder ikke regler om, hvorvidt krav efter lovens kapitel 1 kan være genstand for kreditorforfølgning. Regler herom blev imidlertid ved lov nr. 258 af 26. maj 1976 indsat i Retsplejeloven som § 513. Denne bestemmelse er nærmere omtalt i *Gomard*: Fogedret, 3. udg., s. 111, og i

forladt. Reglen i § 13, stk. 2, om nedsættelse af erstatning til under 225.000 kr., når der foreligger særlige om-

stændigheder, tager ikke sigte på at undgå dobbeltkompensation, jfr. ovenfor ad § 13.

Kommentarer til Retsplejeloven. Terminologien i § 513 er ikke blevet ændret, således at den stemmer overens med EAL.

Krav på godtgørelse for *varigt mén* og på *erstatning for tab af erhvervs-evne* samt krav på *forsørgertabserstatning* kan ikke være genstand for udlæg, så længe kravet tilkommer skadelidte eller den efterladte forsørgede selv. Udlæg kan heller ikke foretages i beløb, som er udbetalt, hvis beløbet er holdt klart adskilt fra skadelidtes (skyldnerens) øvrige formue, f.eks. ved indsættelse på en særskilt konto i en bank eller sparekasse eller ved anbringelse i en særskilt post værdipapirer. Udlægsfritagelsen omfatter under samme betingelser også renter og udbytter af pengene eller værdipapirerne, jfr. § 513, stk. 1.

I øvrigt kan der kun foretages udlæg i krav på godtgørelse for *svie og smerte* og i godtgørelse for *tort* efter § 26, når beløbet er udbetalt, og i disse tilfælde kan det udbetalte beløb ikke sikres for skadelidte ved særskilt forvaltning, jfr. § 513, stk. 2.

Reglerne i § 513, stk. 1 og 2 begrænses af reglen i § 513, stk. 4, der er en konsekvens af, at skyldneren, når hans godtgørelses- og erstatningskrav er anerkendt eller fastslået, kan disponere over dette, jfr. EAL §§ 18, stk. 1, og 26. Skyldneren kan, om han vil, også vælge at påvise sin erstatning som genstand for udlæg, jfr. herved § 517. Skadelidte kan give pant i sit anerkendte eller fastslåede godtgørelses- og erstatningskrav, jfr. § 18, stk. 1.

Krav på erstatning efter *EAL § 1* er ligesom krav på erstatning af tings-skade ikke fritaget for kreditorforfølgning. Krav på erstatning for *tabt arbejdsfortjeneste* efter EAL § 2 er frit overdrageligt, jfr. § 18, stk. 4, men er i relation til kreditorforfølgning undergivet en lignende regel som den, der efter § 511 gælder om løn. Udlæg kan først foretages, når der er forløbet 7 dage fra den dag, da beløbet kunne kræves udbetalt, jfr. § 513, stk. 2, og *Gomard*: Fogedret, 3. udg. s. 113 med note 121.

Bestemmelsen i § 513 er også afgørende for, om erstatningen indgår i eller kan holdes uden for skadelidtes konkursbo, jfr. Konkurslovens § 36. Afgår skadelidte ved døden, indgår også erstatningsbeløb, der indestår på en særskilt konto, i boet og kan således anvendes til dækning af kreditorernes krav. Konkurslovens § 36 finder ikke anvendelse i dødsboer, sml. Skiftelovens § 44, stk. 3.

Skifte af fællesbo

En gift persons aktiver indgår i almindeligt formuefællesskab med ægtefællen, med mindre de er gjort til særeje, jfr. Retsvirkningslovens §§ 15, stk. 1, og 21. Reglerne om formuefællesskab finder dog kun anvendelse på rettigheder, som er uoverdragelige eller særligt knyttet til indehaverens person, i det omfang dette er foreneligt med de særlige regler, der gælder om disse rettigheder, jfr. § 15, stk. 2.

De erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som er nævnt i § 18, stk. 1, d.v.s. erstatning for tab af erhvervsevne, tab af forsørger, godtgørelse for varigt mén og for svie og smerte (men ikke godtgørelse for tort, jfr. § 26, der alene henviser til § 18, stk. 1 og 2, og ikke erstatning efter § 2, jfr. herved § 18, stk. 4) har ved § 18, stk. 3 fået en lovfæstet stilling som en særlig personlig rettighed i relation til reglen om lighedeling af fællesboet ved ægteskabets ophør m.m. i Retsvirkningslovens § 16, stk. 2. Hverken kravene på erstatning og godtgørelse eller de udbetalte beløb indgår i formuefællesskabet ved skifte i skadelidtes levende live.¹ Ved skifte i anledning af skadelidtes død behandles disse aktiver derimod som omfattet af formuefællesskabet, således at den længstlevende både får bos- og arvelod og kan vælge at sidde i uskiftet bo.

Forsikringssummer. I UfR 1976, 560 H, er det – uden støtte i nogen lovregel – antaget, at en endnu *ikke udbetalt ulykkesforsikringssum* kunne kræves holdt uden for fællesboet på skifte efter separation. Samme regel må formentlig følges ved skifte efter skilsmisse, ved bosondring og ved skifte efter skadelidtes ægtefælles død, men ikke ved skifte efter skadelidtes død. Behovet for at sikre beløbet for skadelidte er bortfaldet, når skadelidte er død, jfr. således også nu EAL § 18, stk. 3, 2. pkt. om erstatningskrav. En *allerede udbetalt forsikringssum* indgår derimod fuldt ud i formuefællesskabet, jfr. UfR 1979, 1086 Ø. Dette kan dog formentlig afværges ved at holde midlerne adskilt fra den øvrige formue, jfr. Retsplejelovens § 513 og § 18, stk. 3, om personskadeerstatning og -godt-

1. Erstatningen (eller den del deraf som ikke er forbrugt) udtages forlods, således at den skadelidtes gæld fratrækkes i værdien af hans øvrige bodels-aktiver ved beregningen af den nettobodel, hvoraf ½ efter Skiftelovens § 68 til-

falder ægtefællen. Hverken § 18, stk. 3, eller UfR 1976, 560 H om ulykkesforsikringsydelse giver grundlag for at fradrage nogen del af gælden (f.eks. husholdningsgæld stiftet, medens samlivet bestod) i erstatningsbeløbet.

gørelse, der endda kun betinger undtagelse af det udbetalte beløb af, at dette »ikke må antages at være forbrugt«, jfr. nærmere nedenfor. Inddragelse af den udbetalte erstatning under fællesboskiftet ville være klart urimeligt i tilfælde, hvor ægteskabssag allerede verserer på ulykkestidspunktet eller indledes kort efter (og måske på grund) ulykken, men det synes rigtigst nu at følge samme retningslinie om ulykkesforsikring som om personskadeerstatninger.¹ *Krav efter ASFL* er uoverdragelige og er ikke genstand for kreditorforfølgning, jfr. § 57. Den udbetalte erstatning kan båndlægges efter de nærmere regler i § 40. Det må formentlig antages, at de regler, der gælder om privat ulykkesforsikring og formuefællesskab også finder anvendelse på ASFL-erstatning, da dette spørgsmål er uomtalt i ASFL, og der således ikke gøres indgreb i reglerne i ASFL.²

Også for så vidt angår *forsørgertabserstatninger* må det være muligt at drage en *analogislutning fra § 18, stk. 3, til forsikringssummer*, der kommer til udbetaling som følge af en forsørgers død. Som følge af ændringen af reglerne om forsørgertabserstatning i § 18 har EAL § 29 ophævet arvelovens § 14, stk. 3, 2. punktum om længstlevendes ret til at begære skifte med den virkning, at erstatningen holdes uden for fællesboet, da denne ret nu er blevet overflødig. Det har hidtil været antaget, at der kunne slutes analogt fra arvelovens § 14, stk. 3, 2. punktum, til forsikringssummer. Denne analogislutning er ikke mere mulig.³ Bemærkningerne til § 18 (sp. 109) udtaler imidlertid, at der ikke skal kunne slutes modsætningsvis fra bestemmelsen i § 18, stk. 3 om erstatninger til forsikringsbeløb. Der er samme grund til at slutte analogt fra EAL § 18, stk. 3, som tidligere fra Arvelovens § 14, stk. 3, 2. pkt. Begge love bruger ordet »erstatning«, og selv om ordet i øvrigt har en mere præcis betydning i EAL end i Arveloven, er der rimelighed i på dette område at behandle forsikringsbeløb på samme måde som en forsørgertabserstatning. Den efterladte må altså kunne holde sådanne forsikringsbeløb uden for det uskiftede bo også ved

1. Jfr. Jørgen Nørgaard i UfR 1976 B, 268, og i *Graversen m.fl.*: Familieret s. 508 ff. Bemærkningerne til lovforslagets § 18 in fine tager ikke afstand fra en analogi fra § 18.
2. Jfr. *Graversen m.fl.*: Familieret s. 509 note 20.
3. Jfr. Svend Danielsen: Arveloven, 3. udg. 1982, s. 108 og Svénné Schmidt:

Arveret, 1985, s. 46, med note 27, der dog antager, at analogislutningen kan ske fra – den stadig gældende – bestemmelse i § 14, stk. 3 (1. punktum) om arv og gave, således at det fortsat er nødvendigt at begære skifte, hvis livsforsikringssummer skal holdes uden for fællesboet.

skifte i længstlevendes live.¹ Analogien kan dog næppe antages at kunne strækkes videre end til sådanne livs- og ulykkesforsikringsudbetalinger, der kommer til udbetaling i anledning af en forsørgers død. Med hensyn til andre forsikringsydelser vil arve- eller gavementet være så fremherskende, at der ikke kan sluttes analogt fra EAL, men nok fra Arvelovens § 14 stk. 3 (tidl. 1. pkt.). Se Nørgaard i J 1986 s. 34, der giver gode begrundelser for at gå endnu videre end her antaget. Se også Linda Nielsen i HfR 1986 B s. 1.

Kun selve erstatningen eller godtgørelsen holdes uden for formuefællesskabet. *Renter og andet udbytte* indgår derimod – ligesom almindelig indtægt af særeje, jfr. Retsvirkningslovens § 21, stk. 2 – i formuefællesskabet.² Motiverne (sp. 108) antager, at kun selve erstatningsbeløbet, men ikke en eventuel værdistigning af aktiver, f.eks. en ejerbolig eller værdipapirer, hvori beløbet anbringes, kan holdes uden for formuefællesskabet. Ordene i § 18 giver dog ikke grundlag for at forstå reglen således. Motivernes regel ville afvige både fra Retsvirkningslovens § 21 og fra Retsplejelovens § 513, og næppe altid være hensigtsmæssig.³

Kun beløb, som ikke er forbrugt, kan holdes uden for skiftet. Skadelidte kan ikke, såfremt beløbet er forbrugt, forlange vederlag herfor af den anden, såfremt beløbet er brugt til dækning af leveomkostninger eller

1. Erstatningsbeløb og forsikringssummer, der efter EAL § 18, stk. 3, og dennes analogi holdes uden for det uskiftede bo, må ikke desto mindre i relation til arveafgift anses som en del af boet og derfor omfattet af afgiftsfritagelsen efter Arveafgiftslovens § 14. Beløbet afgiftsberigtiges først sammen med det øvrige bo, når dette kommer til skifte, jfr. herved UfR 1980, 84 H, der fastslog, at en inkonvertibel rateforsikring i arveafgiftsmæssig henseende indgår i det uskiftede bo, uanset at forsikringen er en personlig rettighed, der er omfattet af Arvelovens § 14, stk. 2, og Lov om ægteskabets retsvirkninger § 15, stk. 2.
2. Modsat er renter og udbytte af en erstatning, som indestår på en særlig konto, og som ikke hæves, beskyttet mod kreditorforfølgning, jfr. Retsplejelovens § 513, stk. 1, sidste pkt.
3. Såfremt den skadelidtes forlods udtagelse af sin erstatning – anbragt f.eks. i værdipapirer – efterlader den anden ægtefælle i urimeligt ringe økonomiske kår, kan der tillægges den anden et skønsmæssigt beløb til afhjælpning heraf, jfr. Ægteskabslovens § 56, der også må finde anvendelse, hvor forlodsudtagelsen har hjemmel i EAL § 18.

anskaffelser. Et vederlagskrav kan måske anerkendes, hvor beløbet er investeret i et aktiv, der hører til fællesboet, f.eks. ved udnyttelse af en tegningsret eller indfrielse af pantegæld, jfr. herved Skiftelovens § 69 b, der dog kun angår anvendelse af særejmidler.

Beviset for, at erstatningen er helt eller delvis i behold, kan være vanskeligt at føre, hvis beløbet ikke er anbragt på en særlig konto, i et særligt depot eller i værdier, der som f.eks. en ejerlejlighed eller indskud i en lejelejlighed let kan identificeres. Bevisbyrden for, at beløbet ikke er forbrugt, påhviler skadelidte, og beviset kan føres på enhver måde, som viser, at erstatningsmidlerne eller en del af disse er i behold. Der stilles ikke som efter Retsplejelovens § 513 om udlægsfritagelse krav om en sikker identifikation af midlerne.

Kapitel 2: Erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring

EAL indeholder ikke formuleringer af culpapreglen, reglen om principalansvar (sml. § 23) eller andre generelle regler om ansvarsgrundlaget og heller ikke af regler om kausalitet, adækvans eller betingelserne i øvrigt for at tilkende en skadelidt erstatning hos en skadevolder eller anden erstatningsansvarlig. Vor ulovbestemte erstatningsret består stort set uantastet. EAL griber kun ind på enkelte, men væsentlige punkter. EAL anvender ikke i sine regler teoriens sondringer mellem culpaansvar og objektivt ansvar og sondrer ikke mellem ansvar uden for kontrakt og kontraktsansvar. Hvor ansvaret for en skadevolder eller anden principielt erstatningsansvarlig lempes eller efter omstændighederne helt bortfalder, gælder dette også objektivt ansvar (sml. § 21) og også inden for kontrakt. EAL er i øvrigt som hovedregel præceptiv, jfr. nærmere § 27.

EAL indeholder foruden kapitel 1 om udmåling af erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger i kapitlerne 2 og 3 en række bestemmelser om, at erstatningsansvar i visse situationer enten ikke indtræder, selv om der foreligger ansvarsgrundlag efter culpapreglen eller efter regler om objektivt ansvar, eller om, at erstatningspligten i visse situationer kan reduceres eller helt bortfalde ud fra en nærmere beskrevet rimelighedsbetragtning.

De tilfælde, hvor der *ikke består noget erstatningsansvar*, uanset at der efter traditionel opfattelse foreligger et ansvarsgrundlag i forhold til skadevolderen eller den, der hæfter for denne, er behandlet i kapitel 2 (§§ 19–22) om erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring. Til forsikringsbestemmelserne i kapitel 2 slutter sig reglen i § 25, stk. 1, 1. pkt., hvorefter bortfaldsreglen i § 19, stk. 1 også finder anvendelse, hvor en eller nogle af flere erstatningsansvarlige er dækket af ansvarsforsikring.

De tilfælde, hvor *erstatningsansvaret skønmæssigt kan nedsættes* eller bortfalde, er behandlet i kapitel 3, sc. i § 23 om arbejdstageres erstatningsansvar, i § 24 om en almindelig lempelsesregel og i § 25, stk. 2, 2. pkt. om skønmæssig hensyntagen til ansvarsforsikring, hvor en eller nogle af flere erstatningsansvarlige er dækket af ansvarsforsikring, men hvor den eller de uforsikredes ansvar ikke falder bort efter reglen i § 25, stk. 2, 1. pkt.

§ 19 *I det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, er der ikke erstatningsansvar.*

Stk. 2. *Reglen i stk. 1 gælder ikke, såfremt:*

- 1) den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, eller*
- 2) skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.*

Stk. 3. *Har en arbejdstager forvoldt en skade, der er dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller arbejdsgiverens ansvarsforsikring, ifalder arbejdstageren ikke erstatningsansvar, med mindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.*

Bestemmelserne i §§ 19–22 viderefører og præciserer den tanke, der oprindeligt fandt udtryk i § 25 i FAL, hvorefter skadevolderens ansvar reduceres i det omfang, den forvoldte skade dækkes af en skadesforsikring, uanset at denne forsikring er tegnet af skadelidte. FAL § 25 er ophævet ved § 29 nr. 1 i EAL og erstattet af dennes kapitel 2 (§§ 19–22). Hovedpunkterne i de nugældende bestemmelser er:

Et forsikringselskab, der har erstattet en skade dækket af skadesforsikring, indtræder i skadelidtes krav (har regres) mod eventuelle erstatningsansvarlige. Dette gælder dog ikke personforsikring, selv om denne har karakter af skadesforsikring, jfr. § 22.

Erstatningsansvaret – og dermed også regresretten for forsikrere – for skade, der dækkes af tingsforsikring og driftstabsforsikring, fastholdes kun, såfremt den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed eller under udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed, jfr. § 19, stk. 1 og 2. Staten, kommuner og offentlige institutioner, der er selvforsikrere, er stillet, som om forsikring er tegnet, jfr. § 20.

Ansvaret for arbejdstagere er yderligere begrænset, jfr. §§ 19, stk. 3 og 23.

Erstatningsansvaret efter Færdselsloven, Luftfartsloven og Søloven berøres ikke af ansvarsreduktionsreglerne i §§ 19 og 20.

1. Hovedreglen

Hovedreglen i kapitel 2 om erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring, er § 19, stk. 1. Hovedreglen er, at der ikke pålægges nogen erstatningsansvar for skade, i det omfang skaden er dækket af tingsforsik-

ring eller driftstabsforsikring, uanset om der efter de i øvrigt almindeligt gældende erstatningsregler foreligger et ansvarsgrundlag.

Ansvarsgrundlaget

Reglen i § 19 om ansvarsbortfald omfatter både ansvar efter culpareglen og efter regler om objektivt ansvar, f.eks. DL 3–19–2 og Hundelovens § 8. Kun ansvar efter de i § 21 opregnede love fastholdes fuldt ud uanset skadelidtes forsikringsdækning og er i det hele undtaget fra reglerne i §§ 19 og 20. Reglen i § 19 omfatter endvidere både kontraktsansvar og ansvar uden for kontrakt. Kontraktsansvar vil dog ofte være omfattet af undtagelsesreglen i § 19, stk. 2, nr. 2, og ansvaret efter DL 3–19–2 fastholdes fuldt ud for principalen (virksomheden). Reglen i § 19, stk. 1 er præceptiv, jfr. § 27, stk. 2. Det kan ikke gyldigt aftales, at nogen skal være ansvarlige for skader, der er omfattet af § 19, stk. 1, i videre omfang end fastsat i §§ 19, stk. 2, og 21. De lovfæstede undtagelser dækker imidlertid i hvert fald de vigtigste af de situationer, hvor parterne kunne være interesseret i at fastholde ansvaret, og indskrænkningen af aftalefriheden er derfor kun af begrænset betydning jfr. kommentaren nedenfor til § 19, stk. 2, nr. 2, og § 19, stk. 3.

Subsidiære forsikringer. Nogle familieforsikringspolicer indeholder et vilkår om, at dækningen af færdselsskade på indbo er subsidiær, d.v.s. at sådan skade kun er dækket af forsikringen i det omfang, dækning ikke opnås fra en ansvarlig skadevolder. En sådan aftale rammes næppe af ugyldighedsreglen i § 27, stk. 2, idet denne regel formentlig kun (modsat den tidligere bestemmelse i FAL § 25, stk. 3) retter sig mod aftaler mellem de direkte berørte parter, d.v.s. skadevolder og skadelidte. Hovedreglen i § 19, stk. 1, må imidlertid forstås således, at skaden uanset en sådan subsidiær klausul er »dækket« af en tingsforsikring, og at skadevolderen som følge heraf ikke er erstatningsansvarlig. Bestemmelsen i policen om, at dækningspligten er subsidiær, får således kun betydning i de tilfælde, hvor skadevolderen er ansvarlig efter §§ 19, stk. 2, eller 21.¹

Omfang

Ansvaret efter erstatningsrettens øvrige regler falder kun bort efter § 19, stk. 1, i *det omfang* skaden er dækket af en tingsforsikring eller en drifts-

1. Bemærkningerne til lovforslaget sp. 111 og sp. 125 antager – uden støtte i lovtæksten – at § 27, stk. 2, også finder an-

vendelse på aftaler mellem forsikringsselskab og forsikringstager.

tabsforsikring. Det følger af de fremhævede ord, at ansvaret fastholdes for den del af skaden, som ikke er dækket af forsikringen på grund af underforsikring (FAL § 40), aftale om selvrisiko eller aftalte undtagelser fra dækningsomfanget. Er skaden ikke omfattet af forsikringen, finder § 19 ikke anvendelse, uanset grunden til, at der ikke kan opnås erstatning af skaden hos forsikringsselskabet. Reglen i § 19 finder derimod anvendelse, blot skadelidte har et gennemførligt krav mod selskabet, uanset om kravet, eventuelt efter at skaden (forsikringsbegivenheden) er indtrådt, reduceres eller forspildes ved undladelse af rettidigt at indgive skadesanmeldelse til selskabet (FAL § 21) eller af at fremsætte krav over for selskabet (FAL § 30) eller ved forældelse (FAL § 29).¹ Såfremt den sikrede skadelidte opnår en erstatning eller en større erstatning fra forsikringsselskabet, end han efter forsikringsaftalen her retskrav på (kulanceerstatning), bortfalder skadevolderens ansvar i tilsvarende omfang, jfr. UfR 1964, 276 SH. Afgørende efter § 19, stk. 1, er, om og i hvilket omfang skaden faktisk dækkes eller kan kræves dækket af tings- eller driftstabsforsikring.

Bonusbortfald. Størrelsen af præmien for en skades- eller driftstabsforsikring kan være afhængig af skadesforløbet, f.eks. således at forsikringstageren i skadefri år får en bonus i form af præmiereduktion for det følgende år, at forsikringstager rykker op eller ned i et præmieklassesystem, eller at præmien genforhandles. En skadelidt, der er dækket af en sådan forsikring, påføres i tilfælde af skade en forøget udgift til forsikring. Disse udgifter påvirkes imidlertid også af andre skader, og forsikringstageren vil i almindelighed have valget mellem at tegne forsikring med forskellige tarifieringssystemer. Den af loven tilsigtede virkning af den præceptive bestemmelse i § 19 bør ikke kunne begrænses gennem valg af tarifieringssystem, og UfR 1957, 20 H statuerede i overensstemmelse hermed, at skadelidte ikke kan kræve sin forhøjede præmieudgift (bonustab) erstattet af skadevolderen, såfremt dennes ansvar i øvrigt efter § 19 (i dommen efter FAL § 25) er bortfaldet. Der kan vel sættes spørgsmålstegn ved, om det er rimeligt således at gøre forskel på selvrisiko og bonustab f.eks. i autokaskoforsikring,² men den med UfR 1957, 20 H fastlagte praksis fik tilslutning i bemærkningerne til lovforslaget til § 19 (sp. 110) og kan næppe ventes ændret.

1. Medens den 5-årige forældelse over for den erstatningsansvarlige suspenderes, jfr. § 3 i Forældelsesloven af 1908, er 5-års fristen efter FAL § 29 absolut.

2. Jfr. *Lyngsø*: Dansk Forsikringsret, 3. udg. s. 270 f med note 13.

»Ikke erstatningsansvar«

Reglen i § 19 går ud på, at den ellers erstatningsansvarlige under de i reglen nævnte betingelser går fri for erstatningsansvar. Skadelidte kan derfor ikke vælge at undlade at anmelde skaden til sit forsikringselskab f.eks. for at undgå bonustab og i stedet afkræve skadevolderen erstatningen. Tvivl, om en skade er dækningsberettiget under skadelidtes forsikring, kan løses enten under en retssag anlagt af skadelidte mod forsikringselskabet eller – i forbrugerforsikring – under en klage til Forsikringsankenævnet.

Der må under en sag mellem skadelidte og skadevolder på sædvanlig måde føres bevis for, om den pågældende skade er dækket af forsikring. Et tilstrækkeligt bevis eller modbevis vil ofte kunne føres, uden at selskabet er part i sagen. Frembyder spørgsmålet, om skaden er dækket af forsikringen, væsentlig tvivl, kan det være hensigtsmæssigt fra først af at medindstævne eller at adcitere forsikringselskabet, jfr. Retsplejelovens § 250. Sagsøger skadelidte både skadevolder og forsikringselskabet under én sag, undgår han risikoen for først at tabe en sag mod den ene part og derefter at tabe en sag mod den anden part. Skadevolderens påstand over for forsikringselskabet må gå ud på anerkendelse af dækningspligt,¹ medens skadelidte kan påstå betaling af skaden, nedlægge en alternativ påstand om, at skaden enten skal dækkes af selskabet eller af skadevolder eller tilslutte sig selskabets frifindelsepåstand, således at kun skadevolderen afkræves betaling af erstatning.

Før EAL, bl.a. i UfR 1949, 190 Ø, antoges det, at skadevolder ikke har kunnet påberåbe sig »lempelse« efter FAL § 25, hvis det under sagen mellem skadevolder og skadelidte henstår som uafklaret eller tvivlsomt, om skaden overhovedet er dækket af forsikring.² Efter EAL er spørgsmålet, om skadelidtes tab er dækket af forsikring, en del af reglerne om selve svaret og ikke blot spørgsmål om lempelse af ansvar. Spørgsmålet må under en sag mellem skadelidte og skadevolder afgøres som andre tvivls spørgsmål. Skadevolder kan kræve, at skadelidte fremlægger sin police og

1. Kumulation er mulig efter Retsplejelovens § 250, uanset om påstandene er forskelligartede. Spørgsmålet, om forsikringsdækning består eller ikke, er aktuelt og af afgørende betydning for, om skadevolderen er ansvarlig. Spørgsmålet kan derfor afgøres også efter en aner-

kendelsepåstand, sml. Kommenteret Retsplejelov, 3. udg. 1982, § 250 note 12 og *Robert Bech: Adcitation* s. 69 note 1.

2. Jfr. *Ussing* i UfR 1938 B 66, og *Lyngsø: Dansk Forsikringsret*, 4. udg., s. 267.

eventuel relevant korrespondance med selskabet, jfr. Retsplejelovens § 298, og indkalde ansatte i forsikringsselskabet som vidner, eller forsikringsselskabet kan indtræde i sagen som part. Retten må træffe afgørelse om ansvaret på det foreliggende grundlag. Det retssystem, der gælder på skadesstedet (*lex loci delicti*) er i almindelighed afgørende for, om nogen kan drages til ansvar for skaden. Bestemmelserne i §§ 19–21 må opfattes (kvalificeres) som en bestanddel af selve ansvarsreglerne, og disse bestemmelser finder derfor anvendelse på skader, der sker i Danmark, uanset om en forsikring, der dækker skadelidte, er tegnet i dansk eller i et udenlandsk forsikringsselskab. Bestemmelser i en forsikringsaftale indgået med et udenlandsk selskab kan således ikke påvirke spørgsmålet om skadevolders erstatningsansvar, uanset om forsikringsaftalen i øvrigt er undergivet et fremmed retssystem, der ikke indeholder regler som EAL's kap. 2.

Ansvarsforsikring for skadevolder

Er der flere skadevoldere, og er en eller flere af disse dækket af ansvarsforsikring, gælder ifølge § 25, stk. 2, 1. pkt. reglerne i §§ 19, stk. 1 og 2, og 21. En erstatningsansvarlig, som ikke har ansvarsdækning, kan således gå fri for ansvar, med mindre ansvaret for ham er omfattet af §§ 19, stk. 2, eller 21.

Selvforsikring

Såfremt skadelidte er selvforsikrer, finder reglen i § 19, stk. 1, også anvendelse, hvis skadelidte er *staten, en kommune eller anden offentlig institution*, der i almindelighed er selvforsikrer, jfr. § 20. Skadevolderen ifalder således over for disse skadelidte kun erstatningsansvar, såfremt skaden er omfattet af undtagelsesreglerne i §§ 19, stk. 2, og 21.

Stk. 2,1) Undtagelse: Forsæt og grov uagtsomhed

Bestemmelsen i § 19, stk. 2, indeholder to væsentlige undtagelser fra hovedreglen i stk. 1 om ansvarsfrihed for skade, som er dækket af tings- eller driftstabsforsikring. Ansvar for en efter almindelige erstatningsregler erstatningsansvarlig person fastholdes efter § 19, stk. 2,1), dersom den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden *forsætligt eller ved grov uagtsomhed*. Retspraksis er ved afgørelsen af, om en skadevolders uagtsomhed må betegnes som grov, ikke bundet af praksis efter den ved EAL ophævede regel i FAL § 25, hvorefter erstatningsansvaret i almindelighed ikke blev lempet i tilfælde af »*betydelig simpel uagtsomhed*«. Dette følger af, at § 19

er en regel med et fast indhold, der foreskriver en væsentlig begrænsning af erstatningsansvar uden for offentlig og erhvervmæssig virksomhed, mens FAL § 25 gav domstolene en adgang til efter omstændighederne at lade ansvaret bortfalde. Skønselementet i FAL § 25 er udgået ved omstøbningsen af reglen til den nugældende § 19 i lovforslaget.

En uagtsomhed kan være grov uden at være en *bevidst uagtsomhed*. Reglen i § 19, stk. 1, 1) omfatter, jfr. nedenfor ad § 19, stk. 2, 2) kun skader forvoldt i privatlivet af en skadevolder som privatperson. Reglen må antages kun at ville fastholde ansvaret for en letsindighed, kådhed eller hensynsløshed, der må betegnes som uacceptabel og ikke rimeligvis kan passere uden en retlig sanktion. Der kan ikke opstilles bestemte formodninger for forbindelser mellem § 19, stk. 2, 1) og andre regler om grov skyld. Ansvaret efter denne bestemmelse i EAL omfatter formentlig et større område end f.eks. Straffelovens § 252 bl.a. om grov kådhed og hensynsløshed og tilfælde, hvor der normalt rejses tiltale efter §§ 241 og 249 om uagtsomt manddrab og vold.¹ Ansvaret omfatter på den anden side ikke alle tilfælde, hvor der efter en regel uden for Straffeloven pålægges en bøde for udvist uforsigtighed.

Erstatningsansvaret for skade forvoldt af arbejdstagere ved uforsvarlig adfærd efter retspraksis og den stadig gældende bestemmelse i DL 3-19-2 vil som oftest være omfattet af reglen i § 19, stk. 2, 2) om offentlig og erhvervmæssig virksomhed. Principalansvaret falder imidlertid uden for reglen i stk. 2, 2) for så vidt angår personer, der ikke er ansat i erhvervmæssig virksomhed, men f.eks. som hushjælp i principalens hjem. I så fald er arbejdsgiveren ansvarsfri for forsikringsdækket skade, med mindre han selv har udvist grov uagtsomhed (medskyld).

Der kan opstå særlige problemer ved reglens anvendelse, hvor skaden er en følge af en forsætlig handling, men ikke omfattet af forsættet. Ved brygstyveri antog UfR 1965, s. 192 Ø, at en brugstyv ved forsætligt at have sat sig i uretmæssig besiddelse af et motorkøretøj havde pådraget sig erstatningsansvar for skade, der måtte opstå på køretøjet under den stedfundne uberettigede brug af dette, også i tilfælde af at skaden ikke måtte kunne tilregnes ham som uagtsom. Dommen frifandt den pågældendes ansvarsforsikringselskab, idet ansvaret efter dets karakter ikke kunne antages at være omfattet af ansvarsforsikringen, hvilket formodentlig i overensstemmelse med selskabets procedure kunne være udtryk for, at dom-

1. Sml. herved *Greve m.fl.*: Straffeloven, speciel del, 3. udgave, s. 252 f med yderligere henvisninger.

men har betraget skaden som en slags forsætsansvar ud fra en casus mixtus betragtning, jfr. Gomard: Børns erstatningsansvar, s. 92. Tilsvarende synspunkter blev ikke taget i betragtning i UfR 1963, s. 164 H, hvor tre 15-årige drenge startede en motortromle og ved kørsel i indtil to timer forvoldte skade på tromlens maskineri. Her blev ansvarsforsikringsselskabet dømt, men, så vidt det ses, alene fordi der ikke var opstået et varetægtsforhold i overensstemmelse med en undtagelsesbestemmelse i policen, idet forsætssynspunktet ikke synes at have været gjort gældende. Som nævnt af Gomard det pågældende sted synes dommen fra 1965 at være af tvivlsom rigtighed, i det omfang den støttes på et casus mixtus ansvar, men det er næppe i strid med dommens formulering at støtte resultatet på en analogi fra reglen om, at lån skal lydesløst hjemkomme, jfr. DL 5. 8. 1., idet det synes lidet rimeligt, at brugstyens ansvar skal bedømmes efter en lempeligere målestok end låntagerens. Der er i så fald tale om objektivi-ansvar og ikke om forsæt. Resultatet må være, at brugstyens ansvar bortfalder, med mindre selve skaden er hidført ved grov uagtsomhed eller forsæt. Sker skaden i nær forbindelse med selve tyveriet, f.eks. under selve fjernelsen af genstanden eller i forbindelse med etableringen af den uberegtigede råden, vil det nok være mere nærliggende at lade forsættet til tyveriet omfatte skaden og fastholde tyvens erstatningsansvar.

Stk. 2, 2) Undtagelse: Offentlig eller erhvervmæssig virksomhed

Reglen i § 19, stk. 2, 2) fastholder – som en undtagelse fra § 19, stk. 1 om ansvarsfrihed – erstatningsansvaret efter almindelige erstatningsregler for skade, som er forvoldt ved udøvelse af *offentlig eller erhvervmæssig virksomhed* eller virksomhed, der kan ligestilles hermed. Bestemmelsen bevirker, at anvendelsen af hovedreglen i § 19, stk. 1 begrænses til privates skadegørende handlinger. Medtagelsen af virksomhed, som kan ligestilles med offentlig eller erhvervmæssig virksomhed, fører til, at alle handlinger, der udføres professionelt eller mod vederlag, normalt er omfattet af 2) og følgelig undergivet almindelige ansvarsregler. Således som reglen er formuleret, er der formodning for, at en virksomhed falder ind under 2), hvis der er tvivl.¹ Det ansvar, der fastholdes, er både principalansvar

1. Sondringen kan være vanskelig, når der er tale om ansvar efter hundeloven. Ansvaret påhviler imidlertid i henhold til lovens § 8 besidderen, og spørgsmålet, om bortfald af ansvar er ude-

lukket efter 2) må afgøres på grundlag af formålet med at besidde hunden, eventuelt hvad hunden måtte være brugt til i den situation, hvori skaden skete. Helt umuligt at føre bevis vil det

for institutioner og virksomheder og selvstændigt næringsdrivendes ansvar for deres egne handlinger. En håndværksmester eller en udøver af et liberalt erhverv, f.eks. en advokat, revisor eller læge er således fuldt ansvarlig for den skade, han måtte forvolde, uanset om de er sket ved en faglig fejl.

Reglen omfatter også principalansvar efter DL 3-19-2. En uforsvarlig handling, som begås af en arbejdstager, påfører efter DL 3-19-2 arbejdsgiveren ansvar, såfremt handlingen er begået under udførelsen af vedkommendes tjeneste eller hverv. Handlinger, som falder uden for denne ramme, hæfter arbejdsgiveren ikke for, jfr. f.eks. UfR 1952, 73 H.¹ Spørgsmålet om ansvar for arbejdstagere for skade, der ikke forvoldes under udførelse af tjenesten eller hvervet, beror på reglerne i § 19, stk. 1 og stk. 2, 1). Arbejdstagerens ansvar for skade, for hvilken også arbejdsgiveren efter DL 3-19-2 er ansvarlig, falder ikke ind under 2), selv om skaden er forvoldt under arbejdstagerens erhvervsmæssige virksomhed, men beror på reglerne i §§ 19, stk. 3, og 23.

Lempelsesreglen bortfaldet

EAL har i § 29, nr. 1 ophævet FAL § 25, og den tidligere omfattende retspraksis om anvendelsen af »lempelsesreglen« i § 25, stk. 1, 2. pkt. har dermed mistet sin betydning. Erstatningspligten kan ikke efter EAL – som tidligere efter FAL § 25 – lempes i tilfælde, hvor ansvaret alene hviler på DL 3-19-2, eller hvor skaden er forvoldt ved simpel uagtsomhed. For offentlige virksomheder og erhvervsvirksomheder fastholdes ansvaret efter de almindelige erstatningsregler uden mulighed for lempelse. Ansvarret er således for disse skadevoldere skærpet i forhold til den tidligere retspraksis efter FAL § 25. EAL indeholder imidlertid i § 24 en almindelig lempelsesregel, der giver mulighed for at nedsætte eller ophæve et ansvar, der ville virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige. Reglerne i § 19, stk. 2, og – for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed – § 25 er ikke præceptive, jfr. § 27 om ugyldighed af aftaler, der fraviger visse af reglerne i EAL til ugunst for den erstat-

ofte være, hvis skaden er forvoldt af en ukendt hund, hvor erstatning skal udredes af Foreningen til overtagelse af Ansvarsforsikring for Hunde. Uanset den opstillede formodningsregel må hensigten bag reglerne om regresbort-

fald nok føre til, at den ukendte hund må anses for en »privathund«.

1. Se nærmere *Gomard* i J 1960, 546 ff og *A. Vinding Kruse: Erstatningsretten*, 3. udg. s. 238 ff.

ningsberettigede eller erstatningsansvarlige. En erhvervsvirksomhed kan derfor fraskrive sig erstatningsansvar for skade, der forvoldes under udøvelse af virksomheden i samme omfang som hidtil.¹ (En ansvarsfraskrivelse udelukker ikke en anvendelse af den almindelige lempelsesregel i § 24).

Stk. 3. Arbejdstagere

Reglen i § 19, stk. 3 indeholder en særlig bestemmelse om en arbejdstagers ansvar for skade forvoldt under udførelsen af arbejdet. Ansvar for forsikringsdækket skade fastholdes kun, hvor skaden er voldt med forsæt eller grov uagtsomhed. Arbejdstagere ifalder altså personligt ansvar på samme måde som »private« skadevoldere, jfr. ovenfor ad § 19, stk. 2, 1). Herudover indskrænkes ansvaret yderligere. Er der ikke tegnet tings- eller driftstabsforsikring, er arbejdstageren alligevel ikke erstatningsansvarlig, hvis ansvaret er dækket af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. Reglen i § 19, stk. 3, angår kun skader, for hvilke arbejdsgiveren er ansvarlig efter DL 3-19-2. Sådanne skader vil være dækket af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. En dansk erhvervs- og produktansvarsforsikring vil i øvrigt normalt også dække de i forsikringstagerens tjeneste værende personer som sikrede og kun undtage ansvar for skade forvoldt med forsæt eller under selvforskyldt beruselse.² Skader, som arbejdstageren har forvoldt som privatperson eller under udøvelse af erhvervsvirksomhed for sig selv, medfører ikke medansvar for arbejdsgiveren efter DL 3-19-2, og arbejdsgiverens ansvarsforsikring dækker ikke. Arbejdstagerens ansvar beror på de almindelige regler i § 19, stk. 1 og 2.

(Er skaden ikke dækket af en tings- eller driftstabsforsikring eller – for skade under udførelsen af arbejde for andre – arbejdsgiverens ansvarsforsikring, finder reglerne i EAL kapitel 2 om ophævelse af ansvaret ikke anvendelse, men ansvaret kan lempes efter den særlige regel om arbejdstageres ansvar i § 23. Denne særlige regel giver mulighed for at lempe ansvaret i væsentlig videre omfang end den almindelige lempelsesregel i § 24. Reglen i § 19, stk. 3, påvirker ikke arbejdsgiverens ansvar.)

Arbejdstagerens ansvar bortfalder efter § 19, stk. 3, såfremt skaden er dækket af en tingsforsikring eller driftstabsforsikring eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. Arbejdstagerens ansvar bortfalder, uanset at

1. Jfr. *Gomard*: Obligationsret, 2. hæfte 1982, s. 202, med henvisninger og bl.a. UFR 1973, 544 H med note 2.

2. Jfr. *Industriens produktansvar og -forsikring*, 1981 (udgivet af Industrirådet) s. 127 f.

han har forvoldt skaden i forbindelse med sit arbejde, med mindre han har handlet forsætligt eller groft uagtsomt. En arbejdstagers ansvar for forsikringsdækket skade er altså i princippet undergivet samme regel, hvad enten han optræder som privatperson eller i sit arbejde. Reglen om, at erstatningsansvaret også bortfalder, hvor skaden ikke er dækket af tings- eller driftstabsforsikring, men er omfattet af arbejdsgiverens ansvarsforsikring – selv om denne (undtagelsesvis) ikke dækker arbejdstageren som sikret – stemmer overens med reglen i § 25, stk. 2, 1. pkt. om begrænset erstatningsansvar for den eller dem af flere skadevoldere, der ikke alle er dækket af ansvarsforsikring, jfr. nærmere kommentaren nedenfor til § 25.

Reglen i § 19, stk. 3 gælder også om arbejdstagerens ansvar for skade, som arbejdstageren under arbejdet har *tilføjet arbejdsgiveren*. Sådan skade vil ikke være dækket af arbejdsgiverens ansvarsforsikring, men kan være omfattet af en tings- eller driftstabsforsikring. (Arbejdstagerens ansvar over for arbejdsgiveren kan endvidere, selv om det fastholdes efter § 19, stk. 3, lempes efter § 23, stk. 3.)

Reglen i § 19, stk. 1, omfatter kun tingsskade og almindelig formueskade. Reglen i § 19, stk. 3, omfatter for så vidt angår skader, som er dækket af arbejdsgiverens ansvarsforsikring, *også personskade*. Lempelsesreglerne i §§ 23 og 24 omfatter alle former for skade. Reglerne i § 19, stk. 1 og 3 om skade, som er dækket af forsikring, gælder også, hvor *arbejdsgiveren er en offentlig institution*, der er selvforsikrer, jfr. § 19, stk. 3. om ansvarsdækning. Den, der er ansat i en sådan institution, er således kun erstatningsansvarlig for skade, som han under sit arbejde tilføjer tredie-mand ved et uforsvarligt forhold, dersom han har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, idet han er stillet, som om den offentlige institution efter § 20 var dækket af en sædvanlig produkt- og erhvervsansvarsforsikring. Dette gælder også skade, som den ansatte på en måde, som efter almindelige regler er erstatningsansvarspådragende, forvolder på institutionens ejendom.

Reglen angår erstatningsansvar både efter den almindelige culparegel og efter andre i almindelighed strengere regler. Udvidelsen af reglen til også at omfatte *andre erstatningsregler end culpareglen*, bortset fra dem, der er opregnet i § 21, har dog i relation til arbejdstagere kun en beskednen praktisk betydning, da flertallet af disse regler kun pålægger virksomheden (arbejdsgiveren) det skærpede ansvar, jfr. herved Færdselslovens § 104, stk. 2, hvorefter chaufføren kun er ansvarlig efter »lovgivningens almindelige regler« (og i øvrigt direkte sikret ved policen).

§ 20 *Staten, en kommune eller en anden offentlig institution, der i almindelighed er selvforsikrer, er stillet, som om forsikring var tegnet, jfr. § 19.*

Både offentlige institutioner og private virksomheder undlader undertiden at tegne ellers almindeligt udbredte forsikringer, fordi de på grund af deres betydelige størrelse eller beskedne risici bevidst vælger at stå som selvforsikrer. Undladelsen af at tegne forsikring kan også skyldes en forglemmelse, eller at institutionen negligerer sit skadesrisikoproblem. Undladelse af at afdække forsikringsbare risici ved forsikring har ikke kun betydning for institutionen selv, men også for eventuelle skadevoldere, efter at lovgivningen har tillagt forsikring den refleksvirkning, at ansvaret for ellers erstatningsansvarlige for skaden bortfalder. Undladelse af at tegne sædvanlig forsikringsdækning øger omverdenens ansvarsrisiko. Før EAL afviste domstolene at anvende analogien af lempelsesreglen af FAL § 25 på institutioner og virksomheder, som ikke havde sædvanlig forsikringsdækning eller på grund af deres størrelse og organisation havde en risiko-udjævning inden for deres egen ramme, jfr. UfR 1951, 680 H (TfR 1952, 325) og 1968, 217 H (UfR 1968 B, 145 og 336). Afgørelsen i sagen fra 1968 blev kritiseret i Folketinget (FT 1967/68, 2. samling, sp. 3007 ff), og kritikken blev imødekommet ved en regeringsbeslutning om en – skrøbelig og midlertidig – ordning, der blev meddelt alle statens styrelser i cirkulæreskrivelse nr. 97 af 18. marts 1971 gående ud på, at staten ikke bør rejse erstatningskrav i tilfælde, hvor domstolene må antages at ville have ladet ansvaret bortfalde, hvis skaden havde været dækket af skadesforsikring. Selvforsikringsproblemet har nu fået en lovfæstet løsning i EAL § 20.¹ Vanskelighederne ved at udforme en regel, som i et rimeligt omfang behandler visse private virksomheder som selvforsikrere, er store, og tanken er opgivet. Bestemmelsen i § 20 angår kun staten, kommunerne og offentlige institutioner. Vanskelighederne ved at afgrænse en selvforsikrerregel for den offentlige sektor er også betydelige, og bestemmelsen i § 20 har ikke taget klar stilling til alle disse vanskeligheder. En af grundene til, at det er vanskeligt at afgrænse en selvforsikringsregel som supplement til reglen i § 19 (efterfølgeren for FAL § 25), er, at der – bortset fra bygningsbrandforsikring – ikke kan opregnes bestemte forsikringsarter med et gi-

1. Kommissionsforarbejder i Betænkning nr. 215/1959 og i Betænkning II nr. 829/1978, navnlig s. 26 ff.

vet indhold, som virksomheder i almindelighed tegner, således at f.eks. flertallet af tilsvarende virksomheder har sådanne forsikringer. En fastlæggelse af, hvad der er gængs forsikringsdækning, er yderligere vanskelig at foretage for offentlige institutioner, da disse institutioner ikke i almindelighed har en bred forsikringsdækning. En sammenligning af en given institution med andre må derfor være en sammenligning med den private sektor, men mange offentlige institutioner har kun ringe lighed med private erhvervsvirksomheder. En anden vanskelighed ved fortolkningen af § 20 er, at i vort blandingsøkonomiske samfund har begrebet offentlig institution ikke en skarp kontur.

Offentlig institution

Tanken bag § 20 taler for, at bestemmelsen foruden statens departementer, direktorater og styrelser samt kommunernes bestyrelser og forvaltninger omfatter enhver virksomhed, hvis administration og økonomi er præget af dens nære forbindelse med stat eller kommune. Bestemmelsen i § 20 omfatter formentlig bl.a. Civilforsvaret, DSB, P&T, hospitaler, børnehjem og plejehjem, også hjem der for stat eller kommuner drives af en privat organisation som f.eks. Røde Kors eller EGV. En henvisning til den almindelige opfattelse eller sprogbrug er lidet oplysende og mindre tilfredsstillende. Som svar på et spørgsmål (nr. 4 af 22.2. 1984) fra Folketingets retsudvalg om forståelsen af ordene »*anden offentlig institution*« i § 20, udtalte Justitsministeren, at afgrænsningen må foretages med udgangspunkt i, hvad der i forvaltningsretten forstås ved offentlig forvaltning, og henviste til bemærkningerne til § 1, stk. 1 om udtrykket »alle dele af den offentlige forvaltning« i det den 3. oktober 1984 genfremsatte Forslag til Forvaltningslov, jfr. nu Lov nr. 571 af 19.12.1985. Se også denne lovs § 1 stk. 2.

I almindelighed

Bestemmelsen i § 20 går ud på, at reglerne i § 19 gøres anvendelige på stat, kommune og anden offentlig institution, der »i almindelighed« er selvforsikrer. *Staten* er selvforsikrer i lovens forstand og derfor uden videre omfattet af § 19 for al tingsskade og driftstab, uanset om risikoen kan dækkes af gængse forsikringer. Ansatte i statens tjeneste ifalder ligeledes kun erstatningsansvar for skade, som de under udførelsen af deres arbejde tilføjer andre, såfremt de har forvoldt skaden med forsæt eller grov uagtsomhed, jfr. §§ 20 og 19, stk. 3. Dette gælder, uanset om vedkommende statsinstitution f.eks. har tegnet kaskoforsikring for sine biler, og uanset

om forsikringsaftalen måtte indeholde dækningsbegrænsninger eller regler om selvrisiko, jfr. Motiverne Sp. 114. Det må formentlig i det hele antages, at en offentlig institution er omfattet af § 20, uanset om den i større eller mindre omfang har valgt at afdække visse risici ved forsikring. Motivet til at tegne forsikring kan være et ønske om ikke selv at skulle foretage skadesbehandling, men kan også være et ønske om at undgå budgetmæssige »spidser«.

I Motiverne til § 20 (sp. 114) antages derimod, at ordene »i almindelighed« viser, at en offentlig institution kun er omfattet af § 20, hvis institutionen konsekvent har undladt at forsikre sig. En offentlig institution, der kun har undladt af forsikre sig mod visse skadestyper, skulle således ikke være omfattet af bestemmelsen. En kommune, der har tegnet bygningsbrandforsikring for (nogle af) sine bygninger i Kommunernes Gensidige Forsikringsselskab, men ikke tegner løsørebrandforsikring, skulle f.eks. kunne gøre erstatningsansvar gældende over for den, der i privatlivet ved simpel uagtsomhed har forvoldt en brandskade på kommunens løsøre. Kun hvor tegningen af en (speciel?) forsikring har karakter af en undtagelse, skal institutionen være undergivet § 20. Denne snævre fortolkning af § 20 er, når reglen overhovedet accepteres, dels urimelig, dels i strid med tanken bag reglen, således som den har fundet udtryk i Betænkning II nr. 829/1978 om lempelse af erstatningsansvar m.v., s. 60. Det siges her, at undladelse af at tegne forsikring kan skyldes, »at den pågældende virksomhed er så stor, at den risikospredning, der er kernen i al forsikring, allerede foreligger inden for virksomheden selv. Dette er klart tilfældet for statens vedkommende og kan også være tilfældet for kommuner og store private firmaer. I sådanne tilfælde bør skadelidte stilles, som om forsikring var tegnet.« Se også samme betænkning s. 27, hvor det siges: »Set fra skadevolders synspunkt kan det i hvert fald forekomme tilfældigt og urimeligt, at han skal betale erstatning, fordi netop denne skadelidte ikke har forsikret.«

Regelen bæres således også af et tungtvejende hensyn til skadevolder, der ikke bør stilles ringere, fordi skadelidte har økonomisk styrke til at bære tabet selv.

Den rimeligste fortolkning af § 20 og den fortolkning, som ligger baggrunden for bestemmelsen nærmest, er derfor, at en offentlig institution, som helt eller delvis er selvforsikrer, i det hele behandles efter reglen i § 19 for så vidt angår tingsskade og driftstab. Kun, hvor en institution eller kommune konsekvent tegner sædvanlige forsikringer, og hvor den omstændighed, at der ikke er forsikringsdækning, alene skyldes, at den pågældende risiko ikke kan dækkes ved en forsikring, eller at forsikring ved

fejltagelser eller lignende undtagelsesvis ikke er tegnet, er der rimelighed i at ligestille institutionen med andre uforsikrede. Undlader en kommune konsekvent at tegne f.eks. glasforsikring for sine bygninger, må dette være udtryk for, at kommunen har vurderet, at den nødvendige risikoudjævning finder sted inden for kommunen selv, og det er ikke stemmende med hensynene bag § 20, om kommunen skulle kunne gøre ansvar gældende over for simpelt uagtsomme private skadevoldere. At kommunen kan have taget denne regresmulighed i betragtning ved beslutningen om at undlade at tegne forsikring, viser netop, at denne regresadgang bør afskæres, hvis EAL's intentioner skal følges.¹

En offentlig institution, der ikke er omfattet af § 20, kan gøre erstatningsansvar gældende efter almindelige erstatningsregler for skader, som den ikke har tegnet forsikring imod, samt for så vidt angår forsikringsdækkede typer af skader både for en selvrisiko, selv om denne måtte være usædvanlig høj, og for dele af skaden, som ikke måtte være dækket som følge af underforsikring.

§ 21 *§§ 19 og 20 gælder ikke for erstatningsansvar, der er omhandlet i*

- 1) *Færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, eller som i øvrigt er dækket af den for køretøjet lovpligtige ansvarsforsikring,*
- 2) *luftfartsloven eller*
- 3) *søloven.*

Reglerne i §§ 19 og 20 om reduktion af erstatningsansvaret for skade, som er dækket af forsikring eller rammer en selvforsikret offentlig institution, omfatter ikke erstatningsansvar efter Færdselslovens §§ 101–104, Luftfartsloven eller Søloven. Den økonomiske byrde ved at bære (forsikre sig mod) ansvar efter disse regler bør bæres af dem, der bruger eller lader disse trafikmidler bruge og – for skibe og fly – er erstatningsreglerne i vidt omfang fastlagt i internationale konventioner, som ikke énsidigt kan eller bør ændres af et enkelt land. Reglen i § 21 overlappes for så vidt angår

1. Anderledes *Vinding Kruse & Møller*, s. 285.

Færdselsloven delvis og for så vidt angår Sø- og luftfartslov næsten fuldstændig af § 19, stk. 2, nr. 2. Ansvar efter Luftfartsloven eller Søloven er i almindelighed ansvar i forbindelse med udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed, og disse to undtagelser i § 21 har derfor kun en yderst beskeden selvstændig praktisk betydning.

Den første af de i § 21 opregnede undtagelser fra reglerne i §§ 19 og 21 angår

1. Færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer

Undtagelsen i § 21, nr. 1 omfatter ikke alene ansvar for motorkøretøjer efter Færdselslovens §§ 101–104, men alt ansvar, der er dækket af en motoransvarsforsikring, som er tegnet til opfyldelse af forsikringspligten efter Færdselslovens § 105. En motoransvarsforsikring dækker i almindelighed også ansvar for skade, som er forvoldt på privat område og på vej, som ikke benyttes til almindelig færdsel af en eller flere færdselsarter, d.v.s. uden for det område, hvor Færdselsloven gælder, jfr. dennes § 1. På privat område skal den erstatningsansvarliges ansvar formentlig bedømmes efter almindelige bevisbyrderegler, og forsikringen dækker kun dette ansvar. Motoransvarsforsikringer dækker i almindelighed også førerens ansvar efter den almindelige culparegel med sædvanlig bevisbyrde for personskade tilføjlet ejeren eller brugeren af det forsikrede køretøj, f.eks. i tilfælde hvor denne har været passager i køretøjet. Undtagelsen i § 21 omfatter ansvar efter Færdselsloven, selv om dette af en eller anden grund – i strid med reglerne i Færdselslovens § 105 – ikke er blevet forsikret. Ansvar for personskade forvoldt af ukendte og for både person- og tingsskade forvoldt af uforsikrede motorkøretøjer dækkes i øvrigt i forhold til skadelidte af automobilforsikringsselskaberne i fællesskab gennem Dansk Forening for international Motorkøretøjsforsikring, som indtræder i skadelidtes krav over for den uforsikrede skadevolder. I denne situation bortfalder skadevolderens erstatningspligt ikke, selv om tingsskaden har været forsikringsdækket.

Baggrunden for undtagelsesbestemmelsen i § 21, nr. 1, er, at ansvaret for skade voldt af motorkøretøjer bør bæres af de motorkørende, og at det ville være uhensigtsmæssigt at bryde ind i de komplicerede tarifsystemer, som gælder for motoransvarsforsikringer. En ændring af ansvarsreglerne, hvorved regres forsikringsselskaberne imellem i tilfælde af sammenstød blev ophævet, ville føre til en væsentlig omfordeling af præmiebyrden på de forskellige kategorier af motorkøretøjet. I den af Trafikerstatningsudvalget afgivne Betænkning nr. 1036/1985 er der ikke foreslået ændringer

med hensyn til ansvaret for skader, der er dækket af forsikringer.¹, uanset at ansvarsgrundlaget foreslås ændret til objektivt ansvar, jfr. nu Lov nr. 495 af 27.11.1985 om ændring af færdselsloven.

2. Luftfartsloven

Luftfartsloven findes i §§ 106–114 (befordrerens ansvar for skade på flypassagerer og på befordret gods), og i §§ 127–130 (skade på person eller ting uden for fartøjet).

3. Søloven

Erstatningsreglerne i Søloven findes i dennes §§ 118–123 (bortfragterens ansvar for gods, bortset fra rejsegods), §§ 188–201 (bortfragterens ansvar for personskade og skade på rejsegods), §§ 220–222 (erstatningsansvar ved sammenstød mellem skibe), §§ 233–243 (rederens erstatningsansvar) og §§ 267–284 (erstatningsansvar for olieskader).

Opregningen af undtagne love i § 21 er udtømmende. Ansvar, som kan støttes på andre særlige regler om et ansvar, som er skærpet i forhold til culpareglen som f.eks. lovbekg. nr. 669 af 28. december 1977 om elektriske stærkstrømsanlæg § 6, Undergrundsloven nr. 293 af 10. juni 1981 § 35, eller Lov om erstatning for atomskade (nukleare skader) nr. 332 af 19. juni 1974 § 13 er ikke undtaget fra §§ 19 og 20, men den praktiske betydning heraf er ikke stor, fordi ansvar efter disse regler så godt som altid vil være et ansvar for skade, forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed, jfr. § 19, stk. 2, 2). Ansvar efter Hundelovens § 8 eller efter Jagtlovens (lovbekg. nr. 57 af 11. februar 1983) § 9 er ikke undtaget fra reglerne i §§ 19 og 20, og det er uden betydning for anvendelsen af disse regler, at ansvaret er dækket af en lovpligtig ansvarsforsikring.

1. Man har således netop af de anførte tariffmæssige grunde opgivet tanken om at afskære regres over for skadevolderen

og dermed fratage det synspunkt, at skaden bør bæres af tings- eller driftstabsforsikringen.

§ 22 *Såfremt der er erstatningsansvar for en skade, der er dækket af en skadesforsikring, indtræder forsikringsselskabet i det omfang, det har betalt erstatning, i den skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige.*

Stk. 2. *Ved livs-, ulykkes- eller sygeforsikring eller anden personforsikring har selskabet uanset forsikringens karakter intet krav mod den erstatningsansvarlige.*

Stk. 1. Skadesforsikring. Regres

Erstatningsansvar for skade, der er dækket af skadesforsikring, fastholdes også ved simpel uagtsomhed, for så vidt angår private skadevoldere og arbejdstagere, hvis der foreligger forsæt og grov uagtsomhed, og for så vidt angår udøvelse af offentlig og erhvervmæssig virksomhed. Erstatningsansvaret fastholdes endvidere, når det støttes på de særlige regler i Færdselsloven, Luftfartsloven og Søloven. (§§ 19, stk. 2 og 3, samt 21). Et forsikringsselskab, der helt eller delvis har dækket en skade, for hvilken en anden er ansvarlig, indtræder efter § 22 i det omfang, det har betalt erstatning, i skadelidtes krav mod den eller de erstatningsansvarlige. Reglen i § 22 om, at forsikringsselskabet ved at betale erstatning erhverver skadelidtes fordring ved subrogation, stemmer overens med den tidligere bestemmelse i FAL § 25, stk. 1, 1. pkt. Den tidligere regel i FAL § 25, stk. 1, 2. pkt. om eventuel lempelse af erstatningspligten er derimod erstattet af reglerne i § 19, der begrænser ansvaret og dermed forsikringsselskabernes regres til forsæt og grov uagtsomhed for så vidt angår skadegørende handlinger i privatlivet, men udvider ansvaret for offentlig og erhvervmæssig virksomhed, jfr. nærmere § 19, stk. 2, nr. 2, og kommentaren til denne bestemmelse.

Stk. 2. Personforsikring. Ingen regres

Reglen i § 22, stk. 2 angår personforsikringer. Udbetalinger under sådanne forsikringer giver ikke forsikringsselskabet krav mod en erstatningsansvarlig, hvis ansvar efter § 19 fastholdes, uanset om forsikringen yder »virkelig skadeserstatning«, og uanset om udbetalingen er sket til dækning af personskade, som er omfattet af den erstatningsansvarliges ansvar.¹ En sygeforsikring har således ikke regres for udgifter til lægehjælp

1. Den tidligere bestemmelse i FAL § 25, stk. 2, gjorde derimod undtagelse for

personforsikring, der har karakter af »virkelig skadeserstatning.«

m.v., som den måtte have godtgjort skadelidte. Beløb, som skadelidte modtager fra personforsikring i anledning af personskade, nedsætter dog hans mulige erstatningskrav mod skadevolderen, hvis forsikringsydelsen har karakter af virkelig skadeserstatning og tjener til dækning af helbredelsesudgifter og andre udgifter i henhold til § 1, stk. 1, eller tabt arbejdsfortjeneste i henhold til § 2, stk. 2.

Begrebet personforsikring anvendes ikke i FAL. Personforsikring omfatter enhver form for livsforsikring, ulykkesforsikring eller sygeforsikring, både summaforsikring og skadesforsikring eller – som det hed i FAL § 25, stk. 2–3 – forsikring, hvis ydelser har karakter af virkelig skadeserstatning. Reglen i § 22, stk. 2, om privat personforsikring stemmer overens med reglen i § 17 om social forsikring og ydelser i henhold til anden social lovgivning. (En arbejdsskadeforsikring har ej heller regres mod skadevolderen, men ydelserne efter ASFL fragår i skadelidtes krav mod den eller de erstatningsansvarlige, jfr. ASFL §§ 55 som ændret ved EAL § 30).

Den forskel mellem personforsikring og anden forsikring, som er foreskrevet i § 22, gør det nødvendigt at præcisere grænsedragningen mellem de to forsikringsarter.² Den, der udøver et liberalt erhverv, kan tegne en særlig driftstabsforsikring, som i tilfælde af indehaverens sygdom eller tilskadekomst dækker udgifter til husleje, personale m.v. på basis af foreliggende regnskaber. En sådan forsikring behandles skattemæssigt som en egentlig driftstabsforsikring, d.v.s. at præmien er en fradragsberettiget omkostning efter Statsskattelovens § 6, og forsikringsydelserne er indkomstskattepligtige driftsindtægter (afbrudsforsikring). En »erhvervsudygtighedsforsikring«, hvis ydelser er uafhængige af dokumentation for det lidte økonomiske tab, er derimod omfattet af reglerne i Pensionsbeskatningsloven. Det er ikke givet, at behandlingen af forsikringer i skattemæssig henseende eller i relation til Forsikringsvirksomhedsloven, jfr. bl.a. dennes § 8, også er afgørende for grænsedragningen efter EAL § 22. Men det må formentlig antages, at den førstnævnte afbrudsforsikring er en skadesforsikring, som er omfattet af reglen i stk. 1, og ikke en personforsikring i henhold til stk. 2, uanset at forsikringen i visse forsikringstekniske henseender, f.eks. med hensyn til fremskaffelse af helbredsoplysninger og vurderingen af risikoen, behandles som en personforsikring.

2. Sml. herved *Lyngsø*: Forsikringsret 4. udg., s. 35 f, med note 16 og s. 487.

Subsidiære dækninger

Mange ulykkesforsikringer indeholder en *tandskadedækning*, som er *subsidiær*, d.v.s. at dækningen kun ydes, såfremt den nødvendige tandbehandling ikke kan opnås vederlagsfrit eller fås betalt af skadevolderen. Tandskadedækningen er en personforsikring, og selskabet kan ikke gøre regres mod skadevolderen, jfr. stk. 2. Da tandskadedækning samtidig har karakter af virkelig skadeserstatning, nedsættes den erstatning, der tilkommer skadelidte, som ovenfor anført, med, hvad der måtte være udbetalt fra forsikrings-selskabet, og en aftale om subsidiær dækning vil derfor være en aftale til ugunst for den erstatningsansvarlige, jfr. § 27, stk. 2. § 22 stk. 2 ville blive gjort indholdsløs af en sådan aftale om subsidiær dækning, som således næppe vil være gyldig, jfr. Motiverne sp. 125 og sp. 111 om det tilsvarende spørgsmål i forbindelse med § 19, stk. 1. Heraf følger, at skadelidte ikke kan rejse krav direkte mod skadevolderne på betaling af de forsikringsdækkede udgifter til tandbehandling, selv om erstatningen ikke falder ind under reglen i § 19, stk. 1, idet denne regel kun omfatter tings- og driftstabserstatning.

EAL har derimod ikke taget stilling til forholdet mellem forsikrings-selskabet og det offentlige. En bestemmelse i en ulykkesforsikring om, at tandskadedækning er subsidiær, kan derfor opretholdes i forhold til det offentlige, i det omfang ydelserne fra det offentlige er vederlagsfri.

Fører- og passagerulykkesforsikringer indeholder ofte en klausul om subsidiær dækning, f.eks. om, at forsikrings-selskabet kun hæfter i det omfang, skadelidte ikke opnår erstatning fra en eventuel skadevolder. Disse ulykkesforsikringer er imidlertid summaforsikringer og har ej heller efter retstilstanden før EAL påvirket skadevolders erstatningsforpligtelse. Heller ikke efter EAL påvirkes skadevolders erstatningspligt af sådanne forsikringer, og vilkåret om subsidiær dækning må som hidtil anses for lovligt og gyldigt.

Stk. 2 omhandler kun forsikringer. Udbetalinger fra understøttelsesforeninger kan efter omstændighederne ikke sidestilles med forsikringsydelser, jfr. den ovenfor ad § 17 omtalte højesteretsdom i UfR 1983, s. 153.

Kapitel 3: Forskellige bestemmelser

Arbejdstageres erstatningsansvar

§ 23 *Erstatning, som en arbejdsgiver har måttet udrede som følge af en arbejdstagers uforsvarlige adfærd, kan kun kræves betalt af denne i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, arbejdstagerens stilling og omstændighederne i øvrigt.*

Stk. 2. *Arbejdstagerens erstatningsansvar over for skadelidte kan nedsættes eller bortfalde, hvis det findes rimeligt under hensyn til de i stk. 1 nævnte omstændigheder og til skadelidtes interesse. Erstatning, som arbejdstageren har måttet udrede, kan denne kræve betalt af arbejdsgiveren i det omfang, ansvaret endeligt skal påhvile arbejdsgiveren efter stk. 1.*

Stk. 3. *Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse på arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdstageren for skade, denne i øvrigt forvolder arbejdsgiveren i tjenesten.*

Bestemmelsen i § 19, stk. 3, fritager arbejdstageren for ansvar for skade, som er dækket enten af tings- eller driftstabsforsikring eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring, med mindre skaden er forvoldt med forsæt eller grov uagtsomhed. Det ansvar for skade forvoldt under udførelsen af arbejde i en andens tjeneste, som efter § 19, stk. 3, kan gøres gældende mod en arbejdstager, fordi skaden ikke er forsikringsdækket, eller fordi arbejdstageren har udvist grov skyld, kan efter bestemmelsen i § 23 nedsættes eller bortfalde, hvis det findes rimeligt.¹ Bestemmelsen i § 23 er ny i lovgivningen, men indholdet af reglen afviger næppe meget fra, hvad der hidtil har været anset for gældende ret eller dog er praktiseret, dels fordi arbejdstageren ofte ikke har kunnet opfylde et eventuelt erstatningskrav, dels og vel navnlig fordi det kun i tilfælde af grove fejl er stemmende med

1. Det kunne f.eks. findes rimeligt, hvis arbejdsgiveren ikke har tegnet sædvanlig forsikring.

retsfølelse og rimelighed at gøre arbejdstagere ansvarlige for krav, som efter DL 3-19-2 kan rettes mod virksomheden.¹

Bestemmelserne i § 23 omfatter – som EAL i øvrigt – såvel tilfælde, hvor virksomheden er ansvarlig efter reglerne om ansvar uden for kontrakt, som hvor ansvaret støttes på kontrakt. Bestemmelsen giver kun arbejdsgiveren regresret, hvor arbejdstageren har udvist culpa, jfr. ordene »arbejdstagers uforvarlige adfærd«, og det endda kun i begrænset omfang. Regres i tilfælde af objektivt ansvar hos arbejdstageren er ikke omfattet af § 23, stk. 1, men dette er uden praktisk betydning, da kun virksomheden, men næppe nogensinde dens arbejdstagere ifalder objektivt ansvar for skade, forvoldt under udførelsen af arbejdet.

Arbejdstagerens beskyttelse imod den ansvarsbyrde, som påhviler ham efter almindelige erstatningsregler for uforsikret skade og efter § 19, stk. 3, for forsikringsdækket skade, omfatter både (1) regreskrav fra arbejdsgiveren, efter at denne har erstattet skaden, jfr. stk. 1, (2) direkte krav fra skadelidte mod arbejdstageren, jfr. stk. 2, og (3) erstatningskrav fra arbejdsgiveren mod arbejdstageren for skade, tilføjet arbejdsgiveren, jfr. stk. 3.

Bestemmelsen omfatter ligesom DL 3-19-2 ikke blot professionelle, erhvervsmæssige arbejdsforhold, men alle tilfælde, hvor en person yder en anden hjælp med udførelsen af et arbejde under denne andens ledelse, jfr. herved UfR 1937, 785 H.

1. Arbejdsgiverens regreskrav mod arbejdstageren (stk. 1).

EAL har ikke ophævet DL 3-19-2. Grundsætningen, som anses for indeholdt i DL's regel om principalansvar, berøres ikke af EAL. Arbejdsgivere er stadig pligtige at betale erstatning for skade, som deres arbejdstagere forårsager ved uforvarlig adfærd i tjenesten, men medens det tidligere har været en forudsætning for det rene 3-19-2 ansvar, at arbejdstageren selv var erstatningsansvarlig, giver § 23 en mulighed for at lempe arbejdstagerens ansvar uden at lempe arbejdsgiverens. Tidligere kunne arbejdsgiverens ansvar endvidere lempes efter den ved EAL § 29 ophævede FAL § 25, men dette ansvar vil nu normalt være omfattet af § 19, atk.2, nr. 2, og således skulle fastholdes fuldt ud også i tilfælde, hvor

1. Baggrunden for reglen i § 23 er omtalt i Betænkning nr. 352/1964, s. 29 ff, Betænkning nr. 487/1968, s. 22 ff, og Betænkning II nr. 829/1978, s. 36 ff. Be-

dømmelsen af arbejdstageres ansvar for skader, som er omfattet af DL 3-19-2 efter hidtidig ret er omtalt af *Gomard: Erstatningsregler*, 1958, s. 274 ff.

skadelidte er dækket af tings- eller driftstabsforsikring. En arbejdsgiver, der har erstattet skadelidte den skade, han har lidt, havde før EAL regres mod arbejdstageren, jfr. slutningsordene i DL 3-19-2: »og af hannem igien søge opretning.« Bestemmelsen i stk. 1 er nu trådt i stedet for regresreglen i DL 3-19-2.

Beskrivelsen af arbejdsgiverens begrænsede regresret »i det omfang det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, arbejdstagerens stilling og omstændighederne i øvrigt« er hentet fra reglen i § 23 i Lov om radio og fjernsynsvirksomhed nr. 421 af 15. juni 1973 om Danmarks Radios ansvar for skade, som retsstridigt forvoldes ved institutionens radiofoni- og fjernsynsudsendelser, jfr. FT 1972/73, tillæg A, sp. 5459 ff, der gentager Betænkning nr. 487/1968, s. 278 ff. Begrundelsen for, at arbejdstagerens ansvar bør være lempeligt, er udviklet i Betænkning nr. 352/1964 om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger s. 29-39 og i Betænkning nr. 829/1978 s. 36-38 og s. 55. En regel som § 23 skulle efter Betænkning nr. 829 også kunne finde anvendelse på direktøren i et aktieselskab eller anpartsselskab, jfr. Betænkningen s. 37. Da de særlige lempelsesregler i Aktieselskabslovens § 143 og Anpartsselskabslovens § 113 – ligesom reglen i Radio- og fjernsynsvirksomhedslovens § 23 – ikke er ændret ved EAL, har disse regler forrang for EALs regel.

Bestemmelsen i Sølovens § 233 om rederens ansvar for andre og om rederens regres mod den ansvarlige er ikke ændret ved EAL, men reglerne i Sømandslovens § 53, stk. 3, 2. pkt. og Sølovens § 67, 2. pkt. om lempelse af ansvaret for mandskab og skibsfører er ophævet, jfr. EAL § 29. Retsstillingen for de maritime arbejdstagere er herefter, *at* ansvarsreduktionen efter §§ 19 og 20 er gældende for mandskabet, hvis personlige ansvar er lovfæstet i § 67 i Søloven, d.v.s. i en af de tre love, som efter EAL § 21 er undtaget fra reglerne i §§ 19 og 20, samt *at* ansvaret både for mandskab og skibsfører kan lempes efter EAL § 23, og endelig, *at* ansvaret for lods og andre personer, som rederen efter Sølovens § 233 hæfter for, men som ikke er ansat hos rederen og derfor ikke i forhold til denne er arbejdstagere,¹ er undergivet §§ 19, stk. 1 og 2, samt 20, men ikke bestemmelserne om arbejdstagere i §§ 19, stk. 3, og 23. Den almindelige lempelsesregel i EAL § 24 er derimod anvendelig i alle erstatningssager, der skal afgøres efter dansk ret.

Ansvaret for arbejdstageren kan efter stk. 1 lempes, også hvor arbejdstageren har udvist grov uagtsomhed ellet forsæt. Også det begrænsede an-

1. Jfr. herved *Bredholt og Philip: Søloven*, 1977, s. 349 f.

svar for forsikringsdækket skade, jfr. § 19, stk. 3, kan således lempes. Ansvar for grov uagtsomhed vil f.eks. kunne lempes, hvor skaden har fået følger af ekstraordinært stort omfang, og efter omstændighederne ligeledes ansvar for forsæt, hvor arbejdstageren har handlet ud fra en misforstået tro på, at han tjente virksomhedens tarv.

Den almindelige lempelsesregel i § 24 gælder ved siden af bestemmelserne i § 23. Forskellen mellem de to regler er, at medens lempelse efter § 24 kun kommer på tale i undtagelsestilfælde, er lempelse efter § 23 en normal foreteelse. Begge regler er i øvrigt i høj grad elastiske eller fleksible. Lempelse af arbejdstageransvar efter § 24 vil dog måske kunne komme på tale i tilfælde, hvor ansvar efter § 23 i almindelighed fastholdes, men hvor ganske særlige omstændigheder dog taler for at lade nåde gå for ret.

2. Skadelidtes erstatningskrav mod arbejdstageren, (stk. 2, 2. punktum)

Skadelidte kan, såfremt arbejdstageren efter reglerne i §§ 19, stk. 3, og 20 er ansvarlig for en skade, som også arbejdsgiveren efter DL 3-19-2 hæfter for, vælge at gøre sit krav gældende mod arbejdstageren i stedet for mod arbejdsgiveren. Skadelidte kan have en interesse i at følge denne fremgangsmåde, dersom arbejdsgiveren har forladt landet, er forsvundet, gået konkurs eller ikke er betalingsdygtig¹. Arbejdstagerens ansvar over for skadelidte kan efter stk. 2 nedsættes eller bortfalde. De samme retningslinier, som er angivet efter stk. 1 om arbejdsgiverens regres over for arbejdstageren, finder anvendelse her. Dog skal der yderligere tages hensyn til skadelidtes interesse.

Justitsministeren afviste i et svar på et spørgsmål (nr. 7) stillet under udvalgsbehandlingen i Folketinget at udforme en bestemmelse, hvorefter arbejdstageren ikke kom til at bære risikoen ved arbejdsgiverens eventuelle insolvens, dog således at en arbejdstager, der er den reelle indehaver af et insolvent selskab, bærer denne risiko. Justitsministeren fandt det ikke muligt udtømmende at angive alle situationer, hvor der bør kunne pålægges arbejdstagere et ansvar over skadelidte, som rækker ud over arbejdstagerens regresansvar over for arbejdsgiveren. Hensynet til skadelidtes interesser kan begrunde et sådant videregående ansvar. Justitsministeren

1. Selv om det ikke følger af ordene, at en ansvarsfraskrivelse, som er gyldig for arbejdsgiveren, også kan påberåbes af arbejdstageren, må dette vist nok antages uanset skadelidtes interesser, sml.

Sølovens §§ 122, stk. 2, og 241, stk. 2, »Himalaya-Klausulen«, jfr. Rosenmeyer: Transportret 1982 s. 283, note 332).

konkluderede, at det også på baggrund af erfaringerne vedrørende den nugældende retstilstand må antages, at det kun i undtagelsestilfælde vil blive aktuelt at pålægge arbejdstager et ansvar efter § 23, stk. 2, som rækker ud over regresansvaret over for arbejdsgiveren.

3. Arbejdstagerens regres mod arbejdsgiveren. (stk. 2, 2. punktum)

En arbejdstager, der har betalt erstatning til skadelidte, kan kræve at få beløbet godtgjort af arbejdsgiveren, såfremt ansvaret efter reglen i stk. 1 endeligt bør påhvile arbejdsgiveren, jfr. stk. 2, 2. pkt. Bestemmelsen bruger udtrykket »erstatning, som arbejdstageren *har måttet udrede*« og omfatter således direkte kun tilfælde, hvor arbejdstageren var retligt forpligtet over for skadelidte til at betale erstatningen. En arbejdstager, der har betalt en erstatning, som han ikke også efter §§ 19, stk. 3, og 23, stk. 2, hæfter for, har imidlertid samme ret efter den almindelige regel om indfrielse af andres forpligtelser.¹

Der kan pålægges arbejdstageren et selvstændigt ansvar over for skadelidte, der rækker ud over arbejdsgiverens regresret efter stk. 1, hvor dette er rimeligt af hensyn til skadelidtes interesse, i tilfælde, hvor skadelidte ikke kan gennemføre sit erstatningskrav mod arbejdsgiveren, fordi denne er insolvent eller befinder sig i udlandet.

4. Arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdstageren, (stk. 3)

Arbejdstagerens ansvar over for arbejdsgiveren for skade, som arbejdstageren forvolder på arbejdsgiverens person eller ting er *dels* begrænset af reglen i § 19, stk. 3, *dels* undergivet samme lempelsesregel, som gælder efter stk. 1 om arbejdsgiverens regres mod arbejdstageren, jfr. stk. 3. Bestemmelsen i stk. 3, der ligesom de øvrige regler i EAL gælder både kontrakts- og deliktsansvar, er præceptiv, idet den ikke inden skadens indtræden kan fraviges til ugunst for den erstatningsansvarlige, jfr. § 27, stk. 2.

Arbejdsaftaler indeholder undertiden en bestemmelse om, at arbejdstageren påtager sig ansvar for eventuel manko i kassebeholdningen, svind i værktøj, materialer, varebeholdning m.m.² En sådan hæftelsesklause

1. Jfr. *Gomard*: Obligationsretten i en nøddeskal, s. 436, og *Munch*: Konkursloven, 4. udg., s. 557.

2. En aftale om sikkerhedsstillelse f.eks. for en kassebeholdning eller varelager

er gyldig. Sikkerhedsstillelsen skal, såfremt arbejdstageren er funktionær, anbringes i et pengeinstitut, jfr. Funktionslovens § 20.

kan have karakter af en garanti eller kaution, og i så fald må klausulen i sig selv være gyldig. Indebærer klausulen imidlertid i det konkrete tilfælde en skærpelse af den ansattes ansvar, er den omfattet af stk. 3 og kan tilsidesættes helt eller delvis. Aftalen skulle imidlertid ikke desto mindre efter en noget anstrengt argumentation i Motiverne sp. 118 kunne tillægges den betydning, at det, hvor en hæftelsesklausul er aftalt, snarere må findes rimeligt at fastholde arbejdstagerens ansvar, end hvor ingen sådan klausul er optaget i aftalen mellem parterne. Går klausulen udover, hvad der alle omstændigheder taget i betragtning i den konkrete situation er rimeligt efter § 23, er den for så vidt ugyldig, da § 23 som nævnt er præceptiv, jfr. § 27.

Et andet tvivlsspørgsmål vedrørende anvendelsesområdet for bestemmelsen i stk. 3 er, om bestemmelsen finder anvendelse på arbejdstagerens ansvar for *misligholdelse af arbejdsaftalen*. Efter Funktionærlovens § 4 har arbejdsgiveren ret til erstatning af sit tab, hvis funktionæren ulovligt forlader tjenesten, eller arbejdsgiveren hæver tjenesteforholdet på grund af grov misligholdelse af kontrakten fra funktionærens side. I tilfælde af ulovlig udeblivelse udgør erstatningen mindst en halv måneds løn. Motiverne, sp. 118, siger, at »selvom bestemmelsen som nævnt i princippet finder anvendelse, er der ikke tænkt nogen væsentlig ændring«.

Det synes naturligt at holde arbejdsaftaler uden for området for § 23, stk. 3, i hvert fald for så vidt angår kontraktbrudsansvar som omtalt i Funktionærlovens § 4, men også bestemmelser i aftaler mellem arbejdsgiver og arbejdstager, der er sædvanlige og naturlige som efter omstændighederne de nævnte hæftelsesklausuler, synes at ligge fjernt fra kerneområdet for en regel som stk. 3.

Almindelig lempelsesregel

§ 24 *Erstatningsansvar kan nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer samt omstændighederne i øvrigt.*

Stk. 2. *Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Ved krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, gælder det samme om afdødes medvirken.*

Reglen i stk. 1 åbner mulighed for at nedsætte den erstatningsansvarliges ansvar eller lade det bortfalde i enhver situation, hvor ansvar kommer på tale. Både den erstatning for økonomisk skade og den godtgørelse for ideel (ikke økonomisk) skade, som skadelidte efter almindelige regler ville have krav på, kan reduceres i tilfælde, hvor bestemmelsen i § 24 findes at burde anvendes. Lempelsesreglen omfatter både ansvar for personskade, tab af forsørger, tingsskade og almindelig formueskade, både ansvar efter culpereglen og efter strengere ansvarsregler og både ansvar uden for kontraktforhold og ansvar, der hviler på kontrakt mellem skadelidte og skadevolder. Lempelsesreglen finder også anvendelse på ansvar, som er undergivet en nærmere regulering i lovgivningen. Indgreb over for en aftalt konventionalbod falder dog uden for området for § 24, men her gælder den beslægtede bestemmelse i Aftalelovens § 36. Ordene i begyndelsen af § 24 »urimeligt tyngende«¹ og »ganske særlige omstændigheder« viser, at bestemmelsen er tænkt kun rent undtagelsesvis at finde anvendelse som en »sikkerhedsventil« på den erstatningsretlige system i de sjældne tilfælde, hvor de almindelige erstatningsretlige regler ville føre til et åbenbart urimeligt resultat.

Ansvar dækket af ansvarsforsikring og ansvar for de i § 20 nævnte offentlige institutioner kan ikke lempes. »Foreliggende forsikringer« – men ikke den blotte mulighed af at tegne forsikring – er nævnt i lovteksten som et af de momenter (omstændigheder), som der skal tages hensyn til ved afgørelsen efter § 24. I det omfang ansvar er dækket af ansvarsforsikring, kan der næppe nogen sinde ske lempelse. Den omstændighed, at en skadelidte er dækket af en primær *skadeforsikring*, kan derimod tages i betragtning ved afgørelsen af, om ansvaret kan lempes. Dette gælder endog ansvar for grov uagtsomhed og forsæt, hvor der i øvrigt foreligger »ganske særlige omstændigheder«.

1. I den svenske lempelsesregel i Skadeståndslagen 6:2 fremtræder »urimeligt tyngende« endnu klarere som hovedmoment, jfr. *Hellner*: Skadeståndsrätt, 4. uppl. s. 324–28. Se endvidere Bertil Bengtsson: Jämknin g af skadestånd, an-

meldt af Hellner i Svensk Juristtidning 1984 s. 148 ff, samt Bertil Bengtsson i Festskrift til Jan Hellner 1984 s. 88 ff. Den tilsvarende svenske regel, der blev indført i 1975, er så vidt vides endnu ikke anvendt.

Skadevolders forhold

En regel som § 24 må ses i sammenhæng med andre bestemmelser. Risiko-betonet virksomhed kan drives gennem et selskab med begrænset ansvar, og erstatningskrav kan i så fald i almindelighed kun gøres gældende mod selskabet. Der er mindre grund til at lempe ansvaret for en juridisk end for en fysisk person. Skadevoldere er som andre debitorer beskyttet mod en alt for hårdhændet retsforfølgning. Ansvarslempelse er imidlertid indiceret, hvis det findes rimeligt at lade skadevolderen opretholde en højere levestandard, end hvad *Retsplejelovens § 509* ville føre til. I en del situationer bør skadevolderen i hvert fald betale et vist beløb til skadelidte, men der bør ved afgørelsen om, hvor meget skadevolderen skal betale, også tages hensyn til hans andre kreditorer og til, hvordan skadevolderens forhold udvikler sig. *Gældssanering* efter reglerne i Konkurslovens §§ 197 ff en tid efter erstatningsdommen kan være en mere velegnet fremgangsmåde til at skabe ordnede forhold for skadevolderen.¹ Såfremt skadelidte har krav på erstatning efter VOL, indtræder staten i erstatningskravet mod den kriminelle skadevolder, jfr. VOL § 17. Et sådant regreskrav kan ikke lempes efter § 24 i videre omfang end skadelidtes eget krav, idet statens ydelse efter VOL forudsætter, at der består et erstatningsansvar. Staten må vel derimod antages at ville tage hensyn til skadevolderens situation ved sine afgørelser om udøvelse af regresretten, sml. herved *Gældssaneringsbetænkning nr. 957/1982* bl.a. s. 105.

Erstatningskravets størrelse

Et *urimeligt tyngende ansvar* kan enten lempes ved, at selve den kontraktmæssige forpligtelse reduceres med hjemmel i Aftalelovens § 36, en bestemmelse, der navnlig finder anvendelse i forbrugeraftaler, eller ved, at ansvaret lempes med hjemmel i EAL § 24. Ansvarslempelse efter § 24 i tilfælde af misligholdelse af hovedforpligtelsen vil næppe kunne forekomme, jfr. herved *Motiverne* sp. 82, men forsømmelse af en kontraktmæssig forpligtelse til at påse overholdelse af sikkerhedsforskrifter, o.lign. kan lede til katastrofer, og en kontraktsparts ansvar herfor kan der – lige-

1. Jfr. herved diskussionen i *Hellner: Skadestandsrätt*, 4. uppl. 1985 s. 327 og NJA 1983, 379 om ansvarsreduktion for den ved en forbrydelse forvoldte skade som led i resocialisering af lov-

overtræderen. Sammenhængen mellem gældssanering og »sikkerhedsventiler« som EAL § 24 og Aftalelovens § 36 er fremhævet i betænkning 957/1982 om gældssanering, s. 77–79.

som med hensyn til et produktansvar – efter omstændighederne være grund til at lempe efter § 24 (for den del, der ikke er dækket af den ansvarliges produkt- og erhvervsansvarsforsikring). Spørgsmålet om lempelse eller fastholdelse af ansvaret kan stille sig som et spørgsmål, om virksomheden bør kunne fortsætte eller må ophøre. En sådan situation vil navnlig kunne forekomme, hvor en uforsikret skade har et sådant omfang, at den ikke i almindelighed vil kunne forventes dækket af en skadevolder,¹ og hvor fastholdelse af fuld erstatningspligt ville medføre skadevolderens fuldstændige ruin, mens bortfald eller nedsættelse af erstatningen er af mindre betydning for skadelidte, jfr. Betænkning II nr. 829/1978, s. 32 f.

Omtalen i 2. pkt. af alle tænkelige momenter bevirker, at § 24 kunne opfattes som en almindelig billighedsregel i alle situationer, hvor de almindelige erstatningsregler ville medføre stødende resultater, selv om den kun er tænkt anvendt rent undtagelsesvis. Det kan derfor ikke udelukkes, at reglen vil få en noget større anvendelse end oprindeligt tilsigtet. Dette spørgsmål søges belyst ved at par eksempler.

Ansvar, som tidligere kunne lempes efter FAL § 25

I enkelte afgørelser fra tiden før EAL har Højesteret fritaget skadevolderen for at erstatte skade dækket af skadesforsikring, uanset at skadevolderen eller hans folk havde forvoldt skaden ved en fagfejl og derfor ikke i almindelighed kunne få deres ansvar lempet efter FAL § 25. Højesteret har henvist til, at den erstatningsansvarlige ikke var dækket af ansvarsforsikring og ikke var velhavende, jfr. UfR 1949, 112 H (TfR 1949, 195) og 1984, 23 H, begge om brandskade.² Tilfældet skal efter EAL bedømmes

1. Se således UfR 1959, s. 160 H. En flyvemaskine, der blev transporteret på offentlig vej, påkørtes af en bil, og der forvoldtes skade, der oversteg ansvarsforsikringens dækningssum. Erstatningen nedsattes under henvisning til maskinens kostbarhed og transportens ekstraordinære karakter.
2. I UfR 1984, 23 H havde en ansat i et mindre tagdækningsfirma ved en ret ubetydelig uagtsomhed forårsaget en brandskade på godt 63.000 kr. på en offentlig bygning. Tagdækkerens handling havde karakter af en fagfejl, men tag-

dækningsfirmaets erstatningspligt fandtes »under hensyn til de foreliggende oplysninger om appellantens økonomiske forhold og den manglende ansvarsforsikringsdækning samt til den forholdsvis ubetydelige uagtsomhed at burde bortfalde i medfør af FAL § 25, stk. 1, 2. pkt.« At ansvaret i et ganske lignende tilfælde fastholdes over for en ansvarsforsikret skadevolder fremgår af UfR 1971, 600 H, jfr. også *Lyngsø*: Forsikringsret, 4. udg. s. 274 med note 27.

efter denne lovs § 19, stk. 1, nr. 2, en regel der fastholder ansvaret bl.a. for skader forvoldt ved udøvelse af erhvervsmæssig virksomhed, og § 19 åbner i modsætning til FAL § 25 ikke mulighed for undtagelsesvis at lempelse for de skader, der er omfattet af § 19, stk. 2, nr. 2. En lempelse som i UfR 1984, 23 H vil efter EAL kun være mulig ved at bringe lempelsesreglen i § 24 i anvendelse. Det vil dog være rigtigst at foretage en vis stramning af lempelsesbetingelserne i forhold til UfR 1984, 23 H, navnlig således at »beløbsgrænsen« (63.000 kr.) sættes noget op, og at lempelse ikke i almindelighed – som tidligere efter FAL § 25 – er bortfald, men nedsættelse til det mindre beløb, som skadevolderen findes at kunne bære.

Skadelidte overkompenseres

Et par andre eksempler, som også er egnet til at belyse rækkevidden af § 24, er nævnt i Motiverne sp. 120. Det siges for det første, at da der i § 7, stk. 3 er fastsat et maksimum for den årsløn, der danner udgangspunkt for beregningen af erstatning af erhvervsevnetab og tab af forsørger (på 350.000 kr. i 1984/85 efter lovforslaget 400.000 kr.), er der ikke grund til at reducere erstatningerne til højtlønnede ved en lempelsesregel. Motiverne finder derimod, at erstatningen efter omstændighederne vil kunne nedsættes efter § 24, dersom den skadelidte på grund af udbetaling af forsikringer eller arv »er stillet lige så godt økonomisk som før skaden«. Motiverne, der er en gentagelse af Betænkning II nr. 829/1978, s. 56, vender hermed tilbage til den grundtanke, som førtes frem af flertallet i Betænkning III nr. 976/1983, s. 53 et passim, hvorefter alle ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden, skal fradrages i erstatningen.¹ Den vedtagne EAL har ligesom mindretallet i Betænkning III klart taget afstand herfra, således som det også – omend kun indirekte – fremgår af de almindelige bemærkninger til lovforslaget, sp. 67. Der er lige så lidt grundlag i folketingsbehandlingen af loven for at fratække andre indkomster i erstatningen og således lade dem komme skadevolder og ikke skadelidte til gode. Stk. 1 sigter i første række på skadevolders forhold, jfr. at ansvarsforsikring udelukker lempelse (uanset skadelidtes forhold), og det kan ikke være rigtigt at benytte lempelsesadgangen i § 24 til at bryde med lovens hovedsynspunkt.

Nedsættelse af erstatning af personskade efter den almindelige lempelsesregel i § 24 vil derimod kunne komme på tale, hvor skadevolderen har forvoldt en omfattende ulykke med adskillige skadelidte. De samlede er-

1. Jfr. princippet i VOL § 7.

statningskrav vil her kunne andrage beløb, som skadevolderen aldrig vil kunne udrede, og en lempelse kan derfor være på sin plads. Lempelsesadgangen er beslægtet med den globalbegrænsning, som i flere love f.eks. i Sølovens § 270 er fastsat for erstatningerne som følge af en alvorlig ulykke. Overskrider erstatningskravene i henhold til et ansvar efter Færdselsloven summerne i henhold til den lovpligtige ansvarsforsikring, vil § 24 kunne bringes i anvendelse for så vidt angår den overskydende del jfr. bet. 1036, 1985 s. 130 og Agersnap i UfR 1985 B s. 428.

Skadelidtes medvirken, stk. 2

Mens stk. 1 handler om lempelse af skadevolders ansvar i særegne undtagelsestilfælde, giver stk. 2 mulighed for – ligeledes undtagelsesvis – at undlade reduktion af erstatningen på grund af skadelidtes medvirken til skaden. Udtrykket skadelidtes medvirken omfatter både egen skyld og egen risiko (accept af risiko.¹) Bestemmelsen giver mulighed for at se »helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken«. Det betyder, at der i særlige tilfælde kan tillægges skadelidte fuld erstatning eller en højere erstatning, end han er berettiget til efter almindelige medvirkensregler. Denne gunstigere behandling af skadelidte forudsætter, at »tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1« er til stede. En lempelse til fordel for skadevolder eller skadelidte vil altid være til skade for den anden part, men paralleliteten i § 24 mellem bedømmelsen af en særlig vanskeligt stillet skadevolder og skadelidts situation kan næppe fuldt ud opretholdes. En række domme om erstatningskrav fra personer, der har lidt alvorlig personskade, har undladt at reducere erstatningen på grund af egen skyld med den begrundelse, at skadelidte ikke fandtes at have udvist en sådan uforsigtighed eller en adfærd, at erstatningen burde nedsættes eller bortfalde, jfr. UfR 1983, 55 H og 691 H samt UfR 1984, 1098 H. Spørgsmålet om en lovændring, således at hovedskyldslæren¹ lovfæstes ved personskade og tab af forsørger, derved at der i hvert fald ses bort fra skadelidtes eller afdødes medvirken, hvis denne har karakter af simpel uagtsomhed, vil måske blive taget op nu, efter at trafikerstatningsudvalgets Betænkning nr. 1036/1985 er fremkommet, (jfr. også Motiverne til lovforslaget (sp. 83)

1. Udtrykket »egen risiko« er her anvendt i stedet for »accept af risiko«, da der ikke i alle tilfælde, hvor skadelidte bærer risikoen for skade, der er overgået ham, kan siges at være afgivet en ud-

trykkelig eller stiltiende accept, jfr. *Gomard: Børns Erstatningsansvar*, 1980, s. 139 ff.

1. Jfr. Riis i kommentaren til UfR 1984, 1098 H i UfR 1985 B, s. 43.

i tilslutning til Betænkning II nr. 829/1978, s. 43 f.) Forslaget i denne betænkning går ud på at indføre et objektivt ansvar for motorkøretøjer, og at formindske betydningen af skadelidtes medvirken, således at erstatning for personskade og tab af forsørger kun kan nedsættes – og i særlige tilfælde bortfalde, hvis der foreligger forsæt eller grov uagtsomhed, hvilket sidste i bemærkningerne indskrænkes til »særlig« grov uagtsomhed.

Gennemføres en almindelig regel om, at krav om personskadeerstatning eller forsørgertabserstatning ikke nedsættes på grund af simpel uagtsomhed hos skadelidte eller afdøde, vil stk. 2 ikke få nogen væsentlig betydning for så vidt angår personskade. Fastholdelse af erstatningspligt for tingsskade uanset skadelidtes medvirken vil derimod efter omstændighederne kunne forekomme, i hvert fald hvor en uforsikret skadelidte, der har udvist simpel uagtsomhed, står over for en ansvarsforsikret erstatningsansvarlig.

Gensidig skadeforvoldelse – »dobbeltkravsmetoden«

Lempelse af virkningen af egen skyld efter § 24 er også mulig i tilfælde af gensidig skadeforvoldelse, således at der på begge sider ses helt eller delvis bort fra parternes medvirken til deres egen skade, d.v.s. som skadelidte.

Er ingen af parterne dækket af ansvarsforsikring, må situationen bedømmes under ét. Kravene mellem parterne kan af hver af dem bringes i modregning. Er begge parter dækket af ansvarsforsikring, anvendes »dobbeltkravsmetoden«.¹ Begge skadelidte opgør deres krav uafhængigt af hinanden, og kravene honoreres fuldt ud – så langt dækningen rækker og uden modregning – af ansvarsforsikringssselskaberne, og således uden identifikation mellem skadevolder/skadelidte og ansvarsforsikrer.

Er kun den ene af parterne ansvarsforsikret, kan hensynet til den anden part føre til, at den ansvarsforsikredes krav nedsættes som følge af egen skyld, medens den uforsikrede parts erstatningskrav ikke nedsættes.

Dobbeltkravsmetoden har navnlig praktisk betydning ved sammenstød mellem trafikmidler, og for så vidt angår motordrevne køretøjer vil der altid være ansvarsforsikring for dem, der er ansvarlige for skade, forvoldt af motorkøretøjerne.²

1. Sml. A. *Vinding Kruse*: Erstatningsret 3. udg. 1976, s. 387 ff.
2. Trafikerstatningsudvalget foreslår i betænkning 1036/1985, at dobbeltkravsmetoden gennemføres ved personskader, også ved sammenstød mellem to motorkøretøjer. På grund af det

objektive ansvar vil dette betyde, at ikke alene alle passagerer og andre trediemænd, men også begge førere vil opnå erstatning i så godt som alle sammenstødssituationer. Reglen er nu gennemført ved lov nr. 495 af 27.11.1985.

Identifikation – tab af forsørger

Ved erstatning for tab af forsørger sker der efter de almindelige regler om egen skyld og egen risiko identifikation mellem afdøde og de forsørgede efterladte¹, og det er derfor naturligt, at lempelsesreglen i § 24 også kan anvendes til fordel for de forsørgede. Reglen i stk. 2 nævner ikke erstatning for begravelsesudgifter, jfr. EAL § 12, uagtet der også her sker identifikation, måske fordi fortabelse af ret til denne erstatning ikke kan være velfærdstruende, og dette er en forudsætning for at bringe § 24 i anvendelse. Identifikation mellem børn og forældre kommer næppe på tale, jfr. *Gomard: Børns Erstatningsansvar*, 1980, s. 155, men skulle der i retspraksis ske identifikation i sådanne eller andre tilfælde til ugunst for skadelidte, bør repræsentantens egen skyld vurderes mildt og virkningen deraf eventuelt lempes efter § 24 eller dennes analogi på samme måde som skadelidtes egen egne skyld.

Reglen i § 24 er *præceptiv*, jfr. § 27. En bestemmelse i en kontrakt om, at parterne er fuldt ansvarlige for kontraktbrud, samt at ansvarsbestemmelserne ikke kan tilsidesættes efter Aftalelovens § 36, og at ansvaret ikke kan lempes efter EAL § 24, er ugyldig.

Reglen i § 24 fremtræder som en universel regel omfattende alt ansvar. EAL har i § 21 bestemt, at erstatningsansvar efter Luftfartsloven og Søloven ikke kan falde bort efter reglerne i §§ 19 og 20. Denne undtagelse er nødvendig, da »reglerne er fastlagt ved internationale konventioner«, jfr. bemærkningerne til § 21 i lovforslaget. Respekten for Danmarks traktatmæssige forpligtelser fører også til, at lempelse efter § 24 af et konventionsbestemt ansvar er udelukket, jfr. således udtrykkeligt den norske betænkning NOU 1977:33, s. 15.

Ansvarsreglerne i Sølov og Luftfartslov omfatter også lystfartøjer og sportsfly. Søloven gælder også for sejlads på søer og åer. Ansvar kan derfor opstå i »privatlivssituationer«, hvor – om § 21 ikke havde fandtes eller var begrænset til erhvervsmæssig sejlads og flyvning §§ 19 og 20 efter omstændighederne ville føre til ansvarsbortfald. Konventionerne gælder alene international transport² og er ikke bindende for Danmark i rent nationale forhold. Det er derfor en nærliggende løsning i forhold, som er af privat, ikke erhvervsmæssig karakter, og som ikke er dækket af konventionen, at anvende EAL's almindelige regler om ansvarsbortfald og

1. Jfr. *A. Vinding Kruse: Erstatningsret* 3. udg. 1976, s. 380 ff.

2. Jfr. eksempelvis Bruxelles-konventionen

af 1961 om transport af passagerer til søs, art. 1 litra f (optrykt i Betænkning nr. 642/1972, s. 1110 ff.).

ansvarslempelse og som hjemmel herfor citere § 24, – selv om det ekstraordinære i situationen efter omstændighederne snarere ligger i lovgivningens end i parternes forhold.

Flere erstatningsansvarlige

§ 25 *Den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt.*

Stk. 2. *Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af en ansvarsforsikring, gælder § 19, stk. 1 og 2, og § 21. I de tilfælde, der er nævnt i § 19, stk. 2, nr. 1 og 2, og § 21, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. § 20 finder tilsvarende anvendelse.*

Er en skade forvoldt af flere erstatningsansvarlige, hæfter disse solidarisk for betalingen af erstatningen til skadelidte.¹ Bestemmelserne i § 25 om flere erstatningsansvarlige angår ikke retsforholdet mellem skadelidte og de enkelte erstatningsansvarlige, men giver alene regler om den indbyrdes fordeling ved en regresordning mellem de erstatningsansvarlige. Reglerne omfatter både situationer, hvor ansvaret for alle erstatningsansvarlige beror på samme erstatningsregel f.eks. culpereglen eller Færdselslovens § 101, og hvor ansvaret beror på forskellige regler, idet dog både ansvar over for skadelidte og regresordningen mellem en efter almindelige erstatningsregler samhæftende arbejdstager og arbejdsgiver er reguleret i §§ 19, stk. 3, og 23.

Stk. 1. – Generelt

Bestemmelsen i *stk. 1* er som en naturlig konsekvens af sit brede anvendelsesområde en rummelig generalklausul: Erstatningsbyrden skal fordeles rimeligt mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige. I rimeligheds-skønnet indgår ikke alene som hidtil ansvarets beskaffenhed, d.v.s. an-

1. Jfr. A. Vinding Kruse: Erstatningsretten

3. udg. s. 357 ff.

svarsreglen og de enkelte skadevolderes eventuelle skyld og skyldgrad, men også omstændighederne i øvrigt, herunder deres evne til at bære tabet og behovet for af præventive grunde at pålægge nogle skadevoldere et ansvar fremfor andre. Bestemmelsen giver således mulighed for at nå til mere individualiserede afgørelser end efter retstilstanden før EAL, jfr. Betænkning II nr. 829/1978, s. 35 f.¹ Reglen i stk. 1 finder anvendelse, hvor enten ingen eller alle de erstatningsansvarlige er dækket af ansvarsforsikring eller er en selvforsikret offentlig institution som nævnt i § 20. Regresfordelingen i tilfælde, hvor en eller flere, men ikke alle erstatningsansvarlige er dækket af ansvarsforsikring eller er en selvforsikret offentlig institution er reguleret af to særlige regler, som findes i stk. 2. Fører reglerne i stk. 2 til at fritage uforsikrede erstatningsansvarlige for regresandel, må fordelingen af byrden mellem de forsikrede og § 20-institutioner foretages på grundlag af reglen i stk. 1.

Stk. 2, 1. pkt. – ikke erstatningsansvar

Den første regel i *stk. 2* foreskriver, at hvis en eller flere af de solidarisk hæftende erstatningsansvarlige er dækket af ansvarsforsikring eller selvforsikrer efter § 20, »gælder § 19, stk. 1 og 2, og § 21«, d.v.s., at der for de uforsikrede skadevoldere ikke er noget erstatningsansvar. Dette kan dog næppe gælde i forhold til skadelidte, men kun i det indbyrdes opgør mellem skadevolderne. Deres hæftelse over for skadelidte bortfalder altså ikke, blot hæftelsen i forholdet mellem de erstatningsansvarlige indbyrdes. Dette gælder ubetinget, med mindre der er handlet groft uagtsomt eller forsætligt (§19, stk. 2, nr. 1), skaden er forvoldt ved offentlig eller privat virksomhed (§ 19, stk. 2, nr. 2), eller ansvaret hviler på de i § 21 nævnte særlige erstatningsregler. En uforsikret medskadevolder går altså helt fri, såfremt han har medvirket til skaden ved en handling eller undladelse i privatlivet, og han ikke har udvist grov uagtsomhed eller forsæt. Henvisningen til § 20 i 3. pkt. gælder både 1. og 2. pkt. En ansvarlig uforsikret privat skadevolder kan således undgå regresansvar, hvis tillige staten, en kommune eller en anden offentlig institution er ansvarlig for skaden. I øvrigt henvises til kommentarerne til §§ 19, stk. 1 og 2, 20 og 21.

Reglen gælder – som de øvrige regler i § 25 – hvad enten de flere erstatningsansvarliges ansvar beror på samme erstatningsregel, f.eks. culpapreg-

1. Den tidligere retstilstand er omtalt i *A. Vinding Kruse: Erstatningsretten*, 3. udg. 1976, s. 361 ff og i *Stig Jørgensen*

og *Jørgen Nørgaard: Erstatningsret* 1976, s. 214 ff.

len, eller på forskellige erstatningsregler, f.eks. for nogle culperegler og for andre en objektiv regel. Reglen synes endvidere både efter sin ordlyd og efter udtalelserne i Betænkning II (nr. 829/1978 s. 34 f og 57) at skulle finde anvendelse i alle tilfælde, hvor flere er solidarisk erstatningsansvarlige, og hvor den ikke er fraveget ved særlige lovbestemmelser. I bemærkningerne til lovforslagets § 25 siges, at § 25 også er tænkt at skulle gælde, »når ansvaret hviler på kontrakt«. Denne udtalelse, der stemmer overens med, at reglerne i EAL ikke alene gælder om erstatningskrav uden for kontrakt, må imidlertid forstås med en vis begrænsning. Reglerne i §§ 19 og 25 finder kun anvendelse på det kontraktlige ansvar, som ligner ansvar af deliktmæssig karakter som f.eks. en kontrahents ansvar for skade på medkontrahentens person eller gods opstået på grund af uforsigtighed under transport, opbevaring eller lign.¹ Ansvaret for, at en præsteret ydelse ikke er kontraktmæssig, men mindre værdifuld end den efter kontrakten skulle lade være, lader sig ikke underordne reglerne i §§ 19 og 25, stk. 2, 1. pkt., der jo i modsætning til de øvrige regler i § 25 ikke åbner mulighed for et skøn, hvorunder der kan tages hensyn til ansvarets karakter. En sælger, der uagtsomt giver urigtige oplysninger om salgsgenstanden i et salg af ikke erhvervsmæssig karakter, således at prisen sættes væsentlig højere, end om køberen var blevet rigtigt informeret, er ansvarlig over for køberen. Dersom en anden (f.eks. en ejendomsmægler eller en advokat) er ansvarlig for kontraktsbruddet sammen med kontraktskyldneren (sælgeren), kan § 25, stk. 2, 1. pkt. ikke gælde uden videre. Dette kan måske indlægges i henvisningen til § 19, der som nævnt kun angår skade, som kan være dækningsberettiget under tings- eller driftstabsforsikring. Er en formidler eller mellemmand, f.eks. en ejendomsmægler eller -handler, ansvarlig sammen med sælgeren for urigtige oplysninger om salgsgenstanden, er formidleren direkte ansvarlig over for køberen in solidum med sælgeren. En formidler, som er dækket af ansvarsforsikring, ville, om § 25, stk. 2, 1. pkt. antoges at omfatte et sådant tilfælde, i det indbyrdes forhold til sælgeren være pligtig at udrede hele erstatningen. Dette kan ikke antages. En sælger, der uagtsomt har givet urigtige oplysninger om salgsgenstanden, som en mellemmand uagtsomt har viderebragt, må i det indbyrdes forhold mellem ham og mægleren endeligt bære den del af erstatningen, som svarer til den urigtige foregivne merværdi af salgsgenstanden eller – anderledes udtrykt – til den del af køberens tab, som denne kunne have frigjort sig for ved at hæve aftalen eller

1. Jfr. *Gomard: Obligationsretten*, 2. hæfte, 1982, s. 131 f.

kræve forholdsmæssigt afslag. Kun på den øvrige del af erstatningen (følgeskader eller forspildte handelsomkostninger) kan den absolutte regel i § 25, stk. 2, 1. pkt. bringes i anvendelse. Ellers ville sælgeren på grund af sit kontraktsbrud opnå en berigelse, ikke på køberens bekostning, men på bekostning af den medansvarlige mellemmands ansvarsforsikring.

Stk. 2, 2. pkt. – lempelse af erstatningsansvaret

Selv om ansvaret for en uforsikret skadevolder ikke efter reglerne i § 19, stk. 2, 20 og 21 som § 25, stk. 2, 1. pkt. henviser til, ikke bortfalder, fordi der er udvist grov uagtsomhed eller forsæt, fordi den uforsikrede skadevolder er en offentlig eller erhvervmæssige virksomhed, eller fordi ansvaret hviler på de i § 21 nævnte regler, kan der dog ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer, jfr. stk. 2, 2. pkt.¹ I kraft af denne regel kan den endelige erstatningsbyrde placeres på en forsikret privat virksomhed eller på en offentlig institution, med mindre præventive grunde taler for at fastholde ansvaret for den uforsikrede, eller økonomiske hensyn taler for, at også en uforsikret virksomhed, der har sparet de præmier, som andre har betalt, deltager i skadesudgifterne, jfr. Betænkning II 829/1978, s. 35.

Reglen i § 25 omfatter kun solidarisk hæftelse mellem personer – fysiske eller juridiske – som er ansvarlige over for skadelidte efter erstatningsreglerne. Den omfatter ikke samhæftelse mellem en erstatningsansvarlig og en ansvarsforsikrer, der efter Færdselslovens § 108 eller andre særlige regler også hæfter umiddelbart over for skadelidte, eller samhæftelse med den, der måtte have stillet sikkerhed for, at den erstatningsansvarliges forpligtelse opfyldes. Regresordningen i sådanne tilfælde beror på forsikringsrettens regler, herunder særregler om lovpligtige ansvarsforsikringer såsom Færdselslovens § 108, stk. 2, og på kautionsrettens regler, jfr. Betænkning II nr. 829/1978, s. 57. Bestemmelsen i § 25 giver heller ikke mulighed for helt eller delvis at reducere et regreskrav fra staten mod skadevolderen efter § 17 i Offererstatningsloven nr. 277 af 26. maj 1976. Alle

1. For en medskadevolder, der er under 15 år, kan ansvaret over for skadelidte nedsættes eller bortfalde efter en analogi af Myndighedslovens § 63, såfremt en solidarisk hæftende medskadevolder er forsikringsdækket og fuldt ansvarlig, jfr. UfR 1983, 952 V. Reglen i EAL §

25 kan nu anvendes sammen med eller i stedet for § 63 med det resultat, at det uforsikrede barns ansvarsbyrde, hvor også en ansvarsforsikret skadevolder er ansvarlig, lempes mere end sket i UfR 1983, 952 og snarere helt bortfalder.

disse krav vil derimod blive skåret ned, dersom skadevolderen opnår gældssanering efter reglerne i Konkurslovens §§ 197 ff.

Fravigelighed

Bestemmelserne i § 25 kan ved aftale kun fraviges til ugunst for skadevolderen, for så vidt angår skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed, jfr. § 27, stk. 2. Bestemmelsen i § 27, stk. 2, betyder, at en aftale f.eks. mellem flere entreprenører, der arbejder på samme projekt, om fordeling af ansvar over for trediemand kun er gyldig, for så vidt aftalen ikke fører til, at der pålægges eventuelle private skadevoldere større byrder, end de efter § 25 skulle bære. En ansvarsbegrænsning, som er aftalt mellem skadelidte og en af skadevolderne, kan næppe påberåbes af denne skadevolder over for andre regressøgende skadevoldere, som har betalt mere end deres del af erstatningen. Dette følger allerede af, at aftalens virkning er begrænset til parterne. En anden ordning som f.eks. den, der er foreskrevet i Sølovens § 220, stk. 4, måtte formentlig kræve særlig hjemmel.¹ En ansvarsfraskrivelse over for skadelidte vil imidlertid ofte svare til en begrænsning af ansvarsforsikringens dækningsomfang, som frit kan aftales, hvor der ikke er tale om lovpligtige forsikringer. De øvrige skadevoldere må i så fald affinde sig med, at der i det med ansvarsforsikringsselskabet aftalte »omfang« ikke foreligger ansvarsforsikring. Det kan endvidere, f.eks. inden for autoansvarsforsikring, aftales, at dækningen i forhold til forsikringstageren er mindre end den lovpligtige dækning over for skadelidte.² I det således aftalte omfang er skadevolderen næppe ansvarsforsikret i § 25's forstand.

Regressens gennemførelse

EAL indeholder ikke særlige bestemmelser om gennemførelse af regressen. Herom må i almindelighed reglerne i Gældslovens § 2, stk. 2, anvendes analogt. Regressen mellem flere solidariske erstatningsansvarlige inden for Sølovens § 220's område er en overskudsregres, jfr. § 220,

1. Spørgsmålet er omtalt af *Günther Petersen*: Ansvarsfraskrivelse, 1957, s. 158, samt i Betænkning nr. 642/1972, s. 52 og *Bredholt og Philip*: Søloven, 1977, s. 329 ff.

2. I daglig tale kaldes selskabets tilbagesøgning af sådanne forskelsbeløb »policeregres«, jfr. beskrivelsen heraf i Trafikerstatningsudvalgets betænkning 1036/1985 s. 106 f.

stk. 4, og Betænkning nr. 642/1972, s. 52,¹ men i øvrigt må regressen for så vidt angår erstatningsret ofte være en brøkdelsregres, jfr. *Gomard: Tillæg til Obligationsretten 1977*, s. 171 f.

Regler i andre love end EAL om regresopgøret eller »fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige« er ikke blevet ophævet ved EAL og er fortsat gældende. Reglerne i Sølovens § 220 pålægger kolliderende skibe solidarisk ansvar for personskade, og regresfordelingen sker efter skyldgrad eller ved lighedeling uden hensyn til, om redernes ansvar er dækket af forsikring.

Godtgørelse for tort

§ 26 *Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort. § 18, stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse for tort.*

Reglen i § 26, 1. pkt. om godtgørelse for tort er en gentagelse af den tidligere bestemmelse i § 15, stk. 1 i Lov om ikrafttræden af Borgerlig Straffelov som affattet ved lov nr. 89 af 29. marts 1972² med visse rent sproglige forkortelser og med den realitetsændring, at den forurettedes krav på »en godtgørelse ... for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold« er bortfaldet. Den, der har lidt en personskade, kan nu efter EAL kræve godtgørelse for svie og smerte (§ 3), for varigt mén (§ 4) og efter omstændighederne også for tort (§ 26), men det er ikke nogen betingelse for at opnå godtgørelse for tort, at der er lidt en personskade, hvilket er baggrunden for bestemmelsens lidt ejendommelige placering i kap. 2. Den tidligere bestemmelse lagde godtgørelsesansvaret på »den , som efter dansk rets erstatningsregler er ansvarlig for ...«. Ordene »ansvarlig for« i § 26 skal forstås på samme måde. Den tidligere bestemmelse nævnte også krænkelse af »en andens legeme«. Legemskrænkelser er omfattet af »krænkelser af ... person« i § 26. Endelig talte den tidligere bestemmelse om »lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir«. Svie og smerte er i EAL om-

1. Se også *Bredholt og Philip: Søloven* s. 329 f.

2. Ændringsloven byggede på Betænkning om privatlivets fred nr. 601/1971, navnlig s. 64 ff.

fattet af § 3. Ulempe og lyde er omfattet af § 4. En legemlig skade som f.eks. vansir kan tilføje skadelidte en tort, og der kan gives godtgørelse efter § 26 for et vansir, som ikke berettiger til godtgørelse efter § 4.

Den, der har været offer for *vold* eller for en *sædelighedsforbrydelse*, har foruden eventuelt krav på erstatning og godtgørelse for personskade efter reglerne i kapitel 1 i EAL efter omstændighederne også krav på godtgørelse for den tort, som er forvoldt af den retsstridige personkrænkelser. Det er i nyere retspraksis før EAL antaget, at forsætlig grov vold i visse særlige tilfælde¹ og en sædelighedsforbrydelse i almindelighed tilføjer offeret tort. Jfr. om vold UfR 1982, 1172 V, (500 kr. for flere knytnæveslag i ansigtet) der vist nok er en enlig svale, når der ikke er tale om vold af særlig farlig karakter som i UfR 1983, 727 H og 851 Ø se således UfR 1985, 597 H, der ikke ville give en politiassistent, der havde fået knytnæveslag i ansigtet under forkyndelsen af en dom, nogen godtgørelse for tort. Se om sædelighedsforbrydelser UfR 1982, 325 H og 1069 Ø. Ofret har en interesse i at få fastslået, at gerningsmanden foruden erstatning for økonomisk skade og godtgørelse efter kap. 1 i EAL også skal yde en skønmæssigt fastsat godtgørelse efter § 26 i flere tilfælde nu efter gennemførelsen af VOL i 1976 end før denne lov. Kravet mod gerningsmanden kan forventes honoreret af staten.

Medens godtgørelse efter §§ 3 og 4 ydes efter faste takster, er fastsættelsen af godtgørelse efter § 26 helt overladt til domstolene, og bestemmelsen giver derfor mulighed for at supplere det samlede beløb, som skal udredes til skadelidte, med en større eller mindre godtgørelse for tort. Størrelsen af de godtgørelser, som er fastsat i domme afsagt før EAL, er ikke uden videre vejledende efter EAL, da en godtgørelse efter § 26 angår tort og tort alene, medens godtgørelser efter de ældre domme ofte er kompensationer for en række af de i den tidligere gældende bestemmelse i § 15 i Ikrafttrædelsesloven nævnte skadestyper. Der synes dog i de senere år at være blevet tilkendt *voldtægtsofre* godtgørelser efter takstlignende retningslinier, jfr. således om fuldbyrdet voldtægt UfR 1981, 255 H, og UfR 1982, 325 H, der begge fastsatte godtgørelsen til kr. 25.000. UfR 1982 1069 ØL og 1984, 977 H gav dog kun kr. 20.000, medens

1. Som regel dog i forbindelse med anden godtgørelse for ikke økonomisk skade, *Bo von Eyben*, s. 108, nævner muligheden af, at den ved EAL gennemførte begrænsning af de poster, der kan medtages ved godtgørelsen for ikke økono-

misk tab, vil gøre adgangen til at tilkende godtgørelse for tort mere aktuel, således at § 26 vil blive benyttet i et videre omfang end Ikraftl.s tilsvarende bestemmelser.

UfR 1985, 94 H gav kr. 50.000 under hensyn til forholdets usædvanligt grove karakter og forbrydelsens følger for den forurettede. Ved forsøg gives oftest noget mindre, men nogen »takster« kan ikke udledes af domspraksis (UfR 1979, 513 H, kr. 6–8.000, UfR 1981, 654 H: kr. 20.000, UfR 1982, 263 ØL, kr. 10.000)

UfR 1985, 150 H gav kr. 25.000 i godtgørelse for såvel fuldbyrdet voldtægt som forsøg, der dog var af særlig farlig karakter eller under i øvrigt særligt skærpende omstændigheder.

Regler om godtgørelse for ikke-økonomisk skade i andre love end Ikrafttrædelsesloven som f.eks. Retsplejelovens §§ 641 og 1018 a, Fotografilovens § 18 og Ophavsretslovens § 56 er ikke ændret eller ophævet af EAL og er derfor fortsat gældende. Ikrafttrædelseslovens § 15 er derimod ophævet fra og med den 1. oktober 1984, jfr. § 29, nr. 2 i EAL.

§ 26 er præceptiv, jfr. § 27, men en aftale om, at der ikke skal ydes godtgørelse for tort, kan efter omstændighederne medføre, at krænkelsen ikke er retsstridig, fordi der foreligger samtykke. En aftale mellem en gruppe forretningsdrivende om, at erstatning og godtgørelser i anledning af eventuelle krænkende udtalelser om konkurrenter skal indbetales til brancheforeningen, kan næppe påberåbes af den erstatningsansvarlige. Sådanne krav er endvidere uoverdragelige i henhold til EAL § 18, og aftalen vil derfor næppe heller kunne påberåbes af den pågældende brancheforening.

Reglerne i § 18, stk. 1 og 2 om overgang af godtgørelseskrav ved aftale og arv finder også anvendelse på godtgørelser for tort. Derimod kan godtgørelser for tort ikke holdes uden for formuefællesskabet mellem ægtefæller, hvilket ikke synes rimeligt begrundet.

Fravigelse af lovens regler

§ 27 *Aftaler om fravigelse af reglerne i §§ 1–16, § 24, stk. 2 og § 26, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til ugunst for den erstatningsberettigede.*

Stk. 2. *Aftaler om fravigelse af § 17, stk. 1, § 19, stk. 1 og 3, § 20, § 22, stk. 2, § 23, § 24, stk. 1, og § 25, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til ugunst for den erstatningsansvarlige. Reglen i § 25 kan dog fraviges for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan sidestilles hermed.*

Reglerne i EAL er i vidt omfang præceptive. Bestemmelsen herom i § 27 har samme indhold som reglerne i Kreditkøbslovens § 6, Funktionærlovens § 21, Lejelovens §§ 8, 18, 24 etc. og tilsvarende andre regler i love om en enkelt kontraktstype: reglerne kan kun fraviges i en tilstrækkeligt afklaret og aktuel situation, men ikke på forhånd, hvis fravigelsen er til skade for den part, som loven vil beskytte. I § 27 er *kravet om aktualitet*, at aftaler, der fraviger de opregnede præceptive regler i EAL, ikke gyldigt kan indgås »inden en skades indtræden«. EAL er således ikke til hinder for aftaler om regulering af skete skader på en måde, der afviger fra lovens regler. En bestemmelse i et forlig om, at dette er endeligt, og at sagen ikke kan genoptages er dog ikke gyldig, jfr. henvisningen i § 27, stk. 1, til § 11 og straks nedenfor. Den part, der beskyttes af præceptiviteten er i EAL's regler om erstatningens størrelse skadelidte eller den erstatningsberettigede, jfr. stk. 1. Herefter er forhåndsaftaler om begrænsning af erstatningernes størrelse og om betydning af egen skyld i videre omfang end efter § 24, stk. 2, ugyldige. I EAL's regler om begrænsning af ansvarsbyrden ved bortfald af ansvaret (§§ 19, stk. 1 og 3, 20, 22, stk. 2, og 25, stk. 2, 1 pkt.) eller ved en fakultativ adgang til lempelse af ansvaret (§§ 23, 24, stk. 1, og 25, stk. 1, 2. pkt.), beskytter præceptiviteten den erstatningsansvarlige (skadevolderen), jfr. stk. 2. En forhåndsaftale, der fastholder ansvaret efter erstatningsrettens almindelige regler i videre omfang end angivet i de i stk. 2 angivne regler – bortset fra § 25 for så vidt angår erhvervsskader – er således ugyldig.

Stk. 1. – Beskyttelse af skadelidte

Bestemmelsen i § 27, *stk. 1*, har som allerede nævnt betydning for aftaler, der er til ugunst for den erstatningsberettigede eller skadelidte. Ud målingsreglerne om personskade og tab af forsørger (§§ 1–16), reglen i § 24, stk. 2, om adgang til at se bort fra skadelidtes medvirken til skaden og § 26 om godtgørelse for tort kan ikke fraviges ved forudgående aftale til ugunst for skadelidte.

Reglen i § 27, stk. 1, angår kun aftaler om begrænsning af størrelsen af erstatningen, men bestemmelsen anfægter ikke et efter almindelige retsgrundsætninger *gyldigt samtykke* til at foretage en ellers erstatningspådragende handling.¹ Bestemmelsen i §§ 26 og 27, stk. 1, udelukker således

1. Jfr. om samtykke som ansvarsfrihedsgrund i erstatningsretten *A. Vinding Kruse: Erstatningsretten* s. 51 f.

ikke, at parterne i gensidig forståelse ansvarsfrit kan have et vidtgående frisprog over for hinanden. Reglen i § 27, stk. 1, har ikke stor praktisk betydning, da der kun sjældent indgås aftaler om udmålingen af personskadeerstatning i tilfælde af, at sådanne skader skulle ske. Efter EAL er en vedtagelse, f.eks. i en transportaftale, som ikke er omfattet af særlige love og regler som f.eks. Sølovens eller Luftfartslovens regler om passagerbefordring om en ansvarsbegrænsning i form af et *maksimumsbeløb pr. begivenhed eller pr. person* ikke gyldig for så vidt begrænsningen fører til fastsættelse af lavere erstatninger end reglerne i EAL §§ 1–16, 24, stk. 2, og 26. Indeholder den pågældende lovregel særlige bestemmelser om udmålingen af erstatningen, må disse regler formentlig fortsat være gældende, hvor de ikke er ophævet ved EAL. Dette må i hvert fald gælde, hvis selve ansvarsgrundlaget er institueret ved den pågældende lov, som det f.eks. er tilfældet i DL 6-10-2 om objektivi ansvar for større husdyr, hvor ansvaret er begrænset til helbredelsesomkostninger og varigt mén, men udelukker erstatning for tabt arbejdsfortjeneste jfr. Ufr 1953, 484 H¹. Hvor det er muligt, må tidligere lovgivnings terminologi dog fortolkes i overensstemmelse med EAL.

Aftaler, der indgås om regulering af en allerede indtrådt skade, er undergivet den almindelige aftalefrihed. Sådanne aftaler er derfor gyldige, med mindre de er ugyldige efter reglerne i Aftalelovens §§ 28–36. Et afkald i et forlig om en sket skade på at kræve *genoptagelse efter § 11* er dog ugyldigt. Ganske vist indgås forliget, efter at skaden er sket, men § 11 angår tilfælde, hvor der senere indtræder en uforudset forværring af skadelidtes tilstand, og denne del af skaden indtræder eller manifesterer sig efter forliget. Begrundelsen for præceptiviteten: det betænkelige i at binde sig i fremtidige ukendte situationer ved aftale er også til stede her, og § 11 er ikke undtaget i den paragrafrække (§§ 1–16), som er nævnt i § 27, stk. 1. Reglen i § 11 fremtræder som en ren processuel regel, men bestemmelsen må antages tillige at indeholde en materiel regel: genoptages sagen, nyvurderes skaden, som den nu foreligger, uden hensyn til en meddelt saldokvittering eller anden form for afkald.

Skadelidte kan ej heller med henblik på fremtidige skader eller på uforudsete forværringer af skete skader, jfr. § 11, give afkald på at forelægge spørgsmålet om fastsættelse af méngrad og erhvervsvenetabsprocent for Sikringsstyrelsen og for domstolene, f.eks. ved at indgå på en bestemmelse om, at disse procenter fastsættes endeligt af den anden parts (den

1. Anderledes *Vinding Kruse & Møller*, s. 345.

potentielle skadevolders) ansvarsforsikrings-selskabs læge. En vedtagelse af endelig afgørelse ved voldgift i stedet for ved domstolene er derimod næppe udelukket. Afkald på afgørelse ved domstolene eller ved en betryggende upartisk voldgift er ugyldigt, jfr. Voldgiftslovens § 7, nr. 2, og en aftale om udelukkelse af et væsentligt bevismiddel som Sikringsstyrelsens erklæring efter § 10 er både i strid med almindelige processuelle grundsætninger og med EAL § 27, stk. 1. Bestemmelsen i § 10 er (lige så lidt som § 11) undtaget i paragrafrækken (§§ 1–16), der er opregnet i § 27, stk. 1. Et forlig i en personskadeerstatning indgået uden forudgående forelæggelse for Sikringsstyrelsen kan derimod ikke anfægtes, alene fordi sådan forelæggelse ikke er sket, og dette gælder også aftale om at ville afgøre en sådan sag om en indtrådt skade alene på grundlag f.eks. af Sikringsstyrelsens tabeller og en erklæring fra de behandlende læger. Bestemmelsen i § 27, stk. 1, rammer ikke aftaler om regulering af anmeldte skader,¹ og situationen har en sådan konkret og aktuel karakter, at aftalen ikke er ugyldig af procesretlige grunde.² Skulle i enkelte tilfælde en aftalt skadesopgørelse vise sig at være urimelig, idet skaden er blevet væsentligt fejlbedømt af skadevolders ansvarsforsikrings-selskab, kan aftalen tilsidesættes efter Aftalelovens § 36. I praksis vil méngrader i almindelighed kunne fastsættes på basis af Sikringsstyrelsens tabeller uden forelæggelse for Sikringsstyrelsen, og der vil vel med tiden udvikle sig sådanne retningslinier i praksis på grundlag af Sikringsstyrelsens erklæringer og domstolsafgørelser, at parterne som oftest vil kunne enes også om erhvervsevnetabsprocent uden forlæggelse for Sikringsstyrelsen.

Tingsskader – ansvarsfraskrivelse

Regler om udmåling af erstatning for tingsskade og almindelig formueskade berøres – bortset fra § 24, stk. 2 – ikke af præceptivetsreglen i § 27, stk. 1. Aftaler om begrænsning af ansvaret for anden skade end personskade f.eks. som i AB 72 således, at en kontrahent (entreprenøren) ikke er ansvarlig for driftstab, avancetab eller andet indirekte tab, eller således at beskadigede genstande højst erstattes med et bestemt beløb, berøres ikke af EAL. Det samme gælder de i off shore kontrakter sædvanlige »knock for knock« aftaler, hvorefter hver af parterne bærer sin egen skade, uanset hvem der har forvoldt den bortset fra forsætlig skadeforvoldelse.

1. Anderledes *Bo von Eyben*: Erstatnings-udmåling s. 30.

2. Sml. *Gomard*: Civilproces, 2. udg., navnlig s. 310 med note 11.

Stk. 2. Beskyttelse af skadevolder

Reglen i § 27, stk. 2, beskytter skadevolderne (de erstatningsansvarlige) mod at få deres ansvarsbyrde forøget ved forhåndsftaler med potentielle skadelidte. Beskyttelsen mod aftalt ansvarsforøgelse omfatter al skade, *både skade på person og på ting*. De bestemmelser i EAL, der efter stk. 2 ikke kan fraviges ved forhåndsftale til ugunst for den erstatningsansvarlige er § 17, stk. 2 (om regres for offentlige ydelser m.v. mod den erstatningsansvarlige), § 19, stk. 1 og 3 (om ansvar for skade, der er dækket af forsikring), § 20 (om offentlige selvforsikreres erstatningskrav), § 22, stk. 2 (om afskæring af regres i forbindelse med personforsikringer), § 23 (arbejdstagers ansvar), § 24, stk. 1 (den almindelige lempelsesregel) og delvis (se nærmere nedenfor) også § 25 (om forholdet mellem flere erstatningsansvarlige).

Reglen i stk. 2 om beskyttelse af skadevolderne har væsentlig større praktisk betydning end reglen i stk. 1 om beskyttelse af skadelidte, da EAL både omfatter ansvar i kontraktsforhold og ansvar uden for kontrakt, og da de bestemmelser, som i stk. 2 er gjort ufravigelige, har betydning for ansvaret for enhver form for skade og både vedrører ansvarsgrundlaget og erstatningens omfang. Reglen angår endvidere forhold, hvorom der ofte indgås aftaler. Aftaler om, at personskadeerstatning i givet fald skal udmåles efter *højere* satser end dem, der er anført i EAL, er gyldige, men forhåndsftaler om, at skadevolderes ansvar for forsikringsdækket *skade* fastholdes i videre omfang end angivet i §§ 19, stk. 2, og 20 er ugyldige. Aftaler om *konventionalbod og andre garantier* for opfyldelsen af forpligtelser er, med mindre de rammes af andre regler, gyldige for så vidt de kun angår skader forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller lignende, jfr. § 19, stk. 2, nr. 2. *Regresaftaler mellem forsikringsselskaber* er gyldige, for så vidt de ikke har betydning for de erstatningsberettigede og -ansvarlige parter, men kun for selskaberne, jfr. Betænkning II nr. 829/1978, s. 57, og bemærkningerne til § 27 i lovforslaget.

Stk. 2,2. pkt. – Offentlige eller erhvervsmæssige skadevoldere

Reglen i § 25 om forholdet mellem flere erstatningsansvarlige kan efter § 27, stk. 2, 2. pkt. fraviges for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed. Offentlige og private virksomheder kan således frit ved aftale på-

tage sig et videregående ansvar, men kan kun ved aftale begrænse deres ansvar i forhold til andre offentlige eller private virksomheder. Både en aftale om ubetinget ansvar for en af parterne eller en gensidig regresfrafaldsaftale («Knock for Knock-Agreement») er således uberørt af § 27. Flere entreprenører på samme arbejdsplads kan f.eks. finde det hensigtsmæssigt på forhånd at træffe aftale om deres ansvar og deres indbyrdes hæftelse for skader, men de i § 27, stk. 2, opregnede regler kan kun fraviges til ugunst for de i § 27, stk. 2, 2. pkt. nævnte virksomheder, og kun for så vidt angår fordelingen af ansvar mellem flere skadevoldere. Disse skadevoldere er i modsætning til private skadevoldere ikke beskyttet af § 19 stk. 1, men adgangen til at påberåbe sig lempelsesreglen i § 24, stk. 1, kan ikke frafalde ved aftale inden skadens indtræden.

Private skadevoldere og arbejdstagere

Selv i tilfælde af forsæt og grov uagtsomhed kan ansvaret kun i begrænset omfang overvælttes på eventuelle private medskadevoldere. Bestemmelserne i §§ 23 og 25 i denne relation er ufravigelige. En arbejdstagers personlige ansvar er mildnet i kraft af reglerne i §§ 19, stk. 3, og 23, og både arbejdstageres ansvar og en privatpersons ansvar bl.a som ene-skadevolder for groft uagtsomt eller forsætligt forvoldt skade over for en forsikret skadelidte efter § 19, stk. 2., nr. 1, kan lempes efter den præceptive regel i § 24, stk. 1.

Ugyldighedsvirkningen

Den praktiske betydning af den i § 27 foreskrevne ufravigelighed er forskellig alt efter, om den bestemmelse, der er gjort præceptiv, er en absolut regel, der direkte og endeligt regulerer et spørgsmål vedrørende erstatningsansvar, jfr. således §§ 17, stk. 1, 19, stk. 1 og 3, 20, 22, stk. 2, og 25, stk. 2, 1. pkt., eller en generalklausul, der giver domstolene frie hænder til at lempe eller fordele ansvaret på en rimelig måde, jfr. således §§ 23, 24, stk. 1, og 25, stk. 1 og 2, 2. pkt. En aftale, der er i strid med en af de førstnævnte regler, er uden videre ugyldig. De præceptive lempelsesregler fejler derimod ikke parternes aftale til side, men fører alene – ligesom § 36 i Aftaleloven – til, at aftalen, om den i et tilfælde skulle føre til et urimeligt resultat, for så vidt helt eller delvis sættes til side. Aftalen er i alle fald et moment, der bør tages i betragtning, både ved stillingtagen til, hvad der er rimeligt og urimeligt, og ved afgørelse af, i hvor høj en grad den af parterne aftalte løsning bør fraviges.

Aftaler med trediemand

Som nævnt ovenfor s. 121 f ad § 19, stk. 1, kan bestemmelsen næppe udstrækkes til at gælde aftaler mellem andre end de i loven nævnte parter, nemlig skadelidte og skadevolder.¹ EAL foreskriver i § 22, at et forsikringselskab i skadesforsikring indtræder i skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige. I personforsikring har selskabet dog ikke regres, jfr. således også § 17. Bestemmelserne i §§ 17, stk. 1, og 22, stk. 2, om, at selskabet i personforsikring ikke har noget krav mod den erstatningsansvarlige, kan ikke fraviges ved aftale, jfr. § 27, stk. 2. Denne regel angår kun aftale mellem erstatningskravets parter, men ikke i almindelighed en aftale mellem et forsikringselskab og dets forsikringstager om, at forsikringen i visse nærmere angivne situationer ikke dækker. En sådan aftale er derfor i almindelighed gyldig, med mindre aftalen griber direkte ind i anvendelsesområdet for en af de præceptive regler, idet f.eks. en tingsforsikring imod tanken med § 19 stipulerer, at forsikringen ikke dækker skader forvoldt af en trediemand ved culpa, herunder simpel uagtsomhed. Det fremgår vel ikke af ordlyden af § 27, at en sådan aftale er ugyldig, men dette udtales i Motiverne sp. 111 og 125 og var forudsat i den ophævede FAL § 25. Klausuler i Forsikringsaftaler om nedsat eller ingen dækning af skader forvoldt af en skadevolder, der efter almindelige regler er ansvarlig for skaden, vil i det omfang, de forekommer i praksis, normalt gå ud på, at dækning under policen er *subsidiær* i forhold til en ansvarlig skadevolder. I sådanne tilfælde fører ordene i § 19 til, at forsikringen er dækningspligtig, idet skadevolderen – bortset fra de i §§ 19, stk. 2, og 21 nævnte skader – ikke har erstatningsansvar, når skaden kan fås dækket af en tings- eller driftstabsforsikring. Reglen i § 19 er derimod uanvendelig, hvor der i en forsikringsaftale er foretaget en objektiv risikobegrænsning, selv om den objektive beskrivelse af den undtagne risiko typisk omfatter skader, som i almindelighed forvoldes af andre, og ofte således, at skaden kan tilregnes skadevolderen som uagtsom. Den undtagne risiko kan også angå situationer, hvor der ofte vil hvile et objektivt ansvar på andre. Aftaler om sådanne risikobegrænsninger berøres – uanset om § 27 findes at ramme visse aftaler mellem et forsikringselskab og dets forsikringstager – ikke af præceptivitetsreglen i EAL's § 27.

1. Den nu ophævede § 25 i FAL indeholdt i stk. 3 et forbud mod, at et forsikringselskab forbeholder sig ret til at

indtræde i sikredes ret mod trediemand i videre udstrækning end reglerne i § 25, stk. 1 og 2 angav.

Kapitel 4: Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.

§ 28 *Loven træder i kraft den 1. oktober 1984 og finder anvendelse på erstatningsansvar for skader, der indtræder efter lovens ikrafttræden.*

EAL trådte i kraft den 1. oktober 1984. Ved lovens ikrafttrædelse ophæves de lovbestemmelser, som er opregnet i § 29. Alle regler i EAL finder anvendelse på erstatningsansvar for skader, der indtræder den 1. oktober 1984 eller senere, men erstatningsansvaret for skader, der er indtrådt før den 1. oktober 1984 bedømmes efter den tidligere gældende ret. I en overgangstid er således tidspunktet for skadens indtræden afgørende for, om erstatningssager skal afgøres efter EAL eller efter ældre ret.

Skadens indtræden

Tidspunktet for skadens indtræden har både betydning for anvendelsen af EAL overhovedet og for flere af reglerne af blivende betydning i EAL. Udtrykket skadens indtræden må i almindelighed, men ikke altid, forstås på samme måde i alle de bestemmelser, hvori det forekommer. Fastlæggelse af skadestidspunktet er således af væsentlig betydning både for afgørelsen af, om EAL finder anvendelse, og for udarbejdelsen af skadesopgørelser efter EAL.

Erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste efter § 2 og godtgørelse for svie og smerte efter § 3 er begge knyttet til et tidsrum, sc. tiden fra skadens indtræden og indtil skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær. De beløb, som er nævnt i EAL's kapitel 1, reguleres efter lønniveauet, jfr. § 15. Ydelserne til de skadelidte fastsættes efter de takster, som var gældende på tidspunktet for skadens indtræden. Krav om erstatning og godtgørelse efter EAL – bortset fra erstatning efter §§ 1 og 2 – forrentes fra skadestidspunktet (= tidspunktet for skadens indtræden), jfr. § 16.

Skadestidspunktet er også afgørende for dækningen efter skadelidtes personforsikringer og efter skadevolders ansvarsforsikring. En ansvarsforsikring dækker efter FAL § 91 erstatningsansvar over for trediemand som følge af skadevoldende begivenheder, som finder sted i løbet af forsik-

ringstiden, selv om de skadelige følger først indtræder senere. Reglen i § 91 er deklaratorisk, jfr. FAL § 3, og ansvarspolicer indeholder undertiden bestemmelser om, at forsikringen ikke følger skadesårsagsprincippet i § 91, men et skadevirkningsprincip, således at forsikringen kun dækker, såfremt de skadelige følger er indtrådt, mens forsikringen er i kraft. Hertil føjes undertiden et krav om, at skaden skal være anmeldt, inden forsikringen er udløbet, jfr. således om en advokatansvarsforsikring UfR 1953, 1007 H (TfR 1954, 306).

Tidspunktet for skadens indtræden er klart og éntydigt, hvor den skadevoldende akt er en pludselig og momentan handling, og de skadelige følger indtræder straks. Fiksering af et bestemt skadetidspunkt kræver derimod nærmere overvejelser, hvor den skadevoldende akt er en tilstand eller påvirkning gennem længere tid, hvor de skadelige følger indtræder og konstateringen af følgerne strækker sig over et betydeligt tidsrum, og hvor de skadelige følger indtræder og den skadevoldende handling er adskilt i tid.

Overgangsreglen må forstås således, at reglerne i EAL om udmålingen af erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger finder anvendelse, når de skadelige følger er indtrådt, uanset hvornår den ansvarspådragende adfærd er udvist eller er begyndt, og uanset hvor længe den har stået på. Har f.eks. en ulovlig tilstand eksisteret i længere tid og bevirket en langvarig og farlig påvirkning, der fremkalder personskade, skal skadevolderen betale erstatning efter reglerne i EAL, hvis personskaden først konstateres efter den 1. oktober 1984. Dette gælder også, selv om tilstanden og påvirkningen er ophørt, før EAL trådte i kraft. En skade, der opstår langsomt og gradvis over en periode, kan i almindelighed først anses som indtrådt, når skaden objektivt kan konstateres. En skade, som kan føres tilbage til en uforvarlig undladelse af at iagttage sikkerhedsforskrifter el. lign., kan ikke anses som indtrådt allerede på begyndelsestidspunktet for forsømmelsen, men først når de skadelige følger opstår, jfr. foran ad § 15, s. 96.

I nogle tilfælde må skaden siges at være påført skadelidte ved en bestemt momentan begivenhed, men de skadelige følger eller nogle af disse indtræder eller konstateres først senere. Der konstateres f.eks. umiddelbart efter, at skadelidte er blevet påkørt af en bil, kun mindre skader, men efter kortere eller længere tids forløb fastslås, at skadelidte har pådraget sig alvorlig beskadigelse. Skaden må her i relation til EAL's regler om skadelidtes erstatning anses som indtrådt ved påkørslen. I relation til *forsørgertabserstatning* efter §§ 12–14 er skadetidspunktet derimod i tilfælde, hvor forsørgeren er død som følge af en ansvarspådragende påkørsel, men

først nogen tid efter denne, som nævnt ovenfor i kommentaren til §§ 13 og 14, dødsfaldet. Skaden, der udløser de efterlades erstatningskrav, er forsørgerens død. Det er dog tvivlsomt, om de logiske og reale grunde, der fører til at anse dødsfaldstidspunktet som tidspunktet for skadens indtræden, når erstatningen skal beregnes, også er tungtvejende nok, når det skal afgøres, om skaden falder ind under EAL. Dette har næppe været tanken, men intet i loven taler imod en sådan antagelse, der i hvert fald ville kunne løse et af de mange overgangsproblemer.

Fortolkningen af § 28 bygger i første række på hensyntagen til skadelidtes interesser. Skadelidte bør nyde godt af EAL, hvor den for ham afgørende begivenhed ligger efter 1. oktober 1984. EAL er navnlig for den, der rammes af alvorlig personskade, mere fordelagtig end den ældre ret. Erkendes må, at skadevolderes ansvar, når vægten lægges på de skadelige følgers indtræden fremfor på selve den ansvarspådragende adfærd – en handling, en forsømmelse eller en positiv etablering af en uforvarlig tilstand – bedømmes efter regler, som ikke var gældende, da det ansvarspådragende forhold blev udvist. Denne begrænsede tilbagevirkende kraft kan forøge skadevolderens byrde, men den angår i alt væsentligt kun erstatningsudmålingen og ikke ansvarsgrundlaget. Hertil kommer, at byrden ved at udrede de højere erstatninger som oftest falder på de erstatningsansvarliges ansvarsforsikrere, og i ansvarsforsikring synes skadevirkningsprincippet at vinde frem på skadesårsagsprincippetets bekostning.

Tilsvarende tilbagevirkende kraft må, når denne fortolkning er anlagt med hensyn til erstatningsudmålingen, tillægges reglerne i kap. 2 og 3 om selve ansvaret, således at lempelsesreglen i § 24 må kunne anvendes, selvom det uforvarlige forhold er udvist for 1. oktober 1984, når blot skaden er indtrådt senere. Under samme forhold må formodentlig lempelsesadgangen i FAL § 25, stk. 1, 2. pkt., bortfalde i forhold til offentlige og erhvervsmæssige virksomheder.

Skader indtrådt før 1. oktober 1984

Et betydeligt antal sager om ansvar for skader, som er indtrådt før den 1. oktober 1984, må forventes at ville komme til afgørelse efter 1984. Navnlig ved alvorligere personskader indtræffer stationærtidspunktet ofte først efter lang tids forløb. Skal sagen til domstolene, går der yderligere tid ialt ofte 4–5 år eller mere, før den endelige dom i sagen afsiges. Disse sager skal afgøres efter den hidtidige retspraksis og de regler, som er nævnt i ophævelsesbestemmelsen i § 29. Princippet om, at gamle sager bør afgøres efter hidtil gældende ret er, som det fremhæves i bemærkningerne til lov-

forslaget til EAL § 28, også anvendt på arbejdsskadeforsikringens område, jfr. ASFL § 65.¹

Situationen på den almindelige erstatningsrets og på arbejdsskadeforsikringens områder er imidlertid ret forskellig. Før den nugældende ASFL nr. 79 af 8. marts 1978 gjaldt Ulykkesforsikringsloven nr. 183 af 10. maj 1933 med senere ændringer (Lovbek. 137 af 16/4 1968). Ulykkesforsikringsloven indeholdt præcise regler om ydelsernes størrelse, og i ASFL findes i § 66 en særlig regel om indeksering af ydelser efter Ulykkesforsikringsloven. De spørgsmål, som i nogle år efter 1984 vil opstå ved anvendelse af den hidtidige retstilstand på erstatningsretten må løses uden hjælp af klare regler.

Regulering af erstatningernes størrelser – invaliditet

Der vil i de gamle sager være behov for at foretage en vis regulering af erstatningernes størrelse. En stigningstakt for denne regulering lader sig imidlertid ikke fastlægge ud fra den hidtidige retspraksis. Domstolene har ikke lagt sig fast på en bestemt indeksering efter et pris- eller løntal. Nogle domme fra den seneste tid før EAL kunne tyde på, at domstolene har ønsket at indhente et »efterslæb« ved at hæve erstatningsniveauet hurtigere end regulering efter en regel som EAL § 15 ville betinge.² Stigningstakten må på den anden side tage hensyn til, at stigningen i lønniveauet efter i nogle år at have ligget omkring 10% p.a. fra 1983 er sunket til ca. 4% p.a. Efter tidligere retspraksis fastsattes erstatningen i almindelighed efter erstatningsniveauet på opgørelsens tidspunkt, men efter den seneste praksis³ er det nu klart, at udmålingen bør ske efter erstatningsniveauet på stationærtidspunktet. Det må antages, at personskadeerstatninger i gamle sager vedblivende bør beregnes efter invaliditetsprocent, og at erstatningerne forrentes efter reglerne i Renteloven, d.v.s. med en procesrente på diskonto + 6% p.a. og i almindelighed først fra påkrav i overensstemmelse med rentelovens § 3 stk. 2.

1. Jfr. *Friis & Behn*, s. 31. – I UfR 1980, 475 Ø udtaltes, at hverken den forholdelse af erstatningsniveauet, som var gennemført ved ASFL af 1978 eller foreslået i Betænkning II nr. 829/1978, kunne få betydning for erstatningen for en skade, som var sket i 1972 og med

stationær tilstand i 1976. Se også UfR 1982, 13 H, omtalt nedenfor, s. 000.

2. Se f.eks. UfR 1982, 13 H.

3. Jfr. *Riis* i UfR 1985 B, s. 44, og de dér nævnte domme, især UfR 1984, 483 H, og UfR 1984, 1098 H, hvor navnlig sidstnævnte dom lægger vægt på stationærtidspunktet.

Efter retstilstanden før EAL fastsættes invaliditetserstatninger som et bestemt kronebeløb pr. invaliditetsprocentpoint. Invaliditetsprocenten fastsættes efter det invaliditetsbegreb, der var gældende efter Ulykkesforsikringsloven, lovbeleg. nr. 137 af 26. april 1968 § 32.³ Invaliditetsprocenten svarer i det væsentlige til den nuværende méngrad. Retspraksis er vedblevet med at lægge Ulykkesforsikringslovens regler om beregning af en invaliditetsgrad i det væsentlige på medicinsk grundlag til grund for erstatningsudmålingen også efter, at ASFL § 65 med virkning fra den 1. april 1978 havde ophævet Ulykkesforsikringsloven, og Sikringsstyrelsen er vedblevet med at afgive udtalelser om invaliditetsprocenten efter Ulykkesforsikringsloven til brug for erstatningssager. Højesteret forhøjede i UfR 1982, 13 H – en tredieinstanssag om erstatning til et færdselsskadede 9-årigt barn med et mén på 65%² – erstatningsniveauet til kr. 4.000 pr. invaliditetsgrad. Højesteret udtalte i dommen om princippet for regulering af erstatningsniveauet følgende: »Den udbetalte invaliditetserstatning – kr. 195.000 (= 65 × 3000) – findes stemmende med det ved udbetalingen i retspraksis udviklede erstatningsniveau. Efter lønudviklingen over en år-række og lovgivningen om forøget erstatning for arbejdsskader findes det imidlertid påkrævet at hæve dette niveau yderligere. Den appellanten tilkommende invaliditetserstatning finder herefter at burde forhøjes med kr. 65.000« (til 260.000 = 65 × 4000). Højesteret synes her – i overensstemmelse med tidligere praksis – at have fastsat erstatningen efter niveauet på domstidspunktet, og det endog i en sag afgjort ved dom i tredie instans.³

1. Invaliditetsgrad efter Ulykkesforsikringsloven er omalt i bemærkningerne til § 32 i *G. Hagen: Ulykkesforsikringsloven med kommentarer*, 1974, s. 225 ff.
2. Dommen synes at betragte méngrad efter ASFL og invaliditetsgrad efter den almindelige erstatningsret som identiske.
3. I UfR 1984, 483 H udmåltes imidlertid en erstatning efter en takst af kr. 4.000 pr. invaliditetsgrad, uanset at niveauet på domstidspunktet var steget til kr. 4.500 pr. grad, med den begrundelse, at UfR 1982, 13 havde givet kr. 4.000 pr. grad for en skade, der ligesom skaden i

den foreliggende sag måtte anses for stationær i sommeren 1978. Højesteret undlod imidlertid at nedsætte beløbet på grund af skadelidtes alder (skadelidte var allerede i 1978 gået på efterløn) under henvisning til, at der var gået meget lang tid, uden at skadelidte havde modtaget nogen form for erstatning. Dommens resultat er ikke urimeligt og kunne have været begrundet med, at den normale erstatning, som på domstidspunktet ville have været kr. 4.500 pr. invaliditetsprocentpoint, burde nedsættes på grund af skadelidtes alder, sml. nu EAL § 9.

I UfR 1984, 1098 H tilkendte Højesteret en 29-årig kvinde med en invaliditetsgrad på 65% kr. 4.500 pr. procent under henvisning til »lønudviklingen indtil det tidspunkt, da indstævntes (skadelidtes) tilstand blev stationær« i foråret 1980¹, kommenteret af Riis i UfR 1985 B s. 44 f.

Vestre Landsret har i to utrykte domme af 14. maj 1985 (B 2780/1982) og 6. juni 1985 (B 2525/1985)² fastsat taksten til 5.000 kr. pr. grad, hvor tilstanden var stationær henholdsvis inden for tidsrummet sommeren 1983 – april 1984 og december 1983. (I begge sager tilkendtes der iøvrigt godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold). Se også UfR 1985 s. 416 V (samme resultat).

Konklusion med hensyn til regulering af erstatningsniveauet

Af domspraksis siden højesteretsdommen i UfR 1983 s. 13, navnlig UfR 1984 s. 1098 H, jfr. Riis kommentar i UfR 1985 B s. 44 f følger formentlig, at invaliditetserstatninger i »gamle personskadeerstatningssager«, der skal afgøres efter ældre ret som i den nævnte UfR 1984, 1058 H (dom af 25. oktober 1984), skal opgøres på grundlag af de hidtil anvendte invaliditetsprocentpoints efter Ulykkesforsikringsloven, at niveauet i foråret 1980 var kr. 4.500 pr. procentpoint, og at niveauet reguleres efter »lønudviklingen«. Såfremt begrundelsen i højesteretsdommen i UfR 1984, 1098 H på denne måde tages som udgangspunkt i de år efter 1984, hvor et vist antal »gamle sager« vil komme til afgørelse, ville det af hensyn til de skadelidte være ønskeligt at præcisere, hvordan reguleringen efter lønudviklingen med udgangspunkt i foråret 1980 – kr. 4.500 pr. procentpoint – skal foretages. Det synes både nærliggende og rimeligt at benytte samme reguleringsmekanisme som i EAL § 15³ og i ASFL §§ 38 og 66, d.v.s. at de 4.500 kr. er gældende 1.4.1980 – 31.3.1981, og at beløbet for andre år fra 1.4. – 31.3. reguleres frem eller tilbage efter forholdet mellem timelønnen for april kvartal 1979 og timelønnen for april kvartal i det år, som ligger før den periode fra 1.4. – 31.3., i hvilken skadelidtes tilstand blev statio-

1. Højesteret må antages med afgørelsen i UfR 1984, 1098 H, bl.a. at have taget afstand fra, at de (få) skadelidte, der anker evt. med 3. instansbevilling, får erstatning efter et højere niveau end de, der akviescerer ved landsrettens dom eller ikke opnår 3. instansbevilling. UfR 1982, 13 H er således, så-

fremt dommen skal forstås således, at domstidspunktet er afgørende for taksten, ikke længere en retningsgivende afgørelse.

2. Det vides, at skadelidte har søgt 3. instansbevilling.
3. Jfr. Riis i UfR 1985 B, s. 44.

EAL § 28

nær.¹ Er skadelidtes tilstand f.eks. blevet stationær i sommeren 1983, skulle invaliditetserstatningen pr. procentpoint udgøre

$$\frac{\text{Timelønnen i april kvartal 1982} = 59,42}{\text{Timelønnen i april kvartal 1979} = 45,12} = 5.926,19 \text{ kr.}$$

Regulering tilbage til tidspunkter, der ligger før 1.4.1980, vil næppe føre til beløb, der ligger under hidtil benyttede takster.

En udregning af den opstillede formel fører til de neden for viste tal:

Regulering på grundlag af UfR 1984, 1098 H.

Periode	Løntal pr. 1.4 året før	Beløb pr. procent- point afrundet
1.4.1978 – 31.3.1979	3747 øre	3.500 kr.
1.4.1979 – 31.3.1980	4104 øre	4.000 kr.
1.3.1980 – 31.3.1981	4512 øre	4.500 kr.
1.4.1981 – 31.3.1982	4962 øre	5.000 kr.
1.4.1982 – 31.3.1983	5372 øre	5.500 kr.
1.4.1983 – 31.3.1984	5942 øre	6.000 kr.
1.4.1984 – 31.3.1985	6398 øre	6.500 kr.
1.4.1985 –	6707 øre	6.500 kr.

Fordelen ved fremtidigt at følge en fast reguleringsformel i de »gamle sager« fremfor med en usikker, større eller mindre hensyntagen til udviklingen af erstatningerne under EAL nu og da at regulere op med 500 kr. pr. procentpoint er betydelig². Sagerne vil som oftest og trygt kunne afgøres forligsmæssigt. De skadelidte opnår ved indekseringen en noget kraftigere opregulering end hidtil, og man undgår i nogen grad de pro-

1. Se også Bo von Eyben i UfR 1985 B, s. 137 f, der når frem til omtrent tilsvarende resultater.
2. Bo von Eyben, s. 30 f anbefaler domstolene ved udmålingen af invaliditets-erstatninger i de »gamle sager« at

»skele« til den standardiserede erhvervsevnetaberstatning efter EAL § 8 (vistnok) med tillæg af ménerstatning efter § 4, således at der opnås »en vis udligning i forhold til dette niveau«.

blemer, der ellers ville kunne opstå ved i en årrække at have to klasser af skadelidte (med skadesdato før eller efter den 1. oktober), der kompenseres forskelligt. En fast reguleringsformel letter også reserveafsætning i ansvarsforsikringssselskaberne. Uden en klar stillingtagen, der rummer en acceptabel løsning for de alvorligt tilskadedkomne i gamle sager, måtte spørgsmålet om en acceleration af stigningstakten i erstatningsniveauet i disse sager – uanset den i § 28 givne lovregel – antages at ville blive rejst igen og igen, og såfremt afstanden mellem erstatningerne efter de to systemer stadig øgedes, ville også utilfredsheden og ubilligheden over for en gruppe af skadelidte øges. En imødekommelse af disse skadelidtes behov sker bedre ved en klar reguleringsmekanisme end ved, at der nu og da på tidspunkter, som udenforstående ikke kan forudse, og som bl.a. bestemmes af, hvornår »egne sager« kommer til afgørelse i Højesteret, lægges »lidt ekstra oven i«, hvad der ellers er givet i erstatning. De skadelidte i de gamle sager står ikke i en kø foran rettens dør ordnet efter skades- eller stationærtidspunkt. Rækkefølgen for, hvornår sagerne kommer til domsforhandling i 1. og senere instans, er bestemt af mange faktorer, og opregulering ved praksisændring (d.v.s. anvendelse af den sidstnævnte metode) indebærer derfor en uretfærdighed over for dem, hvis sager afgøres forholdsvis hurtigt.¹

Det må dog erkendes, at nogle Vestre Landsretsdomme, der er afsagt efter UfR 1984 s. 1098 H og efter offentliggørelsen af *Riis's* kommentar til den i UfR 1985 B s. 44, syntes ganske upåvirkede af disse synspunkter, der i hvert fald var gjort klart gældende i den sag, hvori dom afsagdes d. 6. juni 1985. Denne dom er som nævnt foran under anke til Højesteret.

Riis's kommentar og artikler af *Bo von Eyben* i UfR 1985 B s. 137 f og *Jørgen Nørgaard* i Advokatbladet 1985 s. 161–164 og s. 233–234, der går ind for en regulering af samme art som angivet ovenfor, omend med visse nuancer i selve beregningen, har imidlertid været drøftet blandt dommerne i landsretterne, hvor der har været stemning for en regulering efter løntallet, og det kan forventes, at disse principper vil blive lagt til grund i fremtiden, jfr. således *Agersnap* i UfR 1985 B s. 429 og Vestre Landsrets dom af 28.10.1985 (B 2205/1983) der gav 6000 kr. pr. procent for en invaliditet, der var stationær i marts 1982.

1. I sager med 100%'s invaliditet kan stationærtidspunktet være kommet straks eller hurtigt, dersom lægerne på et tid-

ligt tidspunkt må erkende, at de ikke vil kunne helbrede en indtrådt total blindhed eller lammelse.

Mindre invaliditeter

Den i tabellen viste opregulering bør dog næppe følges for små invaliditeter. Disse erstatninger er for høje i hvert fald i forhold til de øvrige erstatninger. Det ville være nærliggende ved invaliditeter op til 15% (sml. EAL § 5, stk. 3) f.eks. at fastfryse erstatningerne på det niveau, som faktisk var gældende for sager, der blev afgjort op til EAL's ikrafttræden, nemlig 4500–5000 kr. pr. invaliditetsgrad. Se også Agersnap i UfR 1984 B s. 429.

Forsørgertabserstatninger

Tilsvarende regulering må antages at gælde forsørgertabserstatning, hvor udgangspunkt for niveauet antagelig er 250.000 kr. ved dødsfald i 1984. Man vil dog næppe gå udover, hvad EAL ville føre til. Dette fører dog ikke til, at man kan se bort fra den efterladtes individuelle forhold som efter EAL. Der findes ingen hjemmel til at undlade at tage hensyn til »minusvarianter«, når disse fører til, at det lidte tab må vurderes at være mindre end maksimum.

Tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter, andet tab

På nogle punkter ligger EAL og gældende ret så nær hinanden, at det ikke ville have væsentlig praktisk betydning og derfor ville være en unyttig formalisme at opretholde en særlig »hidtil gældende retstilstand«. Dette gælder de erstatningsposter, der nu er reguleret i §§ 1–3 i EAL. På disse punkter: tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab som følge af skaden samt godtgørelse for svie og smerte bør reglerne i EAL derfor normalt følges også i »gamle sager«, da de i vid udstrækning blot er udtryk for en »autentisk« fortolkning af hidtil gældende ret.

Genoptagelse

EAL har i § 11 givet regler om afsluttede sager om méngodtgørelse eller erhvervsevnetabserstatning. Indholdet af denne bestemmelse afviger næppe fra hidtidig ret, for så vidt angår méngodtgørelsen. Præciseringen i § 11 af, at genoptagelse forudsætter en uforudset ændring af skadelidtes helbredstilstand, har kun betydning for retstilstanden under EAL, hvor erhvervsevnetabet efter §§ 5–7 beregnes efter en særlig erhvervsevnetabsprocent, en størrelse, der ikke som den tidligere invaliditetsprocent navnlig fastsættes ud fra en medicinsk vurdering af skadelidtes tilstand. Reglen

i § 11 kan derfor, i det omfang den sigter på ménogdtgørelse, tages som udtryk også for retstilstanden med hensyn til genoptagelse af gamle personskadeerstatningssager vedrørende skader, som er sket før den 1. oktober 1984, hvad enten sagerne er afgjort før eller efter denne dato. En yderligere erstatning, der alene er begrundet i, at den oprindelige skade er forværret, uden at dette skyldes nye uheld, som ikke kan anses som forårsaget af den oprindelige ansvarspådragende adfærd, må udmåles efter den hidtil gældende retstilstand, jfr. i øvrigt kommentaren til § 11.

§ 29 *Følgende lovbestemmelser ophæves:*

- 1) § 25 i lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler.
- 2) § 15 i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m.m., jfr. lovbekendtgørelse nr. 277 af 30. juni 1965.
- 3) § 14, stk. 3, 2. pkt. i arveloven, jfr. lov nr. 215 af 31. maj 1963.
- 4) § 53, stk. 3, 2. pkt. i sømandsloven, jfr. lov nr. 420 af 13. juni 1973.
- 5) § 67, 2. pkt. i søloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 353 af 1. juli 1974.

De lovbestemmelser, der er opregnet i § 29, er afløst af bestemmelser i EAL for så vidt angår skader, der indtræder efter den 1. oktober 1984, og er derfor ophævet. De ophævede lovbestemmelser vedbliver at være gældende for skader, der er indtrådt, før EAL trådte i kraft, jfr. § 28. De bestemmelser, som EAL ophæver og erstatter med andre regler, er:

1. Forsikringsaftalelovens § 25, der afløses af reglerne i lovens §§ 19–22.
2. Ikrafttrædelseslovens § 15, der afløses af reglerne i §§ 1, 3 og 4 samt af § 26.
3. Arvelovens § 14, stk. 3, 2. pkt., der afløses af § 18, stk. 3. Den ophævede bestemmelse i Arveloven angik erstatning, der tilfalder ægtefællen i anledning af førstafdødes død, d.v.s. forsørgertabserstatning. Efter Arvelovens § 14, stk. 3, 2. pkt. kunne den længstlevende, der hensad i uskiftet bo, begære skifte inden tre måneder efter, at erstatningskravet og dets størrelse var anerkendt eller endeligt fastslået ved dom, med den virkning, at erstatningen ikke indgik i fællesboet. Nu behandles forsørgertabserstatningen kun som en del af det uskiftede bo,

såfremt boet skiftes ved længstlevendes død,¹ med mindre erstatningen i følge en ægtepagt om delvis særeje, jfr. EAL § 18, stk. 3, er særeje. En erstatning for skade, som er overgået afdøde, og som falder i arv efter skadelidte, jfr. § 18, stk. 2, indgår altid i formuefællesskabet, og dermed også i uskiftet bo, jfr. § 18, stk. 3, 2. pkt.

Det antoges før EAL, at reglen i Arvelovens § 14, stk 3, 2. pkt. var analogt anvendelig på forsikringssummer, der kommer til udbetaling ved død. Ophævelsen af denne bestemmelse udelukker en sådan analogislutning, men der må formodentlig nu kunne sluttes analogt fra EAL § 18, stk. 3, om forsørgertabserstatninger, for så vidt angår forsikringssummer, der udbetales i anledning af en forsørgers død, jfr. nærmere kommentaren til § 18 ovenfor.

4. Sømandslovens § 53, stk. 3, 2. pkt. om lempelse af sømandsansvar, der afløses af EAL § 23 om lempelse af ansvaret for arbejdstagere i almindelighed.
5. Sølovens § 67, 2. pkt. om lempelse af skibsføreres ansvar, der ligeledes afløses af lempelsesreglen i EAL § 23.

§ 30 *I lov nr. 79 af 8. marts 1978 om arbejdsskadeforsikring foretages følgende ændring:*

§55 affattes således:

»§ 55. *Ydelser i henhold til loven kan ikke danne grundlag for regreskrav mod en skadevolder, der har pådraget sig erstatningspligt over for skadelidte eller dennes efterladte. Skadelidtes eller dennes efterlattes krav mod den erstatningsansvarlige nedsættes i det omfang, forsikringselskabet har betalt eller er pligtigt at betale erstatning til de pågældende efter denne lov.*

1. Skiftes boet i længstlevendes levende live, f.eks. fordi længstlevende ønsker at indgå nyt ægteskab, jfr. Arvelovens § 17, holdes erstatningen uden for boet. Ægtefællen kan dog kun udtage erstatningen, hvis denne »ikke må antages at være forbrugt«, jfr. § 18, stk. 3, 1. pkt. Er erstatningen sammenblandet med boets midler, og er bomassen væsentlig mindre end anført i fællesboopgørelsen,

jfr. Arvelovens § 13, kan ægtefællen formentlig kun udtage et beløb svarende til erstatningen reduceret i forhold til formindskelsen. Den tidligere regel i Arvelovens § 14, stk. 3, 2. pkt. undgik dette problem ved at stille krav om skifte inden 3 måneder som forudsætning for, at erstatningen kunne holdes uden for boet.

Bestemmelserne i § 55, 1. pkt. i ASFL om, at arbejdsskadeforsikringen ikke har regres mod skadevolderen, stemmer overens med bestemmelserne i EAL §§ 17, stk. 1, og 22, stk. 2. Bestemmelsen må antages, uanset at den er placeret efter ikrafttrædelsesbestemmelsen i § 28, at træde i kraft den 1. oktober 1984 som angivet i § 28. Bestemmelsen i § 55 om affattet ved EAL § 30 ændrer den tidligere regel i ASFL, der var indført i 1978, hvorefter det forsikringsselskab, der havde udbetalt ydelser i henhold til ASFL, havde regres mod den skadevolder, der havde forvoldt skaden ved forsæt eller grov uagtsomhed.¹ Før ASFL af 8. marts 1978 havde forsikringsselskabet fuld regres for ydelser i henhold til den dagældende lovplichtige ulykkesforsikring. Begrundelsen for ophævelsen af regressen i lovforslaget til EAL findes i bemærkningerne til § 17 (sp. 104).

Bortfaldet af forsikringsselskabets regres kommer kun skadevolderen til gode. Skadelidte eller dennes efterladte kan ikke kumulere krav om erstatning fra skadevolder og krav om erstatning fra arbejdsskadeforsikringen, men ydelserne efter AFSL fragår i det beløb, som den ansvarlige skadevolder ellers efter reglerne i EAL ville være pligtig at udrede, i det omfang ydelserne dækker samme tab. Ydelser fra ASFL indtager således en særstilling, idet de ikke alene fratrækkes i skadelidtes erstatningskrav for tabt arbejdsfortjeneste (som også f.eks. sygedagpenge jfr. EAL § 2 stk. 2) men også i modsætning til alle andre sociale og forsikringsmæssige ydelser fratrækkes i erstatningskrav for varige følger (mængodtgørelse og erhvervsevnetab). Denne regel om nedsættelse af erstatningskravet, som nu findes i ASFL § 55, 2. pkt., stemmer overens med den tidligere gældende § 55, stk. 2 og med den tidligere gældende ret, jfr. Betænkning 111, s. 114–116. Arbejdsskadeforsikringen er således nu den primære erstatningskilde, og skadevolderen skal uanset skyldgrad i princippet kun dække tabposter, som arbejdsskadeforsikringen ikke dækker, d.v.s. svie og smerte, tabt arbejdsfortjeneste og »andet tab«, eller tab, som ikke fuldt ud dækkes af arbejdsskadeforsikringen (mængodtgørelse, erhvervsevnetab).

Nedsættelsen (modregningen) af erstatningen efter § 55, 2. pkt. skal ske »post for post« i erstatningsopgørelsen. Afgørelsen af, hvilke ydelser efter ASFL der fragår i hvilke poster i erstatningsopgørelsen efter EAL, kan ef-

1. I tilfælde, hvor forsikringsselskabet efter den tidligere § 55 ikke havde regres – mod en skadevolder der alene har udvist simpel uagtsomhed og skadevolderens arbejdsgiver – blev skadelidtes

krav mod den erstatningsansvarlige alligevel nedsat med ydelserne fra arbejdsskadeforsikringen, jfr. således UfR 1985.67 og 483 V. Dette gælder nu efter EAL generelt.

ter omstændighederne være vanskelig, og vanskeligheder af principiel karakter melder sig, hvor en kapitalerstatning efter EAL skal reduceres med en løbende ydelse efter ASFL, samt når skadelidte ønsker en kapitalerstatning efter EAL fremfor en løbende ydelse efter ASFL, et ønske der navnlig kan opstå når forfaldstiden for erstatningen efter EAL, men ikke for ydelserne efter ASFL, er indtrådt.

Disse spørgsmål er i det følgende behandlet for de enkelte poster i erstatningsopgørelser efter EAL.

1. Helbredelsesudgifter og andet tab

Arbejdsskadeforsikringen dækker udgifter til sygebehandling, optræning og hjælpemidler, i det omfang disse udgifter ikke afholdes af sygesikringen eller som led i behandlingen på offentligt sygehus, jfr. ASFL § 25. Skadelidte har ikke krav på erstatning af skadevolderen af sådanne udgifter, i det omfang han har fået eller har kunnet få sit faktiske tab dækket af AFSL eller af sygesikringen. Det kan ikke på forhånd udelukkes – men vil næppe ofte forekomme –, at skadelidte i særlige tilfælde kan kræve erstatning af skadevolder af udgifter f.eks. til hjælpemidler (proteser og lign.), som Sikringsstyrelsen ikke vil dække efter ASFL, da beskrivelsen af, hvad der skal dækkes, ikke er identisk i ASFL § 25 og i EAL § 1. Omvendt kan erstatninger fra AFSL, som skadelidte ikke ville have haft krav på at få dækket hos en skadevolder efter EAL, ikke modregnes i nogen ydelse efter EAL. Revalideringsudgifter, der er omfattet af ASFL, men som ikke kan kræves dækket efter EAL, medmindre revalideringen faktisk har medført en nedsættelse af erhvervsevnetabserstatningen efter EAL, jfr. ovenfor ad § 1, kan således ikke fradrages i kravet efter EAL.

»Andet tab«, som nævnt i EAL § 1, stk. 1, er ikke dækket efter ASFL, og ingen ASFL-ydelse kan derfor modregnes i kravet om erstatning af sådan tab efter EAL.

2. Tabt arbejdsfortjeneste

Der ydes ikke erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter AFSL, og der bliver således i almindelighed ikke tale om noget fradrag af ydelser fra ASF i kravet om erstatning efter EAL § 2 for tabt arbejdsfortjeneste. Der ydes dog i visse tilfælde efter ASFL en foreløbig ydelse i en periode, der efter omstændighederne kan tage sin begyndelse, inden skadelidtes tilstand er blevet stationær i EAL's forstand, jfr. *Friis og Behn* s. 246. AFSL opererer ikke med noget medicinsk stationærbegreb. En sådan ydelse skal fragå i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste efter EAL.

3. Svie og smerte

Godtgørelse for svie og smerte er uomtalt i ASFL, og ASFL hjemler ej heller nogen anden form for erstatning eller godtgørelse, der dækker en sådan ikke-økonomisk skade. Kravet om godtgørelse for svie og smerte efter EAL ved arbejdsulykker reduceres derfor ikke.

4. Mén

Ménbegreberne i EAL og ASFL er næsten helt sammenfaldende, jfr. ovenfor ad § 4, og reduktion (modregning) skal derfor ske. De ydelser, som udredes som godtgørelse for mén er imidlertid ikke altid umiddelbart sammenlignelige, idet méngodtgørelsen efter ASFL i princippet er en løbende ydelse, mens méngodtgørelsen efter EAL er et kapitalbeløb. Mén-godtgørelsen efter ASFL skal dog, hvis den erstatningsberettigede ønsker det, omsættes til et kapitalbeløb, jfr. ASFL § 39, stk. 2, og Bekendtgørelse nr. 210 af 30. marts 1978 (bilag 6), og sker dette, er modregning umiddelbart gennemførlig. Har arbejdsskadeforsikringen allerede udbetalt løbende ydelser, må fradraget beregnes som den kapitaliserede resterstatning, hvortil må lægges allerede udbetalte ydelser, men med fradrag af skatten af ydelserne, jfr. UfR 1985.483 V.

De kapitaliserede ydelser for varigt mén efter ASFL vil som oftest overstige godtgørelsen for varigt mén efter EAL § 4. Det kan imidlertid som foran nævnt ad § 4 ikke udelukkes, at domstolene under en erstatningssag efter EAL tilsidesætter den vejledende udtalelse fra Sikringsstyrelsen og sætter méngraden højere end den méngrad, som Sikringsstyrelsen i samme sag har fastsat for arbejdsskaden, uden at méngraden efter ASFL forhøjes af den sociale Ankestyrelse eller efter stadfæstelse i Ankestyrelsen indbringes for domstolene. Skadelidte vil i sådanne tilfælde kunne opnå en forskelserstatning fra skadevolderne. Er en klage over Sikringsstyrelsens afgørelse indbragt for den sociale Ankestyrelse, eller er den sociale Ankestyrelsens afgørelse indbragt for domstolene, vil sagerne efter EAL og efter ASFL formentlig som oftest kunne koordineres eventuelt ved forhandling af sagerne i forbindelse med hinanden eller ved en udsættelse af den ene sag, jfr. Retsplejelovens §§ 254 og 345, jfr. dog nedenfor om erhvervsevnetabserstatning.

Det vil kun sjældent forekomme, at forfaldstiden for godtgørelse for varigt mén efter EAL § 4 er kommet, mens spørgsmålet om fastsættelse af ménerstatning i arbejdsskadesagen endnu ikke er afgjort. Ménkriteriet er det samme efter de to love. Spørgsmålet om behandling af krav efter EAL

i tilfælde, hvor forfaldstiden for de tilsvarende krav efter ASFL endnu ikke er kommet, er derfor behandlet nedenfor under omtalen af erhvervsevnetabserstatning. Da skadelidte som nævnt i henhold til ASFL § 39, stk. 2, kan kræve mén-erstatningen efter ASFL som et kapitalbeløb opstår heller ikke nogen konflikt mellem kapitalerstatning og løbende ydelser.

5. Erhvervsevnetabserstatning

Erhvervsevnetabserstatningen er ikke defineret på ganske samme måde i ASFL § 27 og i EAL § 5, men det er utvivlsomt, at der skal ske en modregning efter § 55, 2. pkt. En skadelidt kan i hvert fald ikke få fuld erstatning efter begge love. Den praktiske gennemførelse af nedsættelse af erstatningen efter EAL (modregning) vil imidlertid undertiden møde den vanskelighed, at skadelidtes erhvervsevnetabserstatning efter EAL § 5 kan kræves endeligt opgjort, såsnart skadelidtes helbredstilstand er stationær, mens erhvervsevnetabsprocenten efter ASFL undertiden først fastsættes på et senere tidspunkt og måske – eventuelt efter flere revisioner og en vellykket revalidering – til et andet tal end procenten efter EAL.

Nedsættelsen efter § 55, 2. pkt. kan ej heller gennemføres alene ved en simpel subtraktion, hvor skadelidtes krav på en kapitalerstatning efter EAL blot nedsættes med kapitalværdien af de løbende ydelser efter ASFL, således at skadelidte, som efter EAL altid har krav på kapitalerstatning, må affinde sig med en løbende ydelse efter ASFL. Omsætning til kapitalerstatning for tab af erhvervsevne efter ASFL er i tilfælde, hvor erhvervsevnetabsprocenten er 50 eller derover, betinget af, at Sikringsstyrelsen »skønner det formålstjenligt«, jfr. ASFL § 39, stk. 1). Hverken ASFL eller EAL giver anvisning på, hvordan modregningen af erstatningen efter de to systemer skal ske.

Erstatningslovsudvalgets mindretal tog i Betænkning III stilling til disse problemer og foreslog i mindretalsudkastets § 10 (Betænkningen s. 138) den løsning, at skadelidte ikke behøver at afvente en afgørelse fra Sikringsstyrelsen vedrørende ydelse efter ASFL, men kan kræve kapitalerstatning hos skadevolderen (som nu fastsat i EAL § 5). Viste det sig senere, at skadelidte også havde krav på erstatning efter ASFL, skulle den erstatning, der måtte være udbetalt efter EAL, fradrages i den erstatning, som skadelidte havde krav på efter ASFL. Fradraget skulle enten ske i et kapitaliseret beløb efter ASFL § 39 og Bekendtgørelse nr. 210 af 30. marts 1978 eller, hvor erstatningen efter ASFL fastsættes til en løbende ydelse, ske ved, at udbetalingen af denne ydelse opsættes, indtil den samlede sum af de ikke udbetalte ydelser svarer til det beløb, skadelidte fik i erstatning

efter EAL (Mindretalsudkastets forslag til ændring af ASFL § 55; Betænkning III s. 140). Gennemførelsen af grundtanken i ASFL § 55 om, at forsikringssselskabet ikke har regres mod den ansvarlige skadevolder, kunne herefter kun gennemføres ved at give skadevolderen ret til at få den erstatning, han havde betalt til skadelidte, refunderet af arbejdsskadeforsikringssselskabet. En anden løsning af problemet, der blev anvendt i praksis efter den tidligere Ulykkesforsikringslov, gik ud på, at løbende ydelser fra den lovpligtige ulykkesforsikring (ASFL) nedsættes med et beløb, der kapitaliseret svarer til erstatningen, der er udbetalt fra skadevolderen. Denne løsning forudsætter på samme måde, at skadevolderen indtræder i skadelidtes sted mod arbejdsskadeforsikringssselskabet i det omfang han har udbetalt erstatning.

Både efter mindretallets løsning i Betænkning III og efter den ældre praksis har skadelidte et valg mellem at kræve kapitalerstatning hos skadevolderen, jfr. den tidligere Ulykkesforsikringslov § 4, eller at holde sig til ASF (der har afløst ulykkesforsikringen).

Der er ikke i teksten til den vedtagne EAL taget stilling til, hvordan reglerne i EAL og ASFL skal koordineres. Umiddelbart kunne man tro, at meningen er, at skadelidte, så længe ydelserne i henhold til arbejdsskadeforsikringen ikke er fastsat, kun kan afkræve skadevolderen erstatning og godtgørelse for tab, som efter deres art ikke dækkes efter ASFL, d.v.s. svie og smerte, tabt arbejdsfortjeneste m.v.

Denne løsning ville imidlertid være i klar modstrid med de grundlæggende intentioner bag EAL: *at* øge erstatningsniveauet for alvorlig personskade, *at* yde de forhøjede erstatninger som kapitalbeløb og *at* sikre den skadelidte en hurtig og endelig afgørelse af hans erstatningskrav.

EAL's intention om en hurtig afgørelse bliver ikke opfyldt, såfremt skadelidte, som tillige er dækket under ASFL, skulle udstykke deres krav efter EAL og bortset fra godtgørelse for svie og smerte samt erstatning for tabt arbejdsfortjeneste afvente afgørelsen efter ASFL. Den konflikt, der består mellem EAL § 5 og ASFL § 55 som ændret ved EAL § 30 kan imidlertid løses uden at øve vold på teksten i ASFL § 55, hvis nedsættelsen af eller modregningen i erstatningen efter EAL af ydelser efter ASFL antages at forudsætte, at forfaldstiden (handlingstiden) for ASF-ydelserne skal være indtruffet, for at der kan ske nedsættelse. Indlægges denne – naturlige – forudsætning i § 55, vil en skadelidt, hvis tilskadekomst tillige er en arbejdsskade, ligesom andre skadelidte kunne få en kapitalerstatning rimeligt hurtigt, således som det var EAL's mening at sikre dem, der har lidt personskade. Kumulation af EAL- og ASFL-erstatninger ville imidlertid være i strid med tanken bag ASFL § 55, og skadevolderen (eller

hans ansvarsforsikrer), der har udbetalt erstatning efter EAL, må derfor indtræde i skadelidtes ret mod arbejdsskadeforsikringen, således at arbejdsskadevolden kapitaliseres efter reglerne i ASFL § 39. En fastholdelse af renteerstatningsprincippet over for den regresberettigede skadevolder skulle vel efter ordene i § 39 kunne forekomme efter Sikringsstyrelsens valg, men ville ikke tjene noget fornuftigt formål.

Skadelidte vil formentlig således kunne kræve udbetaling af erstatning i tilfælde af tilskadekomst, der er omfattet af begge love, efter EAL, så snart hans helbredstilstand er blevet stationær, selv om erstatningen efter ASFL endnu ikke er endeligt opgjort, således at der kun kan kræves forskelsbetaling fra arbejdsskadeforsikringen, jfr. herom *Friis og Behn* s. 247.

Hvor der er truffet afgørelse om erstatningen efter ASFL, og forfaldstiden (handlingstiden) således er kommet også for denne erstatning, har skadelidte ubetinget krav på kapitalerstatning efter EAL § 5, mens Sikringsstyrelsen har hjemmel til at afslå kapitalisering i alle ASF-sager, hvor erhvervsevnetabet efter ASFL er fastsat til mere end 50%, uanset om skaden tillige er erstatningsbegrundende efter EAL. Det må antages, at EAL har gjort op med spørgsmålet kapitalerstatning – løbende ydelse, for så vidt angår dens eget område, og at hovedformålet med ASFL § 55 er at afskære regres og samtidig at undgå, at skadelidte får dobbelt erstatning. Ingen regel i ASFL § 55 tager stilling til erstatningens form. Lovkonflikten synes derfor at burde løses således, at EAL's kapitalisering går forud for reglen i ASFL § 39 om løbende ydelse. Skadelidte kan vælge at afkræve skadevolder en kapitalerstatning, og skadevolder indtræder derefter i skadelidtes krav om mod arbejdsskadeforsikringsselskabet. Er der allerede udbetalt en løbende ydelse efter ASFL, må summen af de faktisk udbetalte beløb (med fradrag af skat) fradrages i erstatningen efter EAL, sml. UfR 1985.483 V.

En skadelidt, der har en dårlig økonomi og er plaget af sine kreditorer, men ikke kan opnå gældssanering, kan beskytte sin erstatning mod kreditorerne efter Retsplejelovens § 513. En løbende ydelse efter ASFL kan kreditorerne ikke tilegne sig, jfr. ASFL § 57. Kapitalbeløb fra ASF udbetales gennem det sociale udvalg, jfr. § 40 samt *Friis og Behn* s. 323 ff. Der er således for erstatninger efter begge love mulighed for kreditorly.

Erhvervsevnetabsprocenten efter de to love vil formentlig som oftest blive fastsat til samme, eller næsten samme tal. Skadelidte vil imidlertid selv i så fald ofte have et restkrav mod arbejdsskadeforsikringen, bl.a. fordi kapitaliseringsfaktoren efter Bekendtgørelsen af 1978 for personer under 60 år ligger mellem ca. 6 og ca. 10 og således er væsentlig større end

6, den faste multiplikationsfaktor foreskrevet i EAL § 6. Forskellen mellem erstatningerne kan være betydelig. Erstatningen efter EAL kan være større end efter ASFL, hvis procenterne for erhvervsevnetab efter de to love er forskellige, f.eks. fordi en revalidering, der er foretaget efter fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocent efter EAL § 5, er lykkedes. Bliver erhvervsevnetabsprocenten og erhvervsevnetabsberstatningen efter EAL imidlertid ikke fastsat straks efter stationærtidspunktet eller dog før procentfastsættelsen efter ASFL, men først på et senere tidspunkt, skal der tages hensyn til de begivenheder, som på det senere afgørelsestidspunkt er indtrådt, f.eks. en gennemført revalidering.

6. Begravelsesudgifter – Overgangsbeløb

ASFL yder ikke erstatning for begravelsesudgifter. Enhver har krav på et beløb til dækning af disse udgifter efter Sygesikringslovens § 16, uanset hvad dødsårsagen er, og om nogen erstatningsansvarlig eller forsikring er pligtig at erstatte de efterladte deres tab. Den efterladte ægtefælle, samlever eller under særlige omstændigheder andre efterladte personer har imidlertid efter AFSL ret til et *overgangsbeløb*, som pr. 1. april 1985 udgør kr. 33.500, jfr. ASFL 5 30. Overgangsbeløbet, som er et engangsbeløb, skal dække de udgifter, som er en følge af ændringerne i den efterlattes tilværelse, udgifter som måske ikke altid vil kunne dokumenteres, jfr. Betænkning nr. 792/1977 s. 47 (højre spalte). *Friis og Behn* antager s. 287, at overgangsbeløbet også omfatter begravelsesudgifter. Vestre Landsret har imidlertid i UfR 1985.483 afvist at nedsætte en enkes krav på erstatning for begravelsesudgifter med (en del af) overgangsbeløbet efter ASFL § 30. Det må dog antages jfr. ovenfor ad § 12, at i hvert fald en begravelshjælp, der direkte betegnes som sådan, skal fragå i kravet mod skadevolder om erstatning af begravelssomkostninger.

Spørgsmålet om modregning af overgangsbeløbet i forsørgertabserstatning er omtalt nedenfor under 7.

7. Tab af forsørger

7.1. *Erstatning i henhold til § 12.* De personer, der ikke har krav på erstatning for tab af forsørger hos skadevolder efter §§ 13 og 14, men eventuelt efter § 12, d.v.s. andre end ægtefælle (samlever) og børn vil kun sjældent få nogen ydelser som efterladt fra arbejdsskadeforsikringen. Det er imidlertid forskellige instanser, der skal afgøre spørgsmålet om ret til forsørgertabserstatning efter de to love, og det kan ikke på forhånd afvises,

at der efter AFSL vil kunne udbetales forsørgertabserstatning efter ASFL § 31 eller navnlig § 33, eller et overgangsbeløb efter ASFL § 30, stk. 4, til en person der ikke anses som samlever i henhold til EAL § 13, jfr. herved omtalen i *Friis og Behn* s. 287 af overgangsbeløb til efterladte, der ikke findes berettigede til forsørgertabserstatning.

Den forsørgertabserstatning, der er nævnt i ASFL §§ 31–33, svarer til forsørgertabserstatning efter EAL §§ 12–14 og modregning efter § 55, 2. pkt. skal således ske. Overgangsbeløb efter ASFL § 30 ydes samtidig med en forsørgertabserstatning. Overgangsbeløbet svarer til det begreb, som i Ikrafttrædelseslovens § 15 i dennes tidligere affattelse blev betegnet som »forstyrrelse af stilling og forhold«. Dette begreb eksisterer ikke mere, i hvert fald ikke i dets oprindelige skikkelse, jfr. ovenfor s. xx. Overgangsbeløbet er imidlertid bl.a. ment tænkt at skulle være en erstatning for ikke-dokumenterede økonomiske tab, jfr. Betænkning nr. 792/1977. Vestre Landsret har i UfR 1985.423 i overensstemmelse hermed modregnet hele overgangsbeløbet i kravet på forsørgertabserstatning over for skadevolder.¹ Dommen tager ikke stilling til, om modregningen burde have været begrænset til en del af beløbet.

7.2. *Ægtefælle og samlever.* Forsørgertabsydelsen efter ASFL § 31 for tab af forsørger og forsørgertabserstatningen efter EAL § 13 tilsigter at kompensere ganske samme tab. Modregning efter § 55, 2. pkt. skal derfor ske.

Erstatningen efter ASFL § 31 ydes i form af en tidsbestemt (højst 10 år) løbende ydelse, som udgør 30% af afdødes årsløn. Årslønnen kunne pr. 1. april 1985 maksimalt sættes til kr. 211.000, jfr. § 37. Modregningen sker med kapitalværdien af den løbende ydelse beregnet efter reglerne i Bekendtgørelse nr. 210 af 30. marts 1978 (bilag 6). Skadelidte, der ønsker en kapitalerstatning efter EAL, må benytte sig af adgangen til omsætning til kapitalbeløb efter ASFL § 31, stk. 3. Sikringsstyrelsen, der træffer afgørelsen herom, vil vel næppe modsætte sig kapitalisering.

7.3 *Børn.* (§ 14). Erstatningen til afdødes børn efter ASFL § 32 og efter EAL § 14 har samme formål, og der skal derfor ske modregning efter § 55, 2. pkt. Vanskelighed med at gennemføre modregningen kan opstå også her, fordi erstatningen efter EAL er en kapitalerstatning, mens erstatningen efter ASFL er en løbende ydelse. Ydelsen efter ASFL § 32, som udgør 20% af afdødes årsløn hvert år indtil barnets fyldte 18. eller eventuelt 21. år, vil som regel være større end ydelsen efter EAL og bliver pris-

1. Jfr. *Vinding Kruse og Møller* s. 338.

talsreguleret. Et mindreårigt barn kan næppe have en fornuftig interesse i en omsætning af ydelsen til en kapitalerstatning, og Sikringsstyrelsen har ikke hjemmel i ASFL til at omsætte ydelser efter § 31 til kapitalbeløb. En ret til at kræve kapitalerstatning hos skadevolderen må dog i princippet stå åben for skadelidte, men en sådan disposition ville formentlig kræve tilladelse fra Statsamtet efter § 18 i Værgbekendtgørelsen nr. 18 af 18. januar 1983 og en sådan tilladelse ville næppe i almindelighed blive givet.

§ 31 *En forsikringstager kan ikke opsige en forsikringsaftale på grund af en forhøjelse af præmien, som alene er begrundet med den ændring af størrelsen af erstatning for personskade og tab af forsørger, der er en følge af denne lov.*

Bestemmelsen i § 31 blev indsat i EAL under behandlingen af lovforslaget i Folketinget for at imødekomme forsikringsselskaberne, der for at spare omkostninger ønskede at kunne forhøje præmierne på navnlig motoransvarsforsikring i fornødent omfang (anslået til ca. 8%) uden at udsende et varsel om præmieforhøjelsen til knapt 2 mio. forsikringstagere.

Bestemmelser svarende til § 31 har været optaget i Færdselsloven, når summerne for den lovpligtige ansvarsforsikring er blevet forhøjet, senest i Færdselsloven af 10. juni 1976 § 142.¹

Formålet med bestemmelsen i § 31 er ikke at hindre forsikringstagerne i at bringe deres forsikringer til ophør jfr. herved FAL § 31, men at afskære dem fra at fastholde forsikringerne på uændrede vilkår. Bestemmelsen i § 31 hindrer ikke forsikringstagere i at sige deres ansvarsforsikringer op. En forsikringstager kan når som helst opsige sine forsikringer med sædvanligt varsel uden at skulle angive nogen begrundelse herfor. Uden særlig lovhjemmel kan et forsikringsselskab imidlertid kun forhøje præmien (bortset fra de indeksforhøjelser, som måtte være stipuleret i forsik-

1. Den nævnte § 142 lyder således:
§ 105, stk. 2, har virkning for skader, der er forvoldt efter lovens ikrafttræden. Ansvarsforsikringer, der er tegnet inden den 1. maj 1977, og som ikke opfylder kravene i § 105, stk. 2, ændres i overensstemmelse med denne be-

stemmelse. De ældre policer behøver ikke at forsynes med påtegning herom. Forsikringstagerne kan ikke opsige forsikringsaftalen på grund af en forhøjelse af præmierne, som alene er begrundet med den ændring af forsikringen, der følger af 1. pkt.

ringsaftalen) ved at sige forsikringsaftalen op og samtidig tilbyde at fortsætte forsikringen til den forhøjede præmie. En sådan opsigelse må fremsættes med det i forsikringsaftalen fastsatte varsel. En forsikringstager, der modtager en sådan opsigelse og tilbud kan uden nogen opsigelse fra sin side til selskabet undlade at betale den højere præmie og tegne den forsikring, han ønsker, i et andet selskab. Vil forsikringstageren acceptere ændringen af forsikringen (præmieforhøjelsen), kan dette ske blot ved at betale den opkrævede præmie. Siger selskabet ikke forsikringen op med det aftalte varsel, har forsikringstageren krav på at fortsætte forsikringen på uændrede vilkår.

Det nævnte formål med bestemmelsen, der kunne være klarere udformet, opnås derfor kun, såfremt bestemmelsen forstås således, at forsikringsselskaberne kan se bort fra varslet, uden at forsikringstageren af den grund kan fastholde selskabet til den hidtidige præmie. Se således udformningen af en tilsvarende bestemmelse i lov nr. 495 af 27.11.1985 om ændring af færdselsloven.

§ 32 *Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.*

Sådan anordning er ikke udstedt.

III Erstatning hos andre end skadevolderen

A. Kommentar til Voldsofferloven (VOL) (Staten)

Erstatning fra staten til ofre for forbrydelser

I 1970 tog Europarådet spørgsmålet om erstatning til ofre for forbrydelser op. Der fandtes dengang i enkelte vesteuropæiske lande ordninger, hvorefter ofre for forbrydelser kunne få økonomisk hjælp fra staten i tilfælde, hvor de ikke kunne få erstatning fra skadevolderen. Spørgsmålet om gennemførelse af lignende statslige erstatningsordninger i andre lande blev anset for at have betydelig kriminalpolitisk interesse. En statslig dækningsordning ville, mente man, øge forståelsen hos befolkningen for en moderne kriminalpolitik. Arbejdet i Europarådet og udviklingen i andre lande er omtalt i Betænkning nr. 1019/1984 s. 45.

I Danmark nedsatte Justitsministeren den 8. januar 1974 et udvalg, der »med henblik på eventuel fremsættelse af lovforslag skal undersøge mulighederne for at gennemføre en ordning, hvorefter det offentlige udreder erstatning til ofre for forbrydelser med ret til at gøre regres over for gerningsmanden. I undersøgelsen skal indgå overvejelser om afgrænsning af den kreds af forbrydelser, der skal være omfattet af ordningen, om denne skal gælde såvel person- som tingsskade og både økonomisk og ikke-økonomisk skade, og under hvilke betingelser og i hvilken form erstatning skal ydes. I forbindelse hermed skal der foretages en overvejelse af forholdet mellem en eventuel erstatningsordning og eksisterende forsikringsordninger og sociale ydelser«. Senere anmodede Justitsministeriet udvalget om yderligere at undersøge spørgsmålet om erstatning for skader, forvoldt af personer, der er anbragt på anstalt eller institution eller på anden måde er undergivet foranstaltninger af kriminalretlig eller i øvrigt af forsorgsmæssig karakter. Udvalget afgav Betænkning nr. 751/1975 med et udkast til lov. Udkastet blev stort set uændret vedtaget som lov nr. 277 af 26. maj 1976 om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser, her omtalt som loven af 1976. Folketingstidende 1975/76, tillæg A, spalte 2485 ff, tillæg B, spalte 1179, samt forhandlingerne spalte 3951, 6023, 9504 og 9721.

Loven af 1976 nedsatte et særligt nævn – Erstatningsnævnet – der efter en undersøgelse af hver enkelt sag kan give den, der har været offer for en forbrydelse, en erstatning, hvis det findes rimeligt. Ofrene havde ikke noget retskrav. Dette er blevet kritiseret, og Folketinget vedtog den 27. maj 1983, at loven af 1976 burde ændres, således at der gives offeret et retskrav på erstatning, jfr. FT 1982/83, (også trykt i Betænkning nr. 1019/1984 s. 138 ff). Justitsministeren nedsatte derefter en arbejdsgruppe, der har afgivet Betænkning nr. 1019/1984. Denne betænkning ligger til grund for lovforslag L 75 (Blad nr. 154), der blev fremsat den 14. november 1984 af Justitsministeren. Dette forslag vedtoges stort set uændret som lov nr. 233 af 6. juni 1985 og omtales som loven af 1985. Ofre for de i loven nævnte forbrydelser har efter loven af 1985 et retskrav på erstatning af staten, såfremt skadevolderen (gerningsmanden) efter dansk rets almindelige regler om erstatningsansvar er ansvarlig for skaden. Kun personskade og tab af forsørger, der er forvoldt ved en overtrædelse af Borgerlig Straffelov dækkes. Skadegørende handlinger, der alene er strafbare efter særlovgivningen, er ikke omfattet af ordningen. Erstatningen er for så vidt angår tingsskade maksimeret som nærmere angivet i § 9 a. Afgørelse om erstatning træffes af Erstatningsnævnet. Dettets afgørelser kan indbringes for domstolene.

Formålet med lovene af 1976 og af 1985 er at yde ofrene for forbrydelser hjælp. Den beskyttelse, som de almindelige regler om erstatning og forsikring yder sådanne ofre, har som oftest ingen reel værdi. Gerningsmanden er sjældent i stand til selv at betale erstatning, og hans erstatningsansvar kan i almindelighed ikke forventes at blive dækket af en avsvarsforsikring, idet en del gerningsmænd ikke har tegnet ansvarsforsikring, og ansvarsforsikring ikke dækker forsætligt forvoldt skade, jfr. FAL § 18. De overvejelser af kriminalpolitisk art, der oprindeligt var en medvirkende årsag til gennemførelsen af lovgivning om medansvar for staten, spiller måske stadig en rolle som motiv for lovgivningsmagten, men er nu efter loven af 1985 uden betydning for fortolkningen og gennemførelsen af loven i praksis, da denne giver ofrene et retskrav på at få deres erstatningskrav dækket af staten inden for bestemte i loven angivne grænser.

I 1984 behandlede Erstatningsnævnet 1186 sager, hvori der tilkendtes erstatning i de 966 med godt 10 mill. kr.

Se om 1985-loven *Martin Elmer* i J1985 s. 390.

§ 1 *Staten yder erstatning og godtgørelse for personskade, der forvoldes ved overtrædelse af borgerlig straffelov, hvis overtrædelsen er begået i den danske stat. Det samme gælder personskade, der indtræder i forbindelse med hjælp til politiet under anholdelse eller i forbindelse med handlinger, der foretages med henblik på lovlig privat anholdelse eller forhindring af strafbare handlinger.*

Stk. 2. *Erstatning ydes endvidere for skade på tøj og andre sædvanlige personlige ejendele, herunder mindre kontantbeløb, som skadelidte havde på sig, da personskaden blev forvoldt.*

Stk. 3. *Erstatning kan i særlige tilfælde ydes for skader, der forvoldes ved handlinger begået uden for den danske stat, hvis skadelidte har bopæl i Danmark, har dansk indfødsret eller på gerningstidspunktet gjorde tjeneste for en udsendt dansk udenrigsrepræsentation.*

Handlingen skal være strafbar

Erstatning ydes ved overtrædelse af Borgerlig Straffelov, såfremt det godtgøres, at skaden er en følge af en overtrædelse af Straffeloven, uanset om gerningsmanden er kendt, er under 15 år eller er utilregnelig, jfr. § 6, og uanset om der er rejst tiltale eller sket domfældelse. En begrænsning af tiltalen til kun at angå andre overtrædelser eller til overtrædelse af særlovgivningen er ikke bindende for skadelidte (ofret). Denne har adgang til at godtgøre for Erstatningsnævnet, at årsagen til skaden er en overtrædelse af Straffeloven, jfr. *Fischer-Møller* i *Advokaten* 1981. 114.

Reglen i § 1, stk. 1, 2. pkt. har kun selvstændig betydning, for så vidt den hjemler erstatning for personskader, der indtræder i forbindelse med hjælp til politiet, uden at der foreligger et strafbart forhold hos skadevolderen. Dette er en udvidelse i forhold til lovens almindelige princip, jfr. nedenfor ad § 6. Reglen i § 1, stk. 1, 2. pkt. er kommet ind i loven efter engelsk forbillede under behandlingen i Folketinget af loven af 1976 (FT 1975/76, tillæg B, sp. 1179). Formålet var at understrege det anerkendelsesværdige i, at den enkelte medvirker aktivt til lovlig retshåndhævelse. Betinges imidlertid erstatning også her af en straffelovsovertrædelse, bliver bestemmelsen blot en erklæring uden reel betydning. Det må formentlig antages – uanset bemærkningerne i Betænkning 751/1975, sp. 34 ad § 6 – at skadelidte har krav på erstatning i de i 2. pkt nævnte tilfælde, selv om skadevolderen frifindes, f.eks. fordi han i forbindelse med en anholdelse har ment at handle i lovlig nødværge, eller fordi der foreligger andre

objektive straffrihedsgrunde, såfremt skadevolderen dog efter erstatningsrettens regler er ansvarlig for skaden, jfr. §§ 6 og 6 a. Skadevolderen anses i denne forbindelse ikke som ansvarlig i det omfang hans ansvar nedsættes efter Myndighedslovens §§ 63 og 64.

Den, der kommer til skade:

- »1) under udøvelse af borgerlige eller kommunale ombud,
- 2) under forsøg på forebyggelse af ulykker eller afværgelse af større materielle og kulturelle tab, når forsøget, uden at kunne anses for arbejde efter § 1, dog sker i sammenhæng med sådant arbejde, og
- 3) under forsøg på redning af menneskeliv her i landet uden at forsøget indgår som en naturlig del af den pågældendes arbejde.«

har krav på erstatning efter reglerne i ASFL. Dette krav er ikke betinget af, at Straffeloven eller nogen anden lovgivning er overtrådt, jfr. herved AFSL §§ 3 og 59 og bemærkningerne dertil *Friis & Behn* s. 68 ff og 359.

Se i øvrigt med hensyn til ansvarsgrundlaget §§ 6 og 8.

Udmåling af erstatning

Udmålingen af erstatningen for *personskade og tab af forsørger* skal ske efter reglerne i EAL kapitel 1.¹ Loven indeholder imidlertid nogle væsentlige undtagelser fra denne hovedregel.

a. Bestemmelsen i § 7 siger – foruden at erstatningen fra staten er subsidær i forhold til erstatningen fra den ansvarlige skadevolder – dels, at der i erstatningen fra staten skal ske fradrag som efter EAL af løbende ydelser fra det offentlige eller forsikring, der har karakter af egentlig skadeserstatning, jfr. EAL § 2, stk. 2, dels, at der i modsætning til EAL tillige skal fradrages summaforsikringer og ydelser, der skal dække den varige skade i form af erhvervsevnetab eller varigt mén, sml. EAL §§ 5–8.

b. Bestemmelsen i § 9 giver Justitsministeren adgang til at give regler om, at krav under et vist beløb ikke honoreres. Denne adgang er ikke udnyttet.

Bortset fra disse undtagelser gælder reglerne i EAL også om opgørelse af erstatningskrav efter loven af 1985. Erstatningsnævnet må således ændre praksis, både fordi EAL nu fra 1. oktober 1984 er gældende, jfr. EAL § 28, og fordi Nævnet med virkning fra 1. juli 1985 ikke som efter loven af

1. *Bo von Eyben's* tvivl herom (i *Juristen* 1985.72) synes ubegrundet.

1976 har hjemmel til at anlægge billighedsvurderinger.² Nævnets praksis, hvorefter man ikke gav renter af erstatningsbeløb, jfr. Nævnet årsberetning 1983 s. 10, vil heller ikke kunne opretholdes.

Bestemmelsen i § 1, stk. 2 giver ofret ret til erstatning for *tingsskade*, såfremt han efter § 1, stk. 1 eller stk. 3 har krav på at få sin personskade erstattet. Der er alene tale om en tillægserstatning. Den nævnte tingsskade erstattes kun, såfremt skadelidte er ramt af personskade, som skal erstattes efter § 1, stk. 1 eller 3.

Erstatning for mindre kontantbeløb vil f.eks. skulle ydes ved taskerøverier, jfr. Betænkning nr. 1019/1984 s. 81. Beløbsgrænsen for stjålede kontanter lå efter Erstatningsnævnets praksis i 1981 efter loven af 1976 § 3 omkring 5.000 kr., jfr. *Fischer-Møller* i Advokaten 1981. s. 115. Denne beløbsgrænse er dog kun udtryk for, hvad nævnet finder det rimeligt, at skadelidte ligger inde med i kontanter jfr. § 8, og vil derfor næppe umiddelbart være vejledende også ved fortolkning af reglen i § 1, stk. 2 om mindre kontantbeløb. Det må dog understreges, at der også på dette punkt nu er tale om et retskrav, og Nævnets afgørelser er ikke bindende for domstolene.

Loven hjemler ud over erstatning for personlige ejendele og mindre kontantbeløb i forbindelse med personskade erstatning også erstatning for større tingsskader i de tilfælde, der er omtalt i § 3.

I betænkning 751/1975 drøftedes ad § 1 også spørgsmålet, hvorvidt det var rimeligt at yde erstatning for personskade og måske endog for tingskade i familieforhold, hvor det vil kunne være skadevolderen, der i vidt omfang får glæde af erstatningen. Man fandt, at dette spørgsmål kunne finde en passende løsning derved, at erstatning i henhold til udvalgets lovudkast (og senere loven fra 1976) skulle ydes efter billighed, og man således kunne undgå at yde erstatning, der faldt i de gale hænder. Tilsvarende betragtninger gjorde sig gældende med hensyn til det rimelige i at give erstatning til en udlænding, der under gennemsejling af søterritoriet kom til skade som følge af en anden udlændings straffelovsovertrædelse begået på samme skib.

Ved lovændringen i 1985, hvor billighedskriteriet er afløst af et retskrav, har man fundet, at det ikke var muligt at udforme effektive og rimeligt virkende regler om nægtelse af erstatning i sådanne situationer, og der vil derfor altid være et retskrav på erstatning efter almindelige erstatnings-

2. *Bo von Eyben* hævder i J 1985.73 f, at Nævnets hidtidige udmålingspraksis har

været mere restriktiv end praksis efter de almindelige erstatningsregler.

regler, kun begrænset af de heri indeholdte regler om egen skyld og accept af risiko.

Stk. 3 hjemler derimod stadig intet retskrav, men giver fortsat som 1976-loven en adgang til billighedserstatning. I henhold til betænkning 751/1975 sigter bestemmelsen »navnlig til de tilfælde, der er nævnt i strfl. § 6, stk. 1, nr. 2 og 3, samt efter omstændighederne § 7 og § 8, stk. 1, nr. 4 og 5« (danske fartøjer uden for Danmark, terrorhandlinger og flykapringer). Der kan dog opstå bevisproblemer, og det må efter udvalgets opfattelse »være en forudsætning for at yde erstatning, at sagen er tilstrækkeligt oplyst« (Bet. 751/1975, s. 32).

Der findes ingen nævnspraksis, der giver erstatning i henhold til denne bestemmelse, som efter lovændringen er den eneste, der kun hjemler adgang til erstatning efter »billighed«.

§ 2 *Afgår skadelidte ved døden, ydes der erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger.*

Med hensyn til ansvarsgrundlag henvises til bemærkningen ad § 1. Efter at der ved lovændringen i 1985 også skal ydes erstatning for begravelsesudgifter, svarer bestemmelsen til EAL § 12. Den autentiske fortolkning i EAL § 12, hvorefter forsørgelse også omfatter værdien af afdødes arbejde i hjemmet, er lige så lidt som de nærmere udmålingsregler i EAL §§ 13 og 14 gentaget i VOL. Dette skulle heller ikke være nødvendigt, idet EAL's udmålingsregler uden videre er gældende for enhver form for erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger, med mindre andet udtrykkeligt fremgår af speciallove – som f.eks. VOL § 7 om modregning af anden ydelse. Erstatning for forsørgertab til ægtefæller eller samlevere udmåles således i overensstemmelse med EAL § 13. Der foretages dog fradrag i henhold til § 7.

Forsørgertabserstatningen til børn beregnes også efter EAL (§ 14).

Det må dog bemærkes, at medens der ikke kan sluttes modsætningsvis fra EAL § 12, jfr. kommentarerne ovenfor til denne bestemmelse, er VOL § 2 udtømmende, idet statens erstatningspligt forudsætter en positiv lovhjemmel. »Andet tab« end forsørgertab og begravelsesudgifter erstattes derfor ikke efter § 2.

§ 3 *Staten yder erstatning for tingsskade, der ved overtrædelse af borgerlig straffelov forvoldes i den danske stat af personer, der*

- 1) *er tvangsanbragt på institution under kriminalforsorgen,*
- 2) *er anholdt med henblik på fængsling eller er varetægtsfængslet,*
- 3) *efter straffelovens § 49, stk. 2, er overført til institution uden for kriminalforsorgen,*
- 4) *er optaget i døgninstitution for børn og unge efter lov om social bistand,*
- 5) *på grundlag af åndssvaghed er optaget i institution for personer med vidtgående fysiske og psykiske handicap, jfr. lov om social bistand, eller,*
- 6) *er indlagt eller tilbageholdt mod deres vilje på de hospitaler m.v., der er nævnt i § 1 i lov om sindssyge personers hospitalsophold.*

Stk. 2. *Erstatning ydes for skade, der forvoldes på institutionens område eller under ophold uden for dette med tilladelse eller i forbindelse med udeblivelse eller undvigelse.*

Stk. 3. *Justitsministeren kan fastsætte regler om, at erstatning ydes for skader forvoldt af personer, der frivilligt har ophold på institutioner under kriminalforsorgen, hvis skaden er forvoldt på institutionens område eller i institutionens umiddelbare nærhed.*

Stk. 4. *Justitsministeren kan efter forhandling med vedkommende minister fastsætte regler om, at erstatning ydes for skade forvoldt af personer, der er anbragt i familiepleje.*

Bestemmelsen giver hjemmel til at yde erstatning for tingsskade udover de i § 1, stk. 2, nævnte bagatelskader, når skadevolderen tilhører nogle særlige persongrupper, som det offentlige menes at have et specielt ansvar for d.v.s. personer, der uden eget samtykke er anbragt på offentlige institutioner, og som kan frembyde særlig fare for deres omgivelser, hvis deres personlige frihed ikke begrænses udover, hvad der findes menneskeligt rimeligt. Erstatning skal ydes, uanset om tingsskaden er sket i forbindelse med personskade, men er maksimeret til 50.000 kr., jfr. § 9 a.

Erstatning for tingsskade gives ikke for formueskader f.eks. som følge af bedrageri eller for tabt fortjeneste (tabt arbejdsfortjeneste erstattes, når tabet er en følge af en personskade), afsavn el. lign. (Bet. 751/1975, s. 33) og afgørelse nr. 805/83 i Bet 1019/1984, s. 121.

De skadelidte, der beskyttes af reglen, er de samme som dem, der beskyttes af § 1, stk. 1, men ikke stk. 3 (forbrydelser begået uden for den danske stat). Som følge af, at der er tale om tingsskader, vil også juridiske

VOL § 4 og 5

personer have retskrav på erstatning i henhold til § 3, bortset fra offentlige myndigheder og institutioner (§ 5).

Den beskyttede personkreds omfatter ligesom § 1, stk. 1, også familie-medlemmer og samlever, som altså efter lovændringen vil have et retskrav også på erstatning for tingsskader, hvilket ikke var forudsat ved formuleringen af reglen i 1976-loven.

Beskyttet er også ansatte på den pågældende institution, medindsatte og besøgende.

Erstatningen er maksimeret i henhold til § 9 a, til kr. 50.000, reguleret på samme måde som beløbene i EAL, jfr. dennes § 15. Endvidere skal der i erstatningen foretages fradrag for ydelser fra andre, herunder naturligvis fra skadevolderen, men også fra det offentlige eller fra forsikringer (§ 7), ligesom erstatningen kan nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har undladt at træffe sædvanlige sikkerhedsforanstaltninger, herunder tegning af forsikring (§ 8).

Stk. 3. Sådanne regler er ikke fastsat.

Stk. 4. Sådanne regler er ikke fastsat.

§ 4 *Justitsministeren kan fastsætte regler, hvorefter staten kan erstatte den i § 3, stk. 1, nævnte skade, der forvoldes af personer, som i Finland, Island, Norge eller Sverige er undvejet fra institutioner, svarende til dem, der er omtalt i § 3, stk. 1.*

Sådanne regler er ikke fastsat.

§ 5 *Erstatning ydes ikke til offentlige myndigheder eller institutioner.*

Afgrænsningen svarer formentlig til afgrænsningen i EAL § 20, selv om denne bestemmelse og dens motiver er af senere dato end VOL § 5.

Private virksomheder har derimod et retskrav på erstatning for tings-skade i henhold til § 3.

§ 6 Erstatning ydes, selv om skadevolderen er

- 1) ukendt eller ikke kan findes,
- 2) under 15 år eller
- 3) utilregnelig.

Det er som nævnt ad § 1 ikke noget krav, at skadevolderen bliver domfældt, og dette gælder så meget mere, når skadevolderen er ukendt eller ikke kan findes. Der opstår i disse situationer vanskeligheder med at oplyse sagen, idet det kan være vanskeligt at dokumentere, at en forbrydelse overhovedet har fundet sted. Skadelidte kan udvise ydre tegn på vold, men dels kan sådanne skader ofte opstå, uden at der nødvendigvis er involveret en ansvarlig skadevolder, dels kan det være vanskeligt at dokumentere, at skadeforvoldelsen i givet fald er sket på en strafbar måde. På den anden side vil skadelidte kunne have den fordel, at modparten (skadevolderen) ikke har lejlighed til at påberåbe sig eventuelle objektive straffrihedsgrunde eller i øvrigt til at søge at føre modbevis. Ligesom det er tilfældet, når skadelidte vil kræve erstatning i henhold til færdselsloven for skade, forvoldt af ukendte motorkøretøjer, jfr. herom nedenfor, er det et led i bevisbedømmelsen, om skadelidte snarest efter tilskadekomsten har orienteret hospital, skadestue og andre om tilskadekomsten og om årsagen hertil, samt om der er sket politianmeldelse. Politianmeldelse skal således ske uden ophold i henhold til § 10, jfr. nedenfor. Dette gælder også, hvis det er åbenbart, at der ikke vil kunne ske domfældelse af de i § 6 nævnte grunde.

Endvidere vil det kunne spille ind ved vurderingen af beviset, hvilke bestræbelser skadelidte har gjort sig for at sikre sig skadevolderens identitet. Skadelidte kan dog næppe forskertse sin ret til erstatning, alene fordi han ikke i rimelig grad udnytter mulighederne herfor, således som det er tilfældet efter færdselsloven. Han må dog have bevisbyrden for, at identiteten ikke ville være blevet afsløret ved den politimæssige efterforskning, og denne bevisbyrde vil være vanskelig at løfte – nævnet praktiserer derfor regelen i § 10 ret restriktivt.

I nr. 2 og 3 er det bestemt, at skadelidte har krav på erstatning, selv om der foreligger subjektive straffrihedsgrunde, såsom at skadevolderen er under 15 år (nr. 2) eller utilregnelig (nr. 3). Også i disse tilfælde skal politianmeldelse indgives i henhold til § 10 uden unødigt ophold, selv om straf-følgelse ikke kan ske.

Det gælder såvel, hvor der er tale om kendte gerningsmænd eller ger-

gerningsmænd, der ikke kan findes, som når der er tale om utilregnelige gerningsmænd, at der ved lovændringen i 1985 er indtrådt et retskrav på erstatning, og nævnet – og domstolene – må derfor afgøre erstatningsspørgsmålet ud fra overvejelser med hensyn til, om straffelovens objektive gerningsindhold er opfyldt, om der overhovedet kan antages at foreligge et forsæt, og om skadevolderen er erstatningsansvarlig efter de almindelige erstatningsregler. Det må i hvert fald antages, for så vidt angår ukendte eller forsvundne gerningsmænd, at det må afgøres efter almindelige processuelle regler, om der er ført bevis for en strafbar handling, og for at denne har givet sig udslag i en person- eller tingskade.

Hvor gerningsmanden har været mindreårig eller utilregnelig må reglen betyde, at nævnet kun skal yde erstatning, hvis skadevolderen efter praksis i henhold til myndighedslovens §§ 63 eller 64 i det hele taget er erstatningspligtig, idet der næppe kan ses bort fra adgangen til at lempe. Dette er nok en ændring af nævnets hidtidige praksis, men formodentlig kun af mere teoretisk art, idet man formodentlig som regel under henvisning til »handlingens beskaffenhed« – der vil jo foreligge en handling af en vis grovhed – vil kunne afvise at lempe.

Der er dog efter praksis en alder, under hvilken det er meningsløst at tale om forsæt til en – objektivt set – strafbar handling, og i så fald vil offeret ikke kunne få erstatning. Tilsvarende gælder næppe med hensyn til graden af utilregnelighed, og for institutionsanbragtes vedkommende er det under alle omstændigheder klart, at man ville komme i konflikt med lovens formål, hvis man nægtede erstatning. Det ville derfor være bedst stemmende med lovens hensigt, at man uanset bemærkningerne i Bet. 751/1975, side 34, om, at de subjektive strafbarhedsbetingelser skal være opfyldt, i hvert fald for så vidt angår institutionsanbragte i henhold til § 3, frafalder kravet om forsæt, når skadevolderen er mindreårig eller utilregnelig. Der findes ingen eksempler på, at nævnet hidtil har afvist at dække institutionsanbragtes skader på grund af manglende forsæt.

Foreligger der en objektiv straffrihedsgrund, f.eks. nødværge, nødret eller samtykke, er der ikke tale om strafbar handling i lovens forstand, og erstatning kan ikke ydes, jfr. Bet. nr. 751/1975, s. 34. Som ovenfor anført i kommentarerne til § 1, stk. 1, 2. pkt., kan dette dog næppe antages ubetinget at gælde i den nok ret sjældne situation, hvor skadevolder f.eks. udøver lovlig nødværge over for skadelidte, uden at denne har eller bør have kendskab til de omstændigheder, der gør handlingen straffri.

§ 6 a. *Ved afgørelse om erstatning efter denne lov finder dansk rets almindelige regler om skadevolderens erstatningsansvar, herunder om nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risiko for skade tilsvarende anvendelse.*

Bestemmelsen er sat ind ved ændringen i 1985 og træder i stedet for 1976-lovens § 8, stk. 1, hvorefter erstatningen kunne nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte eller afdøde havde medvirket til skaden, eller skaden var opstået under sådanne forhold, at erstatning ikke fandtes rimelig. Ændringen er et led i ændringen fra en billighedserstatning til et retskrav på erstatning.

Det er en forudsætning for erstatningsudbetaling, ikke alene at der foreligger et af de i §§ 1–3 (og 4) beskrevne forhold, men også at der efter almindelige erstatningsregler findes et ansvarsgrundlag for skadevolderen, jfr. for så vidt angår mindreårige og utilregnelige skadevoldere bemærkninger ovenfor til § 6. Også EAL's regler om nedsættelse kan eventuelt finde anvendelse, selv om skadevolderen har handlet forsætligt, jfr. således bemærkningerne til EAL navnlig §§ 23 og 24.

Erstatningen kan endvidere nedsættes eller bortfalde som følge af skadelidtes eller afdødes medvirken til skaden eller accept af risikoen, og selv om formuleringen ikke er den samme som i EAL § 24, stk. 2, jfr. bemærkningerne hertil, må bestemmelsen forstås således, at egen skyld og accept af risiko behandles efter ensartede retningslinier, således at accept af risiko ikke som efter hidtidig praksis før EAL nødvendigvis medfører fuldstændigt bortfald af erstatning.

Nævnets hidtidige praksis i forbindelse med nedsættelse eller bortfald af erstatning på grund af egen skyld er herefter uden interesse for den fremtidige administration af loven, idet nævnet kun har de almindelige erstatningsregler at holde sig til, se dog § 8 om skader forvoldt af institutionsanbragte.

§ 7 *Erstatning ydes ikke i det omfang, skaden godtgøres af skadevolderen eller dækkes af ydelser efter den sociale lovgivning, løn under sygdom, pensionsydelser, private forsikringer eller andre økonomiske ydelser, som tilfalder skadelidte i anledning af skaden.*

Stk. 2. *Erstatning ydes ikke til dækning af regreskrav mod skadevolderen.*

Bestemmelsen svarer ikke til de tilsvarende regler i EAL, men der skal i erstatningerne fra staten ske fradrag for ydelser fra anden side, herunder også for den kapitaliserede værdi af invalidepension og for andre sociale ydelser. Fradragsreglen er begrundet med, at loven har karakter af socialt sikkerhedsnet for skadelidte, som ikke på anden måde får deres tab dækket, det være sig ved sociale ydelser, private forsikringer eller erstatning fra skadevolderen. (Bet. 1019/1984, side 74).

Med hensyn til de former for erstatning, der tilkommer en skadelidt, indtil tilstanden er stationær, jfr. EAL § 1, stk. 1, § 2 og § 3, giver reglen ikke de store problemer. For så vidt angår helbredelsesudgifter og »andet tab« vil bestemmelsen som regel give samme resultat som EAL på grund af skadelidtes pligt til at begrænse sit tab. Kommer der en større forsikringssum til udbetaling, uden at det er klart, hvad summen skal dække, vil der være tale om en summaforsikring. Det kan således ikke antages, at den træder ind til dækning af »andet tab«, der jo alene er økonomisk tab, jfr. ovenfor ad EAL § 1. En sådan summaforsikring vil som regel være betinget af en varig fysisk skade og vil formentlig derfor kun kunne modregnes i godtgørelsen for varigt mén i henhold til EAL § 4, ligesom også ydelserne i henhold til ASFL må modregnes i ydelserne i henhold til EAL post for post jfr. kommentaren til EAL § 30.

Med hensyn til tabt arbejdsfortjeneste fradrages i erstatning i henhold til EAL § 2, stk. 2, løn under sygdom, dagpenge fra arbejdsgiver eller det sociale udvalg og i øvrigt alle løbende sociale ydelser,¹ men forsikringsydelser kun i det omfang, de har karakter af en virkelig skadeserstatning. Løbende forsikringsydelser har som regel karakter af summaforsikring og fradrages derfor ikke i erstatningen efter EAL. Derimod nedsættes dagpengene i henhold til dagpengeloven (lovbek. nr. 81 af 5.3.1984) § 24, stk. 9, hvis dagpengene sammen med andre løbende kontante ydelser (herunder også summaforsikring), der udbetales i anledning af sygefraværet, overstiger den dagpengegivende indtægt. Selv om det ikke fremgår direkte af motiverne, og selv om det strider mod princippet om, at modregning må ske post for post, er der næppe megen tvivl om, at det er lovens hensigt, at der ikke skal sondres mellem summaforsikringsydelser og forsikringsydelser, der har karakter af en virkelig skadeserstatning. Sådanne summaforsikringsydelser må derfor antages at skulle fradrages fuldt ud i

1. Herunder også ydelser med tilbagebetalingspligt, jfr. Fischer-Møller i Advokaten 1981, s. 116.

erstatning for tabt arbejdsfortjeneste efter VOL¹. Der kan altså næppe sættes lighedstegn mellem summaforsikringsydelser og godtgørelse for ikke-økonomisk tab, hvor der er tale om løbende ydelser.

Med hensyn til godtgørelse for svie og smerte følger det muligvis af summaforsikringens karakter af også at være godtgørelse for ikke-økonomisk skade, at løbende summaforsikringsydelser skulle komme fuldt ud til fradrag i godtgørelsen for svie og smerte efter VOL, men efter nævnets hidtidige praksis er der aldrig sket fradrag i godtgørelsen for svie og smerte, og et sådant fradrag ville vel også føles særligt urimeligt.

Betydelig større problemer opstår, når der i det kapitalbeløb, der tilkommer en skadelidt efter reglerne i EAL for tab af erhvervssevne og for varigt mén, skal foretages fradrag for tilsvarende ydelser efter ASFL, førtidspension efter lov om social pension og forsikringsbeløb.

Det har hidtil været nævnets praksis at kapitalisere sådanne løbende ydelser fra anden side, idet man har anvendt de kapitalfaktorer, der gælder ved beregningen af arveafgift af renteydelser m.v., jfr. Bek. nr. 516 af 2.12.1985 af tabel til fastsættelse af værdier af brugs- og indtægtsnydelse. Denne tabel (bilag 8) giver lavere kapitalbeløb end de tilsvarende regler om omsætning af løbende ydelser til kapitalbeløb i henhold til ASFL (Bek. 210 af 13.3.1978, bilag 6), der skal anvendes ved modregning mellem ydelser i henhold til ASFL og ydelser i henhold til EAL. Et helt tredje resultat ville det give at anvende kapitalfaktoren i EAL § 6.

Nævnet har hidtil ikke – heller ikke ved omsætning af løbende ydelser til kapitalbeløb – været bundet af andet end billighedshensyn.² Da der nu ved lovændringen i 1985 er opstået et retskrav på erstatning og altså et retskrav på en erstatning, der svarer til forskellen mellem erstatningen efter EAL og de ydelser, der kommer til udbetaling fra anden side i anledning af skaden, må det beløb, der kommer til fradrag i erstatningen efter EAL, kunne fastslås efter objektive retningslinier.

Dette volder ganske væsentlige problemer. Der er ikke i loven eller

1. Dette må formentlig også gælde, selvom forsikringsydelserne i et større eller mindre omfang svarer til opsparing foretaget af forsikringstageren. Dette er næppe rimeligt, se således erstatningslovsudvalgets lovudkast § 5, stk. 3 (Betræknings III s. 90 og 116), hvorefter tilbagebærbærdien af en forsikring ikke skulle fradrages i erstatningen.
2. Man har dog i praksis foretaget selve udmålingen efter retspraksis og kun ladet billighedsbetragtninger spille ind ved afgørelsen af, hvorvidt der overhovedet skulle betales erstatning, og hvorvidt denne i givet fald skulle ned sættes ud fra overvejelser med hensyn til egen skyld og accept af risiko og lign.

dens forarbejder givet nogen som helst antydning af, hvorledes omsætningen af løbende ydelser til kapitalbeløb skal foretages. Der må således i sidste instans af domstolene tages stilling til, hvilken kapitalfaktor, man skal anvende. *Bo von Eyben* går i Juristen 1985, s. 75, ind for at anvende EALs kapitalfaktor på 6, hvilket der er meget, der taler for, i hvert fald når der modregnes i en erhvervsevnetabserstatning, der er opgjort på basis af denne kapitalfaktor. Men dette er ikke altid tilfældet, idet der kan være tale om erhvervsevnetabserstatning, opgjort i henhold til EAL § 8, og idet den nævnte faktor ikke indgår ved beregningen af godtgørelse for varigt mén i henhold til EAL § 4. Desuden er denne faktor, som det fremgår af bemærkningerne til EAL § 6 jfr. også bemærkningerne til EAL §§ 1 og 12, valgt så arbitrært, at der ikke kan eller bør sluttes analogt.

Kapitalfaktoren, der anvendes af Sikringsstyrelsen i henhold til ASFL, anvendes også ved modregning i forhold til EAL og er vel derfor den mest nærliggende faktor at anvende, når der skal foretages et parallelt fradrag i henhold til VOL. Dette er så meget mere nærliggende, hvis fradraget sker direkte mellem ydelser i henhold til VOL og ydelser i henhold til ASFL. Faktoren betyder imidlertid, at kapitalbeløbet bliver højere end efter nogen af de andre to beregningsmetoder, bl.a. fordi den er fastsat på grundlag af en i forhold til markedsrenten lav kapitaliseringsrente, 10%.

Også mod den af nævnet anvendte kapitalfaktor kan der rejses indvendinger, bl.a. fordi den som nævnt af *Bo von Eyben* anførte sted forudsætter, at de løbende ydelser bliver udbetalt resten af livet og ikke til det fyldte 67. år, hvor den periode, erstatningen efter EAL skal dække, udløber.

Der er imidlertid ikke noget i vejen for, at der efter aktuarmæssige principper kan foretages en beregning af den løbende ydelses kapitalværdi under den forudsætning, at den ophører ved det 67. år. En sådan beregning ville med samme kapitaliseringsrente føre til noget lavere kapitaliseringsfaktorer end dem, der ligger til grund ved arveafgiftsberegningen, og i øvrigt have det for sig, at den ville være den logisk rigtigste. Det er imidlertid en vanskelig afgørelse at fastsætte den rente, der skal indgå i beregningen, jfr. således overvejelserne i Betænkning 976/1983 (Bet. III) s. 251 f.

Problemet med hensyn til at fastsætte en kapitalfaktor er imidlertid mindre end problemet med hensyn til at finde den anden faktor, nemlig størrelsen af den løbende ydelse. I Bet. nr. 976/1983, s. 248, er der gjort rede for de retstekniske problemer, der opstår, fordi de sociale ydelser i vidt omfang afhænger af indtægts- og formueforhold. Flertallet foreslog derfor, at kun sociale ydelser, der var uafhængige af skadelidtes økonomiske forhold, skulle fradrages ved udmålingen af erstatningen, hvorved

man erkendte, at man kun løste en del af problemet, men ikke det problem, der opstod ved, at erstatningen i sig selv medførte en nedsættelse af de indtægtsbestemte ydelser. I EAL blev problemet løst ved, at der overhovedet ikke sker fradrag i erstatningen for sociale ydelser, hvad enten disse er indtægtsbestemte eller ej.

Det vil ikke være muligt at undgå, at skadelidte både må tåle et fradrag i erstatningen i henhold til VOL § 7 og en nedsættelse af sine sociale ydelser som følge af den modtagne resterstatning, men forslaget om alene at fradrage de ikke-indtægtsbestemte ydelser som foreslået af Bo von Eyben vil være nogenlunde praktiserbart og føre til et forståeligt resultat i de – fleste – tilfælde, hvor fradraget alligevel bliver så stort, at der ikke bliver tale om, at en forskelsretstatning nedsætter de indtægtsbestemte ydelser.

Dette er vist også nævnets praksis, og det må formodentlig, i betragtning af, at loven overhovedet ikke har gjort forsøg på at løse problemet, være rimeligt at fortolke § 7 i overensstemmelse hermed, selv om fortolkningen nok er noget anstrengt.

Med hensyn til forsikringsydelser i øvrigt må det formodentlig kunne fastholdes, at der ved varige følger af ulykkestilfældet skal ske fradrag post for post, således at summeforsikringer må antages at skulle dække godtgørelse for varigt mén og derfor kun kan fradrages i denne post, jfr. således Bo von Eyben i Juristen 1985, s. 76. Det er næppe muligt, som Bo von Eyben antager, at gå ind i en vurdering af, om forsikringsbegivenheden er defineret på basis af et økonomisk invaliditetskriterium eller efter et medicinsk invaliditetskriterium, idet sondringen mellem disse kriterier på ingen måde er klar i forsikringsmæssig henseende, og idet sondringen i givet fald måtte gå på, om forsikringsydelsen skal dække et dokumenteret økonomisk tab, eller om der er tale om summaydelser.

Resultatet af disse overvejelser må være, at forsikringsydelsen normalt kun kan modregnes i ménogdtgørelsen. Fortolkningen har dog ingen støtte i hidtidig praksis efter 1976-loven, men må kunne støttes på den opsplitning, der er sket ved EAL mellem godtgørelse for ikke-økonomisk skade i form af godtgørelse for varigt mén og erstatning for økonomisk skade i form af erstatning for erhvervsevnetab, medens den tidligere udmålte invaliditetserstatning indeholdt begge elementer.

Også med hensyn til forsørgertaberstatning volder bestemmelsen om fradrag problemer. En efterladt ægtefælle, der på grund af forsørgerens død kommer i sådanne økonomiske omstændigheder, at han eller hun får førtidspension, kunne for så vidt siges at modtage denne som følge af skaden. Da førtidspension imidlertid ikke tilkendes som følge af dødsfaldet, men som følge af en række forskellige forhold, hvoraf dødsfaldet kan være

en mere eller mindre væsentlig faktor, der i hvert fald ikke i sig selv giver ret til førtidspension, må det antages, at denne ikke kommer til fradrag i erstatningen efter VOL. I hidtidig nævnspraksis er der faktisk sket fradrag, men der er næppe herved taget klar stilling til, om fradraget er sket ud fra rimelighedsbetragtninger, som nu ikke længere kan anlægges, eller ud fra en fortolkning af § 7. I sidstnævnte fald ville fradraget af den anførte grund være af tvivlsom rigtighed.

Mere tvivlsomt er det, om forhøjet børnetilskud kommer til fradrag i erstatningen til børn, idet den udløsende faktor her vil være forsørgerens død. Spørgsmålet må formentlig besvares bekræftende. Dette er i overensstemmelse med nævnets praksis, der hidtil har modregnet børnetilskud i forsørgertabserstatningen, men givet en godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold på op til 20.000 kr. En sådan godtgørelse vil næppe længere kunne gives, da EAL § 14 vist nok må anses for udtømmende at gøre op med barnets krav på erstatning for tab af forsørger, jfr. bemærkningerne ad EAL § 14.

I visse forsikringsaftaler findes der bestemmelser om, at forsikringer kun dækker, hvis erstatning ikke opnås fra en ansvarlig skadevolder eller i øvrigt fra anden side, jfr. kommentarerne ovenfor til EAL § 22. I det omfang, tilstedeværelsen af en forsikringsdækning i henhold til EAL ned sætter skadevolders erstatningsforpligtelse uanset bestemmelsen om, at den er subsidiær, må det følge af § 6 og VOL's forudsætninger i øvrigt om, at skadevolder selv skal være erstatningsansvarlig, at dækningen også kommer til fradrag i ydelsen efter VOL, og at den heller ikke i forhold til VOL kan gøres subsidiær ved aftale. Derimod må der i policer gyldigt kunne træffes bestemmelse om, at dækningen også i forhold til VOL er subsidiær, hvis den gyldigt er det i forhold til skadevolderen, jfr. det ad EAL § 22 anførte om summaforsikringer. Dette er også antaget i Bet. 751/1975, s. 36 hvor udvalget undlader at foreslå en positiv lovbestemmelse til imødegåelse heraf, fordi ansøgningen vil kunne afslås ud fra en rimelighedsbetragtning. Efter ændringen i 1985 kan afslag ikke længere ske på dette grundlag.

Ved anvendelsen af § 7 er det af afgørende betydning at kende omfanget af de sociale ydelser, som kan tilkendes offeret. En let tilgængelig oversigt udgives af Forsikringsoplysningen, Amaliegade 10, København, i samarbejde med tidsskriftet »Forsikring«. Oversigten »Sociale ydelser – hvem, hvad og hvornår« udkommer med jævne mellemrum og føres a jour med tillæg pr. 1. april og 1. oktober. I øvrigt henvises til Lov om social pension 1985 kommenteret af *Uffe Vesthy Madsen & Erland Knudsen, og Friis & Behn*.

§ 8 Erstatning efter § 3 kan nedsættes eller bortfalde, hvis skadelidte har undladt at træffe sædvanlige sikkerhedsforanstaltninger, herunder tegning af forsikring.

Bestemmelsen er en særregel, der alene gælder skader forvoldt af institutionsanbragte i henhold til § 3.

I henhold til Bet. nr. 751/1975 tænkes der bl.a. på tilfælde, hvor skadelidte har undladt at foretage rimelig aflåsning eller på sin bopæl opbevarer store kontante beløb¹ eller værdipapirer. Det er også hensigten med bestemmelsen efter omstændighederne at kunne nedsætte erstatningen eller lade den bortfalde, når der ikke er tegnet en forsikring, som i almindelighed må anses som sædvanlig. Betænkningen nævner således bygningsbrandforsikring som sædvanlig, men vil derimod ikke betragte kaskoforsikring på motorkøretøjer som sædvanlig på basis af en oplysning om, at sådanne kaskoforsikringer (kun) tegnes for ca. 75–80% af de her i landet indregistrerede biler.

Bestemmelsen forekommer lidet rimelig, når der er tale om et retskrav på erstatning, men selv om hverken betænkning eller motiver nævner et sådant kriterium som en mulighed, men tværtimod tager afstand fra at gøre erstatningen afhængig af særligt personligt behov hos skadelidte, må det nok antages, at skadelidtes økonomiske forhold i øvrigt vil spille ind ved afgørelsen i henhold til § 8.

Fra nævnets praksis, der med hensyn til denne regel ikke påvirkes af lovændringen i 1985, kan nævnes et tilfælde, hvor en ansøger ikke fik erstatning for indbrudstyveri af kr. 1.000 i en benzintank, hvor der blev stjålet kontanter, benzin og cigaretter, idet han burde have sikret sig ved tegning af tyveriforsikring (HR 806/81 i Bet. 1019/1984, s. 110). I øvrigt er reglen ikke blevet meget anvendt.

Bestemmelsen gælder kun tingskader og sigter i almindelighed på berigelsesforbrydelser, men der er dog set enkelte ganske store brandskader, hvor der er sket skade på bygning eller hvor en lejlighed er udbrændt. I disse tilfælde er der givet afslag under henvisning til § 8 (efter 1976 loven § 8 stk. 2.)

Selvom nævnets praksis ikke bliver ændret ved lovændringen, vil denne dog medføre, at nævnets afgørelser i henhold til § 8 vil være undergivet direkte domstolskontrol, fordi skadelidte nu har et retskrav på erstatning i henhold til § 3.

1. Nævnet har i sin praksis lagt en grænse

på omkring 5000 kr. jfr. *Fischer-Møller* i *Advokaten* 1981 s. 115.

§ 9 *Justitsministeren kan fastsætte regler om, at krav under et bestemt beløb ikke erstattes.*

Stk. 2. *Justitsministeren kan efter forhandling med vedkommende minister fastsætte regler om, at der ydes erstatning efter § 3, stk. 1-3, for skader, forvoldt i institutionens umiddelbare nærhed, selv om skaden er mindre end det beløb, der fastsættes efter stk. 1.*

Udvalget begrundede i Bet. nr. 751/1975, s. 37, bestemmelsen i 1. stk. med administrative årsager og fandt (i 1975) en minimumsgrænse på kr. 500 for passende.

Justitsministeren har ikke fastsat regler i henhold til § 9, og der har således heller ikke været anledning til at gøre undtagelser i henhold til stk. 2, hvor udvalget havde fundet, at det for mange institutioner kunne være vigtigt ud fra nabohensyn at kunne erstatte småskader.

§ 9a *Erstatning for tingskade, jfr. §§ 3-4, kan ikke overstige kr. 50.000. Beløbet reguleres efter reglerne i § 15 i lov om erstatningsansvar.*

Der var oprindelig foreslået begrænsninger også med hensyn til personskade og tab af forsørger, men disse begrænsninger bortfaldt under behandlingen i Folketinget.

Maksimum beregnes efter fradrag af eventuelle forsikringserstatninger eller andre ydelser i anledning af skaden, herunder også ydelser fra skadevolderen selv, jfr. § 7.

Maksimumsbeløbet er allerede ved lovens ikrafttræden d. 1.7.1985 i overensstemmelse med EAL § 15, hvortil der henvises, forhøjet til kr. 52.500, jfr. Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 95 af 15.3.1985 (bilag 5).

§ 10 *Erstatning er betinget af, at lovovertrædelsen uden unødigt ophold er anmeldt til politiet, og at skadelidte under en eventuel straffesag mod skadevolderen nedlægger påstand om erstatning.*

Stk. 2. *I særlige tilfælde kan erstatning dog ydes, selv om betingelsen i stk. 1 ikke er opfyldt.*

Stk. 3. *Politiet vejleder skadelidte om retten til at få erstatning efter denne lov.*

Bestemmelsen er begrundet i, at behandlingen af ansøgning om erstatning vil blive væsentlig lettere, når politiets efterforskning kan bruges som grundlag. Et krav om politianmeldelse kan formentlig også medvirke til at hindre misbrug af ordningen.

Bestemmelsen må – i hvert fald til en vis grad – fortolkes i overensstemmelse med princippet i forsikringsaftalelovens § 21, således at en forsinket politianmeldelse eller måske fuldstændig undladelse af at anmelde ikke i sig selv bør komme ansøgeren til skade, når der i øvrigt ikke er bevistvivel, og når de anførte hensyn, der ligger bag ved reglen, ikke er tilsidesat. Det kan imidlertid være svært for ansøgeren at føre bevis for, at en politianmeldelse og den deraf følgende efterforskning ikke ville have gjort nogen forskel. Denne bevisbyrde påhviler ansøgeren. En manglende politianmeldelse kan også medføre bevistvivel med hensyn til selve kravets berettigelse, en bevistvivel, der kommer ansøgeren til skade.

Det fremgår af nævnets årsberetning for 1983, s. 5, at ganske mange ansøgninger er afvist i henhold til § 10.

Bet. 751/1975 nævner som særlige tilfælde, hvor erstatning dog kan ydes, situationer, hvor skadelidte fejlagtigt tror, at han ikke har lidt noget tab, eller at forbrydelsen under alle omstændigheder vil blive anmeldt fra anden side, ligesom der kan tænkes tilfælde, hvor gerningsmand og skadelidte står hinanden så nær, at det kan virke urimeligt at kræve politianmeldelse.

Det bør formentlig følge af lovændringen i 1985, hvorefter skadelidtes krav om erstatning i henhold til loven er et retskrav, at dette krav ikke uden videre bør kunne fortabes på grund af manglende politianmeldelse i tilfælde, hvor politianmeldelsen må antages ikke at have haft nogen reel betydning.

I betænkningen nævnes det endvidere, at kravet om politianmeldelse vil kunne fraviges i tilfælde, hvor erstatningsspørgsmål efter § 3 afgøres af den pågældende institution i henhold til den forventede hjemmel efter § 12, stk. 1, til at træffe afgørelse i småsager. Denne hjemmel er imidlertid ikke givet, jfr. nedenfor ad § 12.

Bestemmelsen i stk. 3 er ny, men lovfæster blot gældende administrativ praksis, hvorefter ansøgningsblanketter, jfr. bilag 10, rekvireres hos politiet, som også modtager den udfyldte ansøgning og videreeksperderer den til nævnet, jfr. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 28.10.1976 og rigsadvokatens meddelelse nr. 6/1977 af 6.7.1977.

Ansøgningen kan dog også indsendes direkte til »Erstatningsnævnet«, *Københavns Byret, Domhuset, Nytorv, 1450 København K*, og selv om lovens princip er, at erstatningskravet skal indtales og afgøres under straffe-

sagen mod skadevolderen, og dermed normalt først påkendes i forbindelse med den endelige domfældelse, vil nævnet i almindelighed lægge så stor vægt på skadelidtes interesse i en hurtig skadesbehandling, at man, hvor dokumentation for skadeårsag og tabets størrelse i rimelig grad kan fremskaffes forinden, vil regulere skaden uden at afvente straffesagens udfald.¹ Det har hidtil været tilstrækkeligt i langt de fleste situationer, at erstatningspåstand – selv i ufuldstændig og foreløbig form – er nedlagt i retten og ført til retsbogen. Er straffesagen ikke indledt (endnu) vil der kunne ses bort fra dette krav.²

1. Se nævnets årsberetning 1983 s. 9.
2. Erstatningsnævnet siger i sin årsberetning for 1984 herom: »Efter lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser § 10, stk. 1, er erstatning betinget af, at lovovertrædelsen uden unødigt ophold er anmeldt til politiet, og at skadelidte under en eventuel straffesag nedlægger påstand om erstatning.

Bestemmelsen stiller ikke som betingelse – og ej heller efter den pr. 1. juli 1985 skete ændring af loven, hvor efter skadelidte har retskrav på erstatning hos det offentlige – at erstatningskravet skal være pådømt enten under straffesagen eller under en eventuelt senere, mod skadevolderen anlagt, civil sag. Er der tale om skade, for hvilken erstatning kan ydes efter loven, kan skadelidte straks efter straffesagens afslutning anmelde kravet over for nævnet, der herefter på grundlag af straffesagens akter vil være i stand til at behandle sagen.

Den omstændighed, at ordningen fra den 1. juli 1985 er ændret fra en rimelighedsordning til et retskrav mod det offentlige, betyder ikke, at den skadelidte, hvis krav, f.eks. på grund af kompleksitet eller blot manglende dokumentation, ikke kunne behandles under straffesagen, er henvist til en ofte lang-

varig og besværlig, civil retssag mod skadevolderen. Vedkommende vil, uanset den skete lovændring, før eller straks efter straffesagens afslutning kunne anmelde kravet for nævnet, der selv drager omsorg for, at eventuel manglende dokumentation fremskaffes. Er kravet særligt indviklet, eller dets baggrund særligt kompliceret, f.eks. visse tilfælde af tabt arbejdsfortjeneste, yder nævnet godtgørelse for rimelige udgifter til advokatbistand i forbindelse med sagens behandling for nævnet.

Nævnet har også i 1984 konstateret tilfælde, hvor civilt søgsmål mod skadevolderen, hvis betalingsevne er særdeles tvivlsom, har medført en ganske betragtelig forskydning af det tidspunkt, hvor skadelidte kunne få erstatning udbetalt.

Det er efter loven en betingelse, at en skade kan anses for forvoldt ved en forbrydelse. I tilfælde, hvor fældende straffedom foreligger, frembyder det selvsagt ingen tvivl at afgøre, om forholdet er omfattet af loven. Hvor derimod gerningsmanden må anses for ukendt, må nævnet selvstændigt på grundlag af de foreliggende politirapporter træffe afgørelsen. I de fleste tilfælde falder en eventuel foreliggende tvivl ud til ansøgerens fordel. I enkelte

Den situation, som *Smedegaard Andersen* efterlyser i UfR 1985B s. 89 f, hvorefter afgørelsen af erstatningskravet i almindelighed vil finde sted ved forhandling mellem statsadministrationen og skadelidte, ligesom det sker inden for færdselslovens område mellem forsikringsselskab og skadelidte, eksisterer derfor allerede i væsentlig grad i praksis. Dog ville det formentlig have været en fordel for alle parter, om man havde fulgt *Smedegaard Andersen*'s forslag om at ændre adhæsiionsprocesreglerne, således at de på dette område svarede til færdselslovens.

§ 11 *Afgørelse om erstatning træffes af et nævn, der nedsættes af justitsministeren.*

Stk. 2. *Nævnet består af en formand, der skal være dommer, og af to andre medlemmer, hvoraf det ene medlem udnævnes efter indstilling fra socialministeren og det andet medlem efter indstilling fra advokatrådet. Medlemmerne og stedfortrædere for disse udnævnes for 4 år.*

Stk. 3. *Justitsministeren fastsætter nævnets forretningsorden og regler om indgivelse af ansøgning.*

Nævnets forretningsorden er fastsat af Justitsministeriet og offentliggjort i Lovtidende som nr. 410 af 16.9.1985 (bilag 9). Det fremgår af såvel lov som forretningsorden modsætningsvis, at hverken forhandlinger i nævnet, votering eller afgørelser er offentlige. Derimod skal afgørelsen være ledsaget af begrundelse i de tilfælde, hvor den ikke helt eller i det væsentlige giver ansøgeren medhold, samt i tilfælde, hvor skadevolderen over for nævnet har udtalt sig imod ansøgningen (forretningsordenens § 9, stk. 2). Endvidere skal skadevolderen så vidt muligt underrettes om afgørelsen.

I Bet. 751/1975 udtales det, at man går ud fra, at der udarbejdes blanketter til brug ved indgivelse af ansøgning. Sådan blanket er aftrykt som bilag 10.

Som nævnt foran s. 205–06 er der ingen grund til at afvente en straffesags afslutning, inden man indgiver ansøgning til Erstatningsnævnet, Kø-

tilfælde foranlediger nævnet af egen drift supplerende rapportforklaringer fremskaffet med den følge, at nævnet da ofte med rimelighed kan antage, at en skade er forvoldt ved forbrydelse.

I tilfælde, hvor anklagemyndigheden

har opgivet at rejse straffesag mod en eventuel skadevolder, må nævnet ligeledes udøve et selvstændigt skøn. Nævnets og anklagemyndighedens vurdering er i denne sammenhæng ikke nødvendigvis sammenfaldende...«.

benhavns Byret, Domhuset, Nytorv, 1450 København K, men kravet bør fremsættes til retsbogen under straffesagen, såfremt dette er muligt.

§ 11a *Er skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen afgjort ved dom, ydes erstatning efter denne lov med det beløb, som er fastsat ved dommen, jfr. dog §§ 7–10.*

Stk. 2. *Reglen i stk. 1 gælder ikke, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet.*

Stk. 3. *Taler særlige omstændigheder derfor, kan nævnet uanset reglen i stk. 1 tilkende skadelidte en højere erstatning eller godtgørelse end fastsat ved dommen.*

§ 11b *Har skadelidte indgivet ansøgning til nævnet om erstatning efter denne lov, og er skadelidtes krav på erstatning og godtgørelse fra skadevolderen under behandling ved retten eller afgjort ved dom, jfr. § 11 a, stk. 1, kan nævnet med justitsministerens tilladelse indtræde som part i sagen og indbringe dommen for højere ret efter samme regler som den skadelidte. Nævnets appelfrist er 8 uger og regnes fra den dag, da nævnet er gjort bekendt med dommen.*

Bestemmelserne er af processuel art og nødvendiggjort af, at skadelidtes erstatningskrav efter lovændringen i 1985 er et retskrav.

Det har været overvejet, om man ikke i denne anledning kunne afskaffe nævnet og overlade afgørelsen af erstatningskravet til domstolene, enten i forbindelse med straffesagen eller i forbindelse med en civil sag. Der har imidlertid været enighed om, at der under alle omstændigheder ville være behov for en administrativ instans, der kunne repræsentere statens interesse og foretage vurdering af en række spørgsmål, se således Bet. 1019/1984, s. 67. Der er i den forbindelse henvist til, at lovens § 7 om fradrag i erstatningen medfører – i modsætning til, hvad der gælder for beregning af erstatning i henhold til EAL –, at der skal fremskaffes en række oplysninger om forskellige former for sociale og forsikringsmæssige ydelser, også ud i fremtiden, ligesom det skal kontrolleres, i hvilket omfang skadevolderen faktisk måtte have betalt erstatning til skadelidte. Sådanne undersøgelser vil bedst kunne foretages af en centraliseret administrativ in-

stans, der samtidig kan fastlægge en praksis. Endvidere er der fortsat i loven mulighed for at udøve et billighedsskøn, jfr. således § 1, stk. 3, § 10, stk. 2, og § 13, ligesom en administrativ instans må tage stilling til, om der skal kræves tilbagebetaling i henhold til § 18.

Hertil kommer, at der ofte rejses spørgsmål om erstatning i sager, hvor skadevolderen er ukendt, eller hvor der af andre grunde ikke rejses eller kan rejses straffesager, jfr. § 6, og kommentarerne ovenfor ad § 1. Dertil kommer yderligere, at pådømmelsen af civile erstatningssager under straffesagerne på den ene side ofte vil kunne trække disse urimeligt i langdrag, og på den anden side ofte skulle afvente selve straffespørgsmålets afgørelse i en for skadelidte urimelig lang tid.

Endelig har det i nævnets praksis vist sig som et problem, at skadevolderen ofte vil være helt uinteressert i, hvor stor en erstatning han kommer til at betale, da han alligevel ikke har mulighed for at betale nogen del deraf, hvorfor domstolene, som jo er bundet af parternes påstande og anbringender, vil kunne komme til at afsige domme om for store erstatninger.

Udgangspunktet må imidlertid være, at hvor der er afsagt en dom om erstatningens størrelse, er denne dom bindende for nævnet, idet domsbeløbet dog kun gælder som udgangspunkt for de reduktioner, som nævnet skal foretage i henhold til VOL §§ 7, 8 og 9. § 11 a, stk. 1, henviser endvidere til § 10, men denne kan næppe have selvstændig betydning, når der er afsagt dom i sagen mod skadevolderen, medmindre der er tale om en dom under en civil sag.

Som følge af det forannævnte om det kontradiktoriske princip gælder hovedreglen dog ikke, for så vidt skadevolderen under sagen må anses for at have anerkendt kravet, og nævnet må i så fald have adgang til at foretage en selvstændig bedømmelse. Det samme må formentlig gælde et eventuelt forlig, selv et retsforlig, der er indgået under rettens medvirken.

I stk. 3 gives der den lidt ejendommelige regel, at nævnet kan tilkende skadelidte en højere erstatning eller godtgørelse end fastsat ved dommen, hvilket er begrundet i, at man ikke bør udelukke en omvurdering i opadgående retning, når særlige omstændigheder taler derfor, f.eks. hvis taksterne for erstatning eller godtgørelse er steget siden dommen. Motiverne til loven siger, at »denne modifikation i reglen om dommes bindende virkning er således meget snæver«. Efter EAL kan netop denne situation ikke forekomme, med mindre der sker lovændring, men situationen er jævnligt opstået tidligere, jfr. redegørelsen for nævnets praksis i Bet. 1019/1984.

§ 11 b giver nævnet en særlig adgang til at varetage statens interesser, idet det med justitsministerens tilladelse kan indtræde som part i sagen. I

henhold til motiverne er bestemmelsen tiltænkt et »meget snævert anvendelsesområde«, men dog indført, fordi det forekom stødende, såfremt en administrativ myndighed – under anvendelsen af hjemmelen i § 11a, stk. 2 – efterfølgende anlægger en anden vurdering end en dom, der er afsagt på basis af en egentlig prøvelse af sagen (Bet. 1019/1984, s. 70). Der er efter bestemmelsens baggrund ikke tale om, at nævnet indtræder i sagen til støtte for skadelidte, hvilket i henhold til § 11 a stk. 3, er overflødig, da nævnet af egen drift kan forhøje erstatningen. Iøvrigt påhviler det anklagemyndigheden at varetage den forurettedes tarv jfr Rpl. §§ 991, stk. 2, og 995 stk. 2, ligesom der kan beskikkes en advokat for den forurettede jfr. § 995 a.

I bet. 1019/1984, s. 71, findes det »ønskeligt, at man i videst muligt omfang sikrer, at erstatningsspørgsmålet er prøvet til bunds ved straffedommen, såfremt prøvelsen af erstatningsspørgsmålet kan ske uden uforholdsmæssig ulempe for straffesagen.« Domstolene opfordres således til at benytte hjemmelen i Rpl. § 339 om materiel procesledelse til at vejlede skadevolderen – og formentlig også skadelidte – om tilvejebringelsen af processtoffet, herunder relevante påstande og indsigelser. Det henstilles således, at det endvidere i dommen tilkendegives, hvorvidt der er sket en realitetsbedømmelse af erstatningskravet, f.eks. ved, at der i præmisserne tilføjes: »Tiltalte må/må ikke anses for under sagen at have taget bekræftende til genmæle, jfr. VOL § 11 a, stk. 2.«

§ 12 *Justitsministeren kan efter forhandling med vedkommende minister fastsætte regler om, at afgørelse om erstatning efter § 3, stk. 1–3, for skader under et bestemt beløb forvoldt i institutionens umiddelbare nærhed kan træffes af institutionen.*

Stk. 2. *§§ 13 og 14, stk. 1, 1. pkt. og stk. 3, finder tilsvarende anvendelse på ansøgninger, der behandles af institutionen.*

Stk. 3. *Institutionens afgørelse kan af skadelidte og skadevolderen påklages til nævnet.*

Sådanne regler er ikke fastsat, men var i henhold til Bet. 751/1975 begrundet i administrative besparelser og ønsket om en hurtig behandling. Man havde forestillet sig en grænse på kr. 2.000 (i 1975).

§ 13 *Nævnet kan ikke behandle en ansøgning, der er indgivet over 2 år efter, at lovovertrædelsen er begået, med mindre der foreligger særlige grunde.*

I Bet. 751/1975 udtales det, at fristen kan fraviges af nævnet, hvis der foreligger særlige grunde som f.eks., hvis skadelidte først får kendskab til forbrydelsen eller til, at den er begået af en af de personer, der er omfattet af § 3, længere tid efter, at forbrydelsen er begået.

Det følger af erstatningskravets karakter af et retskrav, at skadelidte, hvis nævnet først har besluttet at behandle en ansøgning, må være stillet på samme måde som hvis ansøgningen var indgivet rettidigt, d.v.s. at nævnet i så fald må give fuld erstatning og ikke erstatning efter billighed.

§ 14 *Nævnet kan opfordre ansøgeren til at medvirke til sagens oplysning, herunder ved personligt fremmøde for nævnet, ved i tilfælde af personskade at lade sig undersøge af en læge og om fornødent, eventuelt ved indlæggelse, at lade sig undergive observation og behandling. Nævnet kan endvidere afkræve andre, der har kendskab til forholdene, oplysninger, der må anses for nødvendige. Nævnet kan herunder indhente sygehusjournaler eller udskrifter heraf.*

Stk. 2. *Nævnet kan forlange optaget retsligt forhør.*

Stk. 3. *Efterkommer ansøgeren ikke inden en fastsat frist en opfordring fra nævnet om at medvirke til sagens oplysning, kan sagen afgøres på det i øvrigt foreliggende grundlag.*

Bestemmelsen, der er uændret i forhold til 1976-loven, er udarbejdet efter model fra den sociale ankestyrelse.

Nævnets sagsbehandling vil i almindelighed foregå på skriftligt grundlag, og kun i undtagelsestilfælde, som er yderst sjældne, vil man indkalde ansøgeren eller vidner, herunder skadevolderen. Sidstnævnte vil dog som regel blive underrettet om ansøgningen og opfordret til at fremkomme med eventuelle bemærkninger, jfr. forretningsordenens § 2 (Bekendtgørelse nr. 410 af 16.9.1985 – bilag 9).

Såvel skadelidte som skadevolder har som parter i sagen i henhold til offentlighedslovens § 10, stk. 1, adgang til aktindsigt m.v. efter offentlighedslovens kap. 2. Der er dog den indskrænkning med hensyn til skadevolderens behandling som part, at der ikke er hjemmel til at godtgøre ham hans udgifter ved sagens behandling, men kun ansøgerens, jfr. § 15, stk. 2. Endvidere nævnes det i Bet. 751/1975, at nævnet ved anvendelsen af

hjemmelen i stk. 2 til at forlange optaget forhør i retten efter Rpl. § 1018 ikke bør anvende strafferetsplejens regler om vidnepligt og vidneansvar under afhøring af skadevolderen.

I øvrigt indhenter nævnet ofte på eget initiativ og uden udgifter for skadelidte sagkyndige erklæringer f.eks. fra Sikringsstyrelsen om invaliditet og efter EAL's ikrafttræden om méngrad og erhvervsevnetabsprocent, jfr. EAL § 10, jfr. nævnets årsberetning 1983, s. 9.

§ 15 *Udgifterne ved sagens behandling ved nævnet, herunder udgifter til de undersøgelser, der er omtalt i § 14, stk. 1, betales af staten.*

Stk. 2. *Nævnet kan i særlige tilfælde bestemme, at ansøgeren helt eller delvis skal have dækket udgifter, som han har afholdt i anledning af sagen.*

Det er praksis i nævnet at dække advokatomkostninger, men nævnets udmålingspraksis er sådan, at der er tale om et rent arbejdsvederlag, og at ansøgeren endog ofte selv må afholde en del deraf. Det må antages, at ansøgeren, der efter lovændringen i 1985 har et retskrav på erstatning, også må have et retskrav på at få sine omkostninger dækket i princippet fuldt ud. Det følger formentlig heraf, at også nævnets afgørelser med hensyn til omkostninger må kunne indbringes for domstolene, selv om loven anvender udtrykket »i særlige tilfælde«. Nævnets skøn med hensyn til omkostninger må derfor dreje sig om, i hvilket omfang det har været rimeligt at søge advokatbistand. Det er næppe rigtigt eller rimeligt i andet end bagtelsager, der foreligger fuldt oplyst i enhver henseende, at henvise til politiets vejledning i henhold til VOL § 10, stk. 3, som tilstrækkelig.

Er der under straffesagen beskikket en advokat for den forurettede i henhold til Rpl. § 995 a, vil en ansøgning til nævnet i almindelighed være dækket af det advokatsalær, der tillægges i henhold til denne bestemmelse, jfr. reglerne om fri proces.

I øvrigt vil det som regel være overflødigt at anlægge civilt søgsmål mod skadevolderen, og fri proces hertil afslås da også ofte under henvisning til muligheden for at få erstatning i henhold til VOL, jfr. Nævnets årsberetning 1983 s. 10.

Tilsvarende vil anlæg af civilt søgsmål som regel blive betragtet som en urimelig omkostning, der ikke bliver dækket af retshjælpsforsikringen, hvis erstatning kan opnås i henhold til VOL.

§ 16 *Nævnet har den endelige administrative afgørelse af de sager, der indbringes for nævnet.*

Heri ligger, at nævnets afgørelser ikke kan indbringes for højere administrativ instans, f.eks. Justitsministeren, under hvis ressort nævnet hører, men afgørelserne må indbringes direkte for domstolene. Afgørelsen kan indbringes af skadelidte, hvorimod den ikke har nogen bindende virkning, hverken i forholdet mellem skadelidte og skadevolder eller mellem skadevolder og staten, hvorfor skadevolder ikke har nogen interesse i at indbringe den for domstolene. Udnytter staten sin regresadgang i henhold til § 17, får den ikke bedre ret, end skadelidte har eller vil kunne få dom for i forhold til skadevolder.

Domstolene vil kunne efterprøve nævnets afgørelser i realiteten, måske med undtagelse af skønmæssige afgørelser i henhold til § 1, stk. 3, § 10, stk. 2, § 11 a, stk. 3, § 13 og – måske – § 15, stk. 2, jfr. dog ovenfor ad § 15 stk. 2. I disse tilfælde vil domstolenes prøvelse formentlig indskrænke sig til en legalitetsprøvelse, jfr. grundlovens § 63.

§ 17 *Staten indtræder, i det omfang der ydes erstatning, i skadelidtes krav mod skadevolderen.*

Der er tale om, at staten indtræder i skadelidtes krav, hvilket betyder, at staten, selv om den måtte have betalt mere til skadelidte i henhold til § 11 a, stk. 3, end skadelidte har opnået dom for over skadevolderen, ikke vil kunne gøre regres for det overskydende beløb. Hvis skadelidtes krav ikke er eksegitelt, må staten erhverve dom over skadevolder, hvis den vil skride til tvangsfuldbyrdelse.

§ 18 *Har ansøgeren givet urigtige oplysninger eller fortiet omstændigheder af betydning for erstatningen, kan beløb, som er modtaget med urette, kræves tilbagebetalt.*

Stk. 2. *Tilbagebetaling kan endvidere kræves, hvis ansøgeren senere på anden måde opnår dækning for skaden.*

Der er tale om de almindelige regler om svigtende – relevante – forudsætninger, og tilbagesøgning kan således også ske, hvor der er tale om en vis grovere uagtsomhed hos ansøgeren.

Der er efter loven ingen pligt for ansøgeren til at underrette nævnet, hvis han senere på anden måde opnår dækning for skaden, idet man ikke har fundet at kunne indføre en sådan pligt uden at strafsanktionere den,¹ men tilbagebetaling kan altså kræves, hvis nævnet bliver opmærksom på forholdet – f.eks. ved at skadevolderen, der i henhold til forretningsordenen skal underrettes om afgørelsen, så vidt det er muligt, gør opmærksom derpå. Tilbagesøgning kan dog formentlig kun finde sted i det omfang, det er ganske klart, at de ydelser, der modtages fra anden side, dækker den samme art skade, jfr. foran ad § 7 om modregning mellem ydelser efter EAL og andre ydelser i anledning af skaden. Det er næppe hensigten med reglen, at den skal give hjemmel til tilbagesøgning i videre udstrækning end de almindelige regler om *condictio indebiti*.

§ 19 *Loven træder i kraft den 1. oktober 1976.*

Stk. 2. *Loven anvendes ikke på skader, der forvoldes ved overtrædelser begået før lovens ikrafttrædelse.*

§ 2 i ændringsloven lyder således: Loven træder i kraft den 1. juli 1985 og finder anvendelse på skader, der forvoldes ved overtrædelser, der begås efter lovens ikrafttræden.

Det er dog næppe urimeligt at antage, at den omstændighed, at lovgiverne har fundet det rigtigt, at der består et retskrav på erstatning fra staten i situationer opstået efter lovændringen, vil påvirke nævnets opfattelse af, hvad hensynet til billighed tilsiger i tilsvarende situationer opstået før den 1.7.1985.

1. Fortier ansøgeren, at han inden eller under sagens behandling har modtaget ydelser, kan der derimod blive tale om

at straffe ham for bedrageri efter strfl. § 279.

§ 20 *Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.*

1976-loven er sat i kraft for Færøerne ved bekendtgørelse nr. 470 af 24. september 1984 og for Grønland ved bekendtgørelse nr. 472 af 25. september 1984. Tilsvarende er forretningsordenen sat i kraft ved bekendtgørelser nr. 471 og 473 begge af 25. september 1984.

Ikrafttrædelsen er begge steder sket pr. 1. november 1984 og indeholder særskilte formuleringer af lovteksten, som gør, at 1985 ændringen ikke uden videre slår igennem på Færøerne og Grønland, hvor billighedsprincippet således fortsat vil være gældende. Det må dog forventes, at 1985-ændringen også snarest sættes i kraft på Færøerne og Grønland.

B. Færdselslovsansvar (D.F.I.M.)

Ansvar efter Færdselsloven – Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring (DFIM)

Erstatning for personskade og anden skade forvoldt ved trafikuheld opgøres efter samme regler om andre erstatningskrav. Personskadeserstatning og erstatning for tab af forsørger udmåles efter reglerne i EAL kap. 1. Der gælder derimod efter Færdselslovens § 101 særlige regler om ansvarsgrundlaget for så vidt angår skader forvoldt af motorkøretøjer ved færdselsuheld, eksplosion eller brand. Ethvert ansvar for skade forvoldt af et motordrevet køretøj, både det nævnte særlige ansvar (objektivansvar) og ansvar voldt på anden måde end ved færdselsuheld m.v., jfr. herom færdselslovens §§ 102 og 103 skal være dækket af en lovpligtig ansvarsforsikring, jfr. Færdselslovens §§ 105–107. Disse regler er omtalt i *Ole Due m.fl.: Kommenteret Færdselslov, 1979*. En revision af reglerne er foreslået i Betænkning nr. 1036/1985 og nu gennemført ved lov nr. 495 af 27.11.1985 om ændring af færdselsloven, der pr. 1.1.1986 indførte bl.a. objektivt ansvar for færdselsskader. Reglerne i EAL §§ 19 og 20 om begrænsning af erstatningsansvaret for skade, der er dækket af forsikring gælder ikke for erstatningsansvar efter Færdselsloven, jfr. nærmere § 21, nr. 1, i EAL.

Her skal kun gøres nærmere rede for den særlige ordning, hvorefter der under visse betingelser ydes erstatning af Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring (DFIM),¹ i tilfælde, hvor skadelidte ellers ikke ville få erstatning, fordi:

- 1) forsikringspligten ikke er overholdt, og erstatningskravet ikke kan fås dækket hos den efter § 104 ansvarlige,
- 2) skaden er forvoldt af et ukendt motorkøretøj,
- 3) den ansvarlige er en udlænding, som har forsikret i et udenlandsk selskab, eller
- 4) erstatning ikke kan opnås den den ansvarliges ansvarsforsikrings-selskab, fordi dette er gået konkurs.

1. DFIM's adresse er Assurandørernes
Hus, Amaliegade 10, 1256 København
K, telefon (01) 13 75 55.

1. Uforsikrede motorkøretøjer

I Justitsministeriets cirkulære nr. 241 af 8. november 1961 om skader, forvoldt af ukendte eller uforsikrede motorkøretøjer m.v.¹ er bestemt, at der i sådanne tilfælde ydes erstatning af DFIM med nogle begrænsninger, som er angivet i cirkulærets pkt. B. Bekendtgørelse nr. 480 af 22. august 1973 om ansvarsforsikring for motordrevne køretøjer m.v. indeholder regler om kontrol med, at der for motorkøretøjer er tegnet ansvarsforsikring.

Efter cirkulærets tekst ydes der kun erstatning for skader forvoldt ved *påkørsel*, d.v.s. kun en del af de skader, som er omfattet af (nu) det objektive ansvar efter § 101, idet hverken de andre i § 101 opregnede skadesårsager eller skade voldt på anden måde, jfr. § 102, er nævnt i cirkulæret. Det har dog næppe været meningen at begrænse dækningen efter cirkulæret til kun at omfatte en del af det ansvar, som efter Færdselsloven skal dækkes af lovpligtig ansvarsforsikring, og DFIM lægger i sin praksis alene vægt på, om ansvaret for en anmeldt skade ville have været dækket under en lovpligtig motoransvarsforsikring. DFIM dækker dog ikke skader, som ville være dækket på sædvanlige, men ikke obligatoriske udvidelser af ansvarsforsikringens dækningsområde, såsom ansvar for skader forvoldt uden for Færdselslovens geografiske område, og ansvar for ejerens personskade, når ejeren er passager i sit eget køretøj, jfr. bemærkningerne til forslaget til EAL § 21 i FT 1983/84, 2. samling, tillæg A, sp. 115.

DFIM yder ikke erstatning til personer, der lider skade, mens de befordres som fører og passager med det uforsikrede køretøj, vidende om at der ikke foreligger en lovpligtig ansvarsforsikring (cirkulærets pkt. B, 1). Kravet fortabes kun ved positiv viden, ikke ved simpel og grov uagtsomhed. Det må formodentlig sidestilles med positiv viden om, at køretøjet er uforsikret, at skadelidte har konstateret, at køretøjet ikke er forsynet med nummerplader.

Erstatningspligten for DFIM er subsidiær. DFIM yder kun erstatning, såfremt og i det omfang, erstatning ikke har kunnet opnås fra skadevolderen eller fra medansvarlige. DFIM har derfor ikke fuldt ud samme stilling som et ansvarsforsikringsselskab under en adhæsiionsproces efter Færdselslovens regler.² DFIM indkaldes dog i praksis på samme måde som forsikringsselskaber, og DFIM vil i almindelighed, medmindre der er særlig grund til at antage, at den uforsikrede erstatningsansvarlige er i

1. Cirkulæret er gengivet in extenso oven for s. 21.

2. Ansvaret for Foreningen til overtagelse af lovpligtig ansvarsforsikring for hunde (FAH), er ikke subsidiært.

stand til at betale, dække erstatningskravet og først derefter gøre regres over for den erstatningsansvarlige.

2. Ukendte motorkøretøjer

DFIM's ansvar for skader, forvoldt af ukendte motorkøretøjer fremgår ligeledes af Justitsministeriets cirkulære af 8. november 1961. Ligesom det gælder for uforsikrede motorkøretøjer, praktiseres cirkulæret således, at det omfatter alle skader, for hvilke der i henhold til Færdselsloven skal være dækning af ansvarsforsikring. Dækningen i DFIM er imidlertid begrænset ved, at der kun ydes erstatning og godtgørelse for personskader, herunder for tab af forsørger, og at der ikke ydes erstatning til dækning af regreskrav fra trediemand. De regreskrav fra trediemand, som cirkulæret undtager, omfatter regreskrav fra forsikringselskaber og også en arbejdsgivers krav på erstatning for udbetalte dagpenge efter EAL § 17, stk. 2. Den erstatning, arbejdsgiveren har krav på efter EAL § 17, stk. 2, er ikke er erstatning for (arbejdsgiverens) personskade.

Cirkulæret nævner i pkt. A 3 som en særlig yderligere erstatningsbetingelse, at det ved »et efter almindelige processuelle regler tilstrækkeligt bevis er godtgjort, at den forvoldte skade skyldes ukendt motordrevet køretøj eller ukendt cykel med hjælpemotor«. Denne sætning indeholder imidlertid ikke nogen særlig ansvarsbegrænsning. Det følger allerede af almindelige bevisregler, at der må foreligge et bevis for, at skadelidte virkelig har lidt en skade, og at denne skade er forvoldt af et motordrevet køretøj. Cirkulæret afviger fra anden erstatnings- og forsikringsret ved ikke at kræve bevis for, hvis køretøj der forvoldte uheldet.

Beviset for, at en skade er forvoldt af et motorkøretøj ved et trafikuheld kan føres ved forklaring af vidner, der har overværet uheldet, men derudover er naturligvis også skadelidtes egen forklaring. Skadens art vil i øvrigt ofte indicere, at den skyldes et motorkøretøj. Skadelidtes egen forklaring alene er ikke altid tilstrækkelig. Forklaringen må støttes af andre momenter, som sandsynliggør, at skaden skyldes et motorkøretøj. Det beror på en samlet vurdering af de forelagte oplysninger, om et tilstrækkeligt bevis er tilvejebragt. Som momenter, der kan støtte skadelidtes forklaring, kan nævnes, at skadelidte straks blev taget under lægebehandling, f.eks. på en skadestue, og at skadelidte har anmeldt uheldet til politiet, og umiddelbart efter uheldet over for trediemand, navnlig politi og læge, har redegjort for, hvordan uheldet er sket. Har politi ikke været tilkaldt, og politianmeldelse ikke indgivet, kan et tilstrækkeligt bevis efter omstændighederne anses for ført ved attest fra en skadestue eller læge om, at

skadelidte straks efter tilskadekomsten har oplyst, at skaden skyldtes et ukendt motorkøretøj. Har skadelidte haft mulighed for at sikre sig bevis, men har undladt dette, vil hans krav vanskeligere kunne accepteres. Uden noget moment til bestyrkelse af skadelidtes egen forklaring vil der i almindelighed ikke foreligge et tilstrækkeligt bevis, og skaden vil derfor normalt blive afvist.

DFIM er kun dækningspligtig, hvis det motorkøretøj, der har forvoldt skaden, er ukendt. En skadelidt, som har haft mulighed for, men har undladt at sikre sig skadevolderens identitet, vil efter omstændighederne være afskåret fra at påberåbe sig bestemmelserne om skade, forvoldt af ukendt motorkøretøj, jfr. UfR 1959.401 Ø om en scooterfører, der blev påkørt af en bilist, der væltede hende, men derefter kørte hende hjem. Der må ved vurderingen af, om det kan lægges skadelidte til last, at han ikke har sikret sig bevis for skadevolderens identitet, bl.a. tages hensyn til uheldets karakter. Afgørende er, hvad der med rimelighed kan forlanges af en person, der netop har været involveret i et trafikuheld med personskaade til følge.

Dækningen fra DFIM omfatter ikke tingskade, bortset fra klæder og lignende personlige ejendele, som skadelidte havde på sig, da skaden blev forvoldt. Afgrænsningen har ikke forvoldt de store problemer i praksis. I modsætning til VOL § 1, stk. 2 erstattes ikke selv mindre kontantbeløb. Har en flugtbilist gjort sig skyldig i en straffelovsovertrædelse, kan der også kræves erstatning for sådanne kontantbeløb, men efter VOL.

3. Ansvarsforsikringsselskaber kan ikke opfylde sine forpligtelser

Samtlige de ansvarsforsikringsselskaber, som er anerkendt til tegning af ansvarsforsikring for motordrevne køretøjer, hæfter for de erstatningsforpligtelser, som et af selskaberne har pådraget sig i henhold til de af selskabet tegnede lovpligtige motoransvarsforsikringer, jfr. Bekendtgørelse nr. 480 af 22. august 1973 om ansvarsforsikring for motordrevne køretøjer § 2. Selskaberne hæfter gennem DFIM, som selskaberne skal være medlemmer af, solidarisk for et beløb af 500.000 kr. Beløbet er ikke forhøjet i takt bl.a. med inflationen. En enkelt skade vil kunne overstige hæftelsesmaksimet flere gange, og den solidariske hæftelse yder derfor ikke en fuldstændig betryggelse. Hæftelsen vil kun i sjældne undtagelsestilfælde blive aktuel. Problemet har kun en enkelt gang i nyere tid været aktuelt. Forsikringsselskabet AKTIV A/S, der havde koncession til tegning af automobilansvarsforsikringer, gik konkurs i august 1979. DFIM's hæftelse

blev imidlertid ikke aktuel, da de øvrige skadesforsikringsselskaber vedtog at dække samtlige skader, ikke blot automobilansvarsskader.

Justitsministeriet har i bekendtgørelsen § 3 hjemmel til at tilbagekalde anerkendelsen af et automobilforsikringsselskab. Ved en sådan tilbagekaldelse vil alle lovpligtige motoransvarsforsikringer falde bort, og skader, der opstår herefter, må i så fald dækkes som uforsikrede af DFIM uden begrænsninger efter det ovenfor under 1 omtalte cirkulære af 8. november 1961.

4. Udenlandske motorkøretøjer

Justitsministeriet har i medfør af Færdselslovens § 76 fastsat bestemmelser om benyttelse af udenlandske motorkøretøjer her i landet, jfr. *Ole Due m.fl.*: Færdselsloven, 1979, s. 436 f. Efter disse bestemmelser, som findes i Justitsministeriets Bekendtgørelse nr. 42 af 2. marts 1956 som ændret ved Bekendtgørelse nr. 274 af 27. oktober 1956, nr. 299 af 27. september 1958, nr. 55 af 21. februar 1962, nr. 395 af 12. december 1963, nr. 61 af 20. februar 1970, nr. 235 af 7. maj 1974, og nr. 144 af 15. april § 9,¹ skal Toldvæsenet påse, at der for udenlandske motordrevne køretøjer og cykler med hjælpemotor, som kommer ind i landet, foreligger en gyldig lovpligtig ansvarsforsikring. Hvad enten denne forsikring er tegnet i udlandet eller er tegnet ved indpassagen i Danmark som en grænseforsikringspolice i Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring (DFIM), står DFIM i alle tilfælde som forsikringsgiver her i landet for udenlandske motordrevne køretøjer og disses påhængskøretøjer samt cykler med hjælpemotor, jfr. Justitsministeriets Cirkulæreskrivelse af 9. maj 1974 om udenlandske motorkøretøjers ansvarsforsikring m.m. Det er DFIM der regulerer skader her i landet over for skadelidte², og DFIM kan sagsøges i Danmark på udenlandske skadevolderes og ansvarsforsikreres vegne. Ansvarsforsikringsdækningen gennem DFIM er ganske, som den lovpligtige ansvarsforsikringsdækning for dansk indregistrerede motorkøretøjer skal være efter Færdselsloven, og DFIM er undergivet samme regler som danske automobilforsikringsselskaber med hensyn til direkte hæftelse og adhæsionsproces.

1. Den nævnte Bekendtgørelse nr. 42 af 2. marts 1956 med senere ændringer er aftrykt i *Ole Due m.fl.*: Færdselsloven, 1979, s. 437.
2. Det kan aftales mellem et udenlandsk

selskab og DFIM, at det udenlandske selskab selv regulerer skader ved en repræsentant her i landet, men en sådan aftale afskærer ikke skadelidte fra at gøre sit krav gældende over for DFIM.

C. Hundelovsansvar (F.A.H.)

Hundelovsansvar. Foreningen til Overtagelse af Lovpligtige Ansvarsforsikringer for Hunde (FAH)

Der gælder samme regler om udmålingen af erstatningen for skader forvoldt af hunde som for skader forvoldt på anden måde. Erstatning og godtgørelse for personskade og for tab af forsørger er således undergivet reglerne i EAL kap. 1. *Ivan Sørensen* har i *Ansvar for Hunde*, 1985, gennemgået en række skadetyper, der er karakteristiske for hundeanvar, og omtalt udmåling af erstatning for skade på hunde.

Besidderen af en hund er forpligtet til at erstatte den skade, hunden forvolder, jfr. Lov om Hunde (Lovbekendtgørelse nr. 380 af 26. juni 1969) § 8, stk. 1. Ansvar er altså objektivt, men erstatningen kan nedsættes eller helt bortfalde, såfremt den skadelidende har medvirket til skaden. Besidderen skal holde hunden ansvarsforsikret, og forsikringselskabet hæfter umiddelbart over for skadelidte for erstatning, jfr. § 8, stk. 2.

Der udøves ikke – som for motorkøretøjer – nogen egentlig kontrol med, at hundejere har tegnet hundeanvarsforsikring. Mange hunde er uforsikrede, og det sker hyppigt, at uforsikrede hunde forvolder skader.

Justitsministeren har efter forhandling med Assurandør-Societetet fastsat nærmere regler til gennemførelse af bestemmelser om forsikring af hunde, jfr. Hundelovens § 8, stk. 3. Reglerne findes i Bekendtgørelse nr. 485 af 25. september 1984 om ansvarsforsikring for hunde. Foreningen af Forsikringselskaber til Overtagelse af Lovpligtige Ansvarsforsikringer for Hunde (FAH) har en umiddelbar forpligtelse til at udrede erstatningsydelsen i tilfælde, hvor skade er forvoldt af en hund, for hvilken der ikke er nogen ansvarsforsikring i kraft. FAH har regres mod den ansvarlige, jfr. Bekendtgørelsen § 4. Alle forsikringselskaber, der tegner lovpligtige ansvarsforsikringer for hunde, skal være medlemmer af FAH.

FAH's dækningspligt er – modsat DFIM's dækningspligt med hensyn til uforsikrede motorkøretøjer – ikke subsidær, men umiddelbar. Der gælder ikke – som for DFIM's ansvar for uforsikrede motorkøretøjer – indskrænkninger i FAH's forpligtelse over for skadelidte i tilfælde af, at

1. Cirkulæret er gengivet in extenso oven for s. 20.

Hundelov

denne måtte have været bekendt med, at forsikring ikke var tegnet. Dækningen har samme omfang som en lovpligtig hundeansvarsforsikring, d.v.s. 5 mio. kr. for personskade og 2 mio. kr. for tingskade for den ved en enkelt begivenhed forårsagede skade.

Reglerne i EAL §§ 19 og 20 om begrænsning af erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring, gælder også ansvaret for hunde. Bestemmelsen i § 21 om undtagelse af ansvar efter nogle særlige love fra §§ 19 og 20 omfatter ikke alt objektivt ansvar, men kun de trafiklove, som er opregnet i § 21. FAH kan gøre regres over for den direkte ansvarlige, jfr. den allerede nævnte § 4 i Bekendtgørelsen af 25. september 1984 og over for andre medansvarlige skadevoldere. FAH kan næppe i relation til medansvarlige skadevoldere betragtes som ansvarsforsikrer for besidderen af hunden, og reglen i EAL § 25, stk. 2, 1. pkt. afskærer derfor ikke i FAH fra at gøre regres over for uforsikrede medskadevoldere.

FAH har påtaget sig en direkte dækningsforpligtelse af skader, som forvoldes af *ukendte hunde*. Dækningen omfatter – modsat DFIM's for ukendte motorkøretøjer – også tingskade. Bevisbyrden for, at en skade er forvoldt af en hund, påhviler skadelidte. Er hundens besidder ukendt, kan det være vanskeligt at føre fornødent bevis, da hunden som oftest vil være forsvundet fra gerningsstedet. det vil dog meget ofte – og oftere end ved skader, som angiveligt er forvoldt af ukendte motorkøretøjer – være muligt ved undersøgelse af selve skaden (bidmærker, hundehår etc.) og ved en undersøgelse på gerningsstedet (aftryk af poter) at konstatere, at skaden er forvoldt af en hund. Bevisvanskeligheder kan dog opstå, hvor f.eks. en hund uden selv at blive påkørt forårsager et færdselsuheld og derefter forsvinder. Den blotte påstand om tilstedeværelsen af en hund, som ikke styrkes af andre momenter, er i almindelighed ikke tilstrækkeligt bevis, jfr. nærmere *Ivan Sørensen* s. 35 f og specielt om ukendte hunde s. 78.

IV Adhæsiionsproces og sagsomkostninger

Gennemførelse af erstatningskrav ved domstolene

1. Fremsættelse af kravet

Erstatningskrav skal i princippet rejses mod skadevolderen eller mod den, der som arbejdsgiver er ansvarlig for skadevolderen. Ansvar er imidlertid ofte og særligt ofte, når der er tale om personskade, dækket af ansvarsforsikring. Skadelidte kan ikke rette sit krav direkte mod ansvarsforsikrings-selskabet, men når den sikredes (den ansvarlige skadevolder) erstatningspligt over for den skadelidte er fastslået og erstatningspligt over for den skadelidte er fastslået og erstatningens størrelse bestemt, indtræder den skadelidte i den sikredes ret mod selskabet, for så vidt han ikke er fyldestgjort, jfr. nærmere FAL §§ 95 og 96. De lovpligtige ansvarsforsikringer for motorkøretøjer og for hunde er undergivet særlige regler, hvorefter skadelidte kan rette sit krav direkte mod ansvarsforsikrings-selskabet, jfr. Færdselslovens § 108 og Hundelovens § 8, stk. 2. Dækning kan, hvor en pligtmæssig ansvarsforsikring ikke er tegnet som nævnt foran under III, i visse tilfælde opnås gennem Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring (DFIM) eller Foreningen til Overtagelse af Ansvarsforsikring for Hunde (FAH). Krav om erstatning for skade forvoldt ved en forbrydelse fremsættes over for Voldsoffer-nævnet.

Den praktiske skadesbehandling i forsikrings-selskaber i sager, der (endnu) ikke er indbragt for domstolene, er den samme, hvad enten den tegnede forsikring er en frivillig eller en lovpligtig ansvarsforsikring, og DFIM og FAH behandler anmeldte skader efter samme retningslinier som forsikrings-selskaberne. Selv om skadelidte ved frivillig ansvarsforsikring er henvist til at rejse sit krav mod skadevolderen selv, påtager forsikrings-selskabet sig normalt straks at disponere over sagen i forhold til skadelidte, jfr. herved FAL §§ 92–94.

Sagsbehandlingen vedrørende erstatningskrav efter Voldsofferloven er principielt noget anderledes, men afviger i praksis næppe væsentligt fra sagsbehandlingen i forsikrings-selskaberne, jfr. bemærkningerne til VOL § 10 ovenfor.

Skadelidte kan i almindelighed selv uden bistand af advokat eller andre fremsætte sit krav over for forsikringsselskabet, såfremt erstatningspligten er klar og ikke bestrides af forsikringsselskabet, og heller ikke udmålingen af erstatningen støder på særlige vanskeligheder. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvis der kun er tale om tingsskade af mindre omfang eller på genstande, hvis værdi er let at konstatere. Erstatning og godtgørelse for personskade, der ikke har varige følger, kan ligeledes ofte uden vanskelighed éntydigt gøres op ved et simpelt regnestykke efter reglerne i EAL om svie og smerte og tabt arbejdsfortjeneste. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste kan ofte gøres op alene på grundlag af en erklæring fra arbejdsgiveren om, hvad skadelidte kunne have tjent i sygeperioden.

Forsikringsselskaberne vil i sådanne situationer normalt afvise at dække advokatomkostninger, da disse, såfremt selskabet straks anerkender dækningspligten, og erstatningsudmålingen er ukompliceret, må anses for unødvendige.

Det er ikke nødvendigt at vente med at opgøre og fremsætte krav om erstatning af personskader til skadelidte er raskmeldt, eller hans tilstand er blevet stationær. Skadelidte har, i hvert fald når sygeperioden er af en vis varighed, adgang til at udstykke sit krav. Afholdte udgifter og andet tab, jfr. EAL § 1, kan kræves erstattet straks. Tabt arbejdsfortjeneste kan kræves erstattet med a conto beløb for passende perioder ad gangen, jfr. *Gomard: Civilprocessen*, 2. udg. s. 497 og *Vinding Kruse & Jens Møller* s. 186 f.

Skadelidte kan også kræve a conto erstatning og a conto godtgørelse for erhvervsevnetab og varigt mén. Assurandør Societetet udtalte i responsum nr. 2244 »at en skadelidt må antages at have krav på udbetaling af erstatning fra skadevolderens forsikringsselskab, såfremt de tilvejebragte oplysninger giver sikkert grundlag for at fastslå, at skaden er omfattet af forsikringen, og at erstatningen i hvert fald vil angå et vist – ikke helt ringe – beløb«.

Erstatning for erhvervsevnetab og forsørgertabserstatning samt godtgørelse for varigt mén og for svie og smerte skal, uanset hvornår krav fremsættes eller anses for at være forfaldet, forrentes fra skadens indtræden, jfr. EAL § 16 og kommentaren til denne bestemmelse.

Opnås der ikke enighed om erstatningsopgørelsen eller afviser selskabet at udbetale a conto beløb, må sagen indbringes for retten. Skyldes selskabets nægtelse af at udbetale a conto beløb, at det ikke anerkender at være ansvarligt, vil spørgsmålet herom kunne afgøres under sagen med påstand om deldom for den del af erstatningen, som nu kan gøres op.

2. Erstatningskrav i færdselssager

Færdselsloven indeholder i §§ 110–116 særlige regler om behandlingen ved domstolene af krav om erstatning og godtgørelse for skader forvoldt af motordrevne køretøjer.¹ Sådanne skader dækkes af køretøjets lovpligtige ansvarsforsikring, jfr. Færdselslovens § 105 og § 109 om statens og kommunernes køretøjer,² og forsikringsselskabet hæfter umiddelbart (direkte) over for skadelidte, jfr. § 108. Disse regler sikrer, at skadelidtes krav bliver opfyldt, og de processuelle regler i §§ 110–116 letter den retslige gennemførelse af kravene for skadelidte. Reglerne i Færdselslovens kap. 16 (§§ 101–116) gælder ikke for fragtføreres ansvar, hvis det er omfattet af lov om fragtaftaler ved international vejtransport, jfr. § 116.

En civil sag, der anlægges af skadelidte mod skadevolder og/eller forsikringsselskabet, behandles efter samme regler som andre sager. Dog skal forsikringsselskabet (eller stat eller kommune, hvor den er selvforsikret efter § 109), såfremt dette er sagsøgt eller medsagsøgt, jfr. herved Retsplejelovens § 250, tilsige enhver, der – om kravet godkendes – er ansvarlig som ejer, bruger eller fører af køretøjet efter § 104. De, der tilsiges, kan indtræde som part i sagen blot ved at fremsætte mundtlig begæring herom i retten (»til retsbogen«, jfr. § 104, stk. 2), og den afgørelse af erstatningsspørgsmålet, som træffes ved dom eller forlig, er bindende for den eller de tilsagte, hvad enten de er indtrådt i sagen eller ej, jfr. § 104, stk. 2.

Et trafikuheld, hvorved et motorkøretøj har forvoldt skade, vil ofte men ikke altid give anledning til en strafferetlig forfølgning mod ejer, bruger og/eller fører for overtrædelse af Færdselsloven og efter omstændighederne tillige for overtrædelse af Straffeloven, navnlig dennes uagtsom-

1. Reglerne er kommenteret i *Ole Due m.fl.*: Færdselsloven, 1979, bind I s. 540 ff.

2. Se om skade forvoldt af et ukendt eller uforsikret køretøj ovenfor s. 00 f.

Adhæsiionsproces

hedsbestemmelse i §§ 241 og 249.¹ Rejses der tiltale for en skadeforvoldende lovovertrædelse, som kan medføre erstatningsansvar efter reglerne i Færdselslovens kap. 16, d.v.s. efter §§ 101–104, skal den eller de skadelidte have lejlighed til at påstå erstatning under sagen, jfr. § 111. Retten kan træffe afgørelse om erstatningskravet eller -kravene, hvad enten tiltalen afgøres med en indenretlig advarsel, jfr. Retsplejelovens § 937, en bødevedtagelse, jfr. Retsplejelovens § 936, eller dom, og også selv om anklagemyndigheden i retten frafalder påtale, og selv om dommen falder ud til frifindelse af skadevolderen. Det strafferetlige og det civilretlige ansvar bedømmes jo efter forskellige retningslinier. Dette vil ofte være tilfældet efter indførelsen af et objektivt færdselslovsansvar for motordrevne køretøjer efter 1. januar 1986. Afgøres strafsørgsmålet ved udenretligt bødeforelæg efter Retsplejelovens § 931 eller Færdselslovens § 119 a (bøde og frakendelse ved spiritus- eller promillekørsel) skal politiet, såfremt en skadelidt anmoder derom, indbringe erstatningsspørgsmålet for den ret, for hvilken tiltale skulle have været rejst, om sigtede ikke havde vedtaget bøden (og frakendelsen). Politiet skal underrette de skadelidte om deres adgang til at forlange erstatningsspørgsmålet indbragt for retten, jfr. § 115.

Der svares ikke retsafgift af sager, der behandles efter reglerne om adhæsiionsproces i Færdselsloven eller i andre love.² Også fogedforretning

1. Jfr. også Straffelovens § 253 og Færdselslovens § 9, der lyder således: »Trafikant, der med eller uden egen skyld bliver indblandet i et færdselsuheld, skal straks standse og i muligt omfang yde hjælp til tilskadekomne. Den pågældende skal endvidere til sikring af færdslen deltage i de foranstaltninger, som uheldet giver anledning til. Hvis en anden, der er indblandet i uheldet, anmoder herom, skal vedkommende opgive navn og bopæl. Tilsvarende oplysninger skal efter anmodning gives den, på hvis ejendom eller ting, der er sket skade.

Stk. 2. Er der sket skade på en anden person, og er skaden ikke ubetydelig, skal den, der har forvoldt ska-

den, snarest muligt underrette politiet. Er der sket skade på ejendom eller ting, og er der ingen til stede, som kan modtage de oplysninger, der er nævnt i stk. 1, skal den, der har forvoldt skaden, snarest muligt underrette skadelidte eller politiet.

Stk. 3. Er nogen dræbt eller kommet alvorligt til skade ved færdselsuheldet, må der ikke ændres ved forholdene på uheldsstedet eller fjernes spor, som kan være af betydning for opklaringen af uheldet. Køretøj, der har været indblandet i uheldet, skal dog flyttes, hvis dets placering er til fare for færdslen«.

2. Jfr. *Gomard: Adhæsiionsproces*, 1969, s. 225 f samt *J. Anker Andersen: Retsafgiftsloven*, 1985, s. 50 og 292.

(udlæg) til opfyldelse af dommen om erstatning er afgiftsfri, jfr. Retsafgiftslovens § 20, nr. 5. Anke af afgørelsen om erstatning sammen med afgørelsen af strafspørgsmålet (Færdselslovens § 113, stk. 1) er afgiftsfri, men en civil anke alene af erstatningsspørgsmålet er afgiftspligtig efter Retsafgiftslovens § 50.

Den eller de skadelidte kan forlange, at politiet indbringer erstatningskravene for retten, også selv om kravet endnu ikke kan gøres op på det tidspunkt strafspørgsmålet behandles. Retten kan påkende erstatningsspørgsmålet både før og efter afgørelsen om straf, jfr. Færdselslovens § 112, stk. 1. Retsplejelovens adhæsiionsregler giver retten adgang til at henvise erstatningskrav til civilt søgsmål, dersom behandling af kravet under straffesagen er til »væsentlig ulempe«, jfr. § 991, stk. 4. I færdselsstraffesager kan retten derimod, selv om tiltalen alene eller tillige omfatter overtrædelse af Straffeloven, kun nægte forfølgning af krav på erstatning af tingsskade (materiel skade), efter at forligsmægling vedrørende kravet har været forsøgt, og kravet (eller bedømmelsen af dette) er »af indviklet beskaffenhed«, jfr. Færdselslovens § 111, stk. 2.

Kun skadelidte kan rejse krav efter regler i Færdselslovens §§ 111–115. Skadelidt er imidlertid enhver, der har lidt skade som en direkte følge af den færdselsforseelse, for hvilken der er rejst tiltale, jfr. *Gomard: Adhæsiionsproces* s. 108.- Skadelidt er også den, der alene har lidt en tings-skade. I *Gomard og Møller* (red.): Retsplejelovkommentaren, 3. udgave, s. 321, antages, at et ansvarsforsikringsselskabs regreskrav kun kan medtages under en straffesag, såfremt kravet er omfattet af Færdselslovens regler om legal (»lovpligtig«) regres, jfr. Færdselslovens § 114. Også den, der har et afledet krav, som f.eks. et kaskoforsikringsselskab, der har betalt skaden på et motorkøretøj, eller skadelidtes arbejdsgiver der har udbetalt dagpenge eller sygeløn til en skaderamt, jfr. EAL § 17, stk. 2, er skadelidt. I UfR 1960.952 V antoges en biludlejer at kunne få påkendt sit krav om erstatning for afsavn af den udlejede bil hos lejeren, der var tiltalt. Politiets udgifter til borttransport af tiltaltes køretøj kunne ikke kræves erstattet under færdselssagen, jfr. UfR 1969.779 Ø, der imidlertid kritiseres af *Gomard: Adhæsiionsproces* s. 108 note 9. Bortset fra UfR 1960.952 V synes retspraksis at have afvist at påkende erstatningskrav fra ejeren af det af tiltalte førte motorkøretøj eller fra dettes kaskoforsikringsselskab under færdselsstraffesagen, jfr. således UfR 1959.791 V, hvor et kaskoforsikringsselskab ikke kunne kræve erstatning for reparation af et udlejet køretøj, der var ført ulovligt af en person under 21 år, VLT 1956.224 og UfR 1950.379 V, hvorefter militærrets regreskrav mod en militærperson, der ved benyttelse af militært motorkøretøj havde forvoldt

skade på dette, ikke kunne påkendes under straffesagen mod militærpersonen, samt dertil *Gomard: Adhæsiionsproces* s. 108 f.¹

Erstatningskravet kan rejses mod tiltalte. Ansvarsforsikringsselskabet hæfter imidlertid umiddelbart over for skadelidte for erstatningskrav efter Færdselsloven, jfr. dennes § 108, og der kan i en adhæsiionsproces efter Færdselsloven gives dom også over for forsikringsselskabet, jfr. § 112, stk. 2. Tiltaltes ansvarsforsikringsselskab (eller det offentlige som selvforsikrer, jfr. § 109) anses som part i sagen og skal tilsiges til alle retsmøder, jfr. § 112, stk. 2. Andre end tiltalte, der er ansvarlige for skaden efter § 104, f.eks. ejeren, hvor føreren er tiltalt for uforsvarlig kørsel, skal ligeledes tilsiges, jfr. § 112, stk. 3, og den tilsagte kan indtræde som part, og er i alle fald bundet af afgørelsen i sagen, jfr. henvisningen i § 112, stk. 3 til § 110, stk. 2.

Hvis det motordrevne køretøj, herunder også en knallert, jfr. § 106, stk. 2, der har forvoldt skaden, er uforsikret, indtræder Dansk Forening for International Motorkøretøjsforsikring ikke som direkte hæftende, idet foreningens hæftelse som nævnt ovenfor er subsidiær, jfr. Cirkulære af 8. november 1961 (B nr. 2). I praksis giver DFIM dog møde og optræder som part i straffesager mod en uforsikret skadevilder. DFIM hæfter også, men kun for personskade, såfremt skadevolderen er ukendt, jfr. ovenfor s. 218. I sådanne tilfælde kan der ikke rejses straffesag. Krav rettes direkte mod DFIM under en civil sag, jfr. Cirkulæret af 8. november 1961. De almindelige regler i Retsplejelovens kap. 30 om sagsomkostninger gælder også for afgørelsen om erstatningsspørgsmålet under en færdselsstraffesag, jfr. Færdselslovens § 112, stk. 4. Omkostningsbeløbene reduceres i almindelighed i forhold til de almindelige takster, da kravene på grund af politiets medvirken er lettere at behandle for parterne i disse sager end i civile sager, jfr. nærmere nedenfor under 5.

Regler om appel findes i Færdselslovens § 113.

3. Erstatningskrav i sager om overtrædelse af Hundeloven

Erstatningskrav kan påkendes under straffesager, som rejses mod besidderen af en hund for en skadeforvoldende lovovertrædelse, som kan medføre erstatningsansvar efter Hundelovens § 8 om objektivt ansvar for besidderen af en hund for den skade, hunden forvolder. De processuelle regler i Hundelovens § 10 om denne adhæsiionsproces svarer ganske til

1. Jfr. også *Due m.fl.: Færdselsloven*, 1979, ss. 542.

reglerne i Færdselslovens § 111–113. Kredsen af de skadelidte er defineret på samme måde som i Færdselsloven. Reglen i Færdselslovens § 115 om, at erstatningskrav også kan påkendes efter disse særlige regler, såfremt sigtede har vedtaget et udenretligt bødeforlæg, jfr. Retsplejelovens § 931, er ikke gentaget i Hundeloven. Såfremt der ikke rejses tiltale indenretligt, kan erstatningskravet kun påkendes under en civil sag.

Hundeansvarsforsikringsselskabet hæfter umiddelbart over for skadelidte, jfr. Hundelovens § 8, stk. 2, 2. pkt., der svarer til Færdselslovens § 108.

Foreningen af Forsikringsselskaber til Overtagelse af Lovpligtig Ansvarsforsikring for Hunde (FAH) har påtaget sig en forpligtelse til at erstatte skader, der må antages forvoldt af en hund, og for skader forvoldt af uforsikrede hunde, jfr. Bekendtgørelse nr. 485 af 25. september 1984 om ansvarsforsikring for hunde § 4. FAH's hæftelse er – i modsætning til DFIM's hæftelse for uforsikrede motorkøretøjer – ikke subsidiær. Erstatningskravet kan derfor under en straffesag mod en hundeejer rettes direkte mod FAH, som om foreningen var et forsikringsselskab. FAH har regres for udbetalte erstatninger mod den ansvarlige.

FAH hæfter også direkte for og kan sagsøges med påstand om erstatning for skade forvoldt af ukendte hunde. Sagen må anlægges som en civil sag. Der kan ikke rejses tiltale mod en ukendt besidder. FAH hæfter både for personskader og tingsskader. Hæftelsen er ikke som DFIM's hæftelse for færdselsskader forvoldt af ukendte motorkøretøjer begrænset til personskade. Hundeloven er udførligt omtalt i *Ivan Sørensen: Ansvar for Hunde*, s. 62 f.

4. Erstatningskrav i andre straffesager. Retsplejelovens regler om adhæsiionsproces

Erstatningskrav for skade forvoldt ved en strafbar handling kan rejses under straffesagen efter reglerne i Retsplejelovens kap. 89 (§§ 991–996). Disse regler finder anvendelse i alle sager bortset fra overtrædelser af Færdselsloven og af Hundeloven omtalt ovenfor under 1 og 2. Retsplejelovens regler er mere restriktive end de to specialloves. Retten kan på ethvert stadium af straffesagen nægte at medtage erstatningskravet (eller andet civilt krav) under sagen, hvis dette er til væsentlig ulempe, jfr. § 991, stk. 4. Retten skal ikke træffe afgørelse om erstatningskravet, hvis de

Adhæsiionsproces

foreliggende oplysninger er utilstrækkelige, jfr. § 992, stk. 1,¹ og erstatningskravet kan ikke udskydes til påkendelse, efter at straffespørgsmålet er afgjort. Retten kan kun tage det borgerlige krav under påkendelse, hvis den finder, at afgørelsen, domsfældelse eller frifindelse for straf, må medføre en afgørelse i samme retning af det borgerlige krav. Reglerne om adgangen til at påkende borgerlige krav under en straffesag mod skadevolderen afskærer ikke den forurettede fra at gøre sit krav gældende ved at anlægge en civil sag, jfr. §§ 991, stk. 5 og § 992, stk. 2, om tilfælde, hvor den forurettede har fremsat kravet under straffesagen.

Retsplejeloven åbner mulighed for at påkende erstatningskrav, dersom skadevolderen tiltales. Sluttes sagen med vedtagelse af et bødeforlæg efter Retsplejelovens § 931, kan der ikke gives dom for borgerlige krav. For sådanne krav må ligeledes henvises til civilt søgsmål, hvis straffesagen ikke afsluttes med en straffedom, men med en advarsel efter § 937 eller en indenretlig bødevedtagelse efter § 936. Erstatningskravet kan påkendes, hvis straffesagen afgøres ved en udeblivelsesdom, jfr. §§ 847, stk. 2, 928 og 934, såfremt det rejste krav er forkyndt for tiltalte.² Ellers må kravet henvises til civilt søgsmål.

Kredsen af skadelidte eller forurettede, der kan benytte sig af adhæsiionsreglerne, er den samme i Færdselsloven og i Retsplejeloven. Et forsikringsselskab kan formentlig kun rejse krav over for sin forsikringstager under straffesagen, hvis forsikringsselskabet som f.eks. ved assurancevigt er den direkte skadelidte (forurettede) ved forbrydelsen.

Den forurettedes krav på erstatning af statskassen for skade forvoldt ved en overtrædelse af Straffeloven efter Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser er i almindelighed betinget af, at den forurettede under en eventuel straffesag mod skadevolderen nedlægger påstand om erstatning, jfr. VOL § 10 og nærmere ovenfor s. 204f.

Retsplejelovens regler om adhæsiionsproces er omtalt i *Gomard: Adhæsiionsproces*, 1969, *Krag Jespersen: Proceskumulation*, 1970, og *Gomard og Jens Møller (red.): Kommenteret retsplejelov*, 3. udgave, s. 317 ff.

1. Jfr. herom *Krag Jespersen: Proceskumulation*, 1970, s. 510 ff. I UfR 1959.41 H nægtedes sagsomkostninger, da advokatbistand ikke havde været nødvendig.

2. *Gomard: Adhæsiionsproces* s. 182 f og UfR 1973.23 H.

5. Civilt søgsmål

Den, der ikke ønsker at rejse sit erstatningskrav under en straffesag mod skadevolderen, eller ikke har mulighed herfor, er henvist til at anlægge en civil sag mod skadevolderen og mod andre, der måtte være ansvarlige for skaden samt mod skadevolderens ansvarsforsikringsselskab i tilfælde, hvor dette er en lovpligtig ansvarsforsikring, der hæfter umiddelbart over for skadelidte, jfr. Færdselslovens § 108 og Hundelovens § 8.

Civile erstatningssager behandles efter Retsplejelovens almindelige regler om civile sager. Sager om erstatning uden for kontraktsforhold for skader, der er opstået i forbindelse med færdsel på vej, som benyttes til almindelig fængsel, hører dog under byret uanset sagsgenstandens værdi, jfr. Rpl. § 225, nr. 2.

6. Sagsomkostninger

Reglerne om sagsomkostninger i civile sager findes i Retsplejelovens kap. 30. Disse regler gælder også i en adhæsiionsproces efter Færdselsloven, jfr. dennes § 112, stk. 4, og efter Hundeloven, jfr. dennes § 10 stk. 4, og vistnok også uden udtrykkelig hjemmel efter Retsplejeloven.¹ Voldsoffer-nævnet har en særlig hjemmel til at tilkende sagsomkostninger i VOL § 15, stk. 2.

Der kan i princippet gøres krav på sagsomkostninger også til dækning af udgifter til advokatbistand inden sagsanlæg, jfr. UfR 1969.710 H. Det er således ikke nødvendigt at udtage stævning eller at indbringe sagen for retten under en adhæsiionsproces blot for at opnå ret til dækning af sagsomkostninger herunder udgifter til advokatbistand.

Udgangspunktet er, at de direkte udgifter før og ved retssagen, hvad enten denne er en retssag i den borgerlige respleses former eller en adhæsiionsproces, bæres af parterne, og at den part, der ønsker bistand af en advokat, må betale dennes honorar, jfr. *Gomard*: Civilprocessen, s. 387 f. I henhold til Rpl. § 312, stk. 1, er den tabende part – i disse sager som regel forsikringsselskabet – pligtig at erstatte modparten de ham ved retssagen påførte udgifter, men det forudsættes, at disse udgifter har været »for-nødne for sagens forsvarlige udførelse«, jfr. stk. 2. Dette betyder som

1. *Gomard*: Adhæsiionsproces s. 229 f. UfR 1962. 764 V har antaget, at der ikke er hjemmel til at tillægge sagsomkostninger ved en adhæsiionsproces

efter Retsplejelovens kap. 89, men dette sker dog i praksis, jfr. *Gomard og Jens Møller* (red.): Kommenteret retsplejelov, 3. udgave, s. 322.

Adhæsiionsproces

foran nævnt, at advokatomkostninger ikke ville blive erstattet, hvor selve erstatningskravet er ukompliceret, og erstatningspligten er klar og anerkendt af forsikringsselskabet. Det vil endvidere være uforholdsmæssigt udgifter at anlægge en retssag i den borgerlige retsplejes former, hvis spørgsmålet kan indbringes for retten under en adhæsiionsproces uden betaling af retsavgift m.v.

Afgøres sagen ved dom efter at være ført i den borgerlige retsplejes former, tillægges i almindelighed sagsomkostninger ganske efter reglerne i Rpl. kap. 30 og i overensstemmelse med de af Monopoltilsynet godkendte salærtakster. Disse fastsættes efter sagsgenstandens størrelse, men dog med mulighed for at tage hensyn til, om sagen er af enkel eller kompliceret karakter, jfr. *Gomard*: Civilprocessen, s. 391. Det kan dog således tænkes, at advokatsalæret bliver nedsat i forhold hertil, hvis der f.eks. er tale om 100% erhvervsevnetab, hvor det har været problemfrit at finde frem til erhvervsevnetabsprocenten og den årsløn, der i henhold til EAL § 7 skal lægges til grund for beregningen af erstatningen. (Er der valgt en retssag i den borgerlige retsplejes former i stedet for en adhæsiionsproces, vil sagsomkostningerne blive nedsat under hensyn til, at den sagsøgende skadelidte kunne have fremsat sit krav under straffesagen, jfr. UfR 1965. 787).

Er der tale om adhæsiionsproces, udvises der mere tilbageholdenhed med tillæggelse af sagsomkostninger til begge parter. Skadevolderen eller dennes ansvarsforsikringsselskab får sjældent tillagt sagsomkostninger, selv om de frifindes. Skadelidte, der har en let adgang til at få påkendt enkle ukomplicerede krav, vil ikke kunne få tilkendt advokatomkostninger, hvis det skønnes, at det ikke har været nødvendigt at have advokatbistand, jfr. f.eks. UfR 1951 s. 41, hvor sagsomkostninger blev nægtet på grund af kravets ringe størrelse. Har der været anledning til at søge advokatbistand, tillægges sagsomkostninger efter en anden målestok, end det er praksis for civile sager, idet udgangspunktet i almindelighed tages i et arbejdsvederlag og ikke i sagsgenstandens størrelse, jfr. således UfR 1972. 1038 V. (En advokat havde været beskikket som advokat for en ved et færdselsheld tilskadekommet person, og der fandtes at skulle ske en reduktion af salæret under hensyn til, at det drejede sig om en erstatning uden for kontraktsforhold, og at kravet var blevet behandlet i forbindelse med straffesagen). Se også UfR 1981. 410, hvorefter de vejledende takster for procedure i civile sager ikke finder anvendelse ved fastsættelse af salær til beskikkede forsvarere i straffesager, hvor der af anklagemyndigheden nedlægges påstand om erstatning. Tilsvarende gælder ved fastsættelse af salær til advokater, som i ankeinstansen beskikkes for erstatningsøgende,

hvis krav i første instans er pådømt i forbindelse med en straffesag, jfr. UfR 1982 339. Se i øvrigt om sagsomkostninger i færdselsager Sagførerbladet 1954, 260 og Roepstorff i Juristen 1956, s. 385 f.

Voldsoffernevnet er endnu mere tilbageholdende end domstolene med at tillægge sagsomkostninger efter VOL § 15, stk. 2, idet dette forudsættes kun undtagelsesvis at skulle ske, jfr. lovens ordlyd »i særlige tilfælde«. Nævnet benytter sig dog ret ofte af denne adgang, jfr. Nævnets årsberetning 1983 s. 9, men tillægger ligesom domstolene under adhæsiionsprocesser salær til advokater på basis af betragtninger om et arbejdsvederlag.

Med gennemførelsen af Erstatningsansvarsloven er opgørelsen af erstatningen for tab af erhvervsevne imidlertid blevet væsentlig mere kompliceret end tidligere, og det er vel derfor både rimeligt og sandsynligt, at sagsomkostninger i adhæsiionsager udmåles efter samme principper som i civile sager, idet komplikationsgraden oftere end tidligere vil være proportional med sagsgenstandens størrelse.

De sagsomkostninger, der dækkes, er ikke alene udgifter til advokatbistand, men også lægeerklæringer, sagkyndige udtalelser o.lign. Navnlig udgifter til lægeerklæringer medtages ofte i selve erstatningsopgørelsen, men i sager, hvor der er tale om skyldfordeling følger det af udgiftens karakter af sagsomkostninger, at den erstattes på samme måde som sagsomkostningerne, det vil oftest sige fuldt ud.

7. Fri proces

Reglerne om fri proces findes i Rpl. kap. 31 samt i den særlige bestemmelse i Rpl. § 995 a, hvorefter retten i adhæsiionsager kan beskikke en advokat for den forurettede, når det skønnes nødvendigt, at han har advokatbistand ved opgørelsen af erstatningskravet. Der gælder samme regler om denne beskikkelse som om meddelelse af fri proces i øvrigt, men da det er den dømmende ret, der foretager beskikkelsen, må det understreges, at retten ikke hermed tager stilling til, om kravet er gennemførligt, blot at det ikke er åbenbart uhjemlet, jfr. *Gomard: Adhæsiionsproces* s. 231. Advokatmonopolet gælder i øvrigt ikke for forurettede under en adhæsiionsproces, hvor den forurettede kan repræsenteres af enhver myndig person, der har fornøden fuldmagt, jfr. *Gomard: Adhæsiionsproces* s. 166.

Ved de fleste personskader vil der i reglen ikke være megen tvivl om, hvor erstatningsansvaret eller en væsentlig del af dette skal placeres, og der tillægges i almindelighed skadelidte sagsomkostninger fuldt ud også i tilfælde, hvor der sker en skyldfordeling. Hvor skadevolderens ansvar er

dækket af en forsikring, er dette særlig udtalt, og der opstår ingen problemer med manglende betalingsevne. Det er derfor ikke almindeligt at søge fri proces. Dette gælder navnlig under færdselssager, jfr. Advokatbladet 1975, 248, og *Vinding Kruuse: Advokatansvaret*, 5. udgave, s. 64. Er det derimod nødvendigt at anlægge civil retssag, f.eks. i en færdselssag, hvis der ikke er rejst tiltale eller forelagt en bøde, bør der søges fri proces, hvis skadelidte opfylder betingelserne derfor, jfr. Advokatbladet 1975, 340, og *Sagførerbladet* 1957, 223. I en kendelse, K 29/1983, har Advokaternævnet statueret, at det var en advokatmæssig fejl ikke at søge fri proces, når klientens økonomiske forhold ikke ville have afskåret ham derfra.

Med hensyn til fri proces henvises der i øvrigt til *Gomard og Jens Møller* (red.): *Kommenteret Retsplejelov*, 3. udgave, s. 329 ff.

Den økonomiske grænse for fri proces ligger for tiden i henhold til Justitsministeriets Bekendtgørelse nr. 573 af 17. dec. 1980 på en socialindkomst på kr. 110.000 for forsørgere og kr. 83.000 for ikke-forsørgere med tillæg af kr. 15.000 for hvert barn under 18 år, som forsørges af ansøgeren. Der er ingen planer om at pristalsregulere dette beløb.

8. Retshjælpsforsikring

Til så godt som alle motorkøretøjsforsikringer, parcelhusforsikringer, familieforsikringer og lystfartøjsforsikringer er knyttet en retshjælpsforsikring, hvis formål er at betale sagsomkostninger ved private retstvister, men kun i det omfang sådanne omkostninger ikke kan opnås dækket ved fri proces. De tvister, der er dækket, skal være opstået i privatlivet uden forbindelse med sikredes erhvervsudøvelse og skal kunne behandles af en domstol efter Rpl.s regler om civile retssager. Den første betingelse vil i almindelighed være opfyldt ved fremsættelse af erstatningskrav for personskade, men dette gælder dog ikke, hvis kravet fremsættes af en lønmodtager mod hans arbejdsgiver for en personskade, der samtidig er dækket af arbejdsskadeforsikringen. Retshjælpsforsikringen dækker i princippet også adhæsionssager, men har af samme grunde, som gælder fri proces, ikke større betydning ved sådanne sager.

Derimod gælder det for retshjælpsforsikring ligesom for fri proces, at en advokat vil være pligtig til at søge dækning på retshjælpsforsikringen, hvis der anlægges civil retssag, jfr. Kredsbestyrelsens afgørelse i K 37/1983, hvor et advokatsalær blev nedsat til kr. 400, svarende til retshjælpsforsikringens selvrisiko, idet klientens retshjælpsforsikring kunne have været bragt ind i billedet.

Retshjælpsforsikringen dækker ikke alene egne sagsomkostninger, men også eventuelt pålagte omkostninger til modparten. Under visse omstændigheder vil retshjælpsforsikringen også dække omkostninger, som den sikrede har påført sig inden sagsanlægget, herunder også omkostninger, som sikrede påtager sig at betale til modparten, dog kun under forudsætning af, at dette har været forelagt for selskabet forinden.

Retshjælpsforsikringen dækker kun, når en advokat har påtaget sig sagen, og advokaten bør indgive anmeldelse til selskabet, så snart han har påtaget sig sagen, og inden yderligere skridt foretages.

Retshjælpsforsikring er behandlet af Erik Ryefelt: Retshjælpsforsikring med kommentarer 1983.

V Bilag

Fremsat den 6. februar 1984 af justitsministeren
Folketingstidende 1983-84, 2. samling, Tillæg A spalte 47-126

Forslag til Lov om erstatningsansvar

(Spalte 47)

Kapitel 1 Erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger

Personskade

§ 1. Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab som følge af skaden samt en godtgørelse for svie og smerte.

Stk. 2. Har skaden fået varige følger, skal der tillige betales godtgørelse for varigt mén samt erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne.

Stk. 3. Værdien af arbejde i hjemmet lige-stilles med erhvervsindkomst.

Tabt arbejdsfortjeneste

§ 2. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste fastsættes for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær.

Stk. 2. I erstatningen fradrages løn under sygdom, dagpenge fra arbejdsgiver, det sociale udvalg og forsikringsydelser, der har karakter af en virkelig skadeserstatning, samt lignende ydelser til den skadelidte.

Svie og smerte

§ 3. Godtgørelse for svie og smerte udgør 100 kr. for hver dag, den skadelidte er sengeliggende, og 50 kr. for hver dag, den skadelidte er syg uden at være sengeliggende. Der kan i særlige tilfælde ydes godtgørelse for svie og smerte, selv om skadelidte ikke er

(Spalte 48)

syg. Overstiger godtgørelsen 15.000 kr., kan de beløb, der er nævnt i 1. pkt., fraviges.

Varigt mén

§ 4. Godtgørelse for varigt mén fastsættes til et kapitalbeløb, der beregnes under hensyn til skadens medicinske art og om-

Bilag 1

fang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Ménggraden fastsættes efter forholdene på det tidspunkt, da skadelidtes helbredstilstand blev stationær. Godtgørelsen udgør ved en méngrad på 100 pct. 200.000 kr. Ved lavere méngrader nedsættes beløbet forholdsmæssigt. I særlige tilfælde kan méngodtgørelsen fastsættes til et højere beløb, dog højst 240.000 kr. Ved en méngrad på under 5 pct. ydes ingen godtgørelse.

Stk. 2. Var skadelidte ved skadens indtræden fyldt 60 år, nedsættes den i henhold til stk. 1 beregnede godtgørelse for mén med 5 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 59 år ved skadens indtræden. Godtgørelsen nedsættes dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år.

Erhvervsevnetab

§ 5. Har en personskade, efter at skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, medført varig nedsættelse af skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde, tilkommer der skadelidte erstatning for tab af erhvervsevne.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet skal der tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan for-

(Spalte 49)

langes af skadelidte efter dennes evner, uddannelse, alder og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Stk. 3. Skadelidtes erhvervsevnetab beregnes i procent (erhvervsevnetabsprocenten). Der ydes ikke erstatning, såfremt erhvervsevnetabet er mindre end 15 pct.

§ 6. Erstatningen fastsættes til et kapitalbeløb, der udgør skadelidtes årsløn, jfr. §

7, ganget med 5 og herefter ganget med erhvervsevnetabsprocenten, jfr. § 5, stk. 3.

§ 7. Som årsløn regnes skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det år, der går forud for datoen for skadens indtræden.

Stk. 2. Årslønnen fastsættes dog efter et skøn, når særlige indtægts- eller ansættelsesforhold eller andre særlige forhold har gjort sig gældende.

Stk. 3. Årslønnen kan højst udgøre 400.000 kr.

§ 8. For en skadelidte, der i det væsentlige udnytter erhvervsevnen på en måde, som ikke eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt, og for børn fastsættes erstatningen som et kapitalbeløb på grundlag af den i § 4 nævnte méngrad. Erstatningen fastsættes som en procentdel af den i § 4, stk. 1, 1.-4. pkt., nævnte méngodtgørelse.

Stk. 2. Ved en méngrad på under 15 pct. ydes ingen erstatning. Ved méngrader på 15 pct., 18 pct. og 20 pct. udgør erstatningen henholdsvis 130 pct., 135 pct. og 140 pct. af méngodtgørelsen.

Stk. 3. Ved en méngrad på 25 pct. udgør erstatningen 150 pct. af méngodtgørelsen. Ved méngrader på 30 pct., 35 pct., 40 pct., 45 pct. og 50 pct. udgør erstatningen henholdsvis 160 pct., 170 pct., 180 pct., 190 pct. og 200 pct. af méngodtgørelsen.

Stk. 4. Ved en méngrad på 55 pct. udgør erstatningen 225 pct. af méngodtgørelsen. Ved méngrader på 60 pct., 65 pct., 70 pct., 75 pct., 80 pct. og 85 pct. udgør erstatninge henholdsvis 250 pct., 275 pct., 300 pct., 325 pct., 350 pct. og 375 pct. af méngodtgørelsen. Ved méngrader på 90 pct., 95 pct. og 100 pct. udgør erstatningen 400 pct. af méngodtgørelsen.

§ 9. Var skadelidte ved skadens indtræden fyldt 56 år, nedsættes erstatningen med $8\frac{1}{2}$

(Spalte 50)

pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 55 år ved skadens indtræden.

Stk. 2. Må det antages, at skadelidte ville have været erhvervsaktiv også efter det fyldte 67. år, kan stk. 1 fraviges helt eller delvis.

Forelæggelse for sikringsstyrelsen

§ 10. Såvel skadelidte som skadevolderen kan begære spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsnetabsprocenten forelagt for sikringsstyrelsen, jfr. lov om arbejdsskadeforsikring.

Genoptagelse

§ 11. En afsluttet sag om godtgørelse for varigt mén eller erstatning for erhvervsnetab kan på skadelidtes begæring genoptages, hvis der indtræder uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand, således at skadelidtes méngrad eller erhvervsnetabsprocent må antages at være væsentlig højere end først antaget. Ved genoptagelse af sagen kan spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsnetabsprocenten igen begæres forelagt for sikringsstyrelsen, jfr. § 10.

Tab af forsørger m. v.

§ 12. Den, som er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger. Forsørgelse omfatter også værdien af afdødes arbejde i hjemmet.

Erstatning til ægtefælle eller samlever

§ 13. Erstatning for tab af forsørger til ægtefælle eller samlever udgør 30 pct. af den erstatning, som afdøde må antages at ville have opnået ved et fuldstændigt tab af erhvervsvenen, jfr. §§ 5-8. Erstatningen udgør dog mindst 225.000 kr., medmindre der foreligger særlige omstændigheder.

Stk. 2. Var forsørgeren fyldt 56 år, nedsættes erstatningen efter reglerne i § 9.

Forsørgertabserstatning til børn

§ 14. Erstatning for tab af forsørger til efterlevende børn fastsættes til et beløb, der svarer til summen af de bidrag til barnets underhold, som afdøde på skadestidspunktet kunne være pålagt efter lov om børns rets-

(Spalte 51)

stilling, hvis afdøde havde været bidragspligtig. Var afdøde eneforsørger, forhøjes erstatningen med 100 pct.

Regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb

§ 15. De i § 3, § 4, stk. 1, § 7, stk. 3, og § 13, stk. 1, 2. pkt., nævnte beløb reguleres årligt med samme procent, som ugelønnen for april kvartal er steget eller faldet i forhold til april kvartal 1983. Reguleringen har virkning fra den følgende 1. april. Ugelønnen beregnes som den af Danmarks Statistik offentliggjorte gennemsnitlige timefortjeneste (inkl. dyrtidstillæg, men bortset fra alle andre tillæg) for alle arbejdere inden for håndværk og industri i hele landet i april kvartal, ganget med det ugentlige antal arbejdstimer ved fuld sædvanlig arbejdstid. De herefter fremkomne beløb afrundes til nærmeste

Bilag 1

med 500 delelige kronebeløb, for de i § 3, 1. pkt., nævnte beløb dog til nærmeste med 10 delelige kronebeløb.

Stk. 2. Justitsministeren bekendtgør hvert år, hvilke reguleringer der skal finde sted.

Stk. 3. Erstatning og godtgørelse fastsættes på grundlag af de beløb, der i henhold til stk. 1 var gældende på tidspunktet for skadens indtræden.

Forrentning

§ 16. Krav om godtgørelse for svie og smerte, godtgørelse for varigt mén, erstatning for erhvervsvenetab samt erstatning for tab af forsørger forrentes fra skadestidspunktet til betaling sker med en årlig rente, der svarer til den til enhver tid fastsatte officielle diskonto med et tillæg på 2 pct.

Regres mod den erstatningsansvarlige

§ 17. Ydelser i henhold til den sociale lovgivning, herunder dagpenge, sygehjælp, invalidepension, ydelser i henhold til arbejds-skadeforsikringsloven, folkepension og enkepension, som tilkommer en skadelidt eller efterlevende, kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige. Det samme gælder pensionsydelse, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til anden pensionsordning, samt forsikringsydelse uanset forsikringens karakter, jfr. § 22, stk. 2.

(Spalte 52)

Stk. 2. En arbejdsgiver, der har udbetalt dagpenge eller sygeløn til en skadelidt eller har udbetalt dertil knyttede ydelser, kan gøre regres mod den erstatningsansvarlige i det omfang, arbejdsgiveren har lidt et tab.

Overførelse m.v. af erstatnings- og godtgørelseskrav

§ 18. Krav om erstatning og godtgørelse for personskade og krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.

Stk. 2. Krav om godtgørelse for personskade falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et anlageskrift eller en stævning, der er indleveret til retten.

Stk. 3. Erstatning og godtgørelse som nævnt i stk. 1, der ikke må antages at være forbrugt, indgår ikke i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabs ophør, separation eller bosondring. Erstatningen eller godtgørelsen indgår dog i formuefællesskabet, når den, som erstatningen tilkommer, afgår ved døden, medmindre erstatningen eller godtgørelsen ifølge ægtepagt er særeje.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1 og stk. 3 finder ikke anvendelse på krav om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Kapitel 2 Erstatningsansvar for skade, der er dækket af forsikring

§ 19. I det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, er der ikke erstatningsansvar.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder ikke, såfremt:

- 1) den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, eller
- 2) skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksom-

hed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

Stk. 3. Har en arbejdstager forvoldt en skade, der er dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller arbejdsgiverens an-

(Spalte 53)

svarsforsikring, ifalder arbejdstageren ikke erstatningsansvar, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

§ 20. Staten, en kommune eller en anden offentlig institution, der i almindelighed er selvforsikrer, er stillet, som om forsikring var tegnet, jfr. § 19.

§ 21. §§ 19 og 20 gælder ikke for erstatningsansvar, der er omhandlet i

- 1) færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, eller som i øvrigt er dækket af den for køretøjet lovlige ansvarsforsikring,
- 2) luftfartsloven eller
- 3) søloven.

§ 22. Såfremt der er erstatningsansvar for en skade, der er dækket af en skadesforsikring, indtræder forsikringsselskabet i det omfang, det har betalt erstatning i den skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige.

Stk. 2. Ved livs-, ulykkes- eller sygeforsikring eller anden personforsikring har selskabet uanset forsikringens karakter intet karv mod den erstatningsansvarlige.

Kapitel 3 Forskellige bestemmelser

Arbejdstagers erstatningsansvar

§ 23. Erstatning, som en arbejdsgiver har

måttet udrede som følge af en arbejdstagers uforvarselige adfærd, kan kun kræves betalt af denne i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, arbejdstagerens stilling og omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Arbejdstagerens erstatningsansvar over for skadelidte kan nedsættes eller bortfalde, hvis det findes rimeligt under hensyn til de i stk. 1 nævnte omstændigheder og til skadelidtes interesse. Erstatning, som arbejdstageren har måttet udrede, kan denne kræve betalt af arbejdsgiveren i det omfang, ansvaret endeligt skal påhvile arbejdsgiveren efter stk. 1.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse på arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdstageren for skade, denne i øvrigt forvolder arbejdsgiveren i tjenesten.

(Spalte 54)

Almindelig lempelsesregel

§ 24. Erstatningsansvar kan nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold, skadelidtes interesse, foreliggende forsikringer samt omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2. Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Ved krav om erstatning til den, der har mistet en forsørger, gælder det samme om afdødes medvirken.

Bilag 1

Flere erstatningsansvarlige

§ 25. Den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt.

Stk. 2. Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af en ansvarsforsikring, gælder § 19, stk. 1 og 2, og § 21. I de tilfælde, der er nævnt i § 19, stk. 2, nr. 1 og 2, og § 21, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. § 20 finder tilsvarende anvendelse.

Godtgørelse for tort

§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort. § 18, stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse for tort.

Fravigelse af lovens regler

§ 27. Aftaler om fravigelse af reglerne i §§ 1-16, § 24, stk. 2, og § 26, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til ugunst for den erstatningsberettigede.

Stk. 2. Aftaler om fravigelse af § 17, stk. 1, § 19, stk. 1 og 3, § 20, § 22, stk. 2, § 23, § 24, stk. 1, og § 25, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til ugunst for den erstatningsansvarli-

(Spalte 55)

ge. Reglen i § 25 kan dog fraviges for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

Kapitel 4 Ikrafttrædelsesbestemmelser

m.v.

§ 28. Loven træder i kraft den 1. oktober 1984 og finder anvendelse på erstatningsansvar for skader, der indtræder efter lovens ikrafttræden.

§ 29. Følgende lovbestemmelser ophæves:

- 1) § 25 i lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler.
- 2) § 15 i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m.m., jfr. lovbekendtgørelse nr. 277 af 30. juni 1965.
- 3) § 14, stk. 3, 2. pkt., i arveloven, jfr. lov nr. 215 af 31. maj 1963.
- 4) § 53, stk. 3, 2. pkt., i sømandsloven, jfr. lov nr. 420 af 13. juni 1973.

(Spalte 56)

- 5) § 67, 2. pkt., i søloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 353 af 1. juli 1974.

§ 30. I lov nr. 79 af 8. marts 1978 om arbejdsskade forsikring foretages følgende ændring:

§ 55 affattes således:

»§ 55. Ydelser i henhold til loven kan ikke danne grundlag for regreskrav mod en skadevolder, der har pådraget sig erstatningspligt over for skadelidte eller dennes efterladte. Skadelidtes eller dennes efterladtes krav mod den erstatningsansvarlige nedsættes i det omfang, forsikringsselskabet har betalt eller er pligtigt at betale erstatning til de pågældende efter denne lov.«

§ 31. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

(Spalte 57)

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Lovforslaget er en uændret genfremsættelse af det forslag, der blev fremsat den 14. december 1983 (lovforslag nr. 119 i folketingsåret 1983-84, 1. samling). Justitsministerens fremsættelsestale er optrykt i Folketingstidende 1983-84, 1. samling, sp. 3679 ff. Det i 1983 fremsatte lovforslag bortfaldt som følge af folketingsvalget den 10. januar 1984.

Lovforslagets hovedformål er at sikre, at der i tilfælde af personskade og tab af forsørger fastsættes en erstatning, der i højere grad end hidtil giver dækning for det økonomiske tab, der er en følge af personskaden eller forsørgertabet.

Der findes i øjeblikket inden for den private erstatningsret ikke lovregler om udmålingen af erstatningen, hverken for personskade eller tab af forsørger. Den erstatning, der fastsættes, er alene udviklet gennem domstolenes praksis.

Den højeste erstatning, der i praksis ydes i tilfælde af fuldstændigt tab af erhvervsevnen, udgør 450.000 kr., og for tab af forsørger udgør erstatningen ca. 225.000 kr. Disse beløb vil ofte ikke give en fuld rimelig dækning for erhvervsevnetabet teller forsørgertabet. Det skal i den forbindelse fremhæves, at erstatningen for erhvervsevnetab skal træde i stedet for skadelidtes manglende erhvervsindtægt gennem resten af livet.

For arbejdsskaders vedkommende findes særlige erstatningsregler i arbejdsskadeforsikringsloven. Efter disse regler

ydes erstatninger, der i mange tilfælde er mere end dobbelt så store som erstatningerne i den private erstatningsret. I andre vesteuropæiske lande, herunder de øvrige nordiske lande, ydes væsentligt større erstatninger end i Danmark.

Gennem lovforslaget tilstræbes en væsentlig forhøjelse af erstatningerne i den private erstatningsret, især for de alvorligst tilskadedekomne. Herved bliver der bedre overensstemmelse mellem erstatningerne i den private erstatningsret og erstatningerne efter arbejdsskadeforsikringsloven, og de erstatninger, der ydes i Danmark, vil blive bragt

(Spalte 58)

i bedre overensstemmelse med erstatningerne i de øvrige vesteuropæiske lande.

Lovforslaget indeholder i øvrigt regler om skadevolderens erstatningsansvar i tilfælde, hvor skadelidtes tab er dækket af forsikring. Disse regler afløser forsikringsaftalelovens § 25, hvorefter der er mulighed for lempelse af skadevolderens ansvar, hvis skadelidtes tab er dækket af en forsikring.

I modsætning til, hvad der gælder i de andre nordiske lande, er der ikke i erstatningsretten en almindelig adgang til at lempe skadevolderens ansvar. Forslaget indeholder på denne baggrund regler om, at der skal være adgang til at lempe et erstatningsansvar, der er særligt tyngende, og til i særlige tilfælde at se helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Endvidere foreslås der en almindelig regel om adgang til at lempe arbejdstageres ansvar.

Endelig indeholder forslaget regler om

Bilag 1

den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige.

2. Erstatningslovudvalgets betænkninger

Lovforslaget bygger på tre betænkninger afgivet af justitsministeriets erstatningslovudvalg.

Udvalget blev nedsat i 1966 med den opgave i samarbejde med tilsvarende udvalg i de øvrige nordiske lande at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger. Udvalget var et led i det nordiske samarbejde på erstatningsrettens område, der blev indledt i 1946, og som havde ført til afgivelse af 5 betænkninger. De betænkninger, der var afgivet, var »Nordisk lovgivning om erstatningsansvar, betænkning afgivet af Henry Ussing (1950)«, betænkning nr. 179/1957 om erstatning for skader forvoldt ved motorkøretøjer og om tvungen ansvarsforsikring til dækning af skaderne, betænkning nr. 214/1959 om statens og kommunernes erstatningsansvar, betænkning nr. 215/1959 om ændring af lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler samt betænkning nr. 352/1964 om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger m.v.

(Spalte 59)

Udvalget afgav i 1973 »Betænkning om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger« (Betænkning nr. 679/1973, i det følgende kaldet betænkning I). I betænkningen fremlagde udvalget et udkast til lov om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger. Udvalget anbefalede en forhøjelse af erstatningsniveauet, men stillede dog ikke forslag om, at der skulle gennemføres regler om udmålingen af disse erstatninger, idet man

fandt, at domstolene i overensstemmelse med traditionen i dansk ret også fortsat ubundet af lovregler burde tage stilling til udmålingen på grundlag af de konkrete omstændigheder i den enkelte sag. Udvalget anbefalede desuden, at dets kommissorium blev udvidet til at omfatte spørgsmål om at indføre almindelige regler om lempelse af erstatningsansvar, gældende både for tingsskade, personskade og almindelig formueskade.

I 1974 anmodede justitsministeriet udvalget om i samarbejde med tilsvarende udvalg i de andre nordiske lande at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om lempelse eller bortfald af erstatningsansvar, om erstatningsansvar forvoldt af flere og om følgerne af skadelidtes medvirken til skaden samt at behandle spørgsmål om ændring af forsikringsaftalelovens § 25. I 1978 afgav udvalget »Betænkning om lempelse af erstatningsansvar m.v.« (Betænkning nr. 829/1978, i det følgende kaldet betænkning II). Betænkningen indeholder et udkast til lov om erstatningsansvar. De forslag, som udvalget stiller i betænkning 679, er indarbejdet i lovudkastet. Forslagene er dog på enkelte punkter ændret i forhold til forslagene i den første betænkning.

I marts 1979 anmodede justitsministeriet udvalget om at overveje, hvorvidt det var nødvendigt eller hensigtsmæssigt at udarbejde detaljerede lovregler om udmåling af erstatning ved personskade og tab af forsørger. Baggrunden herfor var, at udvalgets tidligere anbefalinger om væsentlig forhøjelse af erstatningsniveauet ikke var blevet fulgt i retspraksis, samt at der ved gennemførelsen af arbejdsskade-forsikringsloven i 1978 var sket væsentlige ændringer i reglerne om erstatning for tab i anledning af arbejdsskader. Efter ar-

bejdsskadeforsikringsloven ydes væsentligt højere erstatninger end efter den private erstatningsret. Justitsministeriet anmodede endvidere udvalget om i givet fald at udarbejde udkast til lovregler om disse spørgsmål. Hvis udvalget fandt, at der ikke burde lovgives på dette område, anmodede man udvalget om at redegøre for de retningslinier, der efter udvalgets opfattelse burde følges i praksis med hensyn til erstatningsudmålingen.

(Spalte 60)

I januar 1983 afgav udvalget »Betænkning om udmåling af erstatning ved personskade og tab af forsørger« (Betænkning nr. 976/1983, i det følgende kaldet betænkning III). Betænkningen indeholder lovudkast til regler om erstatningsudmålingen ved personskade og tab af forsørger. Det er udvalgets hovedsynspunkt, at erstatningen skal fastsættes således, at den sammen med ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden som f.eks. pensioner, forsikringer og sociale ydelser, skal give skadelidte fuld dækning for det lidte økonomiske tab.

Forslagene i betænkning I er i det væsentlige afløst af forslagene i betænkning II og III. I det følgende gennemgås herefter alene betænkning II og III nærmere, idet betænkning I dog vil blive omtalt i forbindelse med de punkter i lovforslaget, hvor den fortsat har betydning.

2.1. Betænkning nr. 976/1983 om udmåling af erstatning ved personskade og tab af forsørger (Betænkning III)

Betænkning III indeholder to forskellige lovudkast om erstatningsudmålingen ved personskade og tab af forsørger. Det ene lovudkast er udarbejdet af et flertal i udvalget (fem af udvalgets medlemmer), mens det andet lovudkast er udarbejdet af

et mindretal i udvalget (to medlemmer udpeget efter indstilling fra Assurandør-Societetet).

Det fremgår af betænkningen, at der efter den nugældende praksis ydes erstatning i anledning af personskade med varige følger som en samlet erstatning, der dels dækker erhvervsevnetab, dels er godtgørelse for de varige ulemper i skadelidtes daglige livsførelse, som skaden har medført (mén). Fremgangsmåden er normalt den, at man indhenter en udtalelse fra Sikringsstyrelsen om invaliditetsgraden (méngraden). Invaliditetsgraden (méngraden) er en gennemsnitsnorm, der bygger på lægelige kriterier og er således ikke udtryk for, hvad det faktiske erhvervsevnetab er. Invaliditetsgraden bliver herefter multipliceret med et beløb pr. grad, hvorved erstatningen fremkommer. For tiden udgør erstatningen 4.500 kr. pr. grad svarende til en højeste erstatning på 450.000 kr.

Erstatning for tab af forsørger fastsættes mere individuelt, og den højeste forsørgertabserstatning til en efterlevende ægtefælle udgør ca. 225.000 kr.

Udvalget har i betænkning I og II anbefalet, at erstatningsniveauet skulle forhøjes. Ved gennemførelsen af arbejdsskadeforsikringsloven i 1978 er der endvidere for arbejdsskaders vedkommende indført en ordning, efter hvilken der ydes væsentligt højere erstatninger end i den private erstat-

(Spalte 61)

ningsret. Den højeste erstatning efter loven udgør i kapitaliseret værdi for tiden ca. 1,7 millioner kr.

Flertallets hovedsynspunkter og forslag

Udvalget konstaterer, at hverken de tidligere anbefalinger fra udvalget i betænk-

Bilag 1

ning I og II eller gennemførelsen af arbejdsskadeforsikringsloven har medført den ønskede forhøjelse af erstatningsniveauet.

Da der endvidere i andre vesteuropæiske lande ydes langt højere erstatninger end i Danmark, har udvalget fundet, at der bør gennemføres en lovregulering af, hvorledes erstatningen skal fastsættes, og flertallet har udarbejdet et lovudkast, der med hensyn til udmålingen af erstatningen på væsentlige punkter træder i stedet for udkastene i de to tidligere betænkninger.

Det er flertallets hovedsynspunkt, at erstatningen ved såvel personskade som tab af forsørger skal fastsættes således, at den sammen med sociale ydelser og eventuelle andre ydelser fra tredjemand giver fuld dækning for det økonomiske tab. Dette hovedsynspunkt er uændret i forhold til tidligere, jfr. således betænkning I side 26.

Det er et generelt princip i erstatningsretten at det fulde individuelle tab skal erstattes, og dette princip har udvalgets flertal fundet det naturligt og rimeligt at lægge til grund også ved udformningen af erstatning ved personskade og tab af forsørger.

Et af hovedpunkterne i forslaget er, at der ved personskade skal foretages en opdeling af det samlede erstatningskrav i en række poster, jfr. nedenfor.

Erstatningsudmålingen skal som udgangspunkt være *individuel*. I flertallets lovudkast findes imidlertid regler, hvorefter skadelidte kan vælge en *standarderstatning*. Baggrunden herfor er, at skadelidte efter flertallets opfattelse bør have mulighed for i stedet at vælge en hurtigere og mere enkel afgørelse af erstatningsspørgsmålet.

Det karakteristiske ved den individuelle erstatning er, at der ydes erstatning for det faktisk konstaterede tab. Tabet opgøres

ved, at man først fastsætter indtægtstab og herefter fradrager de ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden. Det er i princippet enhver ydelse, der kommer til udbetaling som følge af skaden, der skal fradrages i erstatningen. Tabet udregnes som et årligt tab, der herefter omregnes til et kapitalbeløb (kapitaliseres).

Opdelingen af erstatningskravet

Ved *personskade* er erstatningsposterne: **(Spalte 62)**

- 1) Tabt arbejdsfortjeneste.
- 2) Helbredelsesudgifter.
- 3) Andet tab.
- 4) Godtgørelse for svie og smerte.
- 5) Godtgørelse for varigt mén.
- 6) Tab eller forringelse af erhvervsevne.

Ved *forsørgertab* er erstatningsposterne:

- 1) Rimelige begravelsesudgifter.
- 2) Tab af forsørger.

Med hensyn til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab samt godtgørelse for svie og smerte svarer udvalgets forslag i denne betænkning i det væsentlige til forslagene i de tidligere betænkninger og i hovedsagen til gældende ret.

Opdelingen af erstatning for personskade med varige følger i en godtgørelse for varigt mén og i erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne er i overensstemmelse med udvalgets forslag i betænkning II. Der henvises til betænkning II side 45 (§ 1, stk. 2 og 3) og side 48-49.

For forsørgertabs vedkommende svarer flertallets forslag om erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til andre end ægtefælle eller samlever samt børn til udvalgets forslag i betænkning II, se betænkning II side 45 (§ 2, stk. 1) og side 49.

Godtgørelse for varigt mén

Udvalget foreslår, at der ligesom efter arbejdsskadeforsikringsloven ydes en særlig godtgørelse for varigt mén. Godtgørelsen ydes som et kapitalbeløb, der beregnes under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Godtgørelsen udgør ved en méngrad på 100 pct. 200.000 kr. Beløbet svarer omtrent til den kapitaliserede værdi af den ménerstatning, der ydes efter arbejdsskadeforsikringsloven ved en méngrad på 100 pct. Ved lavere méngrader nedsættes beløbet forholds-mæssigt. I særlige tilfælde kan mén-godtgørelsen fastsættes til et højere beløb, dog højst 240.000 kr.

Individuel erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne

Med hensyn til erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne er det flertallets hovedsynspunkt, at der bør anvendes et erhvervsevnebegreb, efter hvilket der skal ydes erstatning for tab eller forringelse af den *faktiske* erhvervsevne. Erfaringerne fra Sikringsstyrelsen, som administrerer ar-

(Spalte 63)

bejdsskadeforsikringsloven, og de undersøgelser, der er udført gennem tiderne, viser, at der ikke er en éntydig forbindelse mellem medicinsk invaliditet og det faktiske erhvervsevnetab.

Tabet skal opgøres som forskellen mellem den indtægt, skadelidte må antages at ville have haft, hvis skaden ikke var indtrådt, og den indtægt, skadelidte nu må antages at få. Der skal således opstilles en *prognose* for skadelidtes fremtidige indtægt uden skaden. Heri skal fradrages indtægt ved sådant arbejde, som med rimelig-

hed kan forlanges efter skadelidtes evner, uddannelse, alder og mulighed for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Flertallets hovedsynspunkt om, at erstatningen skal være individuel og svare til det faktiske tab, har som tidligere nævnt den konsekvens, at ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden, skal fradrages ved opgørelsen af erstatningen. De ydelser, der skal fradrages, er sociale ydelser, der tilkommer skadelidte som følge af skaden, pensionsydelser samt forsikringsydelser. I udvalgets lovforslag er der indsat udtrykkelige regler herom.

Med hensyn til fradrag for sociale ydelser foreslår flertallet, at kun sociale ydelser, der er uafhængige af skadelidtes indkomst- og formueforhold, skal fradrages. Begrundelsen for dette er især retsteknisk, idet man ved at begrænse fradragsreglen til de indkomst- og formueafhængige ydelser undgår at skulle omberegne erstatningen, fordi denne medfører lavere sociale ydelser og derfor skal være større end oprindelig fastsat. Baggrunden herfor er, at erstatningen (i form af sin størrelse og/eller afkast) medregnes til socialindkomsten, hvilket ofte vil bevirke, at retten til en række sociale ydelser, herunder den almindelige invalidepension, bortfalder.

Pensioner og forsikringer af enhver art skal efter flertallets forslag fradrages i erstatningen. Dette gælder, uanset om udbetalingen sker i form af løbende ydelser eller som kapitalbeløb. Hvis forsikringen er en forsikring med opsparing og således har en tilbagekøbsværdi, skal tilbagekøbsværdien dog ikke fradrages, idet denne del af beløbet ikke kan siges at komme til udbetaling som følge af skaden, men skyldes den opsparing, som er knyttet til forsikringen.

Bilag 1

Individuel erstatning for tab af forsørger
Flertallets hovedsynspunkt er som tidligere nævnt, at der skal ydes fuld erstatning for det individuelle tab også for så vidt angår tab af forsørger. Udgangspunktet for flertallet har været, at man

(Spalte 64)

skal fastsætte værdien af den forsørgelse, som det må antages, at afdøde ville have ydet den eller de efterlevende. Herefter skulle foretages fradrag for værdien af en rimelig merindtægt ved egen indsats samt for ydelser, der kommer til udbetaling som følge af dødsfaldet.

Udvalgets flertal er imidlertid kommet til den opfattelse, at gennemførelsen af en fuldt individualiseret erstatning ved tab af forsørger vil medføre store retstekniske problemer, fordi det vil være nødvendigt at indføre en række vanskelige skøn over meget usikre faktorer. Endvidere vil en sådan erstatning kunne medføre urimelige resultater.

På denne baggrund har udvalgets flertal for så vidt angår erstatning til ægtefælle og samlever valgt at fastsætte værdien af forsørgelsen til en fast procent af den indtægt, som afdøde må antages at ville have haft, hvis dødsfaldet ikke var indtruffet. Værdien er fastsat til 30 pct. heraf. Det skal fremhæves, at størrelsen af værdien skal ses i sammenhæng med, at der efter flertallets forslag ikke foretages fradrag for indtægten ved efterlevendes eget arbejde. Det skal endvidere fremhæves, at der ved fastsættelsen af erstatningen ikke foretages fradrag af hensyn til muligheden for ny forsørgelse.

Reglen er en gennemsnitsregel, som efter flertallets opfattelse i de fleste tilfælde vil føre til et resultat, der næppe ligger langt fra det, en opgørelse af det individuelle tab ville føre til.

Som ved personskade skal der efter flertallets forslag fradrages ydelser, der kommer til udbetaling som følge af forsørger-tabet. Der skal således fradrages sociale ydelser, der er uafhængige af skadelidtes indkomst- og formueforhold, og som tilkommer skadelidte i anledning af skaden i henhold til den sociale lovgivning, samt pensionsydelser og forikringsydelser. Der skal dog ikke foretages fradrag for den del af en forsikring, der svarer til tilbagekøbsværdien.

For børns vedkommende har udvalget valgt en mellemløsning, efter hvilken erstatningen ikke fastsættes i forhold til afdødes årsløn, men fastsættes som summen af de bidrag, afdøde kunne have været pålagt efter lov om børns retsstilling, hvis vedkommende havde været bidragspligtig.

Der er således tale om en slags standarderstatning, idet erstatningens størrelse afhænger af de gældende bidragssatser, og der skal ikke foretages fradrag i erstatningen. På den anden side er erstatningen delvis individualiseret, idet omfanget af den bidragsforpligtelse, som kunne være pålagt, vil afhænge af afdødes økonomiske forhold.

(Spalte 65)

Kapitalisering af erstatningen

I udvalgets tidligere betænkninger er det foreslået, at erstatningen kan fastsættes enten til et kapitalbeløb eller til en renteydelse eller til en kombination af disse to former for erstatning. Erstatning efter arbejds-kadeforsikringsloven udbetales ved større erhvervsevnetab som løbende ydelser og ellers som kapitalbeløb.

Udvalget har nu påny overvejet spørgsmålet og er kommet til det resultat, at erstatningen altid bør fastsættes som en kapitalerstatning. Dette begrundes med, at

renteerstatning for at være mere end eller lige så hensigtsmæssig som kapitalerstatning bør være værdisikret. Dette vil imidlertid kræve komplicerede reguleringsbestemmelser. Hertil kommer stor usikkerhed for skadevolderen.

Efter udvalgets lovforslag er der derfor ikke mulighed for renteerstatning, og erstatningen skal således udelukke ydes som kapitalerstatning.

Spørgsmålet er herefter, hvorledes det årlige indtægtstab ved personskade og tab af forsørger skal kapitaliseres. Udvalget har fundet det mest hensigtsmæssigt, at den årlige indtægt skal kapitaliseres efter regler fastsat af justitsministeren. Grundlaget for kapitaliseringsreglerne skal dels være de dødelighedstavler, der anvendes af statsanstalten for livsforsikring, dels markedsrenten (obligationsrenten).

De kapitaliseringsregler, som udvalget foreslår, vil med det nuværende renteniveau (ca. 15 pct.) f.eks. medføre, at erstatningen for en yngre skadelidte med et årligt indtægtstab på 175.000 kr. vil udgøre ca. 1.175.000 kr.

Begrænsning af erstatningen

Udvalgets flertal har drøftet, om der skal fastsættes begrænsninger i grundlaget for erstatningsberegningen, således at der ikke tages hensyn til et årligt indtægtstab over en vis størrelse samt ses bort fra værdien af en årlig forsørgelse over en vis størrelse.

Udgangspunktet i den private erstatningsret bør efter flertallets opfattelse være, at der skal ydes fuld erstatning. Flertallet finder således ikke, at der bør indføres et såkaldt »borgerligt jævnsmål«. Flertallet finder på den anden side, at skadelidte med en ekstraordinær høj indtægt i tilfælde af skade selv må bære risikoen for

den højeste del af indtægten, f.eks. ved at tegne de fornødne forsikringer. Udvalget har derfor ment, at skadelidte med et indtægtstab, der overstiger 500.000 kr. (efter fradrag af pensionsydelse etc.) selv må bære risikoen for det overskydende beløb.

(Spalte 66)

Standarderstatning

Mindretallet gør i betænkningen gældende, at en individuel erstatningsfastsættelse vil give anledning til betydelige praktiske og retstekniske problemer og bevirke, at erstatningsspørgsmålet vil trække i langdrag. Mindretallet anfører samtidig som sit synspunkt, at en individuel erstatning ikke vil medføre mere »retfærdige« erstatninger.

Udvalgets flertal er ikke enig heri. For så vidt angår de retstekniske problemer er flertallet af den opfattelse, at mindretallet overdriver betænkelighederne. Erfaringerne fra sikringsstyrelsen tyder desuden på, at et individuelt system lader sig praktisere. For flertallet er det endvidere afgørende, at der – i lighed med hvad der gælder inden for erstatningsretten i øvrigt – bør gives skadelidte mulighed for at få dækket sit fulde individuelle tab.

Flertallet er enig med mindretallet i, at det vil være uheldigt, om forslaget fører til, at erstatningssager kan trækkes i langdrag. Flertallet finder derfor, at der bør gives en skadelidte mulighed for at få en hurtigere og mere enkel afgørelse af erstatningsspørgsmålet.

På denne baggrund har flertallet fundet det hensigtsmæssigt som mellemløsning at foreslå indført adgang for skadelidte til at vælge en *standarderstatning*. For så vidt angår personskade skal erstatningen sættes i forhold til méngraden og således beregnes efter samme princip som méngodt-

Bilag 1

gørelsen. Standarderstatningen skal ikke kombineres med fradragsregler, idet det særlige ved erstatningen netop er, at der ikke foretages en individuel erstatningsudmåling. Principperne for fastsættelse af standarderstatningen svarer til de principper, efter hvilke der efter gældende ret fastsættes erstatning. Størrelsen af erstatningerne foreslås imidlertid sat væsentligt op, og ved en méngrad på 100 pct. vil standarderstatningen for erhvervsevnetab efter flertallets forslag udgøre 800.000 kr., hvortil kommer en méngradtørelse på 200.000 kr., eller i særlige tilfælde 240.000 kr.

Af samme årsager har udvalgets flertal fundet det rimeligt at gennemføre en mulighed for standarderstatning også for så vidt angår tab af forsørger. Ved individuel erstatning for forsørgertab til ægtefælle og samlever er værdien af afdødes forsørgelse fastsat til 30 pct. af afdødes årsløn. Udvalget finder det på denne baggrund naturligt at fastsætte standarderstatningen for forsørgertab til 30 pct. af standarderstatningen for personskade ved en méngrad på 100 pct. Erstatningen udgør således 240.000 kr.

(Spalte 67)

Som ved personskade skal der ikke foretages fradrag i erstatningen.

Regulering af erstatningerne

Udvalgets flertal har fundet det hensigtsmæssigt at indføre regler om regulering af erstatningsbeløbene i lovforslaget. Dette skyldes ønsket om at sikre en korrekt og præcis opgørelse af erstatningerne. Da de fleste beløb udgør erstatning for tabt indtjening, har flertallet fundet det rimeligt, at beløbene reguleres på grundlag af lønudviklingen.

Mindretallets hovedsynspunkter og forslag
Mindretallet kan ikke tilslutte sig udvalgsflertallets lovudkast. Gennemførelsen i praksis af lovudkastets regler vil efter mindretallets opfattelse støde på uovervindelige vanskeligheder, fordi det ikke er muligt at opstille beregningsforudsætninger, som tillader en rimelig sikker fastsættelse af det faktisk lidte individuelle tab. Kombinationen af muligheden for individuel tabsberegning og standarderstatninger finder mindretallet uheldig, idet man ved kombinationen må acceptere de ulemper, der er ved begge former, uden at opnå de fordele, der ligger i et system med standarderstatninger. Mindretallet nævner, at den teoretiske grundregel i erstatningsretten er, at skadelidtes fulde individuelle tab erstattes, men at det imidlertid må erkendes, at enhver beregning af det individuelle tab, som følger af personskade, navnlig alvorlig personskade, nødvendigvis må bygge på en række væsentlige forudsætninger om forholdene i fremtiden og om det liv, skadelidte ville have fået, hvis skaden ikke var sket. Mindretallet finder, at den hidtidige retspraksis er udtryk for en realistisk erkendelse af det menneskeligt umulige i at foretage en egentlig individuel beregning af det lidte tab i en fremtidig periode, som ikke er ganske kort. En lovgivning i overensstemmelse med flertallets udkast vil efter mindretallets opfattelse derfor give anledning til betydelig retsikkerhed og uigennemskuelighed i en lang årrække. En forhøjelse af det nuværende erstatningsniveau på et klart og tydeligt grundlag kan efter mindretallets opfattelse ske ved dets lovforslag.

I sit lovforslag har mindretallet foretaget en opdeling af erstatningen på samme måde som flertallet. Man har således foreslået en opsplitning af erstatningen for va-

rige personskader i méngodtgørelse og erstatning for tab af erhvervsevne, men i modsætning til flertallets forslag foreslås det at bevare den hidtidige retspraksis, der kun i særlige tilfælde har foretaget en vis individuel bedømmelse-

(Spalte 68)

se, men har afslået fra at fastsætte helt individuelle erstatningsbeløb.

De regler, som mindretallet har foreslået om godtgørelse for varigt mén, svarer stort set til de af flertallet foreslåede regler.

Erhvervsevnetabserstatningen skal efter mindretallets forslag fastsættes på grundlag af méngraden, men dog med mulighed for fravigelse i særlige tilfælde.

Mindretallet foreslår en regulering af erstatningerne på samme måde som foreslået af flertallet. Mindretallet tager afstand fra flertallets forslag om i erstatningen at fradrage en række af de ydelser, som skadelidte modtager fra anden side i anledning af tilskadekomsten. Man er bl.a. uenige i forslaget om at fradrage ydelser af privat karakter, da dette forslag efter mindretallets opfattelse formindsker incitamentet til selv at sikre sig mod ulykker bl.a. ved tegning af private forsikringer.

2.2. *Betænkning nr. 829/1978 om lempelse af erstatningsansvar m.v. (Betænkning II)*

Erstatningslovudvalget har i betænkning II i samarbejde med tilsvarende udvalg i Norge og Sverige overvejet bestemmelser om lempelse (nedsættelse eller bortfald) af erstatningsansvar, erstatning forvoldt af flere samt virkningerne af skadelidtes medvirken til skaden (egen skyld). Disse emner har hidtil ikke i dansk ret været reguleret ved almindelige lovbestemmelser,

men reglerens indhold har været fastlagt gennem domstolenes praksis.

Lempelsesregler

Spørgsmålet om lempelse af erstatningsansvar behandles i betænkningen side 7–28, side 32–33 og side 36–38. Udvalget nævner, at det er den almindelige hovedregel i dansk ret, at den, der er ansvarlig for en skade, skal erstatte skadelidtes fulde økonomiske tab uanset dettes størrelse. Det fremhæves, at selv en ringe uagtsomhed navnlig i nutidens komplicerede samfund kan føre til et erstatningsansvar, som ikke står i rimeligt forhold til skadevolderens skyld eller til hans økonomiske formåen. Allerede i gældende ret er der dog regler, som i visse særlige tilfælde giver mulighed for at lempe ansvaret. Yderligere lempelsesregler er foreslået i de betænkninger, der er fremkommet som et resultat af det nordiske samarbejde på erstatningsrettens område. De foreslåede lempelsesregler er blevet gennemført i de andre nordiske lande.

Udvalget mener, at der er behov for at kunne se bort fra eller lempe erstatningsansvar i videre om-

(Spalte 69)

fang end efter gældende ret. Ved udformningen af regler herom må man imidlertid også tage hensyn til den skadelidtes interesse i at få sit tab dækket. Der er derfor en afgørende forskel mellem de tilfælde, hvor erstatningskravet tilkommer den skadelidte selv, og de tilfælde, hvor skadelidtes tab helt eller delvis dækkes af ydelser fra anden side – forsikring ved tingskade m.v., sociale ydelser og ydelser fra arbejdsgiver ved personskade – således at kravet mod skadevolderen er et regreskrav fra den, der har dækket skadelidtes tab. Særligt om arbejdstagerens ansvar an-

Bilag 1

føres det, at skaden, hvor præventive hensyn af betydning ikke gør sig gældende, principielt bør bæres af den, i hvis interesse og virksomhed, den skadeforvoldende adfærd er udvist.

På denne baggrund har udvalget foreslået nedennævnte regler.

Tilfælde, hvor skaden er dækket af forsikring m.v.

Spørgsmålet om erstatningsansvar i tilfælde, hvor skadelidtes tab er dækket af forsikring, er omtalt i betænkningen side 7–28. Er en skade dækket af en *tingsforsikring eller driftstabsforsikring*, ophæves skadevolders erstatningspligt. Tabet bæres således endeligt af forsikringsselskabet, der ikke kan kræve noget (»gøre regres«) hos skadevolderen. Reglen skal dog ikke gælde, hvis skadevolderen har handlet forsætligt eller groft uagtsomt, eller hvis skaden skyldes uforsvarlig planlægning eller tilrettelæggelse (i modsætning til udførelse) af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed. I sådanne tilfælde kan forsikringsselskabet altså som hidtil kræve erstatning (regres) af skadevolder.

Den foreslåede lempelsesregel skal endvidere ikke gælde på områder, hvor der findes særlige lovregulerede erstatningsordninger (færdselslovens regler om ansvar for motorkørsel, ansvar efter søloven, luftfartsloven, fragtaftalelove, love om jernbanedrift, atomerstatningsloven og stærkstrømsloven) eller på visse specielle ulovbestemte områder (skader forvoldt af defekte produkter eller ved udgravninger m.v.).

Baggrunden for de foreslåede undtagelser er især, at erstatningsreglernes skadesforebyggende (præventive) betydning har særlig betydning på de nævnte områder. For visse af de særligt lovregulerede om-

råder henviser udvalget endvidere bl.a. til, at regresretten kan have økonomisk betydning, og at det må anses for ønskeligt ud fra en risikofordelingsbetragtning, at tab, der forvoldes ved en bestemt aktivitet, bæres af dem, der udøver den pågældende aktivitet. Særligt for færdselslovens om-

(Spalte 70)

råde anføres det, at regressen har væsentlig økonomisk betydning for forsikringsselskaberne og dermed for præmierne på kaskoforsikringerne. En lempelse af regresretten på dette område vil således medføre en væsentlig stigning af disse præmier, og man fratager til dels forsikringstageren muligheden for at opnå lavere præmier gennem at udvise særlig agtpågivenhed og dermed hindre ansvarpådragende skader.

Forslaget udbygger principperne i den allerede gældende lempelsesregel i forsikringsaftalelovens § 25. Denne bestemmelse fastslår i stk. 1, 1. pkt., at forsikringsselskabet har regresret over for den ansvarlige skadevolder, idet selskabet indtræder i skadelidtes (den sikredes) ret mod skadevolderen i det omfang, selskabet har betalt erstatning til skadelidte. I stk. 1, 2. pkt., bestemmes så, at skadevolderens erstatningspligt kan »nedsættes eller efter omstændighederne helt bortfalde«, hvis han har voldt skaden ved »en uagtsomhed, der ikke kan betegnes som grov«, eller hvis hans ansvar alene hviler på Danske Lovs 3–19–2, hvilket er dansk rets almindelige regel om arbejdsgiveres ansvar for skader, de ansatte forvolder andre ved uforsvarlig adfærd i forbindelse med arbejdets udførelse. Lempelsesreglen kommer ikke til anvendelse, hvis skadevolderens ansvar ikke støttes på enten dansk rets almindelige erstatningsregel (culpareglen)

eller Danske Lovs 3-19-2, men på strengere ansvarsregler. Bestemmelsen anvendes endvidere normalt ikke, hvis der fra en arbejdsgivers eller en ansat side foreligger »faglig fejl«, dvs. fejl udvist ved udførelsen af erhvervsmæssigt arbejde.

Udvalget mener, at forsikringselskabernes regres kan ophæves i det foreslåede omfang, uden at det vil medføre nogen særlig stigning i forsikringspræmierne, og uden at det vil svække erstatningsreglernes skadesforebyggende (præventive) virkning væsentligt. Det oplyses dog i betænkningen, at der efter forsikringsbranchens principale opfattelse af præventive årsager bør være fuld regresret for al uagtsomhed ved skader, som forvoldes under udøvelse af erhvervsmæssig virksomhed, jfr. betænkningen side 15-17. Udvalget finder imidlertid, at en sådan regel vil være for vidtgående. Udvalget kan dermed tilslutte sig forsikringsbranchens subsidiære opfattelse, efter hvilken der skal være fuld regres inden for visse erhvervsområder, hvor den skadeforebyggende betydning erfaringsmæssigt har særlig stor betydning, jfr. ovenfor.

Et særligt problem opstår, hvor skadelidte er »selvforsikrer«, således som det er tilfældet for staten, visse kommuner og visse store erhvervsvirksomheder. (Spalte 71)

Udvalget foreslår, at disse selvforsikrere i relation til de ovenfor nævnte regler stilles, som om det var forsikret. De må altså selv bære tabet i samme omfang, som et forsikringselskab må.

Ved *personskade og tab af forsørger* er der efter de gældende regler kun regresret mod skadevolderen i meget begrænset omfang for forsikringselskaber, pensionsordninger og sociale ydelser. For forsikringsydelser er der efter forsikringsaftalelovens

§ 25 kun regres, hvis forsikringen har karakter af en egentlig skadeserstatning (i modsætning til en summaforsikring). Med hensyn til regres for pensionsydelser er der alene regres for den aktuar-mæssigt beregnede forøgelse af pensionsbyrden, som skaden har medført, dog således, at kravet kun kan fyldestgøres inden for den del af skadelidtes eget krav, som må antages at være fyldestgjort ved pensionen. For sociale ydelser er der i øjeblikket kun regres for ydelser eller arbejdsskadeforsikringsloven, og kun såfremt skadevolderen har handlet forsætligt eller groft uagtsomt. Udvalget foreslår, at de nævnte regreskrav helt skal ophæves.

Udvalget foreslår således bl.a., at regreskrav fra den lovpligtige ulykkesforsikring (den nuværende arbejdsskadeforsikring) ophæves. Derimod bør en arbejdsgivers regreskrav for dagpenge og sygeløn til en ansat, der er kommet til skade, fortsat bevares som afledet krav.

Arbejdstagers ansvar

Spørgsmålet om arbejdstagers ansvar omtales i betænkningen side 36-38. Udvalget fremhæver, at spørgsmålet tidligere er behandlet i betænkningen om arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadebringende handlinger m.v. (Betænkning nr. 352/1964, navnlig side 29-32, 35 og 39 samt bilagene side 67-72).

Udvalget nævner, at en arbejdstager, der under udførelse af sit arbejde ved uforsvarlig adfærd forvolder en skade på tredjemand's person eller formue, sammen med sin arbejdsgiver vil være solidarisk ansvarlig over for skadelidte; arbejdstageren efter den almindelige culparegel, arbejdsgiveren efter den almindelige regel om arbejdsgiveransvar i Danske Lovs 3-19-2. Normalt vil skadelidte vælge at rette

Bilag 1

erstatningskravet mod arbejdsgiveren, men denne har fuld regres mod arbejdstageren. I praksis anvendes denne regres dog kun sjældent. Der findes ikke en almindelig regel om lempelse af arbejdstagerens ansvar. Derimod findes der lempelsesregler inden for særlige områder (sølov og sømandslov, lov om radio- og fjernsynsvirksomhed og lovene om anpartsselska-

(Spalte 72)

ber og aktieselskaber).

I betænkning nr. 352/1964 foresloges – efter at spørgsmålet havde været forhandlet med arbejdsmarkedets parter – en regel, efter hvilken arbejdsgiveren kun har regres mod arbejdstageren, i det omfang det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, den ansattes stilling og omstændighederne i øvrigt. Arbejdstagerens erstatningsansvar over for tredjemand kunne på tilsvarende måde lempes, dog således at der endvidere skulle tages hensyn til skadelidtes interesse. Reglen skulle endvidere finde anvendelse på skade, som arbejdstageren forvolder arbejdsgiveren. Baggrunden for forslaget var især, at udvalget fandt, at ansvaret, hvor præventive hensyn af betydning ikke gør sig gældende, principielt bør bæres af den, i hvis interesse og virksomhed den skadeforvoldende adfærd er udvist.

Erstatningslovudvalget har tilsluttet sig disse synspunkter og har derfor foreslået en betænkning, der er i overensstemmelse med synspunkterne i betænkning nr. 352/1964.

Der henvises til betænkning II, side 36–38, side 46 (§ 10) og side 55 (bemærkning til § 10).

Almindelig lempelsesregel

Udvalget foreslår endvidere en lempelses-

regel for alle former for erstatningsansvar, herunder for kontraktsforhold. Efter reglen kan erstatningsansvaret nedsættes eller bortfalde, når ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller når ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Ved afgørelsen skal der efter reglen tages hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadevolderens forhold og skadelidtes interesse samt til foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder. Forslaget er nærmere omtalt i betænkningen side 32–33. Reglen er tænkt som en art »sikkerhedsventil«, der skal kunne anvendes i undtagelsestilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolderen en byrde, som ud fra sociale og humanitære synspunkter virker uacceptabel, eller hvor ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt at lempe ansvaret.

Flere erstatningsansvarlige

Forholdet mellem flere personer, der er ansvarlige for samme skade, er behandlet i betænkningen side 34–38. Udvalget foreslår ingen ændring i den gældende regel, hvorefter flere skadevoldere hæfter solidarisk over for den skadelidte, dvs. at skadelid-

(Spalte 73)

te kan vælge, hvilken skadevolder han vil gøre hele ansvaret gældende imod. Derimod foreslår man, at erstatningen i det indbyrdes forhold mellem de ansvarlige kan fordeles efter et skøn over de foreliggende omstændigheder. Er en af skadevolderne dækket af en ansvarsforsikring, vil denne forsikring efter forslaget normalt komme til at bære tabet.

Skadelidtes medvirken

Spørgsmålet om virkningen af skadelidtes

medvirken (egen skyld) er behandlet i betænkningen side 39–44. Efter gældende ret medfører egen skyld, at skadelidtes erstatningskrav nedsættes efter eventuelt helt bortfalder efter en vurdering af skylden på begge sider. Der ses dog normalt bort fra egen skyld, som må ansættes til mindre end $\frac{1}{3}$.

Udvalget har overvejet, om man ved personskader og tab af forsørger i videre omfang bør se bort fra egen skyld, således at skadelidte eller den efterlevende kan få fuld erstatning, selv om skadelidte efter af-døde har medskyld i, at skaden er sket. Efter udvalgets opfattelse er tiden imidlertid ikke inde til at foreslå afgørende ændringer i den nugældende praksis på dette område. Udvalget finder, at man bør afvente udviklingen inden for reglerne om erstatning for færdselsskader, hvor egen skyld i praksis spiller en stor rolle. Erstatning for færdselsskader overvejes i et særligt udvalg under justitsministeriet. Udvalget har derfor begrænset sig til at foreslå, at man ved alle former for erstatningsansvar kan se bort fra egen skyld i samme omfang, som man kan lempe en skadevolders ansvar efter den almindelige lempelsesregel.

Betænkningens lovudkast

Udvalgets lovudkast er gengivet i betænkningen side 45–47. Bemærkningerne til de enkelte bestemmelser findes side 48–58. Lovudkastet indeholder de regler, der er omtalt ovenfor. Endvidere er de regler om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger, som erstatningslovudvalget foreslog i betænkning I, indarbejdet i lovudkastet med visse ændringer. Reglerne om lempelse af erstatningsansvar, hvis skaden er dækket af forsikring, findes i kapitel 2 i lovudkastet (§§ 6–8). Den almin-

delige lempelsesregel findes i § 11 i lovudkastet og reglerne om henholdsvis arbejdstagers ansvar og om fordelingen af erstatningsbyrden mellem flere skadevoldere i §§ 10 og 12.

Udvalget arbejdede sammen med tilsvarende udvalg i Norge og Sverige, der afgav betænkninger i henholdsvis 1977 og 1975. Finland var repræsen-

(Spalte 74)

teret ved observatører. De tre udvalgs lovudkast afviger noget fra hinanden, men forskellene er dog ikke større, end at retstilstanden stort set vil blive den samme, hvis udvalgenes forslag gennemføres. Det kan i den forbindelse oplyses, at reglerne om arbejdstageres ansvar og den almindelige lempelsesregel for så vidt angår personskade og tab af forsørger er gennemført i de andre nordiske lande. Lempelsesreglen er endvidere gennemført for så vidt angår tingsskade i Sverige og Finland, og den forventes også gennemført for disse skader i Norge i løbet af kort tid.

3. Lovforslaget

3.1. Erstatning ved personskade og tab af forsørger

Justitsministeriet er enig med erstatningslovudvalget i, at det må anses for ønskeligt at foretage en væsentlig forhøjelse af erstatningsniveauet for personskade og tab af forsørger, og at det i denne forbindelse må anses for nødvendigt at gennemføre en lovregulering af, hvorledes disse erstatninger skal udmåles. Man finder endvidere, at erstatningen bør fastsættes således, at den giver skadelidte en høj grad af dækning for det økonomiske tab. Særligt for personskade medfører dette, at man kan tiltræde, at der ved udmålingen af erstatningen for erhvervsevnetab som udgangs-

Bilag 1

punkt bør lægges vægt på tabet af faktisk erhvervsevne og ikke på den medicinske helbredstilstand. Justitsministeriet har imidlertid også forståelse for mindretallets synspunkter, hvorefter reglerne skal udformes så enkelt og klart, som det er muligt, således at der bliver mulighed for en hurtig afgørelse af disse erstatningssager.

Der er hos de myndigheder og organisationer, der har afgivet udtalelse om betænkningen, bred enighed om, at erstatningsniveauet bør forhøjes væsentligt. Flere af de hørte myndigheder og organisationer har nævnt, at man som udgangspunkt foretrækker flertallets forslag, men at man af praktiske årsager bør vælge mindretallets forslag. Andre har ment, at man uanset de praktiske problemer, som flertallets forslag vil kunne give anledning til – især med hensyn til vurderingen af den fremtidige indtjeningssevne – bør vælge flertallets forslag. Det er især domstolene, der har peget på de praktiske problemer i forbindelse med flertallets forslag.

Der stilles på denne baggrund forslag til regler om udmåling af erstatningen, der på en række punkter adskiller sig fra flertallets forslag, idet reglerne er søgt udformet således, at erstatningsberegningen bliver mere forenklet. Forenklingerne

(Spalte 75)

består bl.a. i, at der ikke skal foretages fradrag i erstatningen for sociale ydelser og forsikringer m.v. Endvidere er reglerne om kapitalisering gjort uafhængig af ændringer i renteniveauet, idet der stilles forslag om en fast kapitaliseringsfaktor. Uanset disse forenklinger er flertallets hovedsynspunkt vedrørende individuel erstatningsfastsættelse på grund af af faktisk erhvervsevnetab imidlertid bevaret i forslaget.

Opdelingen af erstatningskravet

Der skal efter lovforslaget gennemføres en opdeling af erstatningskravet som foreslået af såvel flertallet som mindretallet, se forslaget § 1.

Godtgørelse for varigt mén

Reglen om godtgørelse for varigt mén findes i forslaget § 4 og svarer i det væsentlige til såvel flertallets som mindretallets forslag.

Reglen vil medføre, at der i den private erstatningsret ydes en mén godtgørelse, der beløbsmæssigt i det store og hele svarer til den ménerstatning, der ydes efter arbejdsskadeforsikringsloven.

Erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne

Der skal efter forslaget ydes erstatning for tab eller forringelse af den faktiske erhvervsevne. Ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet skal der tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af skadelidte efter dennes evner, uddannelse og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning. Skadelidtes erhvervsevne efter skaden beregnes i procent (erhvervsevnetabsprocenten). Reglerne om erstatningsberegningen er en del forenklet i forhold til lovudkastet fra flertallet i erstatningslovudvalget. Erstatningen fastsættes til et kapitalbeløb, der udgør skadelidtes årsløn gange med 5 og herefter ganget med erhvervsevnetabsprocenten. Som årsløn regnes normalt med skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det år, der går forud for datoen for skadens indtræden. Hvis særlige indtægts- eller ansættelsesforhold eller andre særlige forhold har gjort sig gæl-

dende, fastsættes årslønnen dog efter et skøn. Årslønnen kan højst udgøre 400.000 kr.

Hvis årslønnen f.eks. har været 160.000 kr., og skadelidte helt mister erhvervsvevnen, udgør erstatningen 800.000 kr.

Visse skadelidte har anvendt erhvervsvevnen på en måde, der i det væsentlige ikke medfører nogen årsløn. Dette gælder hjemmearbejdende ægtefæller eller samlevende samt unge under uddannelse. For **(Spalte 76)**

disse skadelidte og for børn foreslås det at fastsætte erstatningen på grundlag af méngraden. Hvis méngraden er 100 pct., udgør erstatningen 800.000 kr.

I erstatningen foretages ikke fradrag for ydelser, herunder forsikringer, der kommer til udbetaling som følge af skaden.

For skadelidte, der er fyldt 56 år, er der foreslået regler om nedsættelse af erstatningen.

De foreslåede regler om erstatning for tab eller forringelse af erhvervsvevnen findes i forslagens §§ 5–9. Det skal nævnes, at såvel skadelidte som skadevolderen kan begære spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsvevnetabsprocenten forelagt sikringsstyrelsen, se forslagens § 10.

Erstatning for tab af forsørger

De foreslåede regler om erstatning for tab af forsørger svarer i det væsentlige til flertallets forslag. I forhold til flertallets forslag er der dog vedrørende erstatning til ægtefælle eller samlever den forskel, at der ikke foretages fradrag for ydelser, der kommer til udbetaling som følge af forsørgertabet. For at sikre at lovforslaget ikke vil medføre forringelse for nogen gruppe foreslås det, at erstatningen, med-

mindre der foreligger særlige omstændigheder, skal udgøre mindst 225.000 kr., hvilket svarer til den højeste forsørger-tabserstatning, der efter de gældende regler ydes efterlevende ægtefæller. Dette forslag vil bl.a. have betydning for hjemmearbejdende, hvis ægtefællen har jævne erhvervsindtægter eller forsørger familien ved hjælp af andre indkomster end erhvervsindtægt. Hvis forsørgeren f.eks. havde en årsløn på 160.000 kr. eller var hjemmearbejdende, udgør erstatningen 240.000 kr.

De foreslåede regler om erstatning for tab af forsørger findes i forslagens §§ 12–14.

Kapitalisering af erstatningen

Som ovenfor nævnt fastsættes erstatningen som et kapitalbeløb på grundlag af skadelidtes eller afdødes årsløn ganget med 5 og herefter ganget med erhvervsvevnetabsprocenten. Der foreslås således anvendt en fast kapitalfaktor på 5. Baggrunden herfor er dels, at erstatningsberegningen forenkles og dels, at det undgås, at der forekommer store ændringer i erstatnings størrelse inden for kortere perioder som følge af udsving i renten.

Efter forslaget fra flertallet i erstatningslovudvalget ville kapitalfaktoren med det nugældende renteniveau være ikke uvæsentlig højere end 5. Valget af den lave kapitalfaktor på 5 skal imidler-

(Spalte 77)

tid ses på baggrund af, at forslaget ikke indeholder regler om fradrag for sociale ydelser, forsikringer m.v. Den lave kapitalfaktor må antages gennemsnitligt i hvert fald delvis at udligne den fordel, som de skadelidte opnår ved, at der ikke skal foretages fradrag i erstatningen.

Bilag 1

Begrænsningen af erstatningen

Det foreslås som nævnt, at den højeste årsløn, der kan danne grundlag for erstatningsberegningen, skal udgøre 400.000 kr., se forslaget § 7, stk. 3.

Begrænsningen får betydning i alle tilfælde, hvor skadelidtes årsløn er større end 400.000 kr., dvs. og så i tilfælde af delvist erhvervsevnetab. Efter udvalgsflertallets forslag skulle maksimum være på 500.000 kr., og begrænsningen skulle kun have betydning i de tilfælde, hvor det konkrete årslønstab var større end de 500.000 kr. Justitsministeriet er enig med udvalgsflertallet i, at skadelidte med en ekstraordinær høj indtægt i tilfælde af skade selv bør bære risikoen for den højeste del af indtægten. Man finder imidlertid, at begrænsningen bør sættes noget lavere end foreslået af flertallet. Forslaget om en begrænsning på 400.000 kr. skal i øvrigt ses som et modstykke til forslaget om ikke at foretage fradrag i erstatningerne for sociale ydelser, forsikringer m.v.

Standarderstatning

De af flertallet foreslåede regler om standarderstatning er udgået af forslaget både for så vidt angår erhvervsevnetab og tab af forsørger. Baggrunden herfor er, at forslaget om standarderstatning er blevet kritiseret af en lang række af de myndigheder og organisationer, der har afgivet udtalelse om betænkningen. I hørings svarene er det navnlig blevet fremhævet, at det vil kunne være meget vanskeligt og ubehageligt for skadelidte på et tidspunkt, hvor skadens følger måske endnu er uoverskuelige, at skulle vælge mellem individuel udmåling og standarderstatning, hvis dette valg som forudsat af udvalgsflertallet skal være bindende. Det er også fremhævet, at det næppe vil kunne lade sig gøre i praksis

at fastholde valget som bindende for skadelidte. Justitsministeriet har forståelse for det ønske om mulighed for en hurtig og enkelt behandling af erstatningssagerne, der navnlig har ligget bag flertallets forslag om standarderstatning. Man finder imidlertid, at behovet for særlige regler, der skal muliggøre en hurtig afgørelse, er for mindsket væsentligt efter de forenklinger af reglerne om individuel erstatning, som lov-

(Spalte 78)

forslaget medfører i forhold til udvalgets udkast. Under hensyn hertil og til det i høringsvarerne anførte finder justitsministeriet, at reglerne om standarderstatning ikke bør søges gennemført.

Regulering og forrentning af erstatningerne m.v.

Den af såvel flertallet som mindretallet foreslåede regulering af erstatningsbeløbene på grundlag af lønudviklingen foreslås gennemført. Herudover foreslås en regel, efter hvilken erstatningsbeløbene forrentes fra skadestidspunktet til betaling sker med en årlig rente, der svarer til den til enhver tid fastsatte officielle diskonto med et tillæg på 2 pct. Flertallet havde ikke foreslået regler om forrentning, hvorimod mindretallets lovudkast indeholdt regler herom.

De foreslåede regler findes i forslagets §§ 15–16.

3.2. Lempelse af erstatningsansvar m.v.

Justitsministeriet er enig i udvalgets hovedsynspunkter og kan i det væsentlige tiltræde de forslag, som er fremsat i betænkning II. Justitsministeriet finder således, at man i et vist omfang kan se bort fra eller lempe erstatningsansvaret uden at svække

erstatningsreglernes præventive betydning.

Langt den overvejende del af de myndigheder og organisationer, der har afgivet udtalelse om betænkningen, har kunnet tilslutte sig forslagene i betænkningen. På baggrund af de indhentede udtalelser er der dog på enkelte punkter i forslaget foretaget ændringer i forhold til udvalgets udkast.

Tilfælde, hvor skaden er dækket af forsikring m.v.

Justitsministeriet kan tiltræde de foreslåede regler om bortfald af erstatningsansvar, hvis der er tegnet tingsforsikring eller drifttabsforsikring. Justitsministeriet er endvidere enig i, at der er særlig grund til at være forsigtig med ophævelse af regresen inden for de af udvalget nævnte særlige områder. Flere organisationer og myndigheder har imidlertid foreslået, at der bør være videregående undtagelser fra reglerne end foreslået af udvalget.

Assurandør-Societetet finder således, at der bør være fuld erstatningspligt og dermed også fuld regresret for al uagtsomhed og så simpel uagtsomhed for skader, der forvoldes under udøvelse af erhvervsmaessig virksomhed. Societetet fremhæver, at private ansvarsforsikringer stort set er helt standardiserede, og at præmiefastsættelse for disse forsikringer derfor alligevel ikke vil kunne ske således, at den får en skadesforebyggende effekt. For så vidt angår erhvervsdrivende bør udgangs-

(Spalte 79)

punktet imidlertid være, at der er fuld regres. Erhvervslivets ansvarsforsikringer tegnes ofte efter en individuel vurdering af risikoen i den enkelte virksomhed. Forsikringsselskabet følger virksomhedens skadesforløb, hvilket har betydning for regu-

lering af præmierne. I visse tilfælde deltager forsikringsselskabernes sagkyndige endog i selve tilrettelæggelsen af arbejdet med henblik på at forebygge, at ansvarspådragende skader opstår. Societetets hensigt er dog ikke, at en fuld regresret nødvendigvis skal udnyttes fuldt ud. Det bør imidlertid efter societetetets opfattelse overlades til forsikringsselskaberne indbyrdes ved regeresaftaler at fastlægge, i hvilket omfang og under hvilke omstændigheder tingsforsikringen kan fratage regres over for ansvarsforsikringen, uden at erstatningsrettens skadesforebyggende effekt forringes.

Industrirådet nævner i sin udtalelse, at det gennem årtiers påvirkning er opnået, at formentlig samtlige erhvervsvirksomheder har tegnet erhvervsansvarsforsikring, og at det gennem en betydelig standardisering har været muligt i en række tilfælde at etablere denne forsikring uden særlige vanskeligheder for forsikringstageren. Særligt om den foreslåede undtagelse for defekte produkter fremhæves det, at dette forslag vil betyde, at produktansvaret og det almindelige erhvervsansvar adskilles. I betragtning af at produkt- og erhvervsansvar – ikke mindst i forsikringsmæssig henseende – behandles i sammenhæng med og i tilknytning til hinanden, må et sådant resultat efter rådets opfattelse anses for uønskværdigt.

Det nævnes i denne forbindelse, at dansk industri og dansk forsikring er enige om, at det for at undgå huller i forsikringsdækningen er vigtigt at sikre, at der tegnes en kombineret produkt- og erhvervsansvarsforsikring – eller i hvert fald, at de to forsikringer tegnes i samme selskab. Med den forskelsbehandling, som lovudkastet indebærer for produktansvar og erhvervsansvar, forventes det, at den i

Bilag 1

dag eksisterende tilskyndelse til etablering af en kombineret forsikring for de nævnte to ansvarsarter vil bortfalde. Det vil blive en uheldig konsekvens heraf, at skadevolder og skadelidte stilles i en ubehagelig situation som følge af afgrænsningsvanskeligheder vedrørende ansvaret og dækningsområdet for separate produktansvars- og erhvervsansvarspolicer.

Forbrugerrådet finder, at man bl.a. af præventionshensyn bør bevare erstatningspligten i videre omfang end foreslået af udvalget for skade, som i offentlig eller erhvervmæssig virksomhed er forvoldt på ting, der hovedsageligt anvendes til privat brug eller forbrug.

(Spalte 80)

Boligministeriet har anført, at det bl.a. af præventive årsager bør overvejes at fastholde erstatningsansvaret inden for byggeriets område i videre omfang end foreslået af udvalget.

Justitsministeriet kan tiltræde, at det navnlig af præventive grunde må anses for hensigtsmæssigt at bevare regressen i erhvervsforhold. Det må endvidere anses for ønskeligt at undgå de afgrænsningsvanskeligheder mellem produkt- og andet erhvervsansvar, som udvalgets udkast ville medføre. Som følge heraf, og da offentlig virksomhed i denne sammenhæng bør ligestille med erhvervmæssig virksomhed, foreslås det, at der skal være fuldt erstatningsansvar, hvis en skade er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed, se forslaget § 19, stk. 2, nr. 2, sammenholdt med § 19, stk. 1. Dette forslag medfører samtidig, at flere af de særlige undtagelser, som udvalget havde foreslået, er udgået af forslaget. Resultatet ville imidlertid normalt altid blive det samme, selv om disse undtagelser var be-

varet i forslaget, idet de skader, som er omfattet af undtagelserne, næsten altid vil være forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed. Dette gælder dog ikke ansvaret efter færdselsloven, luftfartsloven og søloven, og erstatning efter disse loves ansvarsregler er derfor undtaget, se forslaget § 21.

Som nævnt har udvalget foreslået en særlig regel om lempelse af arbejdstagerens ansvar. Udvalget har imidlertid ikke overvejet, om der bør gælde noget særligt i tilfælde, hvor den skade, som den ansatte har forvoldt, er dækket af tings- eller driftstabsforsikring hos skadelidte eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. Spørgsmålet blev berørt i betænkning nr. 352/1964 om arbejdsgiverens erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger m.v., side 31, men det daværende udvalg tog ikke stilling til spørgsmålet, idet det fandt, at det faldt uden for for dets kommissorium.

Da der som nævnt efter forslaget skal være fuld regres, hvis en skade er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed, finder justitsministeriet, at spørgsmålet bør løses i lovforslaget, således at der udformes en særlig regel, der begrænser arbejdstagerens ansvar. Det foreslås derfor i § 19, stk. 3, at arbejdstagerens ansvar helt bortfalder, såfremt skaden er dækket af en tingsforsikring eller driftstabsforsikring hos skadelidte, eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. Af præventionsmæssige årsager fastholdes den ansattes ansvar dog, hvis der er handlet forsætligt eller udvist grov uagtsomhed. Det kan nævnes, at det ofte i policevilkårene for arbejdsgivernes ansvarsforsik-

(Spalte 81)

ring er bestemt, at forsikringselskabet

kun har regres mod den ansatte, hvis denne har handlet forsætligt eller i selvforskyldt beruselse. Disse policevilkår begrænser således regressen over for den ansatte i videre omfang end den foreslåede regel.

Udvalget har i betænkningen foreslået, at den »selforsikrer« er stillet, som om tingsforsikring var tegnet. Efter udvalgets forslag kan foruden staten, kommuner og andre offentlige institutioner også større erhvervsvirksomheder være selforsikrere. De nævnte institutioner og virksomheder er dog kun stillet som om forsikring var tegnet, såfremt forsikringen er »sædvanlig«.

Industrirådet har anført, at det vil medføre betydelige retstekniske problemer at afgøre, dels hvilke erhvervsvirksomheder, der er omfattet af bestemmelsen, dels hvilke forsikringer der er »sædvanlige«.

Justitsministeriet er enig i, at den af udvalget foreslåede regel vil medføre betydelige afgrænsningsvanskeligheder. Lovforslaget indeholder derfor en mindre vidtgående regel om selforsikring. Således er det alene offentlige institutioner, der er omfattet af bestemmelsen, og det kræves ikke, at forsikring ville være »sædvanlig«. Udvalget havde alene foreslået, at en selforsikrer skulle være stillet, som om tingsforsikring var tegnet. Dette forslag hang sammen med, at en drifttabsforsikring er så individuelt tegnet, at der næppe ville kunne forekomme tilfælde, hvor en sådan forsikring kunne anses for at være »sædvanlig«, se betænkning II, side 52. Da det nu ikke kræves, at forsikringen skal være »sædvanlig«, foreslås det, at den selforsikrer i enhver henseende stilles, som om forsikring var tegnet.

Reglen om selforsikring findes i forslaget § 20.

Justitsministeriet kan tiltræde udvalgets forslag om ophævelse af regressretten ved personskaade og tab af forsøger for forsikringselskaber, pensionsordninger og sociale ydelser. Der henvises til forslagens § 17, § 22, stk. 2, og § 30.

Arbejdstagers ansvar

Justitsministeriet er enig med erstatningslovudvalget og det tidligere udvalg i, at ansvaret for ansattes skadegørende handlinger principielt bør bæres af arbejdsgiveren, som er den, i hvis interesse og virksomhed den skadevoldende adfærd er udvist. Hvor præventive hensyn gør det nødvendigt, bør ansvaret dog påhvile den ansatte.

Der foreslås på denne baggrund i § 23 en regel svarende til udvalgets udkast. Det bemærkes, at

(Spalte 82)

reglen i praksis vil få et noget snævrere anvendelsesområde end forudsat af udvalget. Dette skyldes, at ansvaret i tilfælde, hvor der foreligger forsikring, er foreslået særligt reguleret, jfr. ovenfor.

Efter udvalgets forslag påhviler der den ansatte et selvstændigt ansvar over for skadelidte. Dette ansvar kan lempes, men ved afgørelsen af spørgsmålet om lempelse bør man også tage hensyn til skadelidtes interesse. Det betyder, at den ansatte i tilfælde, hvor arbejdsgiveren er insolvent, kan komme til endeligt at betale erstatning til trediemand, selv om reglerne om forholdet mellem arbejdsgiveren og den ansatte fører til, at den ansatte har regres mod arbejdsgiveren. Landsorganisationen i Danmark har i sin udtalelse om betænkningen anført, at man ikke finder det rimeligt, at den ansatte skal bære risikoen for arbejdsgiverens insolvens. Efter justitsministeriets opfattelse kan der ved arbejdsgiverens

Bilag 1

insolvens både forekomme tilfælde, hvor det er rimeligt at lade den ansatte bære ansvaret, og tilfælde, hvor dette bør bæres af skadelidte, og man finder, at den foreslåede regel vil udgøre et egenet grundlag for konkrete afgørelser om denne ansvarsfordeling.

Almindelig lempelsesregel

Justitsministeriet kan tilslutte sig, at der som foreslået af udvalgte gennemføres en almindelig lempelsesregel, der kan finde anvendelse, såfremt ansvaret ud fra sociale og humanitære synspunkter er urimeligt byrdefuldt og i andre særlige tilfælde.

Industrirådet har i udtalelsen om betænkningen anført, at lempelsesreglen ikke bør finde anvendelse på kontraktsansvar. Man har bl.a. fremhævet, at de grunde, der taler for en lempelse uden for kontrakt, hvor selv en beskeden uagtsomhed kan føre til store erstatningskrav, ikke kan overføres til ansvar inden for kontrakt, og at det er væsentligt for samfundets trivsel, at ansvaret for kontraktens overholdelse og ansvaret for misligholdelse fastholdes i lovgivningen.

Justitsministeriet har forståelse for de af Industrirådet anførte synspunkter, og man finder derfor, at man i almindelighed bør være tilbageholdende med at anvende lempelsesreglen i kontraktsforhold. Efter justitsministeriets mening bør det imidlertid ikke udelukkes, at der kan forekomme tilfælde, hvor der er behov for reglen, og reglen er derfor i overensstemmelse med udvalgets forslag udformet som en helt almindelig regel, der i princippet også kan finde anvendelse i kontraktsforhold. Spørgsmålet om, i hvilke tilfælde et kontraktsansvar bør kunne lempes, drøftes nærmere i

(Spalte 83)

bemærkningerne til § 24. Reglen findes i forslagens § 24, stk. 1.

Flere erstatningsansvarlige

Efter udvalgets forslag skal den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk ansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed, foreliggende ansvarsforsikringer og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt. Er en af skadevolderne dækket af en ansvarsforsikring, vil denne forsikring efter udvalgets forslag normalt komme til at bære tabet. Justitsministeriet er i hovedsagen enig i den foreslåede regel, men finder, at det af selve lovtæksten bør fremgå, at ansvarsforsikringen skal bære tabet efter de foreslåede regler om ansvar for skader, der er dækket af forsikring, jfr. ovenfor. Reglen om flere erstatningsansvarlige findes i forslagens § 25.

Skadelidtes medvirken

Efter justitsministeriets mening er der fortsat grund til at overveje, om der ved personskade og tab af forsørger bør ses bort fra skadelidtes eller afdødes medvirken, hvis denne har karakter af simpel uagtsomhed. Man kan imidlertid tiltræde, at man foreløbig afventer arbejdet med reglerne om erstatning for færdselsskader, hvor egen skyld i praksis har stor betydning.

Lovforslagets regler om skadelidtes medvirken svarer på denne baggrund til udvalgets udkast. Der henvises til forslagens § 24, stk. 2.

4. Lovforslagets opbygning

Lovforslaget er opbygget således, at kapi-

tel 1 (§§ 1–18) indeholder regler om erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger. Disse regler bygger især på betænkning III. Kapitel 2 (§§ 19–22) indeholder regler om ansvar for skade, der er dækket af forsikring. Kapitel 3 indeholder en bestemmelse om arbejdstagers erstatningsansvar, en almindelig regel om lempelse af erstatningsansvar og om muligheden for helt eller delvis at se bort fra skadelidtes medvirken til skaden, regler om fordelingen af erstatningsbyrden mellem flere erstatningsansvarlige, en bestemmelse om godtgørelse for tort samt regler om, i hvilket omfang loven kan fraviges ved aftale. Såvel kapitel 2 som kapitel 3 bygger i det væsentlige på betænkning II. Kapitel 4 (§§ 28–31) indeholder ikrafttrædelsesbestemmelser, ophævelsesbestemmelser samt forslag til ændring af arbejdsskadeforsikringsloven.

(Spalte 84)

5. Indhentede udtalelser

Betænkning III har været sendt til udtalelse hos følgende myndigheder og organisationer:

Præsidenten for østre landsret, præsidenten for vestre landsret, præsidenten for Københavns byret, præsidenten for Århus by- og herredsret, præsidenten for Odense by- og herredsret, præsidenten for Ålborg by- og herredsret, præsidenten for sø- og handelsretten, Den danske Dommerforening, Foreningen af dommerfuldmægtige i Danmark, Advokatrådet, Assurandør-Societetet, socialministeriet, industriministeriet, arbejdsministeriet, budgetdepartementet, lønnings- og pensionsdepartementet, indenrigsministeriet, Forende Danske Motorejere, Forbrugerrådet, Ligestillingsrådet, Industrirådet og Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Betænkning II har været sendt til udtalelse hos følgende myndigheder og organisationer:

Præsidenten for østre landsret, præsidenten for vestre landsret, præsidenten for Københavns byret, præsidenten for Århus by- og herredsret, præsidenten for Odense by- og herredsret, præsidenten for Ålborg by- og herredsret, præsidenten for sø- og handelsretten, Den danske Dommerforening, Foreningen af dommerfuldmægtige i Danmark, Advokatrådet, Assurandør-Societetet, socialministeriet, industriministeriet, arbejdsministeriet, boligministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, indenrigsministeriet, ministeriet for offentlige arbejder, Forende Danske Motorejere, Forbrugerrådet, Håndværksrådet, Industrirådet, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Dansk Arbejdsgiverforening, Landsorganisationen i Danmark (LO), Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (SALA) og Entreprenørforeningen.

6. Økonomiske og administrative konsekvenser

En forhøjelse af erstatningsniveauet ved personskade og tab af forsørger vil medføre merudgifter for det offentlige i tilfælde, hvor staten eller en kommune er ansvarlig for en sådan skade. Det samme gælder i tilfælde, hvor skadelidte opnår erstatning fra staten efter lov om erstatning til ofre for forbrydelser. Det kan i øvrigt oplyses, at justitsministeriet har nedsat en arbejdsgruppe, der skal overveje en revision af denne lov.

Efter forslaget har offentlige og andre arbejdsgivere ikke regres mod en skadevolder i tilfælde, hvor arbejdsgiveren som følge af skaden har måttet udbetale pension til den skadelidte eller den efterle-

Bilag 1

vende. Efter den hidtidige praksis har der været regres for den aktuariemæssigt beregnede for-

(Spalte 85)

øgelse af pensionsbyrden, som skaden har medført, dog således at kravet kun kan fyldestgøres inden for den del af skadelidtes eget krav, som antages at være fyldestgjort ved pensionen. Forlaget vil således medføre forøgede udgifter svarende til den forøgelse af pensionsbyrden, som der ikke kan gøres regres for.

Gennemførelsen af forslaget vil medføre en besparelse på det sociale område, idet de højere erstatninger til de skadelidte betyder, at disses behov for sociale ydelser nedsættes eller bortfalder. Baggrunden herfor er, at erstatningen (i form af sin størrelse eller afkast) medregnes til socialindkomsten, hvilket ofte vil bevirke, at en række sociale ydelser, herunder den almindelige invalidepension, nedsættes eller bortfalder. Det er forbundet med betydelig usikkerhed at angive størrelsen af besparelsen. Den må imidlertid i hvert fald over en årrække antages væsentligt at overstige de ovennævnte merudgifter og mindre indtægter. Efter et forsigtigt skøn vil den årlige besparelse på pensionsydelser udgøre ca. 18–20 mill. kr. akkumulerende til ca. 60–100 mill. kr. efter 10 år.

Efter forslaget kan parterne i en erstatningssag forelægge spørgsmålet om méngraden og erhvervsevnetabsprocenten for sikringsstyrelsen, der allerede i dag efter arbejdsskedeforsikringsloven kan afgive udtalelser herom. Antallet af forespørgsler er for tiden ca. 1.000 om året. Sikringsstyrelsen har oplyst, at en forøget medvirken af sikringsstyrelsen i erstatningsvurderinger vil kræve yderligere personale. Omfanget af den forøgede medvirken kan ikke opgøres nøjagtigt på for-

hånd, men styrelsen har oplyst, at der formentlig kan forventes en forøgelse på ca. 50 pct. af arbejdet i forbindelse med forespørgsler, idet styrelsen i forøget omfang skal tage stilling til erhvervsevnetabet. Dette vil kræve yderligere 1–2 akademiker- og 3 HK-stillinger i sikringsstyrelsen, svarende til en årlig udgift på ca. 0,8 mill. kr. Oprettelsen af de nye stillinger vil blive modsvaret af en reduktion på i alt 10.000 arbejdstimer årligt inden for justitsministeriets område. Efter arbejdsskedeforsikringsloven skal der for udtalelser fra sikringsstyrelsen betales et gebyr, hvis størrelse fastsættes af socialministeren. Gebyret er for tiden 2.000 kr. Gebyret fremover – i de sager hvor styrelsens arbejde forøges – blive fastsat således, at merindtægterne herved dækker merudgifterne som følge af det forøgede arbejde.

Erstatningslovudvalget har i betænkning III på baggrund af beregninger foretaget af Assurandør-Societetet og sikringsstyrelsen anslået, at flertallets forslag vil medføre en stigning i præmien for motoransvarforsikringer på højst 13 pct. og for andre

(Spalte 86)

ansvarforsikringer, herunder erhvervsansvarforsikringer, på under 5 pct. Mindretallets forslag anslås at medføre en stigning i motoransvarspræmien på 5 pct. og for andre ansvarforsikringer en stigning på under 5 pct.

Assurandør-Societetet har over for justitsministeriet oplyst, at det nu foreliggende lovforslag formentlig vil medføre en stigning i motoransvarspræmien på ca. 5 pct. Dette svare til en stigning i gennemsnitspræmien på ca. 25 kr. om året (ekskl. statsafgift) for personbiler, der ikke benyttes erhvervmæssigt. For andre ansvarforsikringer, herunder erhvervs- og

produktansvarsforsikringer, kan det nævnes, at societetet skønner, at præmiestigningen knap vil være målelig, idet den antagelig vil udgøre under 1 pct.

Justitsministeriet vil i forbindelse med lovens ikrafttræden informere om de nye regler bl.a. i dagspressen. Udgifterne her til anslås til 0,5 mill. kr.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til kapitel 1

Kapitlet indeholder reglerne om erstatning og godtgørelse for tab ved personskade og tab af forsørger.

Til § 1

Bestemmelsen fastslår, *hvilke tabsposter* der kan kræves erstattet ved personskade. Der skal i hvert enkelt tilfælde foretages en opsplitning af de enkelte poster i erstatningsopgørelsen.

De erstatningsposter, der er tale om, er i *stk. 1*

- 1) tabt arbejdsfortjeneste,
- 2) helbredelsesudgifter,
- 3) andet tab og
- 4) godtgørelse for svie og smerte, og i *stk. 2*
- 5) godtgørelse for varigt mén samt
- 6) tab eller forringelse af erhvervsevne.

De nærmere regler om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste findes i § 2, reglerne om godtgørelse for svie og smerte i § 3, reglerne om godtgørelse for varigt mén i § 4 og reglerne om erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne i §§ 5-9.

Erstatningsposten »*helbredelsesudgifter*« dækker i første række udgifter til ri-

melige og nødvendige foranstaltninger, der har til formål at søge skadelidte helbredt, eller som står i forbindelse med skadelidtes helbredelse. Herved tænkes især på udgifter til sygehusophold, rekreationsomkostninger, udgifter til transport til og fra sygehuse, køre-

(Spalte 87)

stol, særligt syet fodtøj, læge- og tandlægeudgifter samt udgifter til revalidering. Fastsættes erhvervsevnetabserstatningen uden hensyn til muligheden for revalidering, kan skadelidte dog ikke kræve revalideringsudgifter erstattet.

Udtrykket »*andet tab*« omfatter udgifter, som skadelidte har i tiden umiddelbart efter skaden, men hvis størrelse og sammenhæng med skaden måske vanskeligt kan dokumenteres. Efter bestemmelsen i § 15, stk. 1, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven, som nu foreslås ophævet, jfr. bemærkningerne til §§ 26 og 29 nedenfor, er der f.eks. tidligere ydet erstatning for forstyrrelse i stilling og forhold til personer under uddannelse, som har fået uddannelsen forlænget. Der er ikke tilsigtet nogen ændring i denne praksis, og erstatning herfor vil nu kunne ydes som erstatning for »*andet tab*«. Udtrykket er endvidere anvendt for at udelukke en for restriktiv praksis med hensyn til erstatning for helbredelsesudgifter.

I opgørelsen af skadelidtes tab skal fradrages sociale ydelser og andre ydelser, der tilkommer skadelidte som følge af skaden, og som går til afholdelse af ovennævnte udgifter, f.eks. udbetaling fra en privat sygeforsikring.

Efter *stk. 3* ligestilles værdien af arbejde i hjemmet med erhvervsindkomst. Bestemmelsen har betydning i forhold til reglen i § 2 om tabt arbejdsfortjeneste og i forhold til reglen om erhvervsevnetabser-

Bilag 1

statning i § 7, stk. 2. Der henvises endvidere til reglerne i § 8 om erstatning for erhvervsevnetab for skadelidte, der i det væsentlige udnytter erhvervsevnen på en møde, der ikke medfører erhvervsindtægt.

Bestemmelsen svarer til udvalgets forslag i betænkning III. Forslaget er omtalt i betænkningen side 94–97.

Til § 2

Bestemmelsen fastslår i *stk. 1*, at erstatning for tabt arbejdsfortjeneste skal fastsættes for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær. Med hensyn til hvad der erstattes, er der ikke tilsigtet nogen ændring i gældende retspraksis, bortset fra at det nu bestemmes, at arbejde i hjemmet ligestilles med erhvervsindkomst, jfr. § 1, stk. 3. Udgifter til ekstra hushjælp, hvor en hjemmearbejdende ægtefælle eller samlever er kommet til skade, skal således erstattes efter reglerne om tabt arbejdsfortjeneste. Det er dog kun positivt afholdte udgifter, der kan kræves erstattet.

(Spalte 88)

Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste skal således kun ydes, indtil skadelidte kan genoptage sit arbejde, eller skadelidtes tilstand er blevet stationær. Med udtrykket »begynde at arbejde igen« sigtes til, at skadelidte skal kunne begynde at arbejde i væsentligt samme omfang som tidligere.

Skadelidtes tilstand anses normalt for stationær, når det efter en lægelig bedømmelse må antages, at skadelidte ikke vil blive yderligere helbredt.

Hvis der er tale om komplicerede skader, hvor en hospitalsbehandling ophører og afløses af ambulant behandling, må behandlingen ophøre normalt anvendes til

fastsættelse af stationærtidspunktet, medmindre der foreligger en lægelig udtalelse om, at der må forventes en yderligere bedring af tilstanden inden for kortere tid uden videre behandling.

Hvis skadelidte kan genoptage sit arbejde i væsentligt samme omfang som tidligere, skal erstatning dog kun ydes indtil dette tidspunkt, uanset om tilstanden endnu ikke er stationær.

Efter *stk. 2* skal der i erstatningen fradrages løn under sygdom, dagpenge fra arbejdsgiver, det sociale udvalg eller forsikringsydelse, der har karakter af en virkelig skadeserstatning, samt lignende ydelser til den skadelidte. Summaforsikringer skal således ikke fradrages. For så vidt angår forsikringsydelse svarer reglen til den gældende bestemmelse i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2.

Stk. 2 skal sammenholdes med § 17, stk. 2. Efter denne bestemmelse kan en arbejdsgiver, der har udbetalt dagpenge eller sygeløn til skadelidte eller har udbetalt dertil knyttede ydelser, gøre regres herfor mod skadevolderen.

Den foreslåede bestemmelse svarer – bortset fra reglen om, at summaforsikringer ikke fradrages – til erstatningslovsudvalgets forslag i betænkning III og er nærmere omtalt i betænkningen side 51, side 97–100 samt side 247. Ændringen vedrørende summaforsikringer skal ses i sammenhæng med den forenkling, der generelt er gennemført i forslaget med hensyn til, at forsikringsydelse ikke skal fratækkes i erstatningen.

Til § 3

Efter den foreslåede regel udgør godtgørelse for svie og smerte 100 kr. for hver dag, den skadelidte er sengeliggende, og

50 kr. for hver dag, den skadelidte er syg uden at være sengeliggende. Overstiger godtgørelsen 15.000 kr., kan de nævnte beløb på 100 kr. og 50 kr. fraviges.

(Spalte 89)

Svie og smerte er en godtgørelse, som i første omgang omfatte den fysiske lidelse, der er en følge af skaden.

Bestemmelsen stadfæster den praksis, der også følges efter de gældende regler, hvorefter godtgørelsen for fysisk lidelse fastsættes med bestemt beløb pr. dag. Efter denne praksis anlægges der ved erstatninger over en vis størrelse (i øjeblikket 15.000 kr.) en mere skønmæssig vurdering. Denne praksis kan fastholdes efter bestemmelsen i § 3, 3. pkt.

Efter bestemmelsen i 2. pkt. kan der i særlige tilfælde ydes godtgørelse for svie og smerte, selv om skadelidte ikke er syg. Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor skaden midlertidigt medfører fysiske gener eller indskrænkninger i de normale legemsfunktioner, uden at skadelidte kan siges at være syg.

Forslaget svaret for så vidt angår godtgørelse for svie og smerte, når skadelidte er syg, til udvalgets udkast i betænkning III og er omtalt i betænkningen side 51 og side 100.

Til § 4

Efter forslaget skal godtgørelse for varigt mén fastsættes til et kapitalbeløb, der beregnes under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Méngraden fastsættes efter forholdene på det tidspunkt, hvor skadelidtes tilstand blev stationær, og udgør ved en méngrad på 100 pct. 200.000 kr. Ved lavere méngrader nedsættes godtgørelsen forholdsmæssigt.

Ved en méngrad på f.eks. 50 pct. udgør godtgørelsen således 100.000 kr.

I særlige tilfælde kan godtgørelsen fastsættes til et højere beløb, dog højst 240.000 kr. Der tænkes her på tilfælde, hvor anvendelse af det sædvanlige maksimum ikke vil give en rimelig kompensations, navnlig når skadelidte har lidt flere skader f.eks. fuldstændigt tab af synet kombineret med ekstremitetsslammelser eller amputationer.

Ved en méngrad på under 50 pct. ydes ingen godtgørelse.

Kriteriet for, hvornår der ydes mén-godtgørelse, er identisk med det, der anvendes i arbejdsskadeforsikringsloven, se lovens § 28, stk. 2. Erstatningen fastsættes efter arbejdsskadeforsikringsloven på grundlag af en administrativt fastsat tabel over de mest almindelige skadesfølger (mén-tabel). Tabellens satser omfatter vansir, der er en direkte følge af en skade opført i tabellen. Vansir iøvrigt – det vil navnlig sige ardannelser, indskrumplinger og lignende – vurderes ifølge tabellen konkret. Det

(Spalte 90)

forudsættes, at méntabellen i almindelighed skal lægges til grund ved fastsættelsen af mén-godtgørelse efter dette lovforslag. Det skal i den forbindelse nævnes, at såvel skadelidte som skadevolder kan begære spørgsmålet om méngradens størrelse forelagt for sikringsstyrelsen, se forslagets § 10.

Ved arbejdsskader nedsættes skadelidtes krav på mén-godtgørelse efter § 55 i arbejdsskadeforsikringsloven med ménerstatning, som udbetales fra arbejdsskadeforsikringen. Udbetales ménerstatningen som en løbende ydelse, skal den omregnes til et kapitalbeløb efter arbejdsskadeforsikringslovens kapitaliseringsregler. Der

Bilag 1

skal i méngodtgørelsen i øvrigt ikke foretages fradrag for andre ydelser som f.eks. sociale ydelser, pensioner og forsikringer.

Efter bestemmelsen i *stk. 2* skal den i henhold til *stk. 1* beregnede godtgørelse for varigt mén nedsættes med 5 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 59 år ved skadens indtræden. Efter det 69. år nedsættes godtgørelsen ikke yderligere.

Den foreslåede bestemmelse i § 4 svarer, bortset fra bestemmelsen om, at der ikke ydes godtgørelse ved en méngrad på under 5 pct., til erstatningslovudvalgets udkast, som er nærmere omtalt i betænkning III, side 51 og side 100–103. Betænkningen indeholder side 272–1277 eksempler på fastsættelse af méngodtgørelsen (eksempel 1–9). Den mén-tabel, der anvendes til fastsættelse af ménerstatning efter arbejdsskadeforsikringsloven, er optrykt i betænkningen side 314–325. Side 326 er optrykt kurver, der viser ménerstatningen og méngodtgørelsen efter henholdsvis arbejdsskadeforsikringsloven og dette lovforslag.

Til § 5

Bestemmelsen fastslår i *stk. 1*, at skadelidte har ret til erstatning for tab af erhvervsevne, hvis en personskade, efter at skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, har medført varig nedsættelse af skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde. Der er tale om et *økonomisk* kriterium. Den medicinske følge af skaden har ikke selvstændig indflydelse på spørgsmålet om, hvorvidt der tilkommer skadelidte erstatning for erhvervsevnetab, men tillægges alene betydning ved fastsættelsen af méngodtgørelsen, jfr. dog § 8. Det afgørende er således, om skadelidte som følge af skaden lider et varigt indtægtstab.

Efter reglen i *stk. 2* skal der ved bedømmelsen af erhvervsevnetabet tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved sådant arbejde, som med rimelighed kan forlanges af skadelidte efter dennes evner, uddannelse, alder (**Spalte 91**)

og muligheder for erhvervsmæssig omskoling og optræning.

Bestemmelsen angiver således en række forhold, der skal tages i betragtning, når erhvervsevnetabet skal fastlægges. Der skal således foretages en vurdering af skadelidtes erhvervsmæssige muligheder, såfremt skaden ikke var sket, sammenholdt med en vurdering af hans erhvervsmuligheder den skete skade taget i betragtning. Der må i det enkelte tilfælde tilvejebringes oplysninger om skadelidtes erhvervs- og indtægtsforhold forud for skadens indtræden og den pågældendes fremtidige erhvervs- og indtægtsmuligheder under den forudsætning, at skaden ikke var indtruffet. Dette må sammenholdes med skadelidtes muligheder for at opnå erhvervsindtægter efter skaden. Ved vurderingen skal tages hensyn til skadelidtes muligheder for på længere sigt at opnå erhvervsindtægter. En helt nøjagtig udmåling af erhvervsevnetabet ville kunne befrygtes først at kunne foretages på et tidspunkt langt ude i fremtiden. Det foreslås derfor i *stk. 1*, at kravet på erhvervsevnetaberstatning opstår, når skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær. Det betyder, at skadelidte og skadevolderen på dette tidspunkt kan kræve en afgørelse af erhvervsevnetabsprocenten. Afgørelsen må i første række træffes på grundlag af de oplysninger, der foreligger på stationærtidspunktet. Det er dog også muligt at tage hensyn til oplysninger, der fremkommer inden sagens endelige afgørelse, men afgørelsen

kan ikke udsættes for at afvente en revalidering eller for på anden måde at opnå erfaringer med skadelidtes fremtidige erhvervsforløb.

Det skal i den forbindelse fremhæves, at såvel skadelidte som skadevolder kan begære spørgsmålet om fastsættelsen af erhvervsevnetabsprocenten forelagt sikringsstyrelsen, jfr. forslaget § 10 og bemærkningerne til denne bestemmelse. Der skal gøres opmærksom på, at de foreslåede regler i stk. 1-2, bortset fra reglen om, at vurderingen af erhvervsevnetabet kan kræves foretaget på stationærtidspunktet, svarer til arbejdsskadeforsikringslovens regler om erhvervsskadeforsikringslovens regler om erhvervsevnetab, jfr. lovens § 27.

Efter *stk. 3, 1. pkt.*, beregnes skadelidtes erhvervsevnetab i procent (erhvervsevnetabsprocenten).

1 henhold til *stk. 3, 2. pkt.*, ydes ikke erstatning, såfremt erhvervsetabet er mindre end 15 pct. Efter arbejdsskadeforsikringslovens § 27, stk. 1, 2. pkt., ydes der heller ikke erstatning for erhvervsevnetab, hvis dette er mindre end 15 pct. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen, at den fastsatte nedre grænse alene har til formål at fritage sikringsstyrelsen for at realitetsbehandle en række

(Spalte 92)

tilfælde med udokumenterbare og normalt bagatelagtige tab. Tilsvarende synspunkter gør sig gældende med hensyn til den her foreslåede bestemmelse.

Da de foreslåede regler i stk. 1-3 i det væsentlige svarer til skadesskadeforsikringslovens regler om erstatning for erhvervsevnetab, må der forventes en høj grad af overensstemmelse mellem, hvorledes erhvervsevnetabsprocenten fastsættes efter denne lov og efter arbejdsskade-

forsikringsloven. Det skal dog fremhæves at det som følge af, at skadelidte og skadevolder på stationærtidspunktet kan forlange en afgørelse vedrørende erhvervsevnetabsprocenten, vil kunne forekomme, at der fastsættes forskellige erhvervsevnetabsprocenter efter denne lov og efter arbejdsskadeforsikringsloven, bl.a. fordi der efter denne lov ikke er adgang til revision.

Forarbejderne til arbejdsskadeforsikringslovens regler om erhvervsevnetab og sikringsstyrelsens praksis er omtalt i betænkning III, side 160-204.

Forslagets § 5 svarer også i det store og hele til § 5, stk. 1, og stk. 2, nr. 1, i erstatningslovudvalgets flertals forslag. Den tekniske udformning af § 5 adskiller sig dog en del fra udvalgsflertallets forslag. Derimod er reglerne i § 5, stk. 2, nr. 2-5, og stk. 3, om forskellige fradrag for sociale ydelser og forsikringer m.v. som nævnt i de almindelige bemærkninger af forenklingsgrunde ikke medtaget i lovforslaget.

For en særlig gruppe skadelidte – børn, unge under uddannelse og hjemmearbejdende ægtefæller og samlevere – ville det ofte være forbundet med betydelige vanskeligheder at skønne over skadelidtes indtægtsmuligheder, såfremt skaden ikke var sket. På denne baggrund foreslås det i § 8, at erstatningen til denne gruppe skadelidte skal fastsættes på grundlag af ménprocenten. Der skal således ikke fastsættes en erhvervsevnetabsprocent for disse skadelidte.

Til § 6

Efter bestemmelsen fastsættes erstatningen til et kapitalbeløb, der udgør skadelidtes årsløn, jfr. § 7, ganget med 5 og herefter ganget med erhvervsevnetabsprocenten, jfr. § 5, stk. 3.

Bilag 1

Fremgangsmåden er den, at skadelidtes årsløn, der normalt er skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det år, der går forud for skaden, ganges med en kapitalfaktor på 5, og herefter ganges det fremkomne beløb med erhvervsevnetabsprocenten. Hvis skadelidtes årsløn f.eks. er 160.000 kr., og erhvervsevnetabsprocenten er 100 pct., udgør erstatningen 800.000 kr.

(Spalte 93)

Der skal i erstatningen ikke foretages fradrag for ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden som f.eks. forsikringer og sociale ydelser. Dette gælder dog ikke for erstatninger i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven, idet det i lovens § 55 er bestemt, at skadelidtes krav på erstatning fra den erstatningsansvarlige nedsættes i samme omfang, som forsikringsselskabet har betalt eller er pligtigt at betale erstatning efter loven.

Erstatningslovudvalget havde i betænkning III foreslået, at kapitalfaktoren skulle fastsættes administrativt af justitsministeren på grundlag af bl.a. markedsrenten, se betænkningen side 117 og side 256–258. Som nævnt i de almindelige bemærkninger pkt. 3.1. finder justitsministeriet, at der bør udformes et mere enkelt system med en fast kapitalfaktor. Herved undgås, at der forekommer store ændringer i erstatningernes størrelse inden for kortere perioder som følge af udsving i renten. Med hensyn til begrundelsen for valget af kapitalfaktor 5 henvises til de almindelige bemærkninger.

Til § 7

Bestemmelsen indeholder regler om fastsættelse af den årsløn, der i henhold til § 6 danner grundlag for beregningen af erhvervsevnetabs(er)statningen.

Efter *stk. 1* regnes som årsløn skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det år, der går forud for datoen for skadens indtræden. Årslønnen er således den indtægt, skadelidte har tjent i det seneste år. Perioden regnes fra skadesdatoen. Årslønnen fastsættes som en bruttoindtægt, d.v.s. uden fradrag af skat og med tillæg af ydelser, der normalt fratrækkes inden beregning af skat, f.eks. pensionsbidrag fra såvel lønmodtagere som arbejdsgivere. Hvis der er tale om en tjenestemand, må der udøves et skøn over værdien af tjenestemandspensionens lønandel, og denne andel må tillægges årsindtægten. Værdien vil i øjeblikket kunne fastsættes til værdien efter socialindkomstloven, som er 12 pct. Andre tillæg til lønnen, som f.eks. fri bil, må også værdiansættes og indgå i årslønnen.

Reglen i *stk. 1* finder først og fremmest anvendelse på lønmodtagere. For skadelidte, der har haft særlige indtægts- eller ansættelsesforhold, eller hvor andre særlige forhold har gjort sig gældende, fastsættes årslønnen efter et skøn, jfr. *stk. 2*. *Stk. 2* vil finde anvendelse for selvstændige erhvervsdrivende med svingende indtægter, idet årslønnen for denne gruppe ikke uden videre fastsættes på grundlag af indtægten i det foregående år regnet fra skadesdatoen. Indtægten er normalt ikke – som

(Spalte 94)

for de fleste lønmodtagere – knyttet til bestemte perioder, typisk en uge eller en måned, men opgøres dog normalt årligt. For selvstændige og andre med svingende indtægter bør årslønnen snarere fastsættes til gennemsnitsindtægten ved eget arbejde i de sidste år inden skadens indtræden. For selvstændige kan det i øvrigt nævnes, at man med hensyn til sådanne skadelidte i

mange tilfælde ikke blot kan foretage et skøn over selve indtægten. Hvis der således er tale om en større virksomhed med flere ansatte, vil virksomheden ofte med antagelse af passende bistand uden ændringer i indtjeningen kunne drives videre uden skadelidte. Man kan her ikke blot anvende skadelidtes årsindtægt, men må snarere se på, hvad udgifterne vil være til antagelse af den bistand, der bliver nødvendig, fordi man må undvære skadelidte.

Har skadelidte været deltidsbeskæftiget, bør årslønnen fastsættes efter et skøn. Hvis skadelidte f.eks. har arbejdet på halv tid og iøvrigt været hjemmearbejdende, skal årslønnen fastsættes til, hvad lønnen ville have været, hvis skadelidte havde arbejdet på fuld tid, jfr. § 1, stk 3. I andre tilfælde må der ved udøvelsen af skønnet bl.a. lægges vægt på udsigten til, at skadelidte ville have påtaget sig arbejde på fuld tid.

Erstatningen må endvidere fastsættes efter et skøn, når skadelidte har været arbejdsløs. Hvis skadelidte på skadetidspunktet modtog arbejdsløshedsunderstøttelse, bør udgangspunktet altid være, at det må antages, at vedkommende ville have opnået arbejde på et senere tidspunkt, og årslønnen bør derfor fastsættes til normalårslønnen inden for det fag, som skadelidte arbejder i, i det år der er gået forud for skaden. I andre tilfælde kan skønnet om, hvorvidt skadelidte senere ville have fået arbejde, imidlertid være vanskeligt. Deri må indgå faktorer som skadelidtes alder, eventuelle omskolingsmuligheder (ikke efter skaden, men før denne er indtrådt med henblik på at opnå ansættelse i et andet erhverv) og eksisterende jobtilbudsordninger.

Hvis skadelidte før skaden ikke eller kun delvis har udnyttet sin erhvervsevne,

bør årslønnen ligeledes fastsættes efter et skøn. Der tænkes her bl.a. på personer, der har taget et sabbatår eller orlov uden løn eller til nedsat løn for at dygtiggøre sig. I visse tilfælde bør årslønnen fastsættes til den normale indtægt for personer i arbejde i tilsvarende stillinger. Hvis skadelidte er under uddannelse, og der som f.eks. til lærlinge og EFG-elever ydes løn i forbindelse hermed, må årslønnen normalt fastsættes til, hvad skadelidte ville have haft i indtægt, hvis uddannelsen lige var afsluttet.

(Spalte 95)

Forslaget i § 6 om, at der ved erstatningsberegningen skal tages udgangspunkt i den seneste årsløn, indebærer en forenkling i forhold til erstatningslovudvalgets flertals forslag, hvorefter der skulle tages udgangspunkt i skadelidtes forventede fremtidige gennemsnitlige årslønstab.

For børn, unge under uddannelse og hjemmearbejdende foreslås der i § 8 særlige regler om erstatningsberegningen, idet der for skadelidte fra disse grupper ikke kan fastsættes et årslønstab.

Efter *stk. 3* kan den årsløn, der danner grundlag for beregningen af erstatningen, højst udgøre 400.000 kr. Dette gælder, uanset om årslønnen fastsættes efter reglen i § 7, stk. 1, eller efter et skøn efter reglerne i *stk. 2*.

Erstatningslovudvalgets flertal havde foreslået, at den højeste årsløn skulle udgøre 500.000 kr., jfr. betænkning III, side 60-61. Udvalget mente, at skadelidte med et intægtstab, der overstiger 500.000 kr., slev må bære risikoen for det overskydende beløb. Som nævnt i punkt 3.1. i de almindelige bemærkninger har justitsministeriet fundet det rimeligt med en vis nedsættelse af den højeste årsløn, der kan danne grundlag for erstatning, fordi fra-

Bilag 1

dragsreglerne for forsikringer og pensioner etc. er udgået af forslaget

Til § 8

Bestemmelsen indeholder regler om erstatningsfastsættelsen for skadelidte, der udnytter erhvervsevnen på en måde, der i mange tilfælde ikke medfører erhvervsindtægt og dermed ikke nogen årsløn, der kan danne grundlag for fastsættelse af erstatning efter §§ 6–7. Således bestemmes det i *stk. 1*, at erstatningen for en skadelidt, der i det væsentlige udnytter sin erhvervsevne på en måde, som ikke medfører eller kun i begrænset omfang medfører erhvervsindtægt, og for børn skal fastsættes på grundlag af den i § 4 nævnte méngrad. Erstatningen fastsættes som en procentdel af méngodtgørelsen. Omfattet af bestemmelsen er – foruden børn – hjemmearbejdende ægtefæller eller samlevere (jfr. herved § 1, *stk. 3*) og unge under uddannelse. Hjemmearbejdende ægtefæller og samlevere, der udover arbejde i hjemmet har en indtægtsgivende deltidsbeskæftigelse, kan være omfattet af § 7, *stk. 2*, jfr. bemærkningerne til denne bestemmelse. Det er dog ikke enhver deltidsbeskæftigelse, der medfører, at den nævnte bestemmelse skal finde anvendelse. Som et almindeligt synspunkt vedrørende afgrænsningen mellem § 7, *stk. 2*, og § 8 kan nævnes, at en hjemmearbejdende, der er deltidsbeskæftiget på mindst halv tid

(Spalte 96)

med indtægtsgivende erhvervsarbejde, er omfattet af § 7, *stk. 2*, medens mindre deltidsbeskæftigelse medfører, at erstatningen skal fastsættes efter § 8. Unge under uddannelse er omfattet af denne bestemmelse, uanset om der ved siden af uddannelsen udføres erhvervsarbejde og

uanset indtægterne herved, så længe uddannelsen på rimelig vis søges gennemført. Hvis der gennemføres en uddannelse, hvor der gives løn i uddannelsestiden, skal erstatningen fastsættes efter § 7, *stk. 2*. Arbejdsløse er ikke omfattet af bestemmelsen, idet en arbejdsløs, så længe ledigheden varer, ikke har mulighed for at udnytte erhvervsevnen, jfr. udtrykket »udnytter erhvervsevnen på en måde ...« Arbejdsløse er derimod som nævnt omfattet af § 7, *stk. 2*.

Børn er udtrykkeligt nævnt i bestemmelsen. Dette skyldes, at det kan være tvivlsomt, om børn kan siges at »udnytte« erhvervsevnen. Børn er omfattet af bestemmelsen, uanset om der har erhvervsindtægter.

Erstatningen fastsættes som en procentdel af méngodtgørelsen, jfr. *stk. 2–4*. Erstatningen stiger progressivt i forhold til méngradens størrelse, og ved en méngrad på 100 pct. udgør erhvervsevnetaberstatningen 800.000 kr.

Eratatningslovudvalgets flertal har ikke foreslået en til § 8 svarende regel.

Til § 9

Bestemmelsen indeholder regler om nedsættelse af erstatningen som følge af skadelidtes alder. Hvis skadelidte ved skadens indtræden var fyldt 56 år, nedsættes erstatningen efter *stk. 1* med 8½ pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 55 år ved skadens indtræden. Efter *stk. 2* kan denne regel fraviges, hvis det må antages, at skadelidte ville have været erhvervsaktiv også efter det fyldte 67. år.

De foreslåede regler er udtryk for det almindelige princip om, at der kun skal ydes erstatning for erhvervsevnetab i den periode, hvor skadelidte ville have været

erhvervsaktiv. Som hovedregel må den erhvervsaktive periode antages at ophøre ved det 67. år, d.v.s. når man er berettiget til folkepension. Folkepensionsalderen behøver dog ikke i alle tilfælde at være den rigtige. Hvis en selvstændig erhvervsdrivende på 66 år, der ikke har planer om at gå på pension, bliver skadet, må han kunne kræve erstatning for en længere periode end ét år. Noget tilsvarende må f.eks. gælde for tjenestemænd, der først er forpligtet til at fratæde ved det 70. år. Afgørende må være, om det må anses for sandsynligt, at vedkommende ville have arbejdet længere end til det 67. år. Synspunktet fører til, at

(Spalte 97)

også personer over 67 år efter omstændighederne vil kunne opnå erstatning.

Er der tale om yngre eller midaldrende mennesker, må 67 år dog altid være den forventede fratædelsesalder, og der vil derfor for disse personer kun sjældent være grundlag for at anvende stk. 2.

Erstatningslovudvalget havde ikke foreslået en tilsvarende nedsættelsesregel. Dette skyldtes imidlertid, at det årlige indtægtstab efter udvalgets forslag skulle kapitaliseres efter regler fastsat af justitsministeren. Ved kapitaliseringen skulle foruden renten indgå den periode, hvor skadelidte måtte antages at ville have været erhvervsaktiv. Høj alder ville derfor i sig selv medføre en lavere kapitalfaktor. Da der i forslaget nu foreslås anvendt en fast kapitalfaktor, jfr. § 6, er det påkrævet at have en særlig nedsættelsesregel.

Til § 10

Efter bestemmelsen kan såvel skadelidte som skadevolderen begære spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og er-

hversevnetabsprocenten forelagt for sikringsstyrelsen. Der er således ikke adgang for en part til at modsætte sig, at sagen forelægges sikringsstyrelsen.

Sikringsstyrelsens afgørelser er af vejledende karakter og er derfor i princippet ikke bindende for parterne. Afgørelser om méngraden og erhversevnetabsprocenten henhører i tilfælde af uenighed mellem parterne under domstolene.

Til § 11

Efter forslaget kan en afsluttet sag om godtgørelse for varigt mén eller erstatning for erhversevnetab på skadelidtes begæring genoptages, hvis der indtræder uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand, således at skadelidtes méngrad eller erhversevnetabsprocent må antages at være væsentlig højere end først antaget. Ved genoptagelse af sagen kan spørgsmålet om méngraden og erhversevnetabsprocenten igen begæres forelagt for sikringsstyrelsen efter bestemmelsen i § 10. Det kræves efter bestemmelsen, at erstatningssagen skal være afsluttet, d.v.s. afgjort ved endelig dom eller ved aftale mellem parterne. Der gives kun adgang til genoptagelse på skadelidtes begæring, og det kræves, at méngraden eller erhversevnetabsprocenten må antages at være væsentlig højere end først antaget. Det er ikke hensigten med forslaget at udelukke den adgang til genoptagelse efter anmodning fra skadevolderen eller skadelidte i særlige tilfælde, som antages at bestå efter almindelige

(Spalte 98)

processuelle regler. Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor der er givet urigtige oplysninger af væsentlig betydning for sagen. Det er imidlertid ikke muligt at gen-

Bilag 1

optage sagen på begæring af skadevolderen, fordi det senere viser sig, at skadelidtes helbredstilstand er blevet bedre.

Genoptagelse efter forslaget er som nævnt betinget af uforudsete ændringer i skadelidtes helbredstilstand. Hvis erhvervsevnetabsprocenten herefter må antages at være højere end først antaget, men hvor dette ikke skyldes ændringer i helbredstilstanden, kan sagen efter bestemmelsen ikke genoptages.

Erstatningslovudvalget havde ikke foreslået særlige genoptagelsesregler. Udvalget fandt, at den nuværende praksis er tilfredsstillende. Efter gældende praksis kan erstatningsspørgsmålet genoptages efter skadelidtes begæring, hvis der foreligger væsentligt ændrede og upåregnelige forhold, se betænkning III, side 212–214.

Justitsministeriet er i det væsentlige enig med udvalget. Da bedømmelsen af erhvervsevnetabsprocenten er forbundet med et betydeligt skønselement, vil der imidlertid ikke sjældent senere rejses spørgsmål om, hvorvidt der er grundlag for en forhøjelse af denne procent. For at undgå et betydeligt antal sager om genoptagelse har man derfor fundet det ønskeligt, at det alene er ændringer i skadelidtes helbredstilstand, der kan begrunde genoptagelse. I det omfang der foreligger en sådan ændring, er der med bestemmelsen imidlertid ikke tilsigtet nogen ændring af den hidtidige praksis vedrørende genoptagelse.

Til § 12

Bestemmelsen fastslår i *1. pkt.*, at den, der er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og for tab af forsørger.

Erstatning for rimelige begravelsesud-

gifter har hidtil været tilkendt uden lov-hjemmel. Der er med den udtrykkelige lovfæstelse ikke tilsigtet nogen ændring i hidtidig praksis. Begravelsesudgifter skal erstattes, uanset om afdøde har været forsørger.

De nærmere regler om erstatning for tab af forsørger til ægtefælle eller samlever samt efterlevende børn findes i §§ 13–14.

Det er overladt til retspraksis, om andre end ægtefæller, samlever og børn kan kræve erstatning i anledning af et dødsfald. Det er ikke tanken, at der af bestemmelsen skal kunne sluttes modsætningsvis, hvis der eventuelt kan forekomme andre rimeligt begrundede krav. Der vil f.eks. som efter

(Spalte 99)

den gældende praksis i særlige tilfælde kunne ydes erstatning til forældre, der er blevet økonomisk støttet af børn. Der vil eksempelvis også som hidtil kunne ydes erstatning til plejebørn og stedbørn. Der vil endvidere kunne ydes erstatning til fraseparerede og fraskilte for manglende betaling af hustrubidrag.

I bestemmelsens *2. pkt.* fastslås det udtrykkeligt, at forsørgelse også omfatter værdien af afdødes arbejde i hjemmet.

Forslaget svarer til erstatningslovudvalgets udkast. Det er omtalt i betænkning III, side 51 og side 121 Se endvidere betænkning II, side 48.

Til § 13

Bestemmelsen indeholder regler om fastsættelse af erstatning for tab af forsørger til ægtefælle eller samlever. Bestemmelsen sonderer ikke mellem, hvorvidt det er manden eller kvinden der afgår ved døden. Enkemænd og enker er således ligestillede.

Der er også ligestilling mellem personer, der har indgået ægteskab og personer, der lever i et faktisk samlivsforhold. For at en samlever skal kunne kræve forsørgertabserstatning stilles der ikke som efter arbejdsskadeforsikringsloven krav om, at samlivet skal have været i en vis bestemt periode. Efter arbejdsskadeforsikringslovens § 31, stk. 1, kræves, at den efterlevende skal have samlevet med afdøde i et ægteskabslignende forhold i 5 år. Afgørende er efter forslaget alene, om der på tidspunktet for skaden bestod et samliv af en art, der gør det rimeligt at sidestille den efterladte med en ægtefælle.

Det er en betingelse for at opnå erstatning, at afdøde var *forsørger*. Afgørende for, om dette er tilfældet, er i almindelighed, om der på skadetidspunktet forelå en forsørgelsessituation – enten i faktisk eller retlig henseende. Dette medfører, at en efterladt ægtefælle har krav på forsørgertabserstatning, uanset om samlivet mellem ægtefællerne var ophævet. Omvendt er afdøde også *forsørger*, hvis vedkommende rent faktisk forsørgede den efterladte, uanset om der var pligt hertil. Der stilles dog ikke ubetinget krav om, at der på tidspunktet for skaden forelå en forsørgelsessituation. Der kan således forekomme tilfælde, hvor ingen af parterne på tidspunktet for skaden forsørgede hinanden, men hvor det var en konkret udsigt til senere forsørgelse.

Omfanget af forsørgelsen er uden betydning. Dette hænger sammen med, at bestemmelsen anvender en gennemsnitsregel, jfr. straks nedenfor,

(Spalte 100)

hvor efter forsørgelsens omfang udgør 30 pct. af den erstatning, som afdøde må antages at ville have opnået ved et fuldstændigt tab af erhvervsevnen, jfr. §§ 5–8. Ef-

ter *stk. 1. 2. pkt.*, udgør erstatningen dog mindst 225.000 kr., medmindre der foreligger særlige omstændigheder, hvilket omtrent svarer til den højeste forsørgertabserstatning, der ydes efter de gældende regler til efterlevende ægtefæller.

Udgangspunktet er således, at man skal opgøre, hvad afdøde kunne have opnået ved fuldstændigt tab af erhvervsevnen. Var afdødes årsløn f.eks. 160.000 kr., eller var afdøde hjemmearbejdende ægtefælle, ville erhvervsevnetabserstatningen have udgjort 800.000 kr., jfr. §§ 7 og 8, og forsørgertabserstatningen udgør 30 pct. heraf eller 240.000 kr. Hvis afdødes årsløn var 100.000 kr., vil forsørgertabserstatningen efter *stk. 1. 1. pkt.*, udgøre 30 pct. af 500.000 kr. eller 150.000 kr. Bestemmelsen i *stk. 1. 2. pkt.*, medfører imidlertid, at erstatningen, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, skal fastsættes til 225.000 kr. Denne bestemmelse har betydning i alle tilfælde, hvor afdøde var *forsørger*, men havde en årsløn på under 150.000 kr. Herved sikres bl.a., at der ydes en rimelig erstatning for tab af *forsørger*, hvor afdøde ydede forsørgelse, men kun havde en mindre årsløn eller måske slet ingen årsløn, f.eks. fordi forsørgelsen skete ved andre indtægter end hvervsindtægter. Det er tanken, at erstatningen altid bør fastsættes til 225.000 kr., medmindre der ikke har været tale om nogen forsørgelse eller kun om en forsørgelse af ringe betydning. Er dette tilfældet, giver bestemmelsen adgang til at fastsætte en mindre erstatning.

I *stk. 2* er det bestemt, at erstatningen nedsættes efter reglerne i § 9, såfremt *forsørgeren* var fyldt 56 år. Også en erstatning, der efter *stk. 1. 2. pkt.*, er fastsat til 225.000 kr., skal nedsættes efter *stk. 2*. Baggrunden for reglen er den samme som

Bilag 1

for § 9, og der henvises derfor til bemærkningerne til denne bestemmelse.

Forslaget svarer i det væsentlig til erstatningslovudvalgets flertals forslag. Reglerne om forskellige fradrag i erstatningen er dog udeladt i forslaget. Reglen om minimumserstatningen på 225.000 kr. indgik ikke i flertallets forslag.

Til § 14

Bestemmelsen fastslår, at efterlevende børn har krav på erstatning for tab af forsørger.

Ved efterlevende børn forstås ethvert barn, over for hvem afdøde havde en legal forsørgelsespligt.

(Spalte 101)

Børn, som afdøde rent faktisk forsørgede, såsom plejebørn og stedbørn, er således ikke omfattet af bestemmelsen. Disse børn vil imidlertid i samme omfang som hidtil kunne få erstatning efter § 12, jfr. bemærkningerne til denne bestemmelse.

Efter forslaget er omfanget af forsørgelsen uden betydning, og erstatningen til efterlevende børn er således delvist standardiseret.

I udtrykket »kunne være pålagt efter lov om børns retsstilling« ligger, at der skal anlægges en konkret vurdering af, hvad afdøde på skadestidspunktet må antages at ville være blevet pålagt i underholdsbidrag, hvis han efter lov om børns retsstilling havde været bidragspligtig. Normalt ophører bidragspligten ved det fyldte 18. år, men bidrag til undervisning eller uddannelse kan dog pålægges indtil det 24. år. I vurderingen indgår afdødes økonomiske forhold, idet de er af betydning for omfanget af bidragsforpligtelsen. Erstatningen udgør summen af de bidrag, der

kunne være pålagt. Der skal således ikke foretages en kapitalisering af det årlige bidragsbeløb, men en almindelig sammenlægning.

Der skal ikke foretages fradrag for ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden. Livsforsikringer, arv, børnepension etc. får således ikke nogen indflydelse på erstatningens størrelse. Dette gælder dog ikke erstatning til børn efter arbejdsskadeforsikringsloven, idet samme lovs § 55 – som ved personskade og forsørgertabserstatning til ægtefælle og samlever – medfører, at der kun kan kræves erstatning for beløb, der ikke dækkes af arbejdsskadeforsikringen. Udbetales en løbende erstatning fra arbejdsskadeforsikringen, skal den kapitaliseres efter arbejdsskadeforsikringslovens kapitaliseringsprincipper og fradrages i erstatningen.

Efter bestemmelsens 2. pkt. forhøjes erstatningen med 100 pct., hvis afdøde var eneforsørger. Også efter praksis, der gælder i øjeblikket, forhøjes erstatningen ofte, hvis afdøde var eneforsørger, og der tilsigtes med bestemmelsen en præcisering af, hvor stor forhøjelsen skal være.

Forslaget svarer til erstatningslovudvalgets udkast. Det er dog præciseret, at det er skadetidspunktet, der er afgørende for fastsættelsen af erstatningen, og forslaget om en særlig regel om eneforsørgere var ikke medtaget i lovudkastet. Der henvises til betænkningen side 51, side 127–128 og side 278–280 (eksempel 12 og 16) samt side 330–332.

Til § 15

(Spalte 102)

Ifølge bestemmelsen reguleres de i § 3, § 4, stk. 1, § 7, stk. 3, og § 13, stk. 1, 2. pkt.,

nævnte beløb årligt med samme procent, som ugelønnen for april kvartal er steget eller faldet i forhold til april kvartal 1983. Reguleringen har virkning fra den følgende 1. april. Ugelønnen beregnes som den af Danmarks Statistik offentliggjorte gennemsnitlige timefortjeneste (inkl. dyrtidstillæg men bortset fra andre tillæg) for alle arbejdere inden for håndværk og industri i hele landet i april kvartal, multipliceret med det ugentlige antal arbejdstimer med fuld sædvanlig arbejdstid. Beløbene reguleres på samme måde som ydelser i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven, jfr. lovens § 38.

De ydelser, der reguleres efter bestemmelsen, er erstatning for svie og smerte (§ 3), méngodtgørelse (§ 4, stk. 1), den højeste årsløn (§ 7, stk. 3) samt den mindste forsørgertabserstatning (§ 13, stk. 1, 2. pkt.). Reguleringen af méngodtgørelsen i § 4, stk. 1, medfører, at erhvervsevnetabs-erstatningen på grundlag af ménggraden i henhold til § 8 og erstatning for forsørgertab til en ægtefælle eller samlever med hensyn til en afdød, der var omfattet af § 8, samtidig reguleres tilsvarende, jfr. henvisningerne i § 8, stk. 1, og § 13. Erstatninger for erhvervsevnetab efter reglerne i §§ 5–6 og § 7, 1 og 2, fastsættes på grundlag af den konkrete årsløn og er derfor ikke omfattet af reguleringsreglen. Det samme gælder for erstatningsposterne tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab, jfr. § 1, stk. 1, og § 2. Med hensyn til forsørgertabserstatning til børn er det i § 14 udtrykkeligt bestemt, at det er skadetidspunktet, der er afgørende for fastsættelsen af erstatningen.

I *stk 2* er det bestemt, at justitsministeren hvert år skal bekendtgøre, hvilke reguleringer der skal finde sted. Beløbene kan beregnes på grundlag af stk. 1, og be-

kendtgørelsen er kun af rent oplysende karakter.

Det er i *stk. 3* bestemt, at erstatning og godtgørelse skal fastsættes på grundlag af de beløb, der i henhold til stk. 1 var gældende på tidspunktet for skadens indtræden. Dette medfører – sammen med reglerne i §§ 5–6 og § 7, stk. 1 og 2, samt § 14 – at det altid er skadetidspunktet, der er afgørende for beregningen af godtgørelse for varigt mén og erstatning for erhvervsevnetab og tab af forsørger. Det er således uden betydning for erstatningens størrelse, om sagen trækker længere ud. Reglen skal sammenholdes med § 16, hvor efter skadelidte har krav på rente af erstatning og godtgørelse fra skadetidspunktet. Reglen er foreslået efter anbefaling fra Assurandør-Societetet.

(Spalte 103)

Bestemmelsen svarer idet væsentlige til ersatningslovudvalgets udkast. Der henvises til betænkningen side 64 og side 128–130. Udvalgets flertal havde dog ikke foreslået reglen om, at skadetidspunktet er afgørende for erstatningens størrelse.

Til § 16

Efter forslaget forrentes krav om godtgørelse for svie og smerte, godtgørelse for varigt mén, erstatning for erhvervsevnetab og erstatning for tab af forsørger fra skadetidspunktet til betaling sker med en årlig rente, der svarer til den til enhver tid fastsatte officielle diskonto med et tillæg på 2 pct.

Bestemmelsen er ligesom § 15, stk. 3, indsat efter anbefaling fra Assurandør-Societetet. Reglen skal ses i sammenhæng med reglen i § 15, stk. 3, efter hvilken der ikke foretages regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb efter skadetidspunk-

Bilag 1

tet. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, helbredelsesudgifter og andet tab er ikke omfattet af den foreslåede regel, idet erstatningskravet for så vidt angår disse tab først opstår efter skadestidspunktet. De nævnte krav vil kunne kræves forrentet efter almindelige regler.

Til § 17

stemmelsen fastslår, i hvilket omfang der er regres mod den erstatningsansvarlige, såfremt der som følge af skaden tilkommer skadelidte ydelser fra tredjemand.

I stk. 1 bestemmes det således, at ydelser i henhold til den sociale lovgivning, herunder dagpenge, sygehjælp, invalidepension, ydelser i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven, folkepension m.v., ikke kan danne grundlag for regreskrav. Det samme gælder pensionsydelser fra stat og kommune eller i henhold til anden pensionsordning samt forsikringsydelser uanset forsikringens karakter.

Efter arbejdsskadeforsikringslovens § 55 er der i øjeblikket regres mod skadevolderen for det forsikringsselskab, der har tegnet arbejdsskadeforsikring, hvis skadevolderen har handlet med forsæt eller grov uagtsomhed. I lovforslagets § 30 foreslås § 55 imidlertid ændret, således at denne regresadgang ophæves. Regressen for de selskaber, der tegner arbejdsskadeforsikringer, kan efter de seneste foreliggende oplysninger ikke antages at have nogen væsentlig økonomisk betydning for selskaberne og dermed for præmieniveauet.

Den foreslåede bestemmelse i stk. 1 er med hensyn til regres for sociale ydelser (bortset fra ydelser efter arbejdsskadeforsikringsloven) i overensstem-

(Spalte 100)

melse med gældende ret. Det skal i den

forbindelse nævnes, at staten efter § 17 i lov om erstatning til ofre for forbrydelser indtræder i skadelidtes krav mod skadeholderen i det omfang, der er ydet erstatning efter loven. Denne bestemmelse foreslås ikke ændret.

Med hensyn til regres for pensionsydelser har det hidtil været antaget, at der kan gøres regres for den aktuarmæssigt beregnede forøgelse af pensionsbyrden, som skaden har medført, dog således at kravet kun kan fyldestgøres inden for den del af skadelidtes eget krav, som antages at være fyldestgjort ved pensionen. Denne regres foreslås afskaffet for pensionsydelser, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til anden pensionsordning. Omfattet af ordene »anden pensionsordning« er de pensionsordninger, hvor der er skattefradrag for bidrag eller præmier efter lov om beskattning af pensionsordninger m.v. Endvidere er pensioner, der udbetales af en privat arbejdsgiver direkte af virksomhedens midler, omfattet.

For forsikringsydelser får forslaget om ophævelse af regressen kun betydning for forsikringer, der har karakter af en virkelig skadeserstatning, idet der allerede efter den gældende regel i forsikringsaftalelovens § 25 ikke er regres, hvis forsikringen er en summaforsikring. Om forsikringsydelser henvises iøvrigt til forslagets § 22, stk. 2.

Bestemmelsen i stk. 1 er oprindelig foreslået af erstatningslovudvalget i betænkning I og betænkning II. Baggrunden for forslaget er, at udgifterne ved det sociale sikringsystem efter udvalgets opfattelse bør fordeles på samfundets medlemmer eller grupper af disse efter generelle kriterier og ikke bæres af den enkelte skadevolder. Desuden antages det, at regressretten er uden væsentlig økonomisk

betydning, både for så vidt angår sociale ydelser, pensioner og forsikringer. Udvalget fandt det derfor naturligt at ophæve regressen for de nævnte ydelser. Der henvises til betænkning I, side 28–32, side 39 (lovudkastet § 3, stk. 3) og side 43, samt betænkning II, side 45–46 (lovudkastets § 3, stk. 3, og § 9, stk. 2) og side 54–55. Det skal fremhæves, at udvalgets anbefaling af at ophæve regresretten for sociale ydelser formentlig har været medvirkende til, at denne retstilstand (bortset fra ydelser efter arbejdsskadeforsikringsloven og offererstatningsloven) allerede er gældende i dag.

Efter *stk. 2* kan en arbejdsgiver ligesom efter gældende ret gøre regres med den erstatningsansvarlige, såfremt han har udbetalt dagpenge eller sygeløn til en skadelidte eller har udbetalt dertil knyttede ydelser. Der kan dog kun gøres regres i

(Spalte 105)

det omfang, arbejdsgiveren har lidt tab. Arbejdsgiverens krav er som hidtil et afledet krav.

Erstatningslovudvalget havde i betænkning I oprindeligt også foreslået denne regresadgang ophævet, jfr. betænkningen side 30. I betænkning II foreslog udvalget imidlertid regressen bevaret og foreslog en regel, som i det væsentlige svarer til den, der er medtaget i lovforslaget, jfr. betænkning II, side 30. Baggrunden herfor var især hensynet til navnlig mindre arbejdsgivere, for hvem regresretten kunne være af ikke uvæsentlig økonomisk betydning.

Dansk Arbejdsgiverforening har i sin udtalelse over betænkning II fremhævet, at en arbejdsgiver også bør have regresret for andre ydelser, der udbetales under fravær, og nævner som eksempler herpå sygeferiepenge, pensionsydelser og ATP. Justitsministeriet er enig heri, og der er derfor efter forslaget regres for ydelser, der er

udbetalt i tilknytning til udbetaling af sygeløn eller dagpenge. Det skal fremhæves, at bestemmelsen ikke giver adgang til regres, såfremt der udbetales pension til skadelidte. Med »dertil knyttede ydelser« tænkes i den forbindelse på ydelser, der er knyttet sammen med lønnen, f.eks. indbetalinger til en pensionsordning.

Til § 18

De foreslåede regler fastlægger, i hvilket omfang erstatningskrav og godtgørelseskrav kan overføres ved aftale eller arv, samt hvorledes kravene er stillet i formueforholdet mellem ægtefæller. Efter *stk. 1* kan de nævnte krav ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene. *Stk. 2* bestemmer, at godtgørelseskrav falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et anklageskrift eller en stævning, der er indleveret til retten. Efter *stk. 3* indgår erstatning og godtgørelse normalt ikke i formuefællesskabet mellem ægtefæller i tilfælde af skifte i anledning af ægteskabets ophør, separation eller bosondring. I henhold til *stk. 4* finder reglerne i *stk. 1* og *3* ikke anvendelse på krav om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, idet der om disse krav bør gælde de samme regler som for lønkrav i almindelighed.

Om retsforfølgning gælder reglen i retsplejelovens § 513. Reglen er indsat i retsplejeloven ved lov nr. 258 af 26. maj 1976. Efter *stk. 1* i denne bestemmelse kan udlæg ikke foretages i erstatning for invaliditet eller tab af forsørger eller i godtgørelse i forbindelse hermed, hvis beløbet tilkommer

(Spalte 106)

Bilag 1

skadelidte eller den, som har mistet en forsørger. Er beløbet udbetalt, kan udlæg dog ske, medmindre summen ved indsættelse på særskilt konto i bank eller sparekasse eller på anden måde er holdt klart adskilt fra skyldnerens øvrige formue. Tilsvarende gælder om renter og udbytte af kapitalen. Efter stk. 2 kan der først foretages udlæg i krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade, som ikke falder ind under stk. 1, når beløbet er udbetalt. Efter stk. 3 kan udlæg ikke foretages i krav på erstatning for tab af arbejdsfortjeneste, medmindre der er forløbet 7 dage fra den dag, beløbet kunne fordres udbetalt. Efter stk. 4 kan udlæg dog foretages i de i stk. 1 og 2 nævnte beløb og krav, efter at kravet og dets størrelse er anerkendt eller fastslået af domstolene, hvis skyldneren under forretningen giver samtykke hertil, eller hvis skyldneren har stillet aktivet som pant for vedkommende fordring.

Efter gennemførelsen af dette forslag må erstatning for invaliditet og godtgørelse i forbindelse hermed i retsplejelovens § 513, stk. 1, forstås som erstatning for erhvervsevnetab, godtgørelse for varigt mén og anden godtgørelse i forbindelse med varig personskade, f.eks. svie og smerte,

De foreslåede bestemmelser i stk. 1 og stk. 2 svarer til udvalgets forslag i betænkning I. Der henvises til betænkningen side 13–14, side 39–40 (lovudkastets § 5, stk. 3 og 4) samt side 46.

Udvalget havde i betænkning I ikke foreslået tabt arbejdsfortjeneste undtaget fra reglerne i stk. 1 og 2. Baggrunden herfor var bl.a., at der, da betænkningen blev afgivet, var fremsat lovforslag om ændring af retsplejeloven, efter hvilket der bl.a. først kunne foretages udlæg i tabt arbejdsfortjeneste, når beløbet var udbetalt. Un-

der behandlingen i folketinget ændredes retsplejeforslaget, således at der efter § 513, stk. 3, ikke kan foretages udlæg i krav på erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, medmindre der er forløbet 7 dage fra den dag, beløbet kunne fordres betalt. Da bestemmelsen må antages at indeholde en videregående adgang til udlæg end oprindeligt foreslået, har justitsministeriet fundet det rigtigst at indtage tabt arbejdsfortjeneste fra stk. 1. Herved opnås som nævnt, at der om disse krav kommer til at gælde det samme som for almindelige lønkrav, og det undgås, at der eventuelt kan foretages udlæg i krav på beløb, som ikke kan overdrages.

Hvad angår *stk. 2* bemærkes, at bestemmelsen kun omhandler, fra hvilket tidspunkt godtgørelseskrav falder i arv. Der er således ikke taget stilling til, fra hvilket tidspunkt erstatningskrav skal kunne arves. Det er på dette punkt hensigten, at den gældende praksis, hvorefter der kan tages hen-

(Spalte 107)

syn til, at skadelidte afgår ved døden, skal kunne opretholdes, jfr. betænkning 1, s. 13–14. Det bemærkes i den forbindelse, at det ikke er tanken, at formuleringen af § 5 skal medføre, at der ikke kan tilkendes erhvervsevnetaberstatning, såfremt skadelidte afgår ved døden, inden helbredstilstanden er blevet stationær.

Hvad angår *stk. 3* bemærkes, at udvalget i betænkning I, side 45, fremhævede, at der har været nogen usikkerhed vedrørende behandlingen af erstatnings- og godtgørelsesbeløb ved skifte mellem ægtefæller. Det må dog efter retspraksis antages, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb vil indgå i formuefællesskabet, når ægtefællerne lever i almindeligt formuefællesskab. Halvdelen af beløbet vil derfor på et

eventuelt skifte tilfalde den anden ægtefælle. Udvalget fandt dette urimeligt særligt for så vidt angår erstatning for invaliditet, der ofte skal kompensere for skadelidtes nedsatte eller manglende evne til fremtidig at skaffe sig erhvervsindtægter, og for godtgørelseskrav, idet disse er af meget personlig karakter.

Udvalget foreslog derfor, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som tilkommer skadelidte, skulle være dennes særeje, men at de dog ved efterfølgende ægtepagt kunne gøres til fælleseje, jfr. betænkning I, side 40 (lovudkastet § 5, stk. 2) samt side 45–46.

Dette forslag blev dog kritiseret under høringen og i teorien. Det blev således anført, at reglen ville udelukke en efterlevende ægtefælle fra at sidde i uskiftet bo med hensyn til de nævnte beløb. Som følge af den fremsatte kritik lod udvalget forslaget udgå i betænkning II, jfr. betænkningen side 51.

Justitsministeriet er enig med erstatningslovudvalget i, at erstatnings- og godtgørelseskrav for personskade af de af udvalget nævnte grunde som udgangspunkt ved skifte bør holdes uden for det almindelige formuefællesskab mellem ægtefæller, og man finder endvidere, at erstatning for tab af forsørger ligeledes bør holdes udenfor. Justitsministeriet finder imidlertid endvidere overensstemmelse med den nævnte kritik af udvalgets forslag, at en regel, efter hvilken de nævnte beløb er særeje, kan være urimelig i forhold til skadelidtes ægtefælle eller den efterlevendes eventuelle ny ægtefælle, der ikke vil have mulighed for at hensesidde i uskiftet bo for så vidt angår de nævnte beløb. Derimod bør skadelidte og den efterlevende selv have mulighed for ved skifte i anledning af ægtefællens dødsfald, skilsmisse, separa-

tion eller bosondring at holde beløbene uden for fællesboet.

På denne baggrund foreslås det i *stk. 3, 1. pkt.*, at erstatning og godtgørelse som nævnt i stk 1 ikke

(Spalte 108)

indgår i formuefællesskabet mellem ægtefæller ved skifte i anledning af ægteskabets ophør, separation eller bosondring. Det er efter reglen alene erstatningen og godtgørelsen, der holdes uden for fællesboet i tilfælde af skifte. Renter, andet udbytte og værditilvæksten af formuen, herunder f.eks. værdistigningen på en fast ejendom, der er erhvervet for erstatningen, er omfattet af formuefællesskabets almindelige ligedelingsregel. Det kræves efter reglen, at erstatningen og godtgørelsen »ikke må antages at være forbrugt«. Hvis beløbet således er indgået i det almindelige forbrug, kan det på et skifte ikke gøres gældende, at der forlods skal udtages et beløb svarende til erstatningen. For at sikre sig, at der i den henseende ikke opstår vanskelige bevismæssige problemer, kan ægtefællen f.eks. indsætte beløbet på en særskilt konto i bank eller sparekasse. Hvis erstatningen anbringes i fondsaktiver, kan identifikationen ske ved oprettelse af en særlig konto i det kontoførende institut. Anbringes beløbet i værdipapirer, kan det ske ved påtegning. Erhverves en fast ejendom, kan det i skødet nævnes, at ejendommen er erhvervet for erstatningen. De nævnte foranstaltninger har alene til formål at sikre bevis for, at erstatningen og godtgørelsen er i behold. Det er kun beløbene og ikke selve aktiverne, der efter reglen i tilfælde af skifte kan holdes uden for formuefællesskabet.

Justitsministeriet har overvejet, om der bør gælde en særlig regel, hvor det skyldes den anden ægtefælles indsats, at erstatnin-

Bilag 1

gen ikke er forbrugt, f.eks. hvis den anden ægtefælle ved erhvervsarbejde har forsørgt begge ægtefæller, uden at det har været nødvendigt at forbruge (hele) erstatningen. En sådan særlig regel findes f.eks. i Norge, hvor det beløb, der kan kræves holdt uden for bodelingen, skal formindskes i det omfang, det er rimeligt på grund af værdien af den anden ægtefælles indsats. Justitsministeriet har dog ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå en sådan regel. Baggrunden herfor er, at renter, andet udbytte og værditilvæksten af formuen som nævnt indgår i formuefællesskabet og således omfattes af ligedelingsreglen. Hvis afkastet m.v. er blevet forbrugt, har den skadelidte ægtefælle herigennem bidraget til den samlede forsørgelse. Er afkastet m.v. helt eller delvis i behold, indgår værdiforøgelsen i fællesboet og kommer den anden ægtefælle til gode i tilfælde af skifte.

Den foreslåede regel er alene en regel om erstatningens og godtgørelsens stilling under skifte i anledning af ægteskabets ophør, f.eks. ved død eller skilsmisse, eller skifte ved sepatation eller bosondring. Under et skifte holdes beløbet således

(Spalte 109)

uden for ligedelingen. Indgår en efterlevende ægtefælle, der har modtaget erstatning for tab af forsørger, senere ægteskab, skal vedkommende i tilfælde af skifte heller ikke dele erstatningen med den ny ægtefælle. Det samme gælder for børn, der har modtaget erstatning, og som indgår eller har indgået ægteskab. Skifte af et uskiftet bo er omfattet af udtrykket »skifte i anledning af ægteskabets ophør« uanset at skiftet først finder sted, efter at ægtefællen har hensiddet i uskiftet bo i en periode efter dødsfaldet.

Hvis det er den, som erstatningen til-

kommer, (d.v.s. skadelidte ved personskade og den efterlevende ægtefælle og børn ved tab af forsørger), der afgår ved døden, indgår erstatningen og godtgørelsen efter *stk. 3. 2. pkt.*, i fællesboet. Baggrunden herfor er, at den særlige begrundelse for at holde erstatningen uden for formuefællesskabet bortfalder i tilfælde af den berettigedes død, samt hensynet til den efterlevende, idet denne får mulighed for at henseside i et uskiftet bo, der også omfatter erstatning og eventuel godtgørelse. Reglen gælder ikke, hvis erstatningen eller godtgørelsen ved ægtepagt er gjort til særeje.

Justitsministeriet har overvejet, om reglen i *stk. 3* burde have et videregående indhold, således at den f.eks. også skulle omfatte andre ydelser, der kommer til udbetaling som følge af skaden, f.eks. forsikringer. Man har imidlertid ikke ønsket at foreslå regler, der iøvrigt går ud over området for lovens kapitel 1. d.v.s. erstatning og godtgørelse for personskade og tab af forsørger. Det er imidlertid ikke tanken, at der skal kunne sluttes modsætningsvis fra bestemmelsen til forsikringsbeløb.

Til kapitel 2

Kapitlet indeholder regler om erstatningsansvar, for skade. Der er dækket af forsikring, herunder om forsikringselskabets regres mod den erstatningsansvarlige.

Til § 19

I *stk. 1* fastslås den almindelige hovedregel, efter hvilken der ikke er erstatningsansvar, i det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring.

I *stk. 2* bestemmes det, at der dog er erstatningsansvar, såfremt den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, eller hvis skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

(Spalte 110)

Stk. 3 indeholder en særlig regel om arbejdstagerens ansvar, hvis skaden er dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. Hvis arbejdstageren har forvoldt skaden ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed, ifalder arbejdstageren efter bestemmelsen ikke erstatningsansvar, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Om baggrunden for de foreslåede regler henvises til de almindelige bemærkninger pkt. 3.2.

Efter *stk. 1* bortfalder erstatningsansvaret som nævnt kun, hvis skaden er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring. En tingsforsikring er en skadesforsikring, hvor det beløb, der betales, bestemmes af værdien af tingen (kapitalinteressen). Ved en driftstabsforsikring erstattes den afkastningsinteresse, der er knyttet til en eller flere ting.

Er der flere erstatningsansvarlige, og er en eller flere af dem dækket af ansvarsforsikring, finder § 19 efter § 25, *stk. 2*, også anvendelse, jfr. nærmere bemærkningerne til sidstnævnte bestemmelse.

Hvis det er tvivlsomt, om den pågældende skade er dækket af skadelidtes forsikring, kan skadevolderen under en retssag mellem ham og skadelidte inddrage forsikringsselskabet i sagen.

Reglen finder også anvendelse, hvis sel-

skabet udbetaler erstatningen »pr. kulance«. Er der tegnet forsikring med selvrisiko, er der erstatningsansvar for det beløb, som selvrisikoen udgør. Hvis der er underforsikret, er der erstatningsansvar for det beløb, som ikke dækkes af forsikringen. Er der tegnet forsikring med bonusret, er skaden dækket af forsikringen, og der er derfor ikke erstatningsansvar, uanset bonustabet eventuelt er større end det beløb, der kræves til at dække skaden.

Bestemmelsen finder anvendelse på erstatningsansvar såvel i som uden for kontraktforhold, men vil som følge af reglen i *stk. 2, nr. 2*, især få betydning med hensyn til erstatning uden for kontrakt.

Reglen gælder, uanset om ansvarsgrundlaget er den almindelige culparegel eller strengere ansvarsgrundlag. Reglen i § 19, *stk. 2, s nr. 2*, samt § 21 vil dog medføre, at en del tilfælde, hvor der gælder de særlige ansvarsregler, rent faktisk ikke vil blive omfattet af § 19, *stk. 1*.

Det er som nævnt skadevolderens ansvar og ikke blot forsikringsselskabets regresret, der bortfalder. Skadelidte kan således ikke vælge at holde sig til skadevolderen, men er henvist til at rejse kravet mod forsikringsselskabet.

(Spalte 111)

Bliver der spørgsmål om at anvende flere landes retssystemer på forholdet, er det det lands retsregler, som regulerer selve erstatningsansvaret, der er afgørende, ikke det lands retsregler, der regulerer forsikringsforholdet. Bestemmelsen gælder altså i alle tilfælde, hvor dansk ret skal anvendes på selve erstatningsansvaret, uanset om forholdet mellem skadelidte og hans forsikringsselskab følger udenlandsk ret. Er skaden sket i Danmark, vil det normalt være dansk ret, der skal anvendes ved bedømmelsen af erstat-

Bilag 1

ningsansvaret, uanset om skaden er dækket af en dansk eller en udenlandsk forsikring. De foreslåede begrænsninger i erstatningsansvaret og demed i forsikringsselskabernes regresret kommer således til at gælde i samme grad for danske og for udenlandske forsikringsselskaber, og reglerne stiller ikke udenlandske forsikringsselskaber bedre end danske selskaber.

Et forsikringsselskab vil ikke ved en aftale med forsikringstageren kunne skaffe sig en bedre retsstilling, end hvad der følger af § 19, jfr. § 27, stk. 2, og bemærkningerne til denne bestemmelse. Det skal fremhæves, at en aftale mellem forsikringstageren og forsikringsselskabet om, at en tings- eller driftstabsforsikring ikke omfatter skader, som er forvoldt af en skadevolder, der er i stand til at betale erstatningen, er ugyldig. En sådan aftale kunne tænkes formuleret på den måde, at skaden ikke var »dækket« af forsikringen, og således ikke formelt omfattet af ordlyden i § 19, stk. 1. En sådan aftale vil imidlertid kunne tilsidesættes efter reglen i § 27, stk. 2.

Ifølge bestemmelsen i *stk. 2, nr. 1*, gælder bestemmelsen i *stk. 1* ikke, såfremt den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Afgrænsningen af grov uagtsomhed skal ske gennem domstolenes praksis. Også andet end bevidst uagtsomhed vil efter omstændighederne kunne anses for grov uagtsomhed.

I den hidtil gældende regel i forsikringsaftalelovens § 25 er anvendt udtrykket »en uagtsomhed, der ikke kan betegnes som grov«. I praksis har man imidlertid i en række tilfælde undladt at lempe erstatningsansvaret, hvor skadevolderen har udvist betydelig simpel uagtsomhed. Det er

ikke tanken, at der i forbindelse med denne lov skal anlægges tilsvarende uvidende fortolkning.

Efter bestemmelsen i *stk. 2, nr. 2*, gælder § 19, stk. 1, ikke, hvis skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed. Bestemmelsen medfører, at anvendelsesområdet for § 19, stk. 1, alene er skade, der forvoldes af private.

(Spalte 112)

Bestemmelsen i *stk. 2, nr. 2*, omfatter enhver virksomhed af såvel offentligretlig som privatretlig karakter, uanset om virksomheden udøves af stat, kommune, særlige forvaltningsorganer eller private erhvervsdrivende. Bestemmelsen har til formål at begrænse anvendelsen af § 19, stk. 1, til privates skadegørende handlinger, og det er for at tydeliggøre dette, at det er fundet hensigtsmæssigt i bestemmelsen udtrykkeligt at medtage virksomhed, der kan ligestilles med enten offentlig eller erhvervmæssig virksomhed. Det er hensigten, at bestemmelsen skal omfatte virksomhed, der udøves af personer, for hvis uforsvarlige handlinger en hvervgiver er erstatningsansvarlig efter bestemmelsen i Danske Lovs 3–19–2. Bestemmelsen omfatter dog ikke virksomhed, der udøves uden for erhvervsforhold m.v. Således vil forældres ansvar for en barnepiges skadegørende handlinger ikke være omfattet af bestemmelsen. Efter Danske Lovs 3–19–2 er hvervgiverens ansvar begrænset til skader, der forvoldes som et led i tjenesten. Arbejdsgiveren ifalder således ikke erstatningsansvar uden for kontraktforhold for arbejdstagerens skadegørende handlinger, hvis der er tale om helt usædvanlig (»abnorm«) adfærd. Er der tale om en sådan adfærd, kan arbejdstagerens erstatnings-

ansvar være omfattet af § 19, stk. 1, jfr. dog § 19 stk. 2, nr. 1.

Efter *stk. 3* er der ikke erstatningsansvar, hvis en arbejdstager har forvoldt en skade, der er dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Reglen finder anvendelse på personer, for hvis skadegørende handlinger en hverviver er ansvarlig efter Danske Lovs 3–19–2. Bliver der således udvist »abnorm« adfærd fra den ansattes side, finder bestemmelsen ikke anvendelse. Den ansattes forhold må i stedet bedømmes efter § 19, stk. 1 og 2.

Skaden skal som efter *stk. 1* være dækket af en tingsforsikring eller driftstabsforsikring hos skadelidte, men ansvaret bortfalder også over for skadelidte, hvis arbejdsgiveren er ansvarlige for skaden, og skaden er dækket af dennes ansvarsforsikring. Er dette tilfældet, hæfter arbejdstageren ikke hverken over for skadelidte eller arbejdsgiveren, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed. Hvis der således alene er udvist simpel uagtsomhed, medfører reglen i *stk. 3* sammenholdt med reglen i *stk. 2, nr. 2*, at arbejdstageren ikke ifalder ansvar, hvis skadelidtes tab er dækket af tingsforsikring eller driftstabsforsikring og uaf-
(Spalte 113)

hængigt af, om arbejdsgiveren har tegnet forsikring. Der er endvidere ikke ansvar, selv om skadelidtes tab ikke er dækket af forsikring, hvis arbejdsgiveren har en ansvarsforsikring, der dækker dennes erstatningsansvar over for skadelidte. Endelig er der ikke ansvar for skade, som arbejdstageren i øvrigt forvolder arbejdsgiveren i tjenesten hvis skaden er dækket af en

tingsforsikring eller driftstabsforsikring hos arbejdsgiveren. Hvis der ikke er tegnet forsikring, finder bestemmelsen ikke anvendelse, og omfanget af arbejdstagerens ansvar skal herefter fastlægges efter reglen i § 23.

Den foreslåede bestemmelse medfører sammenholdt med § 20, at der for arbejdstagere, der er ansat hos en selvforsikrer, kun er erstatningsansvar, hvis der er handlet forsætligt eller udvist grov uagtsomhed.

Grov uagtsomhed skal forstås på samme måde som det tilsvarende udtryk i *stk. 2, nr. 1*.

Til § 20

Bestemmelsen i § 19 gælder kun, hvor der rent faktisk er tegnet forsikring. I visse tilfælde er der imidlertid behov for ligestilling mellem disse situationer og situationer, hvor forsikring ikke er tegnet. Den her foreslåede bestemmelse vedrører tilfælde, hvor skaden ikke er dækket af forsikring, men hvor skadelidte i forhold til bestemmelsen i § 19 alligevel stilles, som om skaden var dækket af forsikring. Efter bestemmelsen er staten, en kommune eller en anden offentlig institution, der i almindelighed er selvforsikrer, stillet, som om forsikring var tegnet, jfr. § 19. Bestemmelsen vil også kunne omfatte et kommunalt fællesskab, jfr. § 60 i lov om kommunernes styrelse, der er selvforsikrer.

Det har i retspraksis været antaget, at den hidtil gældende bestemmelse i forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., kun kan anvendes, hvor tabet er dækket af en forsikring. Således kan bestemmelsen ikke anvendes for statens vedkommende, idet staten traditionelt ikke forsikrer sig. Denne retspraksis gav anledning til en del

Bilag 1

kritik, og i cirkulæreskrivelse af 18. marts 1971 anmodede justitsministeriet alle statens styrelser om at undlade at rejse erstatning i det omfang, hvor det må antages, at domstolene ville have nedsat kravet eller ladet det bortfalde efter forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 2. pkt., hvis denne havde været anvendelig. Københavns kommune har vedtaget at følge samme retningslinier.

Som nævnt i de almindelige bemærkninger foreslog erstatningslovudvalget i betænkning II en mere omfattende regel, efter hvilken også en er-

(Spalte 114)

hvervsdrivende virksomhed med betydelige økonomiske interesser, der ikke har tegnet en tingsforsikring, som det for andre ville have været sædvanligt at tegne, som skadelidt skulle være stillet, som om sådan forsikring var tegnet. Der henvises til betænkningen side 26–28 og side 52–53. Da det vil kunne være vanskeligt at vurdere, dels hvilke erhvervsvirksomheder der er omfattet af bestemmelsen, dels hvilke forsikringer der er sædvanlige, er reglen begrænset til kun at omfatte staten, en kommune eller anden offentlig institution, og det er uden betydning, om det i øvrigt ville være sædvanligt at tegne forsikring.

En række kommuner er efter det for justitsministeriet oplyste ikke selvforsikrere, men tegner forsikring i Kommunernes Gensidige Forsikringsselskab. Skader, der påføres sådanne kommuner, og som er dækket af forsikring, er omfattet direkte af § 19, stk. 1.

Afgørende for, om en kommune eller en anden offentlig institution »i almindelighed« er selvforsikrer, er, om institutionen konsekvent undlader at forsikre sig. Det kræves ikke, at der er truffet en egent-

lig beslutning herom. En offentlig institution, der undlader at forsikre sig mod bestemte skadestyper (delvis selvforsikring), er ikke omfattet af bestemmelsen. Bestemmelsen omfatter heller ikke de tilfælde, hvor en offentlig institution nok forsikrer sig, men med meget høj selvrisiko, og således selv overtager risikoen for mindre skader. I udtrykket »i almindelighed« ligger endvidere, at bestemmelsen finder anvendelse, selv om en selvforsikrer undtagelsesvis tegner forsikring.

Er en offentlig institution som selvforsikrer omfattet af bestemmelsen, er det uden betydning, om det i øvrigt ville være sædvanligt at tegne forsikring for den pågældende skade.

Det er en betingelse for anvendelse af bestemmelsen, at der skal være tale om en tingskade eller en skade i form af driftstab, eller at skaden skyldes, at selvforsikreren har måttet betale erstatning som følge af en arbejdstagers uforvarselige adfærd. Dette følger af henvisningen til § 19.

Til § 21

Efter den foreslåede bestemmelse gælder §§ 19–20 ikke for erstatningsansvar, der er omhandlet i 1) færdselslovens regler om ansvar for motordrevne køretøjer, eller som i øvrigt er dækket af den for motor-køretøjer lovpligtige ansvarsforsikring, 2) luftfartsloven eller 3) søloven. Om begrundelsen for reglen henvises til de almindelige bemærkninger pkt. 2.2 og 3.2. (Spalte 115)

Færdselslovens erstatningsregler findes i §§ 101–104.

Reglerne gælder kun for kørsel inden for områder, der er omfattet af færdselsloven. Færdselslovens ansvarsregler er kombineret med et krav om, at der skal

tegnes ansvarsforsikring for alle motordrevne køretøjer i et anerkendt forsikringsselskab. Bestemmelserne herom findes i i lovens §§ 105–109. Forsikringsselskabet hæfter direkte over for skadelidte for enhver skade, der er voldt med køretøjet, og som er omfattet af færdselsloven. De lovpligtige ansvarsforsikringer for motordrevne køretøjer dækker ifølge policen ethvert ansvar for skade forvoldt ved benyttelse af køretøjet, altså også skader forvoldt ved kørsel på områder, der ikke er omfattet af færdselsloven. Af praktiske grunde er det fundet hensigtsmæssigt at lade reglen omfatte ethvert tilfælde, der er dækket af den lovpligtige ansvarsforsikring, uanset om ansvaret også er omfattet af færdselsloven.

Luftfartslovens erstatningsregler findes i §§ 106–114 (beforderens ansvar for skade på flypassagerer og på befordret gods) og i §§ 127–130 (skade på person eller ting uden for fartøjet).

Med hensyn til erstatningsreglerne i søloven bemærkes, at reglerne er fastlagt ved internationale konventioner, og de kan derfor ikke ensidigt ændres af et enkelt land. Reglerne findes i §§ 118–123 (bortfragterens ansvar for gods, bortset fra rejsegods), §§ 188–201 (bortfragterens ansvar for personskade og skade på rejsegods), §§ 220–222 (erstatningsansvar ved sammenstød mellem skibe), §§ 233–243 (rederens erstatningsansvar) og §§ 276–284 (erstatningsansvar for olieskader).

Det skal fremhæves, at der gennem den foreslåede bestemmelse ønskes en bevaring af de hidtidige erstatningsregler uændret. Dette medfører således, at der altid er regresadgang uanset ansvarsgrundlagets karakter. Der er således regres ved alle skader forvoldt med motordrevne køretø-

jer, luftfartøjer og skibe. De her foreslåede undtagelser fra bestemmelsen i § 19 var også foreslået af erstatningslovudvalget. Udvalget havde som nævnt foreslået flere undtagelser, men disse undtagelser er udgået som overflødige som følge af bestemmelsen i § 19, stk. 2, nr. 2. Udvalgets forslag er omtalt i betænkning II, side 16–22, side 46 (§ 8) og side 53–54 (bemærkninger til § 8).

Til § 22

Bestemmelsen fastslår i *stk. 1*, at et forsikringsselskab – såfremt der er erstatningsansvar for en skade, der er dækket af en skadesforsikring – ind-

(Spalte 116)

træder i den skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige i det omfang, selskabet har betalt erstatning. I *stk. 2* bestemmes det, at selskabet ved livs-, ulykkes- og sygeforsikring eller anden personforsikring uanset forsikringens karakter intet krav har mod den erstatningsansvarlige.

Bestemmelsen, der erstatter forsikringsaftalelovens § 25, stk. 1, 1. pkt., og § 25, stk. 2, svarer med redaktionelle ændringer til erstatningslovudvalgets forslag. Der henvises til betænkning II, side 46 (§ 9) og side 54–55 (bemærkninger til § 9).

Reglen i *stk. 1* omfatter generelt skadesforsikring. Ved tingsforsikring og driftstabsforsikring har reglen betydning i de tilfælde, hvor erstatningsansvaret ikke falder væk som følge af § 19, stk. 1. Bortfalder ansvaret således ikke, har forsikringsselskabet regres mod den erstatningsansvarlige.

Reglen i *stk. 2* følger i og for sig allerede af bestemmelsen i § 17, stk. 1, efter hvilken der ved personskade og tab af forsøger ikke er regres for forsikringsydelse

Bilag 1

uanset forsikringens karakter. For at tydeliggøre, at § 22, stk. 1, ikke finder anvendelse på personforsikringer, er det dog fundet hensigtsmæssigt også at medtage bestemmelsen her.

Reglen omfatter enhver personskade-forsikring uanset forsikringens karakter, dvs. uafhængigt af, om forsikringen er tegnet som en skadesforsikring eller summa-forsikring. Såvel stk. 1 som stk. 2 skal i overensstemmelse med forsikringsaftale-lovens § 25, som reglerne afløser, forstås forstås således, at bestemmelsen kun gælder for forsikring, der er omfattet af forsikringsaftaleloven.

Til kapitel 3

Dette kapitel indeholder bestemmelser om arbejdstagers ansvar, en almindelig lempelsesregel for erstatningsansvar samt en regel om adgang til i særlige tilfælde at kunne se helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Endvidere foreslås der i kapitlet regler om den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere erstatningsansvarlige, en regel om godtgørelse for tort samt regler om, i hvilket omfang lovens regler kan fraviges ved aftale.

Til § 23

Bestemmelsen vedrører arbejdstagers erstatningsansvar, dels over for tredjemand, dels over for arbejdsgiveren, herunder den indbyrdes regres i tilfælde, hvor arbejdstager og arbejdsgiver er solidarisk ansvarlige over for tredjemand. Bestemmelse (Spalte 117) sen bygger som nævnt i de almindelige bemærkninger pkt. 2.2. på en foreslået bestemmelse i betænkning nr. 352/1964 om

arbejdsgiveres erstatningsansvar for ansattes skadegørende handlinger m.v. Der henvises til betænkningen side 29–32 og side 35 og 37 (§ 4, stk. 1–3, i lovudkastet) samt side 39. Endvidere henvises til erstatningslovudvalgets betænkning II, side 36–38 og 55. Ved formuleringen af stk. 1 og 2 er der taget udgangspunkt i § 23, stk. 2 og 3, i lov om radio- og fjernsynsvirk-somhed. Efter § 23, stk. 1, i loven er Danmarks Radio erstatningsansvarlig for skade, der retsstridigt forvoldes ved radio- og fjernsynsudsendelser. Den person, der har voldt skaden, er efter stk. 2 selv ansvarlig »i det omfang det findes rimeligt under hensyn til handlingens beskaffenhed, skadevolderens stilling og omstændighederne i øvrigt«. Reglerne i loven om radio- og fjernsynsvirk-somhed bygger på straffelovrådets betænkning nr. 487/1968 om ansvaret for fjernsynsudsendelser. Der henvises til betænkningen side 22–28.

Den foreslåede bestemmelse har normalt kun betydning i de tilfælde, hvor arbejdstagerens ansvar ikke er dækket af en driftstabsforsikring eller tingsforsikring eller af arbejdsgiverens ansvarsforsikring. Er dette tilfældet, gælder reglen i § 19, stk. 3, jfr § 21, og der er således kun erstatningsansvar for arbejdstageren, hvis skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed. Der henvises til bemærkningerne til § 19, stk. 3.

Stk. 1 vedrører den hyppigst forekommende situation, at skadelidte vælger at kræve erstatning hos arbejdsgiveren. Efter bestemmelsen har arbejdsgiveren kun regres mod den ansatte, såfremt det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, arbejdstagerens stilling og omstændighederne i øvrigt.

Stk. 2 vedrører den situation, at skadelidte undtagelsesvis vælger at kræve er-

statningen hos arbejdstageren. Efter stk. 2, 1. pkt., kan arbejdstagerens ansvar over for skadelidte lempes. Ved afgørelsen heraf skal der ikke blot ses på arbejdstagerens forhold, men også på skadelidtes interesse. Reglen i stk. 2, 1. pkt., kan medføre, at arbejdstageren kommer til at betale et større beløb til skadelidte, end det beløb han skulle have betalt, hvis arbejdsgiveren havde betalt erstatning til skadelidte og derefter gjort regres efter stk. 1. Bliver dette tilfældet, giver reglen i stk. 2, 2. pkt., arbejdstageren ret til regres mod arbejdsgiveren.

Stk. 3 giver en almindelig regel om ansattes erstatningsansvar over for arbejdsgiveren i tilfælde, hvor der ikke er tale om noget ansvar over for

(Spalte 118)

tredjemand. Ansvar er begrænset på samme måde som regresansvaret efter stk. 1.

Lempelsesreglerne finder som nævnt anvendelse på arbejdstageres ansvar. Det er hensigten, at reglen ligesom § 19, stk. 3, skal finde anvendelse på personer, for hvis uforsvarlige skadegørende handlinger en hvergiver er ansvarlig efter bestemmelsen i Danske Lovs 3–19–2. Begrebet arbejdstager har således i forslaget en bred betydning. Reglerne finder bl.a. anvendelse på offentligt ansatte.

Som anført i pkt. 3.2. i de almindelige bemærkninger medfører stk. 2, at arbejdstageren i tilfælde, hvor arbejdsgiveren er insolvent, kan komme til at betale erstatning til tredjemand, selv om reglerne om forholdet mellem arbejdsgiveren og arbejdstageren fører til, at sidstnævnte har regres mod arbejdsgiveren.

Bestemmelsen i stk. 3 gælder skade, som den ansatte forvolder arbejdsgiveren i tjenesten. Der tænkes herved navnlig på

direkte skadesforvoldelse, f.eks. for skadigede eller mistede varer eller arbejdsredskaber. Bestemmelsen er imidlertid generelt formuleret og omfatter også ansvar, der skyldes, at den ansatte misligholder ansættelsesaftalen, f.eks. ved at udeblive fra arbejdet. Selv om bestemmelsen som nævnt i princippet finder anvendelse, er der ikke tænkt nogen væsentlig ændring i forhold til den praksis, der er opbygget vedrørende erstatning som følge af misligholdelse af en ansættelsesaftale.

Dansk Arbejdsgiverforening har i sin udtalelse oplyst, at det er almindeligt, at der i individuelle ansættelseskontrakter eller i kollektive overenskomster aftales egentlige hæftelsesklausuler, f.eks. for manko i kassebeholdninger, svind i værktøj, materialer eller varebeholdninger m.v. Foreningen er af den opfattelse, at sådanne bestemmelser værner imod skjult forsæt og overflødigdgør diskussion om ansvaret for en opstået mangel, og at sådanne aftaler derfor fortsat bør kunne indgås.

Det følger af lovforslagets § 27 stk. 2, at § 23 ikke kan fraviges til ugunst for arbejdstageren. Dette medfører, at de ovennævnte aftaler er ugyldige, i det omfang arbejdstagerens ansvar går ud over reglerne i § 23. Det vil dog fortsat kunne aftales, at den ansatte som led i sit arbejde har ansvaret for, at der ikke forekommer svind i værktøj etc. eller manko i kassebeholdningen, og en sådan aftale bør der tages hensyn til ved bedømmelsen af erstatningskravets rimelighed. Ved vurderingen bør bl.a. lægges vægt på, om aftalen er sædvanlig, samt om den er naturlig i forbindelse med den ansattes stilling. Justitsministeriet finder på denne baggrund, at der ikke er behov for en særlig be-
(Spalte 119)

Bilag 1

stemmelse om, at der fortsat kan indgås aftaler af den af Dansk Arbejdsgiverforning nævnte karakter.

§ 23 i lov om radio- og fjernsynsvirk-somhed, aktieselskabslovens § 143 samt anpartsselskabslovens § 113 indeholder særlig lempelsesregler. Disse regler fore-slås ikke ændret.

Til § 24

Bestemmelsen indeholder en almindelig lempelsesregel med hensyn til erstatnings-ansvar. Reglen gælder for alle former for erstatningsansvar både for personskade, tab af forsørger, tingsskade og almindelig formueskade både ved ansvar efter cul-pareglen og efter strengere ansvarsregler, og uanset om ansvaret hviler på kontrakt-forhold mellem skadevolder og skadelidte. Bestemmelsen gælder også, selv om ansvaret følger af særlige regler i den øvreige lovgivning.

Ved personskade gælder den såvel for erstatning ved økonomisk skade som for godtgørelse ved ikke-økonomisk skade. Når bestemmelsen kan kaldes en »almindelig« lempelsesregel, er det fordi den har dette universelle anvendelsesområde. Samtidig er der grund til at understrege, at bestemmelsen er »speciel« i den forstand, at den kun forudsættes anvendt rent undtagelsesvis som en art »sikkerhedsventil« for tilfælde, hvor de erstatningsretlige regler ville føre til urimelige resultater.

Stk. 1 indeholder to led. Første led er en regel om, at ansvaret kan lempes, hvis betaling af fuld erstatning vil virke urimeligt tyngende for skadevolder. Denne regel er tænkt anvendt i tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolderen en byrde, der ud fra sociale og humanitære hensyn virker uacceptabel. Efter dette led

er det altså først og fremmest skadevol-deres økonomiske forhold, som bliver af-gørende ved vurderingen af om lempelse bør ske. De øvrige momenter, der er nævnt i bestemmelsen: skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, skadelidtes inter-esse og foreliggende forsikringer, har dog betydning ved vurderingen af, om den byrde, der lægges på skadevolder, er uri-meligt tyngende. På grund af reglens ka-rakter af en socialhumanitær »sikkerheds-ventil« bør lempelse ikke være udelukket, selv om skadevolder har udvist grov uagt-somhed eller endog i særlige tilfælde hand-let forsætligt. Findes der anledning til at anvende reglen, vil det normalt være na-turligt at anvende den på den måde, at er-statningen ikke helt bortfalder, men ned-sættes til et beløb, som ikke virker urime-ligt tyngende. Andet led er en regel om, at ansvaret kan lempes, hvor

(Spalte 120)

ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt. Denne regel kan altså anvendes, selv om erstatningsbyrden ikke er urimeligt tyngende for skadevolderen, hvir det dog forekommer urimeligt, at han skal betale erstatning eller fuld erstatning. Formuleringen »ganske særlige omstæn-digheder« understreger, at reglen kun er tænkt anvendt i sjældne undtagelsestil-fælde.

Som et eksempel på tilfælde, hvor reg-len kan tænkes anvendt, er i erstatnings-lovudvalgets betænkning II side 56 nævnt, at tabet ved personskade eller død bliver usædvanlig stort, fordi tilskadekomne eller afdøde havde ekstraordinært høje indtæg-ter. Som følge af bestemmelsen i forslaget § 7, stk. 3, hvorefter der højst kan ydes er-statning på grundlag af en årsløn på 400.000 kr., bliver der imidlertid ikke be-hov for en særlig adgang til at se bort fra

særlig høje indtægter ved erstatningsbe-
regningen. Som eksempel på reglens an-
vendelse kan derimod nævnes tilfælde,
hvor tilskadekomne eller efterladte trods
den skete skade er stillet lige så godt øko-
nomisk som før skaden, f.eks. på grund af
udbetaling af forsikringer eller arv. Er
skadevolderens ansvar dækket af en an-
svarsforsikring, vil erstatningsbetalingen
ikke være urimeligt tyngende, og lempelse
af erstatningen efter bestemmelsen er ude-
lukket.

Det er som nævnt i pkt. 3.2. i de almin-
delige bemærkninger hensigten, at lempel-
sesreglen først og fremmest skal have be-
tydning for ansvar uden for kontrakt. Man
bør således være tilbageholdende med
gennem anvendelse af lempelsesreglen at
gribe ind i parternes aftale. Dette gælder
navnlig ved erstatningsansvar i anledning
af, at medkontrahenten har forsømt at op-
fylde selve ydelsespligten. På den anden
side bør det ikke være udelukket at lempe,
f.eks. i tilfælde, hvor erstatningsbyrden er
usædvanlig stor og tyngende set i forhold
til det ansvarsgrundlag, som den mislig-
holdende parts erstatningspligt hviler på.

Erstatningslovudvalget havde foreslået,
at der ved vurderingen af, om ansvaret
skulle lempes, skulle tages hensyn til fore-
liggende forsikringsmuligheder. Industri-
rådet har i sin udtalelse over betænkning-
en henstillet, at dette udtryk udgår af for-
slaget. Rådet nævner bl.a., at baggrunden
herfor er, at det er muligt at tegne forsik-
ring mod stort set enhver risiko, og at
selve det forhold, at skadelidte ikke har
tegnet forsikring ikke bør komme ham til
skade, når der i øvrigt er en ansvarlig ska-
devolder. Justitsministeriet er enig med
det af Industrirådet anførte, og som følge
heraf er foreliggende forsikringsmulighe-
der ikke nævnt i forslaget.

(Spalte 121)

Der kan efter *stk. 2* under tilsvarende
betingelser som angivet i *stk. 1* ses helt el-
ler delvis bort fra skadelidtes medvirken til
skaden. Ved krav om erstatning til den,
der har mistet en forsørger, gælder det
samme om afdødes medvirken.

Bestemmelsen medfører, at de regler,
der efter *stk. 1* gælder for lempelse af ska-
devolders erstatningsansvar, også skal an-
vendes på medvirken fra skadelidtes side.
Efter bestemmelsen kan domstolene i til-
fælde, hvor skadelidte har medvirket til
skadens indtræden, undlade at foretage
den nedsættelse af erstatningen, der ellers
skulle ske efter de almindelige regler om
medvirken. Skadelidte kan således uanset
sin medvirken få enten fuld erstatning el-
ler dog en større erstatning, end han ville
have fået ved anvendelse af de almindelige
medvirkensregler. Betingelsen herfor er,
at det enten ville være urimeligt tyngende
for skadelidte, om hans erstatning blev
nedsat på grund af medvirken, jfr. *stk. 1*,
1. pkt., eller at det i øvrigt i særlige til-
fælde skønnes rimeligt at give skadelidte
en højere erstatning trods hans medvirken
ud fra de forhold, der er nævnt i *stk. 1*, *2*.
pkt. Ligesom bestemmelsen i *stk. 1*, forud-
sættes bestemmelsen i *stk. 2* kun anvendt i
undtagelsestilfælde.

Bestemmelsen kan også anvendes, hvor
afdødes medvirken medfører, at erstatnin-
gen til de efterladte nedsættes (»identifika-
tion«).

Udtrykket »medvirken« omfatter ikke
blot egentlig »egen skyld«, men også de
tilfælde, hvor erstatning ikke tilkendes,
fordi tilskadekomne eller afdøde frivillig
har deltaget i en særlig risikobetonet ad-
færd, f.eks. sportskampe (»accept af ri-
siko«).

Hvis det er nødvendigt, for at lempel-

Bilag 1

sesreglerne i stk. 1 og 2 kan få fuld gennemslagskraft i tilfælde af gensidig skadesforvoldelse, hvor der er tegnet ansvarsforsikring, bør man ved fastsættelsen af erstatningen opgøre kravene uafhængigt af hinanden (»dobbeltkravsmetoden«). Et forsikringsselskab vil således i disse tilfælde ikke kunne modregne i skadelidtes erstatning med den begrundelse, at forsikringstageren (skadevolderen) har et krav mod skadelidte (»enkeltkravsmetoden«).

Bestemmelserne i stk. 1 og 2 svarer med enkelte mindre ændringer til erstatningslovudvalgets udkast, som er omtalt i betænkning II, side 32–33 og side 55–57.

Til § 25

Bestemmelsen vedrører den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige. Den regulerer derimod ikke

(Spalte 122)

spørgsmålet om, hvornår og på hvilket grundlag flere skadevoldere er solidarisk ansvarlige eller forholdet mellem skadelidte og de ansvarlige. Bestemmelsen gælder også, når ansvaret hviler på kontrakt.

Efter *stk 1* foretages den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk ansvarlige efter, hvad der under hensyn til ansvarets beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt. Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af en ansvarsforsikring, bestemmes det i *stk. 2*, at § 19, stk. 1 og 2, og § 21 finder anvendelse. I de tilfælde, der er nævnt i § 19, stk. 2, nr. 1 og 2, og § 21, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. Reglen i § 20 om selvforsikring finder tilsvarende anvendelse.

Bestemmelsen svarer med enkelte ændringer til erstatningslovudvalgets forslag i betænkning II, se betænkningen side 34–36 og side 57.

I forhold til udvalgets forslag er udtrykket »forsikringsmuligheder« udgået, idet anvendelsen af dette begreb ville medføre retsusikkerhed. Om baggrunden herfor kan henvises til bemærkningerne til § 24.

Efter udvalgets udkast skulle man ved afgørelsen af fordelingen af erstatningsbyrden anvende principperne i lovforslagets kapitel 2 (udvalgets lovudkast §§ 6–8, dette forslags §§ 19–21) med de af forholdene følgende ændringer. Dette ville f.eks. medføre, at man ved fordelingen af erstatningen skulle tage hensyn til, om der forelå en ansvarsforsikring hos en af skadevolderne. Denne del af bestemmelsen er i dette forslag udskilt til den særlige bestemmelse i stk. 2, hvor det er bestemt, at § 19, stk. 1 og 2, og § 21 finder direkte anvendelse. Baggrunden herfor er et ønske om at kunne videreføre og udbygge den gældende praksis, hvorefter lempelsesreglen i forsikringsaftalelovens § 25 finder anvendelse i det indbyrdes forhold mellem flere solidariske skadevoldere, hvis en eller flere af de solidariske skadevoldere har tegnet ansvarsforsikring.

Hvis der er to solidariske skadevoldere, hvor kun den ene har tegnet ansvarsforsikring, som udbetaler beløbet til skadelidte, er forsikringsselskabets regreskrav omfattet af § 19, stk. 1. Dette betyder, at den anden skadevolders erstatningsansvar bortfalder, medmindre forholdet er omfattet af § 19, stk. 2. Hvis skadelidte har krævet erstatningsbeløbet hos den skadevolder, der ikke har tegnet forsikring, har denne regres mod ansvarsforsikringen for det fulde beløb. Hvis begge skade-

(Spalte 123)

voldere har tegnet forsikring, finder § 19, stk. 1, ikke anvendelse.

Hvis § 19, stk. 1, som følge af reglerne i § 19, stk. 2, eller § 21 ikke finder anvendelse, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. Dette vil i mange tilfælde medføre, at erstatningsansvaret kommer til at påhvile ansvarsforsikringen.

Ved solidarisk ansvar mellem en arbejdsgiver og en arbejdstager gælder reglerne i § 19, stk. 3, og § 23. De nævnte bestemmelser regulerer i modsætning til denne bestemmelse også forholdet mellem de solidariske skadevoldere og skadelidte.

Der findes i lovgivningen særregler om den indbyrdes fordeling af erstatningsansvaret mellem flere solidariske skadevoldere. Som eksempel herpå kan nævnes sølovens § 220, stk. 3. Sådanne særlige regler berøres ikke af dette lovforslag.

Til § 26

Efter bestemmelsen skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, betale den forurettede godtgørelse for tort.

Ansvaret påhviler den, der i øvrigt efter almindelige erstatningsregler er ansvarlig for den skadevoldende handling.

Bestemmelsen erstatter, sammen med reglerne i lovforslagets kapitel 1, § 15, stk. 1-4, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven. Der tilsigtes ikke nogen ændring med hensyn til udmålingen af godtgørelsen.

1. pkt. svarer til erstatningslovudvalgets udkast, der er omtalt i betænkning III, side 130-131. For at erstatte den hidtidige bestemmelse i § 15 i ikrafttrædelsesloven fuldt ud, er udover udtrykkene »fred, ære, og person« dog indsat udtrykket »frihed«.

2. pkt. er indsat for at tydeliggøre, at reglerne i § 18, stk. 1 og stk. 2, om overførelse af erstatnings- og godtgørelseskrav også finder anvendelse ved overførelse af godtgørelse for tort.

Der findes i den øvrige lovgivning særbestemmelser om godtgørelse for ikke-økonomisk skade, se f.eks. retsplejelovens § 641 og § 1018 a, fotografilovens § 18 og ophavsretslovens § 56. Disse regler gælder fortsat.

Til § 27

Bestemmelsen fastslår, i hvilket omfang lovens bestemmelser kan fraviges ved aftale. Efter *stk. 1*

(Spalte 124)

er aftaler om fravigelse af reglerne i §§ 1-16, § 24, stk. 2, og § 26, der er indgået inden en skades indtræden, ugyldige, såfremt fravigelsen er til gunst for den erstatningsberettigede.

Stk. 2 bestemmer, at aftaler om fravigelse af § 17, stk. 1, § 19, stk. 1 og 3, § 20, § 22, stk. 2, § 23, § 24, stk. 1, og § 25, der er indgået inden en skades indtræden, er ugyldige, såfremt fravigelsen er til gunst for den erstatningsansvarlige. Reglen i § 25 kan dog fraviges for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervs mæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

Erstatningslovudvalget havde alene foreslået, at bestemmelserne i § 17, stk. 1, og § 23 skulle være ufravigelige, se betænkning II side 57-58 (udvalgets lovudkast § 3, § 9, stk. 2, og §§ 10 og 13). Udvalget fremhævede, at eventuelle urimelige aftaler kunne tilsidesættes efter aftalelovens § 36, se betænkning II, side 58.

Som eksempler på aftaler, der efter ud-

Bilag 1

valgets opfattelse burde kunne indgås, var aftaler om, at en konventionalbod eller en garanti for et arbejdes rette udførelse skal betales, uanset om tabet er dækket af en driftstabsforsikring. Der skulle også være mulighed for, at forsikringsselskaberne fortsætter og eventuelt udbygger de eksisterende aftaler om indbyrdes regres. Justitsministeriet er enig i disse synspunkter, og § 27, stk. 2, vil ikke være til hinder for sådanne aftaler. Aftaler om konventionalbod har formentlig kun betydning ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed, og i disse tilfælde finder § 19, stk. 1, ikke anvendelse, jfr. § 19, stk. 2, nr. 2. Indbyrdes regresaftaler mellem forsikringsselskaber berører ikke den erstatningsberettigedes eller den erstatningsansvarliges stilling efter loven, idet de ikke er parter i aftalen, som således ikke omfattes af § 27.

Justitsministeriet finder imidlertid, at der er så tungtvejende hensyn bag en række af lovens bestemmelser, at de bør være ufravigelige i relation til aftaler, der indgås inden en skades indtræden. Både en »kommende« skadelidt og en »kommende« skadevolder vil kunne have vanskeligt ved at overskue konsekvenserne af en sådan forhåndsaftale. Når skaden er sket, er situationen ofte en noget anden, idet man i langt større omfang har incitament til og mulighed for at overskue konsekvenserne af en aftale. Urimelige aftaler kan dog eventuelt tilsidesættes efter aftalelovens § 36.

Justitsministeriet har herefter fundet, at reglerne i §§ 1-16 (udmåling af erstatning og godtgørelse ved personskade og forsørgertab), § 24, stk. 2 (lempelse ved medvirken) og § 26 (godtgørelse for tort) ikke skal kunne fraviges ved aftale inden en ska-

(Spalte 125)

des indtræden, hvis fravigelsen er til ugunst for den *erstatningsberettigede*.

Med hensyn til reglerne i §§ 1-16 og § 26 medfører § 27, stk. 1, f.eks., at ansvarsbe- grænsninger, der vedrører udmålingen af erstatningen, er ugyldige, medmindre de har særlig lovhjemmel. Ansvarsfraskrivelser, der vedrører ansvarsgrundlaget, er ikke omfattet af reglen. Sådanne fraskrivelser af ansvaret skal bedømmes efter de hidtil gældende regler.

Af hensyn til den *erstatningsansvarlige* har man fundet, at der ikke inden en skades indtræden gyldigt kan aftales fravigelse af § 17, stk. 1 (regres for sociale ydelser, pensioner og forsikringer), § 19, stk. 1 og 3 (ansvar for skade, der er dækket af forsikring), § 20 (selvforsikringsreglen), § 22, stk. 2 (regres for personforsikringer), § 23 (arbejdstagers ansvar), § 24, stk. 1 (den almindelige lempelsesregel) og § 25 (fordelingen af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige).

§ 25 kan dog fraviges for skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed.

Det forhold, at § 19, stk. 1 og stk. 3, og § 20 er ufravigelige, betyder, at det, inden en skade er indtrådt, eksempelvis ikke kan aftales, at der er erstatningsansvar, selv om der er tegnet forsikring, og at en selvforsikrer ikke vil kunne skabe sig en bedre retsstilling end en skadelidt, der har tegnet forsikring. Indgås aftaler af den nævnte art, efter at skaden er indtrådt, har de i øvrigt kun virkning for den erstatningsansvarlige, hvis denne er deltager i aftalen.

§ 22, stk. 1, kan frit fraviges, idet der i dette tilfælde ikke er hensyn at tage til den erstatningsansvarlige eller erstatningsberettigede.

§ 24, stk. 1, er den almindelige lempelsesregel, og da den er en beskyttelse mod skadevolderen mod erstatningskrav, der ville føre til urimelige resultater – en slags »sikkerhedsventil« – kan den ikke fraviges.

§ 25 kan som nævnt fraviges med hensyn til skader, der forvoldes ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed. Dette skyldes bl.a., at § 25 finder anvendelse i kontraktforhold, hvor det

(Spalte 126)

ikke kan udelukkes, at det kan være rimeligt og praktisk på forhånd at aftale den indbyrdes hæftelse i tilfælde af solidarisk ansvar.

Til kapitel 4

Kapitlet indeholder regler om, hvornår loven træder i kraft, ophævelse af en række lovbestemmelser, der afløses af lovforslaget, samt et forslag til ændring af arbejdsskadeforsikringsloven.

Til § 28

Det foreslås, at loven skal træde i kraft den 1. oktober 1984, og at de ny regler skal finde anvendelse på erstatningsansvar for skader, der indtræder efter lovens ikrafttræden. Retsvirkningerne af skader indtruffet forinden skal bedømmes efter

de hidtil gældende regler. Forslaget har således ikke tilbagevirkende kraft. Det kan i den forbindelse oplyses, at arbejdsskadeforsikringsloven, da den blev gennemført i 1978, kun fandt anvendelse på skader, der indtrådte efter lovens ikrafttræden.

Til § 29

Efter bestemmelsen ophæves en række lovbestemmelser, der afløses af lovforslaget.

Forsikringsaftalelovens § 25 afløses således af reglerne i §§ 19 og 22.

§ 15 i ikrafttrædelsesloven til straffeloven afløses af en række af reglerne i kapitel 1 og af § 26.

Reglen i arvelovens § 14, stk. 3, 2. pkt., afløses af § 18, stk. 3.

Bestemmelserne i sømandslovens § 53, stk. 3, 2. pkt., og sølovens § 67, 2. pkt., indeholder regler om lempelse af arbejdstageres ansvar og afløses af forslagets § 23.

Til § 30

Efter bestemmelsen foreslås arbejdsskadeforsikringslovens § 55 ændret, således at der ikke er regres mod den erstatningsansvarlige for ydelser som forsikringsselskabet har udbetalt i henhold til arbejdsskadeforsikringsloven. Om baggrunden for bestemmelsen henvises til bemærkningerne til § 17, stk. 1.

Betænkning afgivet af retsudvalget den 4. maj 1984
Folketingstidende 1983-84, 2. samling, Tillæg B sp. 481-84

Betænkning over Forslag til lov om erstatningsansvar

(Spalte 481)

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til justitsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Udvalget har endvidere modtaget skriftlig henvendelse fra Danmarks Rederiforening samt en artikel om lovforslaget fra dr. jur. Bo von Eyben.

Rederiforeningens henvendelse og justitsministerens kommentarer hertil er optrykt som bilag 1 og 2 til betænkningen.

I bilag 3 er endvidere optrykt et af udvalgets spørgsmål og justitsministerens svar herpå.

Udvalget har af justitsministeren fået oplyst, at bemærkningerne til lovforslagets § 9, stk. 2, (hvor det udtales, at bestemmelsen i lovforslagets § 9, stk. 2, sjældent vil kunne anvendes, hvis der er tale om yngre eller midaldrende skadelidte, når det tages i betragtning, at § 9 alene omfatter personer, der er fyldt 56 år) skal forstås således, at man sjældent vil kunne tænke sig bestemmelsen i § 9, stk. 2, bragt i anvendelse for personer, der aldersmæssigt befinder sig i den nedre del af § 9s anvendelsesområde.

Der er af justitsministeren og udvalget

stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de stillede ændringsforslag.

Ændringsforslag

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 2

(Spalte 482)

1) I *stk. 2* ændres »arbejdsgiver,« til: »arbejdsgiver eller«.

Til § 3

2) I *1. pkt.* indsættes efter »udgør« ordene: »for tiden fra skadens indtræden, indtil skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær«.

Til § 5

3) I *stk. 2* udgår »efter dennes evner, udannelse, alder og muligheder for erhvervmæssig omskoling og optræning«.

Af *udvalget*, tiltrådt af *justitsministeren*.

Til § 6

4) I paragraffen ændres »ganget med 5« til: »ganget med 6«.

Til § 7

5) I stk. 3 ændres »400.000 kr.« til: »350.000 kr.«.

Af justitsministeren, tiltrådt af udvalget:

Til § 10

6) Paragraffen affattes således:

»§ 10. Såvel skadelidte som skadevolderen kan indhente en udtalelse om spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsvennetabsprocenten fra sikringsstyrelsen, jfr. lov om arbejdsskade-forsikring.«

Til § 17

(Spalte 483)

7) Stk. 1, 1. pkt., affattes således:

»Ydelser i henhold til den sociale lovgivning, herunder dagpenge, sygehjælp, pension efter den sociale pensionslovgivning og ydelser i henhold til lov om arbejdsskade-forsikring, som tilkommer en skadelidt eller efterlevende, kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige.«

Ny paragraf

8) Efter § 30 indsættes som ny paragraf:

»§ 01. En forsikringstager kan ikke op-sige en forsikringsaftale på grund af en forhøjelse af præmien, som alene er begrundet med den ændring af størrelsen af erstatning for personskade og tab af forsørger, der er en følge af denne lov.«

Bemærkninger

Til nr. 1, 2, 6 og 7

Ændringsforlag nr. 1, 2, 6 og 7 er af redaktionel karakter.

I ændringsforslag nr. 2 præciseres det i overensstemmelse med den gældende retstilstand, at adgangen til at kræve erstatning for svie og smerte ophører, når skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær.

Med ændringsforslag nr. 6 præciseres det, at det alene er til vejledning for skadelidte og skadevolderen, når sikringsstyrelsen tager stilling til spørgsmålet om fastsættelsen af méngraden og erhvervsvennetabsprocenten. Som anført i bemærkningerne til lovforslaget, s. 26, henhører den endelige afgørelse af spørgsmålet i tilfælde af uenighed mellem parterne under domstolene. Da der ikke er tale om egentlige afgørelser fra sikringsstyrelsens side, vil sikringsstyrelsens udtalelser efter bestemmelsen på samme måde som udtalelser i henhold til arbejdsskade-forsikringslovens § 62 ikke kunne indbringes for den sociale ankestyrelse.

Ændringsforslag nr. 7 skyldes dels de nye regler om førtidspension, der er blevet gennemført med virkning fra den 1. januar 1984, dels et nyt lovforslag om social pension, der

(Spalte 484)

er fremsat af socialministeren.

Til nr. 3

Ændringsforslag nr. 3 er begrundet i, at der som anført i justitsministeriets besvarelse af retsudvalgets spørgsmål 15 af 12. april 1984 ved fastsættelsen af erhvervsvennetabsprocenten kun skal tages hensyn

Bilag 2

til en foreliggende mulighed for revalidering, såfremt det må anses for sikkert, at revalideringen lykkes. Dette præciseres ved den foreslåede ændring, som medfører, at henvisningen til muligheden for erhvervsmæssig omskoling og optræning udgår af bestemmelsen. Der tilsigtes ikke nogen realitetsændring ved, at ordene »efter dennes evner, uddannelse, alder...« efter ændringsforslaget udgår af bestemmelsen.

Til nr. 4 og 5

Ændringsforslag nr. 4 er begrundet i et ønske om i højere grad at opnå erhvervs-evnetabserstatninger og forsørgertabserstatninger, der svarer til de faktiske tab, der lides. Udvalget har på den anden side fundet, at den højeste årsløn, som erhvervs-evnetabserstatningen kan beregnes på grundlag af, bør nedsættes fra 400.000

kr. til 350.000 kr. Dette er baggrunden for ændringsforslag nr. 5.

Assurandørsocietetet har oplyst, at ændringerne efter nr. 4 og 5 formentlig vil betvirke en samlet forhøjelse af forsikringspræmierne på motoransvarsforsikringsområdet på ca. 3 pct. ud over den forhøjelse, der følger af det fremsatte lovforslag.

Til nr. 8

I den foreslåede nye § 01, jfr. ændringsforslag nr. 8, er det i lighed med overgangsbestemmelsen i færdselslovens § 142 vedrørende et tilsvarende spørgsmål præciseret, at en forsikringstager ikke kan ophæve en forsikringsaftale på grund af en forhøjelse af præmien, som alene er begrundet med den ændring af størrelsen af erstatning for peronskade og tab af forsørger, der er en følge af erstatningsansvarsloven.

SIKRINGSSTYRELSEN

Procent-tabel

til

brug ved vurdering af mén som følge af arbejdsskader indtruffet den 1. april 1978 og senere

(Méntabel)

Indholdsfortegnelse

	Side		Side
		b. Postcommotionelt syndrom	
I. <i>Indledning</i>	300		
		C. <i>Øje</i>	304
		D. <i>Øre</i>	305
I. <i>Ekstremitetsskader</i>	300	III. <i>Hals og ryg</i>	306
A. <i>Hånd, arm, skulder</i>		A. <i>Halssøjlen</i>	306
a. <i>Fingre</i>		B. <i>Øvrige del af rygsøjlen</i>	306
b. <i>Hånd, håndled</i>		C. <i>Rygmarvslæsioner</i>	306
c. <i>Arm</i>		IV. <i>Lunge og hjerte</i>	306
d. <i>Albue</i>		V. <i>Bughule og bækken</i>	307
e. <i>Skulder</i>		VI. <i>Erhvervssygdomme</i>	307
f. <i>Lammelser</i>		A. <i>Eksem</i>	307
B. <i>Fod, ben og hofte</i>	302	B. <i>Erhvervssygdomme i øvrigt</i>	307
a. <i>Fod</i>			
b. <i>Ben</i>			
c. <i>Hofte</i>			
d. <i>Lammelser</i>			
II. <i>Hoved</i>	304		
A. <i>Ansigtet</i>	304		
B. <i>Hjernen</i>	304		
a. <i>Demens</i>			

Bilag 3

Indledning

Tabellen er en normaltabel. Fravigelser af tabelsatserne vil dog kun finde sted, hvor der foreligger ganske særlige forhold.

Tabellens satser omfatter vansir, der er en direkte følge af en skade opført i tabellen. Vansir iøvrigt – det vil navnlig sige ardannelser, indskrumpninger o.lign. – vurderes konkret, i almindelighed til en méngrad fra 0–20, men méngraden kan dog sættes højere, f.eks. ved meget udbredte eller særlig skæmmende ardannelser.

Ved skade på et af de såkaldt parrede organer (øjne, høreorganer, lunger, nyrer) vil arbejdsskadesagen – i tilfælde af en senere skade på det andet organ (uanset skadesårsagen) – kunne genoptages til vurdering af det mén, arbejdsskaden herefter må anses at have påført skadelidte. Dette er i overensstemmelse med, at arbejdsskadeforsikringsloven under ganske

særlige omstændigheder åbner mulighed for en sags genoptagelse også efter overskridelsen af den normale revisionsfrist på 5 år (lovens § 29, stk. 1).

I tilfælde, hvor skadelidte har en lidelse, der har været til stede forud for arbejdsskaden, kan der blive tale om en særvurdering af ménets omfang.

En skade, hvis følger forøges på grund af den forudbestående lidelse, vil således kunne medføre fastsættelse af højere méngrader, end den der fremgår af normaltabellen.

Rammer arbejdsskaden et område, der i forvejen er varigt skadet, vil der ved fastsættelsen af méngraden kun blive taget hensyn til den af arbejdsskaden forvoldte forværrelse af tilstanden, hvilket i almindelighed vil resultere i méngrader, der er mindre end normaltabellens.

I. Ekstremitetsskader

A. Hånd, arm, skulder

(Ved venstrehåndethed vurderes venstre som højre og omvendt).

	hø.	ve.
a. Fingre		
Tab af alle fingre på én hånd	55	50
Tab af tommel med mellemhåndsben	30	25
Tab af tommelfinger		25
Tab af tommelfingers yderstykke		12
Tab af tommelfingers ½ yderstykke		8
Tommel med stift yderled		5
Tommel med stift grundled		<5
Tommel med stift yder- og grundled		15
Tab af 2. finger		10
Tab af 2. fingers yder- og midterstykke		10
Tab af 2. fingers yderstykke		5
2. finger med stift grundled i strakt stilling		5
2. finger med 90° strækkemangel i midterled		5

Tab af 3. finger	10
Tab af 3. fingers yder- og midterstykke	8
Tab af 3. fingers yderstykke	<5
3. finger med stift grundled i strakt stilling	5
3. finger med 90° strækkemangel i midterled	5

Tab af 4. finger	8
Tab af 4. fingers yder- og midterstykke	5
Tab af 4. fingers yderstykke	<5
4. finger med stift grundled i strakt stilling	5
4. finger med 90° strækkemangel i midterled	5

Tab af 5. finger	8
Tab af 5. fingers yder- og midterstykke	5
Tab af 5. fingers yderstykke	<5

	hø.	ve.
Tab af 1. og 2. finger	40	35
Tab af 1. og 2. fingers yderstykke		18
Tab af 1., 2. og 3. finger	50	45
Tab af 1., 2. og 3. fingers yderstykke		20
Tab af 1., 2., 3. og 4. finger	55	50
Tab af 2. og 3. finger		25
Tab af 2. og 3. fingers yder- og midterstykke		20
Tab af 2. og 3. fingers yderstykke		10
Tab af 2., 3. og 4. finger	35	30
Tab af 2., 3. og 4. fingers yder- og midterstykke		25
Tab af 2., 3. og 4. fingers yderstykke		12
Tab af 2., 3., 4. og 5. finger	40	35
Tab af 2., 3., 4. og 5. fingers yder- og midterstykke	35	30
Tab af 2., 3., 4. og 5. fingers yderstykke		15
Tab af 3., 4. og 5. finger		30
Tab af 3., 4. og 5. fingers yder- og midterstykke		20
Tab af 3., 4. og 5. fingers yderstykke		10
Tab af 4. og 5. finger		20
Tab af 4. og 5. fingers yder- og midterstykke		15
Tab af 3. og 4. fingers eller 4. og 5. fingers yderstykke		5
3. og 4. finger med 90° strækkemangel i midterled		8

De ikke i tabellen nævnte stivheder afgøres individuelt

Bilag 3

<i>b. Hånd, håndled</i>	<i>hø.</i>	<i>ve.</i>
Tab af hånd	60	55
Stivhed i god arbejdsstilling		10
Spolebensbrud helet med nogen forskydning og lidt funktionsforstyrrelser, eventuelt skuren		5–8
Følge af spolebensbrud: 2.–5. finger til 2 cm fra hulhånd		18–20
<i>c. Arm</i>		
Tab af arm	70	65
Amputation på overarm	65	60
Amputation på underarm med god bevægelighed i albuen	60	55
Ikke helet ruptur af biceps		5–15
Axillaristhrombose		5–15
<i>d. Albue</i>		
Stivhed i strakt stilling	45	40
Stivhed i god arbejdsstilling	25	20
Underarms drejebewægelser ophævet (højkantstilling)	20	15
Albuens bøjeevne nedsat til 90°	15	12
Strækkemangel indtil 30°		<5
Strækkemangel 45°–90°		5–10
<i>e. Skulder</i>		
Al bevægelighed regnes med ufixeret skulderblad.		
Stivhed i skulder (med armen ind til kroppen)		35
Elevation til 90°		15
Skuren og nogen bevægeindskrænkning		5–8
Habituel ledskred		10
Luxatio acromio-clavicularis		5–8
<i>f. Lammelser</i>		
Total lammelse af plexus brachialis	70	65
Total lammelse af nervus radialis på overarm	25	20
Total lammelse af nervus ulnaris	30	25
Total lammelser af nervus medianus, både sensoriske og motoriske skader	35	30
Ved sensoriske skader alene	indtil	25
<i>B. Fod, ben og hofte</i>		
<i>a. Fod</i>		
Tab af fod med god protesefunktion		30
Tab af fod med dårlig protesefunktion		35–40
Amputation i fodrod med bæredygtig stump		15

Tab af alle tæer på én fod	10
Tab af 1. tå og noget af dens mellemfodsben	8
Tab af 1. tå	5
Tab af 1. tå's yderstykke	<5
1. tå med stivhed i grundled	5
Tab af en af de andre tæer	<5
Fodled stift i ret vinkel eller let spidsfod (10–15°)	15
Fodled stift i udtalt spidsfodsstilling	20–30
Fodled med ophævede drejebewægelser	5
Platfod forværreret med smerter	8
Platfod traumatisk	10–12

b. Ben

Tab af et ben	65
Amputation i knæet eller på låret med god protese-funktion	50
Amputation i knæet eller på låret med dårlig protese-funktion	55–65
Tab af underben med god protese-funktion	30
Tab af underben med dårlig protese-funktion	35–40
Forkortning mindre end 3 cm	<5
Forkortning mindst 3 cm	10
Lårsvind mindst 3 cm	8–10
(Adderes dog ikke til erstatning for forkortning eller bevægeindskrænkning)	
Postthrombotisk syndrom i et ben	5–20
Væsentlig forværrelse af åreknuder eller skinnebenssår	8
Knæ stift i god stilling	25
Knæ med indtil 5°'s strækkemangel	<5
Knæ med bøjeevne medsat til 90°	10
Knæ med generende løshed	10–30
Knæ med stærk skuren ved bevægelser med nogen muskelsvind og bevægeindskrænkning	8
Knæ med nogenlunde hyppige og generende indeklemningstilfælde	5–8
Habituel ledskred af knæskal	5–10
Tab af knæskal	5–10

c. Hofte

Hofte med stivhed i gunstig stilling	30
Hofte med svær insufficiens af hofte funktionen	50–65

d. Lammelser

Total lammelse af nervus fibularis	10–15
Total lammelse af nervus femoralis	20
Ischiadiscusparese (afhængig af paresens omfang)	indtil 50

Bilag 3

ii. Hoved

A. Ansigtet

Tab af alle tænder (dobbeltprotese)	5–8
Tab af ydre øre	5–8
Skalpering	5–10
Ensidig lammelse af facialisnerven	10
Dobbelt-sidedig lammelse af facialisnerverne	indtil 30
Tab af lugtesansen	10
Ensidige stemmebåndslammelser med betydeligt talebesvær	10–15
Lammelse af følenerven til ansigtet (trigeminusgrene)	5

B. Hjernen

a. Demens

Lettere demens	15–25
Let-middelsvær demens	25–40
Middelsvær demens	40–65
Svær demens	65–100

b. Postcommotionelt syndrom

	8–10
--	------

C. Øje

Tab af et øje	20
Tab af begge øjne	100
Tab af synet på et øje	20
Tab af synet på begge øjne	100
Tab af synet på et øje med komplikationer (f.eks. glaucom og/eller skrumpeøje)	25
Tab af synet på et øje med mulighed for bedring ved operation (reserveøje)	18
Dobbeltsyn	10
Dobbelt-synethed i yderstilling	indtil 5
Tab af samsyn (f.eks. ved afaki med synsstyrke på mindst 6/60)	15
Afaki med god kontaktglasfunktion	8
Total ensidig ptose	18
Tåreflod	indtil 10
Hemianopsi	40
Højresidig hemianopsi som følge af hjernelæsion	50

Nedsættelse af synsstyrken på et øje eller begge øjne vurderes efter følgende decimal- eller brøktabel:

Decimaltabel

S	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1	0
0,6	0	0	5	10	10	15	20
0,5	0	5	5	10	10	15	20
0,4	5	5	10	15	15	20	30
0,3	10	10	15	25	35	45	55
0,2	10	10	15	35	45	60	70
0,1	15	15	20	45	60	75	85
0	20	20	30	55	70	85	100

Brøktabel

S	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{18}$	$\frac{1}{24}$	$\frac{1}{36}$	$\frac{1}{60}$	$\frac{1}{60}$	0
$\frac{1}{6}$	0	0	5	8	10	12	15	20
$\frac{1}{12}$	0	5	10	10	12	15	18	20
$\frac{1}{18}$	5	10	20	30	35	40	45	50
$\frac{1}{24}$	8	10	30	35	45	50	55	60
$\frac{1}{36}$	10	12	35	45	55	65	70	75
$\frac{1}{60}$	12	15	40	50	65	75	80	85
$\frac{1}{60}$	15	18	45	55	70	80	95	100
0	20	20	50	60	75	85	100	100

Synsstyrken vurderes med bedste anvendelige glas.

D. Øre

Tab af ydre øre, se side 6

Totalt høretab på et øre 10

Totalt høretab på begge ører 75

Høretab efter taleaudiometri, vurderet efter udregnet binauralt høretab i dB med veltilpasset høreapparat.

Bilag 3

Høretab på mindre end 40 dB	0-5
– – 40 dB	10
– – 45 dB	20
– – 50 dB	30
– – 55 dB	35
– – 60 dB	40
– – 65 dB	45
– – 70 dB	50
Gener ved brug af høreapparat	indtil 10
Stærkt generende øresusen og forvrængning vurderes individuelt.	

III. Hals og ryg

A. Halsøjlen

Nogen bevægeindskrænkning og/eller smerter lokalt	8
Ved anvendelse af støtteanordning (halskrave)	indtil 15
Udstrålende smerter af rodirritationskarakter (d.v.s. smerter påvirkelige af halsens bevægelser i form af tandpineagtige smerter i paræsthesier).	12–15

B. Øvrige del af rygsøjlen

Rygsmarter uden bevægeindskrænkning	5–8
Ved anvendelse af støtteanordning (korset)	indtil 15
Rygsmarter med nogen bevægeindskrænkning	12–15
Rygsmarter med betydelig bevægeindskrænkning	25
Følger efter discus-prolaps	15–25

C. Rygmarvslæsioner

Lettere men vedholdende følger – uden blære- (evt. afførings-) symptomer (objektive påviselige neurologiske symptomer af beskedent omfang)	20
Med inkontinens (lettere grad)	25
Sværere følgesymptomer	indtil 100(120)
Inkontinens i øvrigt, se side 9	

IV. Lunge og hjerte

Lunge- og hjertelidelser vurderes under hensyntagen til den begrænsning i funktionskapaciteten, der betinges af lidelsen, ud fra følgende inddeling i *funktionsgrupper*:

- I. Ingen begrænsning af den fysiske aktivitet.
- II. Let begrænsning af den fysiske aktivitet.
Symptomer fremkommer kun ved kraftig aktivitet.

- III. Betydelig begrænsning af den fysiske aktivitet.
Symptomer fremkommer også ved lettere aktivitet.
- IV. Enhver fysisk aktivitet udløser symptomer,
og symptomerne kan være til stede i hvile.

Funktionsinddelingen søges understøttet med objektive målinger som mål for lungefunktionen således f.eks. forceret ekspirationsvolumen i første sekund, FEV_{1,0}. Under forudsætning af, at der er tale om *permanent* reduktion af FEV_{1,0} svarer

- FEV_{1,0} over 2 liter omtrent til funktionsgruppe I
FEV_{1,0} 1½–2 liter omtrent til funktionsgruppe II
FEV_{1,0} omkring 1 liter omtrent til funktionsgruppe III
FEV_{1,0} omkring ½ liter til funktionsgruppe IV

V. *Bughule og bækken*

Tab af milten	5
Tab af én nyre	10
Velfungerende transplanteret nyre	25
Anus præternaturalis	10–50
Lettere inkontinens (d.v.s. imperiøs vandladning, evt. afføring)	10–15
Inkontinens, dog ikke daglig	15–25
Drivende inkontinens	50
Bugvægsbrok, der ikke kan opereres	indtil 25
Tab af begge testikler, uden hormonale og/eller psykiske følger	indtil 15
Tab af begge æggestokke	indtil 15
Tab af én eller begge bitestikler	<5
Urethrastrictur, når bougie må anvendes	15
Impotens vurderes individuelt	

VI. *Erhvervs sygdomme*

A. *Eksem*

Udbruddet kan undgås ved enkle beskyttelsesmetoder eller ved overgang til andet lignende arbejde.	
Udbruddet giver kun ubetydelige symptomer og forværrer ikke	0–15
Udbruddet forekommer til stadighed eller det irritationsmoment, som forårsager udbruddet, er svært at undgå	20–30
Eksemet udbredt over et stort område, er til stadighed i udbrud, og medfører symptomer over hele legemet	36–65

- B. *Erhvervs sygdomme iøvrigt*, vurderes efter de under I–V givne retningslinier.

Sikringsstyrelsens skrivelse af 27. september 1984

Om udtalelser fra sikringsstyrelsen til brug ved fastsættelse af erstatning efter lov om erstatningsansvar

Efter arbejdsskadeforsikringslovens § 62 kan sikringsstyrelsen efter anmodning og mod gebyr afgive udtalelser om spørgsmål vedrørende personskade, der ikke er omfattet af loven.

Styrelsen har således til brug for forsikringsselskaber, advokater og andre givet vejledende udtalelser om, hvorvidt en lidelse kan være en følge af en ulykke og om invaliditetens omfang. Der har hidtil som hovedregel været tale om udtalelser om den samlede invaliditetsgrad, baseret på ulykkesforsikringslovens regler. Sikringsstyrelsen har imidlertid på begæring foretaget en vurdering af mén og erhvervsevnetab i overensstemmelse med arbejdsskadeforsikringsloven.

Efter § 10 i *lov om erstatningsansvar, der træder i kraft den 1. oktober 1984*, kan såvel skadelidte som skadevolderen begære spørgsmålet om fastsættelse af méngraden og erhvervsevnetabsprocenten forelagt sikringsstyrelsen, jfr. arbejdsskadeforsikringsloven.

I denne forbindelse henledes opmærksomheden på de oplysninger, der normalt vil være behov for ved en sådan forelægelse.

Hvis der ønskes en udtalelse om *méngrad*, og fyldestgørende oplysninger om skadens art og omfang ikke kan indsendes samtidig med forelæggelsen, bedes – foruden skadelidtes navn, adresse og cpr-nummer – angivet navn og adresse på skadelidtes egen læge samt oplysning om behandling i anledning af skaden med angivelse af tidspunkt og behandler (hospital, speciallæge). Det vil ligeledes ofte være praktisk, at der medsendes en kortfattet beskrivelse af det ulykkestilfælde, der har forvoldt lidelsen.

Ønskes der en udtalelse om *erhvervsevnetabsprocent* i tilfælde, hvor skaden har medført kontakt til sociale myndigheder, f.eks. med henblik på iværksættelse af revalideringsforanstaltninger eller tilkendelse af pension, er en oplysning herom tilstrækkelig. Sikringsstyrelsen vil herefter indhente de fornødne oplysninger hos vedkommende socialforvaltning.

Hvor denne mulighed ikke er til stede, er der behov for en nærmere redegørelse for nedsættelsen af erhvervsevnen, herunder oplysning om skadelidtes erhverv og indtjeningsmuligheder før tilskadekomsten og oplysninger om, hvorvidt erhvervs-

evnetabet beror på erhvervsskrift, eventuelt skift inden for samme virksomhed, nedsættelse af arbejdstid, tab af avance- og omsætningsmuligheder, tab af bibeskæftigelse eller andre omstændigheder.

For selvstændige vil det undertiden være nødvendigt at indsende firmaregnskaber vedrørende tiden før ulykkestilfældet, og tiden efter at tilstanden er blevet stationær, gerne med oplysning om, hvordan og i hvilket omfang den tiskadekomnes arbejdskraft er blevet erstattet i virksomheden.

En sammenligning mellem en skadelidts indtægt, efter at tilstanden er stationær, og

den indtægt, den pågældende måtte antages at ville have haft uden mellemkommande skade, vil kunne være udgangspunkt for en vurdering af erhvervsevnetabet.

Indkomstforholdene bør dokumenteres ved erklæring fra arbejdsgivere og skattevæsen.

Socialministeriet har med virkning fra den 1. oktober 1984 fastsat gebyret for en udtalelse fra sikringsstyrelsen om méngrad og/eller erhvervsevnetabsprocent til 2.500 kr. Gebyret vil blive afkrævet ved sagens forelæggelse.

Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 95 af 15. marts 1985

Bekendtgørelse om regulering af erstatnings- og godtgørelsesbeløb i henhold til lov om erstatningsansvar

I henhold til § 15, stk. 2, i lov nr. 228 af 23. maj 1984 om erstatningsansvar, som ændret ved lov nr. 618 af 19. december 1984, meddeles:

§ 1. Efter erstatningsansvarslovens § 15, stk. 1, reguleres de i lovens § 3, § 4, stk. 1, § 7, stk. 3, og § 13, stk. 1, 2. pkt., nævnte beløb med samme procent, som ugelønnen for april kvartal er steget i forhold til april kvartal 1983. Reguleringen har virkning fra den følgende 1. april. Ugelønnen beregnes som den af Danmarks Statistik offentliggjorte gennemsnitlige timefortjeneste (inkl. dyrtidstillæg, men bortset fra alle andre tillæg) for alle arbejdere inden for håndværk og industri i hele landet i april kvartal, ganget med det ugentlige antal arbejdstimer ved fuld sædvanlig arbejdstid. De herefter fremkomne beløb afrundes til nærmeste med 500 delelige kronebeløb, for de i lovens § 3, 1. pkt.,

nævnte beløb dog til nærmeste med 10 delelige kronebeløb.

Den gennemsnitlige timeløn i april kvartal 1983 var 6.398 øre og i april kvartal 1984 6.707 øre, og det sædvanlige ugentlige antal arbejdstimer var 40 i begge kvartaler.

§ 2. Med virkning for skader, der indtræder i perioden 1. april 1985-31. marts 1986, gælder følgende:

- 1) De i lovens § 3, 1. pkt., nævnte beløb udgør henholdsvis 100 kr. og 50 kr.
- 2) Det i lovens § 3, 3. pkt., nævnte beløb udgør 15.500 kr.
- 3) Det i lovens § 4, stk. 1, 3. pkt., nævnte beløb udgør 209.500 kr.
- 4) Det i lovens § 4, stk. 1, 5. pkt., nævnte beløb udgør 251.500 kr.
- 5) Det i lovens § 7, stk. 3, nævnte beløb udgør 367.000 kr.
- 6) Det i lovens § 13, stk. 1, 2. pkt., nævnte beløb udgør 236.000 kr.

Justitsministeriet, den 15. marts 1985

ERIK NINN-HANSEN

/ Chr. Trønning

Justitsmin. 2. kt. j.nr. 1984-4601-3

Socialministeriets bekendtgørelse nr. 210 af 30. marts 1978

Bekendtgørelse om regler for omsætning af løbende ydelser til kapitalbeløb efter arbejdsskadeforsikringsloven

I medfør af § 39, stk. 4, lov nr. 79 af 8. marts 1978 om arbejdsskadeforsikring fastsættes:

§ 1. En løbende årlig ydelse, tilkendt efter § 27 for tab af erhvervsevne, omsættes til et kapitalbeløb ved at gange den årlige ydelse på omsætningstidspunktet med den faktor i tabel A, som står ud for skadelidtes alder på omsætningstidspunktet.

§ 2. En løbende årlig ydelse, tilkendt efter § 28 for varigt mén, omsættes til et kapitalbeløb ved at gange den årlige ydelse på omsætningstidspunktet med den faktor i tabel B, som står ud for skadelidtes alder på omsætningstidspunktet.

§ 3. En løbende årlig ydelse, tilkendt efter § 31, stk. 2 eller § 33 for tab af forsørger, omsættes til et kapitalbeløb ved at

gange den årlige ydelse på omsætningstidspunktet med den faktor i tabel C eller D, som står ud for den efterladtes alder og restperioden af erstatningsydelsen på omsætningstidspunktet. Når den efterladtes alder eller restperioden ligger mellem henholdsvis de aldre og de restår, som er angivet i tabellen, benyttes tilsvarende mellemliggende faktorer.

Stk. 2. Når en efterladt er berettiget til et afløsningsbeløb efter § 31, stk. 4, ved det fyldte 67. år, skal det kapitalbeløb, der er beregnet efter stk. 1, forhøjes med et beløb, der beregnes ved at gange den årlige ydelse med den faktor i tabel E, der står ud for den efterladtes alder på omsætningstidspunktet.

§ 4. Bekendtgørelsen har virkning fra den 1. april 1978.

Socialministeriet, den 30. marts 1978.

EVA GREDAL

/ N. Raaschou-Nielsen

Tabel A.
Erhvervsevnetabserstatning

fyldt alder	Mænd	Kvinder	fyldt alder	Mænd	Kvinder
5	10,451	10,462	35	9,855	9,933
6	10,447	10,458	36	9,801	9,883
7	10,441	10,453	37	9,742	9,829
8	10,436	10,448	38	9,679	9,771
9	10,429	10,443	39	9,611	9,707
10	10,423	10,437	40	9,537	9,638
11	10,415	10,431	41	9,457	9,563
12	10,407	10,425	42	9,371	9,481
13	10,399	10,417	43	9,278	9,393
14	10,389	10,409	44	9,177	9,297
15	10,379	10,401	45	9,069	9,192
16	10,368	10,391	46	8,952	9,079
17	10,356	10,381	47	8,825	8,956
18	10,343	10,370	48	8,688	8,823
19	10,329	10,358	49	8,540	8,677
20	10,314	10,344	50	8,381	8,520
21	10,297	10,330	51	8,208	8,348
22	10,279	10,314	52	8,020	8,162
23	10,260	10,297	53	7,818	7,959
24	10,239	10,279	54	7,598	7,738
25	10,216	10,259	55	7,360	7,497
26	10,191	10,237	56	7,101	7,235
27	10,165	10,213	57	6,820	6,948
28	10,136	10,188	58	6,513	6,636
29	10,104	10,160	59	6,180	6,294
30	10,070	10,129	60	5,815	5,919
31	10,034	10,096	61	5,416	5,508
32	9,994	10,060	62	4,978	5,057
33	9,951	10,021	63	4,497	4,561
34	9,905	9,979	64	3,966	4,015
			65	3,379	3,411
			66	2,727	2,742

Tabel B
Ménerstatning

fyldt alder	Mænd	Kvinder	fyldt alder	Mænd	Kvinder
5	10,462	10,475	40	9,845	10,009
6	10,458	10,472	41	9,796	9,972
7	10,454	10,469	42	9,745	9,932
8	10,450	10,466	43	9,690	9,890
9	10,445	10,462	44	9,632	9,845
10	10,440	10,458	45	9,571	9,796
11	10,434	10,454	46	9,505	9,745
12	10,428	10,450	47	9,436	9,690
13	10,422	10,445	48	9,363	9,632
14	10,415	10,440	49	9,286	9,571
15	10,407	10,434	50	9,204	9,505
16	10,399	10,428	51	9,118	9,436
17	10,390	10,422	52	9,027	9,363
18	10,380	10,415	53	8,931	9,286
19	10,370	10,407	54	8,831	9,204
20	10,359	10,399	55	8,725	9,118
21	10,347	10,390	56	8,615	9,027
22	10,334	10,380	57	8,499	8,931
23	10,320	10,370	58	8,379	8,831
24	10,305	10,359	59	8,253	8,725
25	10,288	10,347	60	8,121	8,615
26	10,271	10,334	61	7,985	8,499
27	10,252	10,320	62	7,843	8,379
28	10,232	10,305	63	7,696	8,253
29	10,211	10,288	64	7,544	8,121
30	10,188	10,271	65	7,387	7,985
31	10,163	10,252	66	7,225	7,843
32	10,136	10,232	67	7,058	7,696
33	10,108	10,211	68	6,887	7,544
34	10,077	10,188	69	6,712	7,387
35	10,044	10,163	70	6,532	7,225
36	10,009	10,136	71	6,349	7,058
37	9,972	10,108	72	6,163	6,887
38	9,932	10,077	73	5,974	6,712
39	9,890	10,044	74	5,782	6,532

Tabel B
Ménerstatning

fyldt alder	Mænd	Kvinder	fyldt alder	Mænd	Kvinder
75	5,588	6,349	85	3,642	4,408
76	5,393	6,163	86	3,458	4,213
77	5,196	5,974	87	3,277	4,020
78	4,999	5,782	88	3,101	3,830
79	4,802	5,588	89	2,929	3,642
80	4,604	5,393	90		
81	4,408	5,196	og derover	2,763	3,458
82	4,213	4,999			
83	4,020	4,802			
84	3,830	4,604			

Tabel C
Efterladteerstatning

Mænd

fyldt alder	Resterende erstatningsperiode, antal hele år									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18	0,957	1,827	2,618	3,336	3,989	4,582	5,120	5,610	6,054	6,458
20	0,957	1,827	2,618	3,336	3,988	4,581	5,120	5,609	6,053	6,457
25	0,957	1,827	2,617	3,335	3,987	4,579	5,117	5,605	6,048	6,451
30	0,957	1,827	2,616	3,333	3,984	4,575	5,112	5,599	6,041	6,442
35	0,957	1,826	2,615	3,330	3,980	4,569	5,104	5,589	6,029	6,427
40	0,957	1,825	2,612	3,326	3,973	4,560	5,091	5,573	6,009	6,404
45	0,956	1,823	2,608	3,319	3,962	4,544	5,071	5,547	5,977	6,366
50	0,956	1,820	2,601	3,307	3,944	4,520	5,038	5,506	5,927	6,305
51	0,955	1,819	2,599	3,304	3,940	4,513	5,030	5,495	5,913	6,289
52	0,955	1,818	2,597	3,301	3,935	4,506	5,020	5,483	5,899	6,271
53	0,955	1,817	2,595	3,297	3,929	4,498	5,010	5,470	5,882	6,252
54	0,955	1,816	2,593	3,293	3,923	4,490	4,999	5,455	5,865	6,231
55	0,954	1,815	2,590	3,288	3,916	4,480	4,986	5,440	5,846	6,208
56	0,954	1,814	2,587	3,283	3,909	4,470	4,972	5,422	5,824	6,183
57	0,954	1,812	2,584	3,278	3,900	4,458	4,957	5,403	5,801	6,155
58	0,953	1,811	2,581	3,272	3,891	4,446	4,941	5,383	5,776	
59	0,953	1,809	2,577	3,265	3,881	4,432	4,923	5,360		
60	0,952	1,807	2,573	3,258	3,871	4,417	4,903			
61	0,952	1,805	2,568	3,250	3,859	4,400				
62	0,951	1,803	2,563	3,242	3,846					
63	0,951	1,800	2,558	3,232						
64	0,950	1,797	2,552							
65	0,949	1,794								
66	0,948									

Tabel D
Efterladteerstatning
Kvinder

fyldt alder	Resterende erstatningsperiode, antal hele år									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18	0,957	1,828	2,619	3,337	3,989	4,583	5,122	5,611	6,056	6,461
20	0,957	1,828	2,618	3,336	3,989	4,582	5,121	5,611	6,056	6,460
25	0,957	1,827	2,618	3,336	3,988	4,581	5,119	5,608	6,052	6,456
30	0,957	1,827	2,617	3,335	3,986	4,578	5,116	5,604	6,047	6,450
35	0,957	1,826	2,616	3,333	3,983	4,574	5,111	5,597	6,039	6,440
40	0,957	1,826	2,614	3,330	3,979	4,568	5,102	5,586	6,026	6,424
45	0,957	1,824	2,611	3,325	3,971	4,557	5,088	5,569	6,004	6,398
50	0,956	1,822	2,607	3,317	3,959	4,540	5,066	5,540	5,969	6,356
51	0,956	1,822	2,606	3,315	3,956	4,536	5,060	5,533	5,960	6,345
52	0,956	1,821	2,604	3,312	3,953	4,531	5,053	5,525	5,950	6,333
53	0,956	1,821	2,603	3,310	3,949	4,526	5,046	5,516	5,939	6,319
54	0,956	1,820	2,601	3,307	3,944	4,520	5,038	5,506	5,927	6,305
55	0,955	1,819	2,599	3,304	3,940	4,513	5,030	5,495	5,913	6,289
56	0,955	1,818	2,597	3,301	3,935	4,506	5,020	5,483	5,899	6,271
57	0,955	1,817	2,595	3,297	3,929	4,498	5,010	5,470	5,882	6,252
58	0,955	1,816	2,593	3,293	3,923	4,490	4,999	5,455	5,865	
59	0,954	1,815	2,590	3,288	3,916	4,480	4,986	5,440		
60	0,954	1,814	2,587	3,283	3,909	4,470	4,972			
61	0,954	1,812	2,584	3,278	3,900	4,458				
62	0,953	1,811	2,581	3,272	3,891					
63	0,953	1,809	2,277	3,265						
64	0,952	1,807	2,573							
65	0,952	1,805								
66	0,951									

Tabel E
 Værdi af afløsningsbeløb ved det fyldte 67. år (efterladte)

fyldt alder	Mænd	Kvinder
57.....	0,664	0,696
58.....	0,738	0,771
59.....	0,820	0,854
60.....	0,912	0,947
61.....	1,016	1,050
62.....	1,133	1,166
63.....	1,265	1,296
64.....	1,415	1,442
65.....	1,585	1,606
66.....	1,778	1,791

Bekendtgørelse om tabeller til fastsættelse af værdien af brugs-, rente- eller indtægtsnydelser ved beregning af arve- og gaveafgift

(Tabel I)

I henhold til § 20 i lov om afgift af arv og gave (lovbekendtgørelse nr. 310 af 23. juni 1983) bestemmes det herved, at efterstående af Statsanstalten for Livsforsikring udarbejdede tabeller fra og med den 31. december 1985 skal anvendes ved fastsættelsen af værdien til beregning af arve- og gaveafgift af livsvarige brugs-, rente- eller indtægtsnydelser, jfr. ministeriet for skatter og afgifters bekendtgørelse nr. 505 af 20. oktober 1983.

Tabel I angiver værdien af en livrente på ét liv på 1 kr. årlig. Værdien af en given brugs-, rente- eller indtægtsnydelse findes ved at multiplicere nydelsens årsbeløb eller årsværdi med den faktor, som i tabellen står ud for nyderens fyldte alder.

Tabel II angiver værdien af en livrente på længst liv for en mand og en kvinde, når livrenten udbetales med konstant 1 kr. årlig, så længe en af dem er i live. Værdien af en given brugs-, rente- eller indtægtsny-

delse af denne art findes ved at multiplicere nydelsens årsbeløb eller årsværdi med den faktor under kvindens fyldte alder, som står ud for mandens fyldte alder.

Hvor disse tabeller kommer til anvendelse, skal der ikke indhentes erklæring om værdien af brugs-, rente- eller indtægtsnydelsen fra Statsanstalten for Livsforsikring, men den efter tabellerne beregnede værdi opføres i anmeldelse og afgiftsberegning.

I tabel II er ikke medtaget tilfælde, der på grund af størrelsen af aldersforskellen mellem manden og kvinden kun er sjældent forekommende. I sådanne tilfælde såvel som i andre tilfælde, der ikke omfattes af tabellerne, må erklæring om værdien af brugs-, rente- eller indtægtsnydelsen indhentes fra Statsanstalten for Livsforsikring.

Seneste foregående bekendtgørelse er ministeriet for skatter og afgifters bekendtgørelse nr. 635 af 14. december 1983.

Ministeriet for skatter og afgifter, den 2. december 1985

ISI FOIGHEL

/ Breide Lund

Tabel I

<i>Mænd</i>			
Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente	Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente
0	10.39		
1	10.39	24	10.22
2	10.39	25	10.20
3	10.39	26	10.19
4	10.38	27	10.17
5	10.38	28	10.15
6	10.37	29	10.13
7	10.37	30	10.10
8	10.37	31	10.08
9	10.36	32	10.05
10	10.36	33	10.02
11	10.35	34	9.99
12	10.34	35	9.96
13	10.34	36	9.93
14	10.33	37	9.89
15	10.32	38	9.85
16	10.32	39	9.81
17	10.31	40	9.76
18	10.30	41	9.71
19	10.29	42	9.66
20	10.28	43	9.61
21	10.26	44	9.55
22	10.25	45	9.49
23	10.24	46	9.42

<i>Mænd</i>			
Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente	Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente
47	9.35	69	6.63
48	9.28	70	6.45
49	9.20	71	6.27
50	9.12	72	6.08
51	9.03	73	5.89
52	8.94	74	5.70
53	8.85	75	5.51
54	8.75	76	5.31
55	8.64	77	5.11
56	8.53	78	4.92
57	8.42	79	4.72
58	8.30	80	4.52
59	8.17	81	4.32
60	8.04	82	4.13
61	7.90	83	3.94
62	7.76	84	3.75
63	7.61	85	3.56
64	7.46	86	3.37
65	7.30	87	3.19
66	7.14	88	3.02
67	6.97	89	2.85
68	6.80	90	2.68

Bilag 7**Tabel I**

<i>Kvinder</i>			
Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente	Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente
0	10.40		
1	10.40	24	10.28
2	10.40	25	10.26
3	10.40	26	10.25
4	10.39	27	10.24
5	10.39	28	10.22
6	10.39	29	10.20
7	10.39	30	10.19
8	10.38	31	10.17
9	10.38	32	10.15
10	10.37	33	10.13
11	10.37	34	10.10
12	10.37	35	10.08
13	10.36	36	10.05
14	10.36	37	10.02
15	10.35	38	9.99
16	10.34	39	9.96
17	10.34	40	9.93
18	10.33	41	9.89
19	10.32	42	9.85
20	10.32	43	9.81
21	10.31	44	9.76
22	10.30	45	9.71
23	10.29	46	9.66

<i>Kvinder</i>			
Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente	Fyldt alder	Værdi af 1 kr. livrente
47	9.61	69	7.30
48	9.55	70	7.14
49	9.49	71	6.97
50	9.42	72	6.80
51	9.35	73	6.63
52	9.28	74	6.45
53	9.20	75	6.27
54	9.12	76	6.08
55	9.03	77	5.89
56	8.94	78	5.70
57	8.85	79	5.51
58	8.75	80	5.31
59	8.64	81	5.11
60	8.53	82	4.92
61	8.42	83	4.72
62	8.30	84	4.52
63	8.17	85	4.32
64	8.04	86	4.13
65	7.90	87	3.94
66	7.76	88	3.75
67	7.61	89	3.56
68	7.46	90	3.37

Familieretsdirektoratets skrivelse af 17.12.1985 om fastsættelse af højere børnebidrag end normalbidraget

De vejledende retningslinier for fastsættelse af højere børnebidrag end normalbidraget er senest blevet reguleret pr. 1. januar 1985. Faderens normalbidrag var dengang 6.720 kr. årligt, og det blev lagt til grund, at den gennemsnitlige årsindtægt for mandlige arbejdere i 1984 udgjorde ca. 155.000 kr.

Ved sikringsstyrelsens bekendtgørelse nr. 287 af 14. juni 1985 er faderens normalbidrag med virkning fra den 1. oktober 1985 forhøjet til 6.852 kr. årligt. Den gennemsnitlige årsindtægt for mandlige arbejdere har i 1985 udgjort ca. 160.000 kr.

Ved behandling af begæringer om fastsættelse af højere bidrag end normalbidraget er det familieretsdirektoratets hovedsynspunkt, at der kun bør pålægges forhøjet bidrag, såfremt den, der skal betale bidraget, har en væsentlig bedre økonomisk stilling end en arbejder med gennemsnitsindtægt, jfr. herved også lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling § 14, stk. 1, hvorefter bidraget, når begge forældre er ubemidlede, i almindelighed fastsættes til det for barnets opholdssted til enhver tid gældende normalbidrag.

Under henvisning hertil finder familieretsdirektoratet det rimeligt, at der med virk-

ning fra den 1. januar 1986 ved fastsættelse af disse bidrag tages udgangspunkt i følgende retningslinier:

1 barn:

normalbidraget + 25% ca. 190.000 kr.
normalbidraget + 50% ca. 205.000 kr.
normalbidraget + 100% ca. 230.000 kr.

2 børn:

normalbidraget + 25% ca. 205.000 kr.
normalbidraget + 50% ca. 230.000 kr.
normalbidraget + 100% ca. 265.000 kr.

3 børn:

normalbidraget + 25% ca. 230.000 kr.
normalbidraget + 50% ca. 265.000 kr.
normalbidraget + 100% ca. 310.000 kr.

Ovennævnte vejledende skala anvendes såvel over for bidragspligtige fædre som mødre, således at bidraget ved indtægter som nævnt i skalaen fastsættes til normalbidraget for fædre med tillæg af den i skalaen nævnte procent. For så vidt angår mødre vil det dog være rimeligt allerede ved en indtægt, der er lavere end 190.000 kr. årligt, at fastsætte et bidrag, der er større end normalbidraget for mødre, og

familieretsdirektoratet vil derfor finde det hensigtsmæssigt, at bidraget for bidragspligtige mødre, hvis indtægt overstiger ca. 160.000 kr. årligt, *men* ikke de beløb, hvor forhøjelse bør ske efter ovenstående skala, fastsættes til normalbidraget for fædre. Man skal i øvrigt henvise til folketingets ombudsmands beretning 1975, side 646 ff. og 1976, side 339 ff.

Disse retningslinier for forhøjelse af børnebidrag er alene vejledende, idet bidragsfastsættelsen som hidtil må ske efter et konkret skøn over samtlige omstændigheder i den enkelte sag. Man skal i øvrigt henvise til bemærkningerne om principerne for fastsættelse af børnebidrag i Skarrildhusberetningen 1971, side 52–53.

T. Melchior

D. Sylvest Nielsen

Bek. nr. 410 af 16.9.1985 af Forretningsorden for nævnet vedrørende »voldsofferloven«

I henhold til § 11, stk. 3, i lov nr. 277 af 26. maj 1976 som ændret ved lov nr. 233 af 6. juni 1985 fastsættes følgende forretningsorden for nævnet vedrørende erstatning til ofre for forbrydelser:

§ 1. Nævnets formand drager omsorg for sagens forberedelse. Formanden afgør, hvilke oplysninger der skal indhentes til brug ved sagens behandling, herunder

- 1) om der skal indhentes sygehusjournaler eller udskrifter heraf,
- 2) om skadelidte skal opfordres til at lade sig undersøge af en læge og evt. ved indlæggelse at lade sig undergive observation og behandling,
- 3) om skadelidte personligt eller hans repræsentant eller andre, der har kendskab til forholdene, herunder skadevolderen, skal indkaldes til at afgive forklaring for nævnet.

Stk. 2. Justitsministeriet stiller sekretærbistand til rådighed for nævnet.

§ 2. Formanden bestemmer, i hvilke tilfælde skadevolderen underrettes om ansøgningen med opfordring til at fremkomme med sine eventuelle bemærkninger inden for en nærmere angivet frist.

§ 3. Et medlem af nævnet kan ikke deltage i behandlingen af en sag, når vedkommende efter retsplejeloven ville være inhabil som dommer.

§ 4. Alle nævnets medlemmer deltager i sagens behandling. Er et medlem forhindret, deltager den pågældendes stedfortræder.

Stk. 2. Nævnets formand kan dog uden deltagelse af nævnets øvrige medlemmer træffe afgørelse i utvivlsomme og hyppigt forekommende sagstyper, hvis

- 1) erstatning skal ydes i overensstemmelse med den dom i tilfælde, hvor en ansøger har retskrav på erstatning,
- 2) det er åbenbart, at ansøgningen ikke kan imødekommes,
- 3) erstatningen ikke overstiger 20.000,- kr., og ansøgningen i det væsentligste imødekommes, eller
- 4) ansøgningen skal afslås efter lovens § 14, stk. 3.

§ 5. Votering sker mundtligt ved møde mellem medlemmerne, hvis det skønnes hensigtsmæssigt.

§ 6. Nævnet kan indkalde skadelidte per-

sonligt eller hans repræsentant til et nævnsmede.

Stk. 2. Nævnet kan endvidere indkalde andre, der har kendskab til forholdene, herunder skadevolderen, til at afgive forklaring.

§ 7. Afgørelsen kan udsættes, indtil straffesag mod skadevolderen er afgjort ved endelig dom, eller efterforskningen er indstillet. Afgørelsen kan endvidere udsættes med henblik på at konstatere, om skaden dækkes fra anden side, jfr. lovens § 7.

Stk. 2. Anser nævnet betingelserne for at yde erstatning for at være opfyldt, kan der i særlige tilfælde udbetales forskud.

§ 8. Afgørelsen træffes ved flertal.

§ 9. Afgørelsen udfærdiges skriftligt og underskrives af formanden eller den, han bemyndiger dertil.

Stk. 2. Afgørelsen skal være ledsaget af begrundelse i de tilfælde, hvor den ikke helt eller i det væsentlige giver ansøgeren

medhold, samt i tilfælde, hvor skadevolderen over for nævnet har udtalt sig imod ansøgningen.

§ 10. Samtidig med sagens afgørelse sender nævnet sagens akter og en kopi af afgørelsen til justitsministeriet, så vidt muligt med indstilling om, hvorvidt der bør gøres regres mod skadevolderen.

§ 11. Nævnet afgiver hvert år inden den 1. juli en beretning til justitsministeriet om nævnets virksomhed i det foregående år.

Stk. 2. Det må ikke af beretningen fremgå, hvem afgørelserne vedrører.

§ 12. Nævnets adresse er Københavns byret, Domhuset, Nytorv, 1450 København K.

§ 13. Bekendtgørelsen træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 397 af 5. september 1979 ophæves samtidig hermed.

Ansøgning om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser

Jr. nr.

1	Ansøgeren ... Bopæl og postnummer	Fulde navn Fødselsdato og år Stilling Telefon
2	Skadevolderen Bopæl og postnummer	Navn Stilling
3	Begrundelsen for ansøgningen	a. Hvor består skaden b. Hvordan er den opstået
4	Erstatningskravets størrelse (og dokumentation), jfr. vejledn. ...	Beløb kr. Personskade Hospitalsindlagt Sengeliggende hjemme Arbejdsdygtig iverigt Udgifter til læge, tandlæge, medicin eller andre behandlingsudgifter (art og beløb anføres)
		Fra d. Til d. Fra d. Til d. Fra d. Til d. Fra d. Til d. Fra d. Til d.
		Personskade Tabt arbejdsfortjeneste Andre erstatningskrav (art og beløb anføres)
		Fra d. Til d. Fra d. Til d.
		Tingskade, jfr. lovens § 1, stk. 2 og § 3

5	Er lovovertrædelsen anm. til politiet?.....	☐ Ja ☐ Nej	Politiet i Hvorfor ikke?
6	Har skadevolderen betalt erstatning?.....	☐ Ja ☐ Nej	Beleb Det bedes oplyst, om der er fremsat et erstatningskrav over for skadevolderen..... ☐ Ja ☐ Nej Forsikringssekskabets navn
7	Er der søgt erstatning hos ansøgerens eget forsikringssekskab?.....	☐ Ja ☐ Nej	Beleb, kr. Har sekskabet udbetalt erstatning ☐ Ja ☐ Nej, hvorfor ikke Hvorfor ikke?
8	Er der udbetalt erstatning fra andre f.eks. udbetalt sygeløn el. lign. fra arbejdsgiveren?....	☐ Ja ☐ Nej	Beleb, kr. Navn, adresse på dem, der har ydet erstatning
9	Er der udbetalt erstatning eller anden dækning fra det offentlige f.eks. efter den sociale bostandslov som følge af lovovertrædelsen?.....	☐ Ja ☐ Nej	Hvorfor ikke? Beleb, kr. Hvilken myndighed har udbetalt erstatningen m.v.?
		☐ Nej	Hvorfor ikke

*Erhvervsvennetabs- (EET) og Ménprocenter i 1983 efter Sikringsstyrelsens praksis
1983 - ulykkestilfælde*

Men		0	5	8	10	12	15	18	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85	90	100	120
EET	%	11	35	18	21	2	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	132
0	-	2	1	3	4	3	3	-	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
25	-	15	18	16	32	11	18	17	3	-	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	133
30	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
35	-	-	1	3	6	3	5	1	3	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	25
40	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
45	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
50	-	-	1	1	4	-	5	4	5	2	5	2	5	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	36
55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
60	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
65	-	-	-	-	-	-	-	3	2	2	5	3	2	3	1	1	3	1	1	3	-	-	-	-	25
70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	7	11
-	-	12	52	57	41	68	16	37	32	16	13	15	6	7	3	5	5	5	1	1	1	1	1	8	1
																									396

Tabellen viser relationerne mellem erhvervsvennetabsprocent og ménprocent. De fremhævede tal angiver antal tilfælde, hvor ménprocent og erhvervsvennetabsprocent falder sammen, ialt 61 af 396 tilfælde. Tabellen læses løvrigt på den måde, at antallet af tilfælde med en bestemt méngrad aflæses af de lodrette kolonner, der tillige omgiver fordelingen af disse tilfælde på forskellig erhvervsvennetabsprocenter. Tabellen kan på tilsvarende måde læses vandret med udgangspunkt i erhvervsvennetabsprocenten. Det synes at være et gennemgående træk, at erhvervsvennetabsprocenten som regel ligger over méngraden. Dette kan kun delvis forklares ved, at der i 99 tilfælde er tale om méngrader på under 15%, hvor en tilsvarende erhvervsvennetabsprocent ikke ville give nogen erhvervsvennetabsprocent. Det fremgår ikke af tabellen, i hvor mange tilfælde, der er fastsat en méngrad og ikke en erhvervsvennetabsprocent. En del erhvervsvennetabsprocenter vil også være genstand for revision i nedadgående retning.

Forkortelser

ASF:	Arbejdsskadeforsikring.
ASFL:	Lov nr. 79 af 8.3.1978 om arbejdsskadeforsikring.
Bek:	Bekendtgørelse.
Betænkning I:	Betænkning 679/1973 om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger.
Betænkning II:	Betænkning 829/1978 om lempelse af erstatningsansvar.
Betænkning III:	Betænkning 976/1983 om udmåling af erstatning ved personskade og tab af forsørger.
EAL:	Lov nr. 228 af 23.5.1984 om erstatningsansvar.
EFT:	De Europæiske Fællesskabers Tidende.
EAL:	Lov nr. 129 af 15.4.1930 om forsikringsaftaler.
FL:	Lov nr. 287 af 10.6.1976 om færdsel, ændret ved lov nr. 287 af 10.6.1976 om færdsel, ændret ved lov nr. 495 af 27.11.1985.
FT:	Folketingstidende.
H:	Højesteretsdom.
Ikraft.:	Lov nr. 127 af 15.4.1930 om ikrafttræden af borgerlig straffelov (Lovbek. 227 af 30.6.1965).
J:	Juristen.
Lovbek.:	Lovbekendtgørelse.
NFT:	Nordisk Forsikringstidsskrift.
Rpl.:	Retsplejeloven (Lovbek. 555 af 4.11.1984).
UFR eller U:	Ugeskrift for Retsvæsen.
V eller VL:	Vestre Landsretsdom.
VOL:	Lov om erstatning fra staten til ofre for forbrydelser (Lovbek. nr. 470 af 1.11.1985).
Ø eller ØL:	Østre Landsretsdom.

Litteratur

- Bertil Bengtsson: Jämknig af skadestånd 1985.
- Niels Chr. Bitsch: Lov om børns retsstilling 3. udg. 1981.
- Bredholt og Philip: Søloven 1977.
- Ole Due m.fl.: Kommenteret færdselslov 1979.
- Bo von Eyben: Kompensation for personskade I-II 1983.
- Bo von Eyben: Erstatningsudmåling 1984, omtalt som »*Bo von Eyben*«.
- Asger Friis og Ole Behn: Arbejdsskadeforsikringsloven med kommentarer 1984, omtalt som »*Friis & Behn*«.
- Bernhard Gomard: Adhæsionsproces 1969.
- Bernhard Gomard: Børns erstatningsansvar 1980.
- Bernhard Gomard: Civilprocessen 2. udg. 1984.
- Bernhard Gomard og Jens Møller (red.): Retsplejelov med kommentarer, 3. udg. 1981.
- Graversen m.fl.: Familieret 1980.
- Jan Hellner: Skadeståndsrätt 4. uppl. 1985.
- Industriens produktansvar og -forsikring, Industrirådet 1981.
- Stig Jørgensen: Erstatning for personskade og tab af forsørger, 3. udg. 1972.
- Stig Jørgensen og Jørgen Nørgaard: Erstatningsret 2. udg. 1976.
- Krag Jespersen: Proceskumulation 1970.
- Preben Lyngsø: Dansk Forsikringsret 4. udg. 1981.
- Uffe Vesthy Madsen og Erland Knudsen: Lov om social pension 1985.
- Erik Ryefelt: Retshjælpsforsikring 1983.
- Svenne Schmidt m.fl.: Arveret 1985.
- Iven Sørensen: Ansvar for hunde 1985.
- Anders Vinding Kruse: Erstatningsretten 3. udg. 1981.
- Anders Vinding Kruse og Jens Møller: Erstatningsansvarsloven 1985, omtalt som »*Vinding Kruse & Møller*«.
- P. Wiingaard: Forvaltningsmedicin 1985.

Sagregister

A

a conto betaling 100, 101, 224
a conto erstatning, overdragelse 108
accept af risiko (VOL) 197
accept af risiko 149
action directe 220, 221, 228
– (hundeloven) 229
adcitation 123
Adhæsionsproces 223 ff
– (DFIM) 217
administrativ rekurs (VOL) 213
adoptivbarn 91
advarel 226, 230
advokat (VOL) 210
advokatansvar 154
advokatbistand 224, 231
advokatmonopol 233
advokatnævnet 234
advokatombudsmand 223
– (VOL) 212
afkald på forelæggelse for sikringsstyrelsen
161
afledet krav 105
afledet krav, adhæsionsproces 227
aftalelovens §36 145, 162
aftrapning af erstatning 47, 73, 90
aktindsigt (VOL) 211
akupunktur 32
alder, nedsættelse af erstatning 47, 73, 90
Andet tab 33 f, 178
Andet tab (VOL) 192
anerkendelse, skadevolders (VOL) 208
anke 226
Anklagemyndigheden (VOL) 210
ansatte på institution (VOL) 194
ansvarsbegrænsning 156
– maksimumsbeløb 161
ansvarsforsikring 124, 145
– flere skadevoldere 153
– , lempelse 155
ansvarsfraskrivelse 127, 156

– , tingskade 162
ansvarsgrundlaget 121
arbejdsgiver, adhæsionsproces 227
arbejdsgivers regres 104 f, 140
– ansvarsforsikring 128
– pensionsbidrag 59
arbejdsløs før skaden 63, 64f
arbejdsløshed, risiko for 38, 51
arbejdsprøvning 54
arbejdsskadeforsikring se også ASFL,
kumulation 176
– overdragelse af krav og
kreditorforfølgning 116
arbejdstager, retshjælpsforsikring 234
– , vandrende 104
– ansvar 125, 127, 139 f
– ansvar for personskade 128
arv 108f
arveafgift 117
arvelov § 14 116, 175
arvelov § 30 107
ASFL § 55 se også arbejdsskadeforsikring
176
– (VOL) 199
– , modregning 177
assurancesvig 230
Assurandør-Societetet, responsum 224
atomskeade 134
automobilforsikring 134

B

beføjelser, nævnets (VOL) 211
begravelseshjælp 83
– , kumulation 83
begravelsesudgifter 83, 107, 183
– (VOL) 192
begrundelse, sikringsstyrelsens udtalelse 77
berigelse 155
beskikket advokat 232
bevis (DFIM) 218

- (VOL) 195, 205
- bidragsfastsættelse 93, 320
- bigami 88
- billighedsvurderinger (VOL) 191
- biludlejer, adhæsionsproces 227
- bistandshjælp 64
- bonusbortfald 122
- borgerligt ombud (VOL) 190
- bruttoprincip 56
- brøkdelsregres 157
- bødevedtagelse 226, 230
- børn 70, 91f, 104
- , erhvervsevnetab 69
- børneloven 93 f
- børnetilskud, forhøjet (VOL) 202

C

- civilforsvaret 130
- civilt søgsmål 231
- (VOL) 212
- compensatio lucri cum damno 106
- condictio indebiti (VOL) 214
- culpa 119

D

- dagpenge, regres 103
- (VOL) 198
- forsikring, frivillig 40
- Danmark, regres 102
- danske fartøjer (VOL) 192
- Danske Lov 3-19-2 121, 125, 126, 140
- 6-10-2 161
- deldom 224
- deliktansvar/kontraktmæssig ydelse 154
- deltidsbeskæftiget 59, 63 f
- deponeringslov 78, 81, 101
- DFIM 216ff
- DFIM, adhæsionsproces 228
- direkte søgsmål 220, 221, 228, 229
- dobbeltkravmetoden 150
- domfældelse (VOL) 189
- Domsbeløb (VOL) 208
- domstolskontrol (VOL) 203, 213
- driftstab 121, 136, 162
- DSB 130
- død, arv af erstatning 109f

- død, inden tilstanden er stationær 56, 108 f
- dåb 93

E

- EAL (VOL) 197
- EF-forordning 1408 104
- efterløn 54, 89, 94
- , regres 105
- egen skyld 149
- EGV 130
- ejendomsrådgiveransvar 154
- ejer som passager 217
- enkepension 89
- enlig forsørger 36, 92
- Erhvervsevnetab 48 f
- arbejdet genoptaget 53
- arbejdsløs 53
- ASFL 51, 55, 180
- - Sikringsstyrelsens praksis 53
- erhvervsskift 50
- opgørelsestidsp. 50
- procent 48
- - efter mængde 48, 68 f
- prognose 49, 52
- skadelidtes subj. forhold 50
- uddannelse 65
- under 15% 55
- erhvervsmæssig virksomhed 126, 163
- erhvervsudygtighedsforsikring 136
- erhvervsudøvelse, retshjælpsforsikring 234
- Erstatningsnævnet 205, 207 f
- evner 49

F

- FAH 221, 229
- faktisk forsørgelse 83
- FAL § 21 (VOL) 205
- FAL § 25 m.v. 119 f, 147, 175
- FAL § 95, 107, 223
- Familiedirektoratets cirkulære om bidragsfastsættelse 93, 320
- familieforhold (VOL) 191
- familiemedlemmer (VOL) 194
- fejlvurdering af varige følger 80
- ferie, mistet 38
- feriegodtgørelse 38
- feriepenge 105

- Finland (VOL) 194
 flere berettigede til forsørgertabserstatning 87
 flere skadevoldere 152
 flugtbilist 219
 flykapringer (VOL) 192
 flytteudgifter 83
 fogedforretning 226
 forbehold om genoptagelse 81
 forbrydelse, EAL 79
 fordringshaverмора 78, 101
 forlig 160
 – (VOL) 209
 forlovede 87
 formuefællesskab 115
 formueindtægt 58
 formueskader (VOL) 193
 Forrentning 99 f
 forringelse af økonomiske forhold 80
 – af helbredstilstand 80
 Forsikring 136 f
 – (VOL) 198, 201
 – , betydning for tingsskadeerstatning (VOL) 203
 forsikring, subsidiær 121
 – , betydning for lempelse 145
 – , sædvanlig 129 f
 forsikringsaftaler, opsigelse 185
 forsikringselskab, adhæsionsproces 227, 230
 forsikringsydelse, formuefællesskab 115 f
 – , tabt arbejdsfortjeneste 40
 forstyrrelse af stilling og forhold 34, 83, 90, 157, 202
 forsvundet skadevolder (VOL) 195
 forsæt 124
 – (VOL) 196
 forsørgelse, andet økonomisk tab 84
 – , faktisk/retlig 83
 – , legal 92
 Forsørgertab 82 f, 183
 – , andet økonomisk tab 83, 90
 – , ASFL 90
 – , Børn 91 f, 94
 – , flere berettigede 88
 – , identifikation 151
 – individuel beregning 85
 – , medarbejder 82
 – , standardberegning 88, 91
 – , tabt arbejdsfortjeneste 83
 – (VOL) 192, 201
 – , overgangsregler 174
 forudsætninger, svigtende 80
 forvaltningslov 131
 forældelse 79
 – FAL § 29 122
 – (VOL) 211
 Fradrag i erstatningen (VOL) 198
 fraskilte 84
 fravigelighed 156, 159 f
 Fredskrænkelse 32, 157
 fremtidige udgifter 34
 – hushjælp – transport 35
 – , kapitalisering 34
 Fri proces 233
 fri proces (VOL) 212
 frifindelse 226
 funktionærlov § 4 144
 Færdselslov 133
 – , objektivt ansvar 149
 færdselslov kap 16 225
 Færdselslovsansvar 216 f
 færdselsager 225 f, 231
 – , fri proces 234
 færdselsskade på indbo 121
 Færøerne (VOL) 214
 fører- og passagerulykkesforsikringer 137
 førtidspension 37, 66
 – (VOL) 201
- G**
 »Gamle« skader 169 f
 gebyr til sikringsstyrelsen, sagsomkostninger 76
 Genoptagelse 78 f
 – , »gamle« skader 174
 – , forrentning 98
 – , regulering 98
 genoptræning 38
 gensidig skadeforvoldelse 150
 glasforsikring 132
 globalbegrænsning 149
 grundlovens § 63 213
 Grønland (VOL) 214
 gældssanering 146, 156

H

handicappede 65
helbredelsesudgifter 32, 34, 178
– ved genoptagelse 81
hjemmet, arbejde i 35, 38, 63, 68 f, 82, 84, 87, 89
– (VOL) 192
homoseksuelle parforhold 86
hovedskyldslæren 149
hundelov 134, 221 f
– § 8 121
– , adhæsion 228
husdyr 161
hushjælp 35
husmoder, se hjemmet
hæftelsesklausul, arbejdstagers 144

I

identifikation, af erstatningsbeløb 118
– , tab af forsørger 151
Ikrafttrædelsesbestemmelser 166 f
ikrafttrædelseslov § 15 31, 34, 41, 45, 157, 175
ikrafttræden (VOL) 214
indeksregulering 95 f
indirekte tab 162
Indtræden, skadens 96, 100, 166
indtægtsafhængige ydelser (VOL) 200
inflation, korrektion for 62
insolvens, arbejdsgivers 142
institutionsanbragte (VOL) 193, 196, 203, 210
international transport 151
invalid før skaden 61, 65, 72
invaliditet, mindre 174
invaliditetsprocent 169
Island (VOL) 194
iværksætter 62

J

jagtlov 134
juridisk person (VOL) 193

K

kapitalerstatning 52, 56, 73, 78, 94

kapitalisering 34, 47, 56 f, 58, 85, 182
– (VOL) 199
– underholdsbidrag 85
kapitaludgifter 60
kausalitetsgrundsætninger 94
kautionsret 155
kiropraktorbehandling 32
knallert 218
knock for knock 162, 164
knytnæveslag 158
kommuner 129, 153
konfirmation 93
konkurs 62
– , forsikringsselskab (DFIM) 219
– lov § 36 114
kontantbeløb (VOL) 191
kontradiktoriske princip (VOL) 209
kontraktansvar 119, 121
– deliktansvar 154
konventionalbod 145, 163
kreditorfølgning 79, 114 f, 182
kreditorly 182
kronisk syg 67
krænkelser af person 157
kulanceerstatning 41, 122
kumulation, børns forsørgertab 94
– , erhvervsevnetaberstatning/
forsørgertaberstatning 108 f
– (VOL) 198

L

landmænd 60, 62
langtidsledig 64
legalitetsprøvelse 213
lempelse 123
– arbejdstagers ansvar 139 f
– , EAL § 24, 144 f
– FAL § 25 127
lex loci delicti 124
lidelse 41
livrente 57
livsforsikring, se forsikring
lods 141
lov, skadestedets 124
Lovmotiber – lovforklning 27 f
luftfartslov 134, 151
lyde 45

lægeerklæringer, sagsomkostninger 233
lønmodtager, årsløn 59
lønniveau 58

M

maksimum (VDL) 204
– årsløn 58
mangler/deliktansvar 154
manko 143
medhjælpende ægtefælle 63
medicinsk invaliditet 25, 45
– (VOL) 201
medvirken (VOL) 197
medvirken, skadelidtes 149
men 44 f, 179
– , alder 47
– godtgørelse – ASFL 46
– grad 45
– ved beregning af erhvervsevnetab 68 f
– tabel 45
midlertidigt ude af erhverv 65
mindre invaliditeter 174
mindreårig skadevolder (VOL) 195, 197
minimumserstatning, forsøger 89
misligholdelsesansvar, arbejdstagers 144
– iøvrigt 146, 154
modregning, af ASFL-krav 177 f
– (VOL) 197 f
motoransvarsforsikring 133
– , flere skadevoldere 156
mundtlig begæring 225
myndighedsloven § 63 155
– (VOL) 190, 196

N

nedsat erhvervsevne før skaden 63, 64, 65
f, 67
negativ årsløn 62
nettotabet 39 f
Nettotabsprincip 25
Norge (VOL) 194
normalbidrag 92
nævnet, sagsomkostninger 233
nødret (VOL) 196
nødværge (VOL) 189, 196

O

objektiv straffrihedsgrund (VOL) 190
objektivt ansvar 149, 216
– (FAH) 221
off shore 162
offentlig virksomhed 126, 129
– institution 153
– institution (VOL) 194
offentlige skadevoldere 163
offentlighedsloven (VOL) 211
omskoling 49
opgørelsestidspunkt, erhvervsevnetab 50
opregulering af årsløn 66
– før skaden 61
optræning 49
overdragelse af krav 107 f
overgangsbeløb 82, 91, 183
Overgangsregler 166 f
overkompensation 148
overskudsregres 156

P

papirløs, se samlever
partsbeføjelser, skadevolders (VOL) 211
partshabilitet, nævnets (VOL) 208
pengevederlag 69
pensionsbidrag 59
personforsikring, se forsikring
– , ingen regres 136
personlige rettigheder 115
plejebarn 92
plejehjem 130
politianmeldelse (DFIM) 218
– (VOL) 195, 204 f
politiet, vejledning 204
private virksomheder (VOL) 194
privathospital 32
privatlivet, retshjælpsforsikring 234
privatlivets fred 157
privatperson 125
procesledelse (VOL) 210
processuelle regler (VOL) 208
produktansvar 147
produktionsnedgang 105
progressiv skala 72
præceptiv 121, 159 f

- , skadelidte 160
- , skadevolder 163 f
- præmieforhøjelse 185
- påkørsel 217
- pårørendes besøg 34
- Påstand om erstatning (VOL) 204

R

- radio- og fjernsynsvirksomhed, lov 141
- rederansvar 141
- Regres 102 f, 119 f, 135 f, 138 f
 - aftaler 103
 - arbejdsgiver, 102, 104 f
 - arbejdstager 143
 - ASFL 103, 176 f
 - brøkdels- 157
 - dagpenge 103, 105
 - DFIM 218
 - Danmark 102
 - FAH 222
 - flere skadevoldere 153
 - forsikringsydelse 102
 - - /understøttelse 105
 - overskuds- 156
 - sociale ydelser 102
 - statens (VOL) 213
 - sygeløn 103
 - VOL 104, 213
- Regulering erstatningsbeløb m.v. 95 f
 - »gamle« skader 169 f
- rekurs (VOL) 213
- renteindtægt 58
- renteloven 101
- renteniveau, ved kapitalisering 57
- Renter 99 f
 - af erstatning, formuefællesskab 117
 - ved genoptagelse 82
 - (VOL) 191
- res judicata 79
- retlig forsørgelse 83
- retsafgift 226
- retsforlig (VOL) 209
- Retshjælpsforsikring 234 f
 - (VOL) 212
- retshåndhævelse (VOL) 189
- retskrav (VOL) 191, 197
- retsligt forhør (VOL) 211

- retsplejelov § 509 146
- § 339 (VOL) 210
- § 513 114
- , adhæsion 229
- retsvirkningslov § 15 stk. 2 115
- § 21 117
- revalidering 33 f, 49, 78
 - tabt arbejdsfortjeneste 39
 - udgifter 178
- revisionsklausul, erhvervsevnetab 50
- , menprocent 46
- risiko, accept af 149
- risikobegrænsning 165
- Røde Kors 130

S

- sabbatår 65
- sagsomkostninger 231 f
 - , gebyr til sikringsstyrelsen 76
 - offerets (VOL) 212
 - adhæsiionsproces 228
 - , nævnet 233
 - , skadevolders (VOL) 212
- salæraftaler (contingent fee) 108
- salærtakster 232
- samhæftelse 155
- samlever 70, 113, 184
 - forsørgertab 84, 86 f
 - ikke ægteskabslignende 85
 - (VOL) 192
- sammenstød mellem motorkøretøjer 150
- samtykke 160
 - (VOL) 196
- satser for erstatning ved genoptagelse 82
- selvforsikring 124, 129 f
- selvrisiko 122, 132
- selvstændige 60, 61 f
- separerede 84
- sikkerhedsforanstaltninger (VOL) 203
- sikkerhedsstillelse, arbejdstagers 143
- Sikringsstyrelsen,
 - grundelse 77
 - gebyr 76
 - , rekurs 46, 76
 - , udtalelse 75 f
 - - vejledende betydning 46
- skadelidte, adhæsiionsproces 227

- erstatningskrav mod arbejdstageren 142
 - , hundeloven 229
 - skadens indtræden 96, 100, 166
 - skadesbehandling 223
 - (VOL) 206
 - Skadesforsikring 135 f
 - skadestedets lov 124
 - skadestidspunktet 96, 100, 166
 - forsikringsbegivenhed 166
 - skadesårsagsprincip/-virkningsprincip 167
 - skadevirkningsprincip, processuelle 77
 - skat, tabt arbejdsfortjeneste 39
 - , udgifter til hushjælp 39
 - løbende ydelser 91
 - renter 82, 101
 - skifte 115, 117
 - lov § 69b, 118
 - skyldfordeling, nettotab 41
 - regres 41
 - sagsomkostninger 233
 - skyldgrad 153
 - slået ud-erstatning 49, 54, 111
 - sociale ankestyrelse 76
 - sociale ydelser 40
 - Sociale Ydelser (Forsikringsoplysningen) 202
 - socialpension, tabt arbejdsfortjeneste 40
 - solidarisk ansvar 152
 - solidarisk hæftelse (DFIM) 219
 - staten 129
 - standarderstatning 68 f
 - staten 153
 - stationær 37, 41, 45, 51
 - stedbarn 92
 - stilling og forhold, forstyrrelse af 34, 83, 90, 157, 202
 - strafbar handling (VOL) 189
 - straffelovsovertrædelse 225
 - straffrihedsgrunde, objektive (VOL) 190
 - subjektive (VOL) 195 f
 - stærkstrømsanlæg 135
 - støttefond, regres 105
 - subjektive straffrihedsgrunde (VOL) 195 f
 - subrogation 135
 - , staten (VOL) 213
 - subsidiær erstatningspligt (DFIM) 217
 - (VOL) 190
 - subsidiær forsikring 121, 137, 165
 - (VOL) 202
 - subsistensløb 67, 89
 - summaforsikring 40, 136
 - (VOL) 190, 198, 201
 - Sverige (VOL) 194
 - svie og smerte 41 f, 179
 - ved genoptagelse 43, 81
 - , ASFL 43
 - skadelidte ikke syg 42
 - (VOL) 199
 - svind 143
 - sygedagpenge 37
 - sygeforsikring 135
 - sygejournaler (VOL) 211
 - sygeløn, regres 103
 - sædelighedsforbrydelse 158
 - sædvanlig forsikringer (VOL) 203
 - sølov 134, 151
 - § 220, 157
 - § 67, 141, 175
 - § 233 141
 - sømandslovens § 53, 141, 175
- T**
- tabsbegrænsningspligt 33, 40, 50
 - (VOL) 198
 - tabt arbejdsfortjeneste 36 f, 38, 178
 - arbejde i hjemmet 38
 - ASFL 40
 - forsinkelse af uddannelse 39
 - ved genoptagelse 39, 81
 - tandskadedækning 137
 - terrorhandling (VOL) 192
 - tilbagebetaling (VOL) 209, 213
 - tilbagesøgning, efter EAL 78
 - efter VOL 214
 - tilstand, uforsvarlig 168
 - tiltalefrafald 226
 - tingsforsikring 120 f
 - tingskade (DFIM) 219
 - hundeloven 229
 - maksimum (VOL) 204
 - (VOL) 191, 193 f
 - Tort 157 f
 - , erstatningsniveau, tidspunkt for beregning 98
 - trangsbeneficiet 146

transportudgifter – pårørendes 32
trediemand, aftaler med 165
tvangsfuldbyrdelse 226

U

uagtsomhed, betydelig simpel 125
– bevidst 125
– grov 124
uddannelse 65
– efter 18 år 93
– forsinkelse af 33
– , unge 71
udenlandsk forsikringselskab 124
– motorkøretøj 220
udlægningsfritagelse 114
udlænding, regres 103
– (VOL) 191
uforsikrede hunde 221
– motorkøretøjer 217
– skadevoldere 153, 155
ugyldighedsvirkningen 164
ukendte hunde 222
– motorkøretøjer (DFIM) 218
– skadevoldere (VOL) 195
ulempe 45
– , væsentlig, adhæsion 229
ulykkesforsikring, se forsikring
ulykkesforsikringsloven 45
umiddelbar hæften 228
undergrundslov 134
underholdsbidrag 84, 85
underskud 62
understøttelsesforeninger 40, 137
unge under uddannelse 33, 39
utilregnelig skadevolder (VOL) 195, 197

V

vaccinationsskade 69
vandrende arbejdstagere 104
vansir 33, 45
varigt men, se men
vederlagskrav 117
vejledning (VOL) 204, 210
vikar 62, 105
voksenindtægt 70
vold 158
voldgift 162
voldsoffernavnet, se navnet
voldtægt 158
værdistigning, af erstatning, ved skifte 117
væsentlig ulempe, adhæsion 229

Æ

ægtefælle 184
– , forsørgertab 86 f
– medhjælpende 63
ægteskabslignende 86
Æreskrænkelse 32

Ø

økonomisk invaliditet (VOL) 201
Økonomisk tab – »andet tab« 33
– fredskrænkelse 32
– æreskrænkelse 32

Å

Årsløn 58 f
– , formueindtægt 58
– opregulering 61, 66
– renteindtægt 58